

VIDURINIO UGDYMO BENDROSIOS PROGRAMOS: KALBOS

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Ugdymo srities paskirtis

1.1. Kalbos – svarbi bendrojo ugdymo dalis, kuri sudaro sąlygas mokinių kalbinio ir literatūrinio bei kultūrinio ugdymosi plėtotei; emocinei, kultūrinei, dorovinei, socialinei brandai; tautinės ir pilietinės tapatybės bei savivertės formavimuisi. Nagrinėdami grožinės ir negrožinės literatūros kūrinius, mokiniai atranda juose glūdinčią išmintį, žmogaus ir tautos egzistencinę patirtį, ugdomi estetinius jausmus, kūrybinį ir kritinį mąstymą.

1.2. Analizuodami iškiliausius literatūros kūrinius bei kitus kultūros tekstus, aptardami kultūros ir socialinį kontekstą, mokiniai gilina savo estetinę patirtį, vertina literatūrą kaip atsakančią į svarbiausius gyvenimo klausimus; suvokia įvairią žmogaus egzistencijos, meno, psichologinę, filosofinę, istorinę problematiką bei literatūrinio kalbėjimo įvairovę, susidaro literatūros tradicijos vaizdą, gilina literatūros rūšių, žanrų ir stilių specifikos pažinimą; supranta, kaip interpretacija priklauso nuo kultūrinės patirties; ugdomi toleranciją, pagarbą kitam.

1.3. Skaitydami negrožinius tekstus, aptardami jų tematiką, problematiką, sandarą ir raiškos būdus, kultūrinį jų kontekstą, mokiniai mokosi konstruktyviai, kūrybiškai diskutuoti aktualiais asmeniniais, visuomenės ir kultūros klausimais, juos suprasti ir vertinti; ugdytis stiliaus individualumą, jausti atsakomybę už savo žodžių tikrumą, aiškumą, daromą poveikį adresatui.

1.4. Vidurinio ugdymo programoje daug dėmesio skiriama viešajam (dialoginiam ir monologiniam) kalbėjimui, nes demokratiškame intensyvių pokyčių amžiuje kalbėjimas yra vienas svarbiausių sėkmės veiksnių įvairiose asmens veiklos srityse. Mokiniai suvokia, kokia svarbi yra kalba jų bendravimui su artimaisiais, kaip padeda išsaugoti pozityvią moralinę aplinką ir kokia ji gali būti pavojinga, kiršindama žmones ir jais manipuliudama. Todėl mokosi pažinti ir vertinti informacijos, idėjų, argumentų patikimumą, skirtingus požiūrius, etiškai ir argumentuotai ginti tiesą, tapti sąmoningais valstybės piliečiais.

1.5. Mokydamiesi užsienių kalbų mokiniai turi galimybę pažinti kitas kultūras, formuoti bendruosius kalbos kultūros ir komunikacijos gebėjimus. Kitokios gyvenenos, mąstysenos, jausenos pažinimas ir gretinimas su gimtąja sudaro sąlygas kultūrinei savimonei plėtoti, pasirengti gyventi daugiakultūriame pasaulyje. Suvokdami skirtingų tautų kultūros vertybes mokiniai ugdomi toleranciją kultūrų įvairovei ir pasitikėjimą savo nacionaline kultūra.

1.6. Vidurinio ugdymo programos kalbinio ugdymo paskirtis – sudaryti sąlygas mokiniams ugdytis asmeninį santykį su kalba ir literatūra, kultūra, lavintis meninį skonį, plėsti savo, kaip skaitytojo, estetinę patirtį. Pagrindinėje mokykloje iš(si)ugdyti gebėjimai suvokti ir kurti skirtingų stilių bei žanrų tekstus yra toliau tobulinami, siekiant turinio ir kalbinės raiškos dermės; kalbos sandaros žinios ir taisyklingo kalbos vartojimo gebėjimai gilinami pagal poreikius.

1.7. Lietuvių kalbos ir literatūros bei užsienio kalbos programos kurtiesiems ir neprisigirdintiesiems pateiktos šių mokomųjų dalykų programų atskirose dalyse (nr.6, 10).

II. TIKSLAI, UŽDAVINIAI, STRUKTŪRA

2. Tikslas – padėti mokiniams ugdytis komunikavimo ir literatūrinę bei kultūrinę kompetencijas, būtinas kiekvieno žmogaus visaverčiam asmeniniam gyvenimui, integracijai kintančioje visuomenėje; sėkmingai profesinei, visuomeninei veiklai; tolesnėms studijoms bei sėkmingam mokymuisi visą gyvenimą.

3. Uždaviniai

Siekiama, kad mokiniai:

- tobulintų kalbos vartojimo gebėjimus:

- išminktų tikslingai taikyti įvairias sakytinio ir rašytinio teksto suvokimo ir kūrimo, bendravimo raštu ir žodžiu strategijas;
- remdamiesi literatūra, kultūra, kurtų rišlius, kūrybiškus, probleminius tekstus;
- išsiugdytų poreikį nuolat tobulinti savo kalbą, plėtotų savarankiško kalbos mokymosi, kūrybiškumo ir įsivertinimo gebėjimus;
- plėstų ir gilintų lingvistinę kompetenciją;
- remtųsi kalbos sistemos suvokimu;
- mokytųsi lyginti užsienio ir gimtosios kalbos sistemas;
- nagrinėtų kalbą kaip socialinį ir kultūrinį reiškinį, įgytų sociokultūrinių ir kultūrinių žinių bei gebėjimų;
- plėstų literatūrinį ir kultūrinį akiratį, skaitydami ir pažindami įvairaus pobūdžio kultūros tekstus:
- susidarytų literatūros visumos vaizdą;
- suvoktų literatūros kūrinių vertę, patirtų jų estetinį poveikį, lavintųsi meninį skonį;
- analizuotų ir interpretuotų įvairių literatūros rūšių ir žanrų kūrinius, remdamiesi literatūros teorijos žiniomis, istorinio ir sociokultūrinio konteksto išmanymu;
- remdamiesi kūrinių idėjų ir pozicijų įvairove, formuotųsi vertybines nuostatas;
- domėtųsi šiuolaikiniu kultūriniu gyvenimu, analizuotų ir argumentuotai vertintų įvairius visuomeninio, kultūrinio gyvenimo reiškinius.

4. Struktūra

Kalbų sritį sudaro šie mokomieji dalykai:

- lietuvių kalba ir literatūra, lietuvių kalba ir literatūra kurtiesiems ir neprigirdintiesiems,
- lietuvių gestų kalba,
- tautinių mažumų gimtosios kalbos,
- užsienio kalbos, užsienio kalba kurtiesiems ir neprigirdintiesiems.

III. LIETUVIŲ KALBA IR LITERATŪRA

5. Lietuvių kalbos ir literatūros programos bendrosios nuostatos, įgyvendinimas, turinio apimtis

5.1. Programos paskirtis

5.1.1. Lietuvių kalbos ir literatūros vidurinio ugdymo programos paskirtis – apibrėžti lietuvių kalbos kaip mokomojo dalyko tikslą ir uždavinius, turinį, numatomus bendrojo ir išplėstinio kurso mokinių pasiekimus. Programa skiriama mokykloms, kuriose mokomasi lietuvių arba tautinės mažumos kalba. 11–12 klasių mokiniai gali rinktis bendrąjį arba išplėstinį lietuvių kalbos ir literatūros kursą.

5.1.2. Mokantis bendruoju kursu sudaromos galimybės mokiniui įgyti bendrąjį kalbinį, literatūrinį (kultūrinį) išsilavinimą, išsiugdyti kalbos vartojimo gebėjimus, reikalingus kiekvieno žmogaus visaverčiam gyvenimui.

5.1.3. Išplėstinis kursas apima bendrąjį kursą ir kartu yra gilinamasis. Mokiniui sudaroma galimybė įgyti išsamesnį kalbinį bei platesnį literatūrinį (kultūrinį) išsilavinimą. Šio kurso turinys yra platesnis ir išsamesnis: skaitoma ir nagrinėjama daugiau ir sudėtingesnių grožinių bei negrožinių kūrinių, jie nagrinėjami įvairesniais aspektais. Atliekama įvairesnių ir sudėtingesnių sakytinės ir rašytinės kalbos ugdymosi užduočių, projektinių kalbos ar literatūros tyrimo darbų, reikalaujančių savarankiškumo, kūrybiškumo, platesnio kultūrinio konteksto išmanymo.

5.2. Dalyko tikslas

Lietuvių kalbos ir literatūros kaip dalyko tikslas – padėti mokiniams ugdytis komunikavimo lietuvių kalba ir literatūrinę (kultūrinę) kompetencijas; išplėtoti gebėjimus kalbėti ir rašyti aiškia, taisyklinga ir turtinga kalba, suvokti save kaip kalbos ir kultūros paveldėtojus, puoselėtojus ir

kūrėjus; susiformuoti laisvo, atsakingo žmogaus savimone, asmeninį santykį su literatūra (kultūra), sustiprinti savo tapatybę ir savivertę; išsiugdyti kūrybinį ir kritinį mąstymą.

5.3. Dalyko uždaviniai

5.3.1. Bendrojo kurso uždaviniai

Siekama, kad mokydami bendrojo kurso mokiniai:

- plėtotų kalbos žinias, stiprintų kalbos vartojimo praktikos įgūdžius;
- ugdytųsi sakinę kalbą; remdamiesi literatūra (kultūra), rašytų rišlius įvairios paskirties ir žanrų tekstus;
- skaitytų brandžiausius lietuvių ir visuotinės literatūros kūrinius, plėstų literatūrinį ir kultūrinį akiratį, lavintųsi meninį skonį;
- susidarytų lietuvių literatūros visumos vaizdą;
- remdamiesi kalbos ir literatūros žiniomis bei Lietuvos literatūros (kultūros) raidos supratimu, autoriaus biografijos, istoriniu, kultūriniu kontekstu, nagrinėtų ir vertintų grožinius ir negrožinius kūrinius, aptartų jų sąsajas su dabartimi;
- remdamiesi kūrinių idėjų ir pozicijų įvairove, formuotųsi vertybines nuostatas.

5.3.2. Išplėstinio kurso uždaviniai

Siekama, kad mokydami išplėstinio kurso mokiniai:

- gilintų kalbos žinias, kalbos vartojimo praktikos įgūdžius;
- remdamiesi literatūra (kultūra), rašytų rišlius, kūrybiškus, probleminius tekstus; ugdytųsi sakinę kalbą; ugdytųsi stiliaus individualumą;
- skaitytų brandžiausius lietuvių ir visuotinės literatūros kūrinius, įgytų platų literatūrinį ir kultūrinį akiratį, lavintųsi meninį skonį;
- susidarytų lietuvių literatūros visumos vaizdą;
- remdamiesi kalbos ir literatūros žiniomis bei Lietuvos literatūros (kultūros) raidos supratimu, autoriaus biografijos, istoriniu, kultūriniu kontekstu, įvairiais aspektais nagrinėtų, lygintų ir vertintų kūrinius, aptartų jų sąsajas su dabartimi;
- remdamiesi kūrinių idėjų ir pozicijų įvairove, formuotųsi vertybines nuostatas;
- plėtotų savarankiško kalbos ir literatūros tyrimo gebėjimus.

5.4. Dalyko struktūra

Programą sudaro dvi struktūrinės dalys:

Kalbinis ugdymas.

Literatūrinis (kultūrinis) ugdymas.

5.5. Programos įgyvendinimas: ugdymo gairės, integravimo galimybės, mokymosi plinka

5.5.1. Ugdymo gairės

Lietuvių kalbos ir literatūros kaip mokomojo dalyko turinys orientuojamas į asmens kalbinį, literatūrinį (kultūrinį) ugdymą(si), asmens tapatybės ir savivertės stiprinimą, kūrybinio ir kritinio mąstymo ugdymą(si).

Kalbos vartojimo patirtis bei žinios apie kalbą apibendrinamos teksto lygmeniu, daugiau dėmesio skiriama viešajam kalbėjimui ir tekstų rašymui. Kalbos sandaros, rašybos, skyrybos ir kiti kalbos praktikos įgūdžiai 11–12 klasėse nuolat stiprinami atsižvelgiant į individualius mokinių ir klasės poreikius. Programoje pateiktas papildomas kalbos ugdymo modulis mokyklų tautinių mažumų mokomąja kalba mokiniams.

Tekstų planavimo, kūrimo ir redagavimo praktika turėtų tapti įprastine motyvuota veikla, glaudžiai siejančia literatūrinio ir kalbinio ugdymo uždavinius. Skiriama dėmesio ir kūrybinio rašymo praktikai, kaip veiklai, kuri sudaro sąlygas ugdytis kūrybinį mąstymą, stiliaus individualumą, mokytis kūrinio analizės ir kalbėjimo, pasakojimo apie literatūrą. Kalbėdami ir rašydami mokiniai tikslingai ir kūrybiškai taiko kalbos ir literatūros teorijos žinias.

Literatūrinis (kultūrinis) ugdymas suvokiamas kaip brandinantis asmenybę, tautą, visuomenę. Analizuojant literatūros (kultūros) kūrinius atkreipiamas dėmesys į juose glūdinčią išmintį, žmogaus ir tautos egzistencinę patirtį, kultūros reiškinių ryšius, kūrinių sąsajas su dabartim.

Kūrinių perskaityti padeda istorinės epochos supratimas: kiekviena visuomenė išreiškia save kuriamuose tekstuose ir yra parašytų tekstų bei jų autorių veikiamas. Siekiama, kad būtų suprastas ne tik praeities literatūros savitumas, bet ir aktualumas šiandienai.

Lietuvių literatūra nagrinėjama kaip atvira pasauliui ir kartu autentiška, unikali, išreiškianti savitą tapatybę ir istorinį pasakojimą. Aptariant sąsajas su kitomis kultūromis, siekiama ugdyti kūrybiškumu grįstą santykį su savosios kultūros tradicija, toleranciją kitoms kalboms ir kultūroms, kritišką požiūrį į įvairias kultūros apraiškas ir pasitikėjimą savo nacionaline kultūra, padedančia atsakyti į svarbius gyvenimo klausimus.

Mokyklų lietuvių mokomąja kalba mokiniams siekiama plačiau pristatyti daugiakalbę Lietuvos kultūrą (lenkų kilmės poetas M. K. Sarbievijus, lenkiškai rašę A. Mickevičius, Č. Milošas ir kiti), kaimyninių tautų klasikų (F. Dostojevskis, J. Brodskis, V. Šimborska ir kiti) ir taip ugdyti jų platesnį kultūros supratimą, dėmesį ir pagarbą Lietuvos tautinių mažumų kultūroms, atverti jiems Lietuvos kultūrą kaip dialogišką, poliligišką. Mokyklų tautinių mažumų mokomąja kalba mokiniams siekiama atverti ne tik lietuvių literatūrą, bet ir daugiakalbę Lietuvos kultūrą, kuri gali būti jiems sava, artima jų gimtosios kalbos tekstais. Tiek lietuvių, tiek tautinių mažumų mokyklų mokiniams padedama atrasti bendrą, juos jungiančią Lietuvos kultūros erdvę, kuri stiprintų visų savigarbą, savivertę ir šiuolaikinę tapatybę, padėtų telktis į solidarią europinę Lietuvos bendruomenę.

5.5.2. Integravimo galimybės

Lietuvių kalbos ir literatūros ugdymo sąsajas su kitais mokomaisiais dalykais lemia tai, kad kalba kuriamas ir perteikiamas kitų mokomųjų dalykų turinys, bendrieji gebėjimai įtvirtinami vartojant ir ugdantis kalbą.

Lietuvių kalbos ir literatūros ugdymas sietinas su tautinių mažumų gimtųjų kalbų, užsienio kalbų, istorijos, pilietinio ugdymo, tikybos, etikos, muzikos, dailės, teatro, informacinių technologijų mokomaisiais dalykais. Per lietuvių kalbos ir literatūros pamokas nagrinėjama tematika bei ugdomi mokinių gebėjimai papildo ir pagilina kitų mokomųjų dalykų išmanymą. Lietuvių kalbos, literatūros reiškinių supratimas remiasi mokinių žiniomis ir gebėjimais, įgytais per kitų dalykų pamokas.

5.5.3. Mokymosi aplinka

Siekiama kurti saugią, kūrybišką, skoningą mokymosi aplinką, kurioje mokinių ir mokytojų bei mokinių tarpusavio santykiai būtų grindžiami supratimu, atvirumu ir nuoširdumu.

Mokymosi aplinka turėtų būti įvairios edukacinės erdvės (klasė, mokykla, biblioteka, muziejus, bet kuri kita kultūrinė gyvenamosios vietos ir savos šalies aplinka), kurios padėtų mokiniams plėsti kultūrinį akiratį, atskleisti gabumus, skatintų dalyvauti kultūriniame gyvenime. Mokymosi aplinka turėtų skatinti mokinių kūrybinę veiklą, atvirumą naujovėms, savarankiškumą.

Siekiama sudaryti sąlygas naudotis įvairiais mokymosi šaltiniais – tekstine, vaizdine, garsine mokymosi medžiaga.

5.6. Mokinių pasiekimai, vertinimas, turinio apimtis

11–12 klasių mokinių pasiekimai yra orientuoti į kompetencijų ugdymą. Kompetencija suprantama kaip žinių, gebėjimų ir nuostatų visuma.

Lentelėje pateikiami bendrojo ir išplėstinio kurso mokinių pasiekimai. Bendrojo kurso gebėjimai lentelėje išspausdinti įprastiniu šriftu. Išplėstinis kursas apima bendrojo kurso gebėjimus ir tuos, kurie pateikti *paryškintu pasviruoju* šriftu. Remdamasis lentelėje pateiktais aprašais mokytojas planuoja ugdomąją veiklą.

5.6.1. Mokinių pasiekimai

1. Skaitymas, kalbos ir literatūros (kultūros) pažinimas	
<p>Nuostatos: Vertinti skaitymą kaip savęs, kito, tautos ir pasaulio pažinimo būdą. Ugdytis asmeninį santykį su kalba ir literatūra (kultūra). Lavintis meninį skonį, plėsti savo, kaip skaitytojo, estetinę patirtį. Vertinti save kaip Lietuvos kultūros, kalbos paveldėtojus, puoselėtojus ir kūrėjus.</p> <p>Esminiai gebėjimai: Susidaryti lietuvių literatūros įvairovės ir visumos vaizdą. Atskleisti kūrinio reikšmės, siejant jas su biografiniu, istoriniu, kultūriniu kontekstu. Argumentuotai vertinti grožinį ir negrožinį tekstą turinio ir raiškos požiūriu. Paaiškinti kalbos, literatūros (kultūros) reikšmę asmenybei formuotis.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
1.1. Paaiškinti, kaip kalbinė raiška priklauso nuo komunikacijos dalyvių, jų tikslų, socialinių ir kultūrinių kontekstų.	1.1.1. Aptarti kalbą kaip išskirtinį žmogaus gebėjimą, nurodyti jos funkcijas. 1.1.2. Suprasti kalbą kaip pažinimo, kūrybos ir socialinės tvarkos kūrimo būdą. 1.1.3. Suprasti, kaip kalba veikia kito žmogaus ir visuomenės vertybines nuostatas.
1.2. Paaiškinti gimtosios kalbos reikšmę tautinei savimonei ir tapatybei formuotis; atskleisti lietuvių kalbos reikšmę Lietuvos pilietinei bendruomenei ir valstybei.	1.2.1. Suprasti kalbos, tautos ir jos kultūros ryšį; aptarti kalbos ir valstybingumo santykį. 1.2.2. Nusakyti Lietuvių kalbos žodyno (LKŽ) svarbą. 1.2.3. Nusakyti Valstybinės kalbos įstatymo reikšmingumą. 1.2.4. Apibūdinti kalbos norminimo reikalingumą tautai ir valstybei.
1.3. Analizuoti grožinio kūrinio turinį, raišką, kontekstą bei jų sąsajas; kūrinį vertinti, lyginti su kitais kūriniais, aptariant panašumus ir skirtumus; aptarti, kaip kūrinio raiškos priemonėmis sukurama jo prasmė; atskleisti kūrinio originalumą ir stiliaus individualumą lyginant su kitais to paties žanro arba to paties laikotarpio kūriniais.	1.3.1. Skirti literatūros rūšis (epas, lyrika, drama). 1.3.2. Apibūdinti literatūros (kultūros) epochas, kryptis, svarbiausius jų bruožus. 1.3.3. Skirti pagrindines epo žanrų (herojinės poemos, romano, apysakos, novelės, apsakymo, esė) ir jai artimų dokumentinės literatūros žanrų (biografijos, autobiografijos, memuarų, laiško, dienoraščio) ypatybes. 1.3.4. Tinkamai vartoti pagrindines epinio kūrinio raiškos sąvokas: pasakotojas, pasakojimas, veikėjai, fabula, kompozicija, laikas, erdvė. 1.3.5. Skirti pagrindines lyrikos žanrų (eilėraštis, sonetas, baladė, odė) ypatybes. 1.3.6. Tinkamai vartoti sąvokas: eilėraščio autorius, eilėraščio subjektas (lyrinis „aš“, eilėraščio kalbantysis, eilėraščio žmogus). 1.3.7. Tinkamai vartoti pagrindines kūrinio sampratos sąvokas: meninis vaizdas, tema, motyvas, įvaizdis, metafora, simbolis, aliteracija, asonansas. 1.3.8. Skirti pagrindines dramos ypatybes. 1.3.9. Tinkamai vartoti dramatinio kūrinio sąvokas: personažas, monologas, dialogas, replika, remarka, konfliktas, kolizija, kulminacija.
1.4. Analizuoti, kaip kūrinuose atsispindi kultūrinis, istorinis kontekstas ir kaip	1.4.1. Pateikti pavyzdžių iš Lietuvos, lietuvių literatūros kūrinių, kultūrinio, istorinio konteksto.

<i>kūriniai veikė visuomenės kultūros raidą; paaiškinti, kuo jie reikšmingi Lietuvos kultūrai.</i>	1.4.2. Apibūdinti autoriaus biografiją, istorinį ir kultūrinį jo gyvenamojo laiko kontekstą. 1.4.3. Nurodyti svarbiausius lietuvių literatūros kūrinius ir jų kūrėjus. 1.4.4. Suprasti Lietuvos ir lietuvių literatūros raidą, pagrindinius reiškinius ir idėjas.
1.5. Aptarti negrožinio teksto tematiką, problemas, atskleisti turinio prasmę; formuluoti pagrindinę(-es) mintį(-is); analizuoti raišką, kontekstą bei jų sąsajas.	1.5.1. Atpažinti funkcinius stilius, apibūdinti jų vartojimo sritis, žanrus, kalbinės raiškos ypatybes. 1.5.2. Suprasti, kaip skirtingas teksto tikslas, stilius ir žanras nulemia raišką. 1.5.3. Nurodyti daugialypių elektroninių tekstų ypatybes.
1.6. Paaiškinti negrožinio teksto tikslą, įvertinti argumentų ir išvadų pagrįstumą, aptarti teksto raiškos ypatumus.	1.6.1. Apibūdinti, kas yra tezė ir įrodymas, prielaidos ir išvados; nurodyti argumentų rūšis, atpažinti argumento struktūrą. 1.6.2. <i>Rasti tekste išvadas ir prielaidas.</i> 1.6.3. <i>Sudaryti negrožinio teksto argumentavimo schemą.</i> 1.6.4. Atpažinti manipuliavimo ir propagandos požymius. 1.6.5. <i>Atpažinti duomenų, kalbos prieštarumą, dviprasmybes.</i>
1.7. Analizuoti viešąją dialoginę ir monologinę kalbą, <i>įvertinti ją turinio ir raiškos požiūriu.</i>	1.7.1. Nurodyti sakinio ir rašytinio teksto ypatybes. 1.7.2. Nurodyti viešųjų kalbų rūšis, nusakyti struktūros reikalavimus. 1.7.3. Apibūdinti viešosios kalbos komunikacinius tikslus. 1.7.4. Apibūdinti informacinio, apeliacinio ir emocinio kalbėjimo skirtumus. 1.7.5. Nustatyti problemą ir jos sprendimo argumentus, <i>atpažinti netinkamus argumentus.</i> 1.7.6. Nustatyti pateiktos informacijos esmę, išvadų pagrįstumą.
2. Tekstų kūrimas (žodžiu ir raštu)	
<p>Nuostatos: Pasitikėti lietuvių kalbos teikiamomis galimybėmis reikšti požiūrius, idėjas, patirtį, jausmus. Nuolat tobulinti savo sakytinės ir rašytinės kalbos gebėjimus. Vertinti save kaip kalbos paveldėtojus ir kūrėjus, kalbėti ir rašyti individualia, turtinga, taisyklinga kalba.</p> <p>Esminiai gebėjimai: Kurti įvairių žanrų sakytinius ir rašytinius tekstus, siekiant turinio ir raiškos dermės. Taisyklingai kalbėti ir rašyti, remiantis kalbos sistemos išmanymu.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
2.1. Parengti argumentuotą informacinę ar <i>įtikinimo</i> kalbą visuomenės gyvenimo, kalbos, literatūros (kultūros) tema: formuluoti teiginius, argumentus, klausimus, <i>problemas</i> ir išvadas; <i>nustatyti argumentų kokybę.</i>	2.1.1. Suprasti viešąją kalbą kaip į adresatą orientuotą <i>dialogo ir monologo derinį.</i> 2.1.2. Nurodyti, kas yra patikimi informacijos šaltiniai. 2.1.3. Taikyti minčių dėstymui svarbias logikos taisykles.
2.2. Pasakyti argumentuotą informacinę ar <i>įtikinimo</i> kalbą visuomenės gyvenimo,	2.2.1. Laikytis viešosios kalbos sakymo reikalavimų. 2.2.2. Taikyti tinkamą retoriką informacinės,

kalbos, literatūros (kultūros) tema, siekiant sudominti auditoriją; <i>interpretuoti įrodymus, nuomones, vaizdinę medžiagą, klausimus.</i>	<i>įtikinimo</i> kalbos argumentavimui sustiprinti. 2.2.3. Taikyti <i>alternatyvių požiūrių aptarimo</i> , korektiško diskutavimo, sutarimo būdus.
2.3. Kurti rašinį, remiantis literatūra (kultūra): suformuluoti ir pagrįsti tezę, išreikšti savo požiūrį; nuosekliai plėtoti mintis, paremti jas kūriniais; tinkamai sieti įžangą, dėstymą ir pabaigą.	2.3.1. Suplanuoti rašymo eigą. 2.3.2. Taikyti argumentavimo taisykles. 2.3.3. Laikytis tezės formulavimo ir pagrindimo reikalavimų. 2.3.4. Nusakyti, kaip pavyzdys ir analogija gali pagrįsti teiginį. 2.3.5. Taikyti citavimo ir perfrazavimo taisykles.
2.4. Gebėti rašyti skirtingų žanrų (straipsnis, dienoraštis, autobiografija, laiškas, interviu, gyvenimo aprašymas, motyvacinis laiškas, recenzija, anotacija ir kt.) tekstus, panaudojant kalbos galimybes autentiškai patirčiai išreikšti.	2.4.1. Skirti negrožinių tekstų žanrines ypatybes. 2.4.2. Nusakyti, kaip komponuoti žanro reikalavimus atitinkantį rašytinį tekstą. 2.4.3. Taikyti kūrybinio rašymo galimybes saviraiškai ir kūrybiškumui plėtoti.
2.5. Redaguoti tekstą turinio, raiškos ir raštingumo požiūriu: tobulinti teksto prasmės plėtotę ir struktūrinių dalių jungtis; siekti minties aiškumo, pasirenkant tinkamas ir taisyklingas gramatines formas bei tinkamos reikšmės žodžius; ištaisyti kalbos, rašybos ir skyrybos klaidas.	2.6.1. Nusakyti teksto redagavimo principus. 2.6.2. Nurodyti, kaip kritiškai vertinti savo argumentus. 2.6.3. Paisyti teksto rišlumo ir vientisumo dėsnių. 2.6.4. Laikytis bendrinės kalbos normų reikalavimų. 2.6.5. Išmanyti, kaip tobulinti teksto kūrimo gebėjimus, <i>kaip pasinaudoti tinkamomis meninės raiškos priemonėmis.</i> 2.6.6. Mokėti naudotis lietuvių kalbos žodynais, žinynais, elektroniniais ištekliais.

5.6.2. Vertinimas

Pateikiami apibendrinti kokybiniai mokinių žinių, supratimo ir gebėjimų vertinimo aprašai. Pagal juos mokytojas numato mokinių pasiekimų vertinimo kriterijus. Įvertinant pažymiu, patenkinamas lygis atitinka 4–5, pagrindinis – 6–8, aukštesnysis – 9–10 balų.

5.6.2.1. Bendrasis kursas

Mokinių pasiekimų lygių požymiai:

Pasiekimų lygiai Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Kalbos pažinimas	Nurodo, kad kalba turi ryšį su asmens vertybinėmis nuostatomis, tautos kultūra ir valstybingumu. Apibūdina konkrečius kalbinio bendravimo atvejus.	Aptaria, koks yra kalbos ryšys su asmens vertybinėmis nuostatomis, tautos kultūra ir valstybingumu, pateikia pavyzdžių. Paaishkina konkrečius kalbinio bendravimo atvejus ir panaudoja turimą patirtį įprastose situacijose.	Paaishkina, koks yra kalbos ir asmens vertybinių nuostatų, tautos kultūros ir valstybingumo ryšys, pateikia pavyzdžių. Paaishkina konkrečius kalbinio bendravimo atvejus ir panaudoja turimą patirtį ir žinias įvairiose situacijose.
Literatūros (kultūros) pažinimas	Apibūdina daugumą bendrajame kurse nurodytų Lietuvos ir lietuvių literatūros	Apibūdina bendrajame kurse nurodytus Lietuvos ir lietuvių literatūros autorius, istorinį	Papasakoja apie bendrajame kurse nurodytus Lietuvos ir lietuvių literatūros

	<p>autorių. Išvardija Lietuvos ir lietuvių literatūros epochas.</p>	<p>kontekstą. Nusako pagrindinius Lietuvos ir lietuvių literatūros epochų, krypčių bruožus.</p>	<p>autorius, apibūdina istorinį ir kultūrinį kontekstą bei jų kūrybos savitumą. Apibūdina Lietuvos ir lietuvių literatūros (kultūros) raidos bruožus, pagrindinius reiškinius ir idėjas.</p>
Grožinių kūrinių skaitymas	<p>Mokytojo padedama(s) analizuoja grožinio kūrinio turinį, raišką, apibūdina kontekstą. Nurodo literatūros rūšis (epas, lyrika, drama).</p>	<p>Savarankiškai analizuoja ir vertina grožinio kūrinio turinį, raišką, apibūdina kontekstą. Apibūdina literatūros rūšis ir pagrindinius jų žanrus.</p>	<p>Savarankiškai analizuoja ir vertina grožinio kūrinio turinį, raišką, apibūdina estetinį savitumą ir kontekstą. Tikslingai vartoja pagrindines epinio, lyrikos ir dramos kūrinio raiškos sąvokas.</p>
Negrožinių tekstų skaitymas	<p>Nurodo teksto temą, randa keliamą problemą ir pagrindinę mintį. Randa argumentus ir išvadas.</p>	<p>Nurodo teksto temą, keliamas problemas ir pagrindinę(-es) mintį(-is). Randa argumentus, išvadas ir įvertina jų pagrįstumą.</p>	<p>Analizuoja teksto tematiką, problemas; formuluoja jo pagrindinę(-es) mintį(-is). Randa argumentus, išvadas ir įvertina jų pagrįstumą. Paaiškina, kaip skirtingas teksto tikslas nulemia raišką.</p>
Teksto kūrimas žodžiu	<p>Parengia ir pasako informacinę kalbą visuomenės gyvenimo ir kultūros tema. Mokytojo padedama(s) aptaria informacijos tinkamumą ir patikimumą. Mokytojo padedama(s) formuluoja teiginius, argumentus ir išvadas. Stengiasi laikytis kalbos normų ir viešojo bendravimo etikos.</p>	<p>Parengia ir pasako informacinę kalbą visuomenės gyvenimo, kalbos, literatūros (kultūros) tema. Mokytojo padedama(s) įvertina informacijos tinkamumą ir patikimumą. Formuluoja teiginius, argumentus ir išvadas. Pasirenka tinkamą raišką. Paiso kalbos normų ir viešojo bendravimo etikos.</p>	<p>Parengia ir pasako į adresatą orientuotą informacinę kalbą visuomenės gyvenimo, kalbos, literatūros (kultūros) tema. Įvertina informacijos tinkamumą ir patikimumą. Formuluoja teiginius, argumentus ir išvadas. Pasirenka tinkamą raišką. Laikosi kalbos normų ir viešojo bendravimo etikos.</p>
Teksto kūrimas raštu	<p>Formuluoja tezę, ją pagrindžia, komponuoja tekstą. Laikosi pagrindinių bendrinės kalbos normų reikalavimų. Mokytojo padedamas tobulina teksto kūrimo gebėjimus.</p>	<p>Planuoja rašymo eigą, formuluoja tezę, ją pagrindžia, komponuoja tekstą. Išreiškia savo požiūrį. Siekia teksto rišlumo ir vientisumo. Laikosi bendrinės kalbos normų reikalavimų. Tobulina teksto kūrimo gebėjimus.</p>	<p>Planuoja rašymo eigą, formuluoja tezę, ją tinkamai pagrindžia, komponuoja tekstą. Paremia mintis kūriniu, išreiškia savo požiūrį. Laikosi teksto rišlumo ir vientisumo reikalavimų. Laikosi bendrinės kalbos normų reikalavimų. Sąmoningai tobulina teksto kūrimo gebėjimus.</p>

5.6.2.2. Išplėstinis kursas

Mokinių pasiekimų lygių požymiai:

Pasiiekimų lygiai Pasiiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Kalbos pažinimas	<p>Paaishkina kalbos ryšį su asmens vertybinėmis nuostatomis, tautos kultūra ir valstybingumu, pateikia pavyzdžių.</p> <p>Analizuoja kalbinį bendravimą turinio ir raiškos požiūriu ir panaudoja įgytus gebėjimus ir žinias naujose situacijose.</p>	<p>Paaishkina kalbos ryšį su asmens vertybinėmis nuostatomis, tautos kultūra ir valstybingumu, pateikia argumentus, remdamasis įvairiais šaltiniais (statistikos duomenimis, pavyzdžiais).</p> <p>Analizuoja kalbinį bendravimą, jį vertina turinio ir raiškos požiūriu ir panaudoja įgytus gebėjimus ir žinias visuomeninėje veikloje.</p>	<p>Argumentuotai diskutuoja apie kalbos ryšį su asmens vertybinėmis nuostatomis, tautos kultūra ir valstybingumu, remdamasis kalbos tyrimais, statistikos duomenimis, pavyzdžiais).</p> <p>Savarankiškai plečia žinias ir supratimą kalbos pažinimo srityje.</p> <p>Analizuoja kalbinį bendravimą, jį įvertina turinio ir raiškos požiūriu ir panaudoja įgytus gebėjimus ir žinias kūrybinėje bei visuomeninėje veikloje.</p>
Literatūros (kultūros) pažinimas	<p>Apibūdina daugumą išplėstiniam kursui nurodytų Lietuvos ir lietuvių literatūros autorių.</p> <p>Nurodo, kuo perskaityti kūriniai, jų kūrėjai reikšmingi Lietuvos kultūros raidai ir dabarčiai.</p> <p>Nurodo lietuvių literatūros raidos etapus, pagrindinius reiškinius ir idėjas.</p> <p>Atpažįsta literatūroje svarbiausius savosios ir visuotinės kultūros ženklus.</p>	<p>Papasakoja apie išplėstiniam kurse nurodytus Lietuvos ir lietuvių literatūros autorius, aptaria jų kūrybos savitumą, laikmečio istorinį, kultūrinį kontekstą.</p> <p>Apibūdina, kuo programoje pateikti kūrėjai ir jų kūriniai reikšmingi Lietuvos kultūros raidai ir dabarčiai.</p> <p>Apibūdina lietuvių literatūros raidą, pagrindinius reiškinius ir idėjas.</p> <p>Atpažįsta literatūroje svarbiausius savosios ir visuotinės kultūros ženklus.</p>	<p>Papasakoja apie išplėstiniam kurse nurodytus Lietuvos ir lietuvių literatūros autorius, aptaria ir įvertina jų kūrybos savitumą, istorinį, kultūrinį kontekstą.</p> <p>Paaishkina, kuo programoje pateikti kūrėjai ir jų kūriniai reikšmingi Lietuvos kultūros raidai ir dabarčiai.</p> <p>Paaishkina Lietuvos ir lietuvių literatūros raidą, pagrindinius reiškinius ir idėjas.</p> <p>Atpažįsta literatūroje svarbiausius savosios ir visuotinės kultūros ženklus ir paaishkina jų prasmę.</p>
Grožinių kūrinių skaitymas	<p>Analizuoja grožinio kūrinio turinį, raišką, apibūdina kontekstą.</p> <p>Tinkamai vartoja pagrindines epinio,</p>	<p>Analizuoja ir vertina grožinio kūrinio turinį, raišką, aptaria meninį savitumą, kontekstą; atskleidžia, kaip kūrinio</p>	<p>Analizuoja ir vertina grožinio kūrinio turinį, raišką, aptaria meninį savitumą, kontekstą bei jų sąsajas; atskleidžia, kaip</p>

	<p>lyrikos ir dramos kūrinio raiškos sąvokas.</p> <p>Mokytojo padedama(s) aptaria kūrinio santykių su kontekstu (biografiniu, istoriniu, kultūriniu).</p> <p>Aptaria kūrinį lygindamas jį su kitais to paties autoriaus to paties žanro kūriniais.</p>	<p>raiškos priemonėmis sukuriama jo prasmė.</p> <p>Tinkamai vartoja pagrindines epinio, lyrikos ir dramos kūrinio raiškos sąvokas ir motyvuoja jų prasmingumą tekste.</p> <p>Aptaria kūrinio santykių su kontekstu (biografiniu, istoriniu, kultūriniu).</p> <p>Aptaria ir argumentuotai įvertina kūrinį lygindama(s) jį su kitais to paties autoriaus, to paties žanro arba kitų rašytojų to paties laiko kūriniais.</p>	<p>kūrinio raiškos priemonėmis sukuriama jo prasmė.</p> <p>Tinkamai vartoja pagrindines epinio, lyrikos ir dramos kūrinio raiškos sąvokas ir motyvuoja jų prasmingumą tekste.</p> <p>Aptaria ir argumentuotai pagrindžia kūrinio santykių su kontekstu (biografiniu, istoriniu, kultūriniu, meniniu).</p> <p>Aptaria ir argumentuotai įvertina kūrinio originalumą jį lygindama(s) su kitais to paties žanro arba to paties laiko kūriniais.</p>
Negrožinių tekstų skaitymas	<p>Stengiasi atskleisti teksto prasmę, analizuoja teksto temas, keliamas problemas, kontekstą bei jų sąsajas.</p> <p>Nustato argumentų ir išvadų pagrįstumą.</p> <p>Paaiškina, kaip skirtingas teksto tikslas nulemia raišką.</p> <p>Vertina negrožinius tekstus, išreiškia savo požiūrį ir stengiasi jį pagrįsti.</p>	<p>Atskleidžia teksto prasmę, analizuoja keliamas problemas, kontekstą bei jų sąsajas.</p> <p>Išskiria iš teksto prielaidas, įvertina argumentų ir išvadų pagrįstumą.</p> <p>Paaiškina, kaip raiška priklauso nuo teksto tikslo ir žanro.</p> <p>Vertina negrožinius tekstus, išreiškia savo požiūrį ir jį pagrindžia.</p>	<p>Savarankiškai atskleidžia teksto turinio prasmę, analizuoja ir įvertina keliamas problemas, kontekstą bei jų sąsajas.</p> <p>Išskiria iš teksto prielaidas, tinkamai įvertina argumentų ir išvadų pagrįstumą.</p> <p>Paaiškina, kaip raiška priklauso nuo teksto tikslo, stiliaus ir žanro.</p> <p>Vertina negrožinius tekstus lygindamas su kitais to paties žanro tekstais, išreiškia savo požiūrį ir jį pagrindžia.</p>
Teksto kūrimas žodžiu	<p>Parengia ir pasako argumentuotą informacinę ir / arba įtikinimo kalbą visuomenės gyvenimo, kalbos, literatūros (kultūros) tema.</p> <p>Įvertina informacijos tinkamumą ir patikimumą.</p> <p>Formuluoja teiginius, argumentus ir išvadas.</p> <p>Pasirenka tinkamas retorines priemones.</p> <p>Laikosi kalbos normų ir viešojo bendravimo</p>	<p>Parengia ir pasako argumentuotą, į adresatą orientuotą informacinę ir / arba įtikinimo kalbą visuomenės gyvenimo, kalbos, literatūros (kultūros) tema.</p> <p>Įvertina informacijos tinkamumą ir patikimumą ir stengiasi interpretuoti įrodymus, nuomones, vaizdinę medžiagą, klausimus.</p> <p>Tinkamai formuluoja teiginius, argumentus, problemas ir išvadas;</p>	<p>Parengia ir pasako argumentuotą, į adresatą orientuotą informacinę ir / arba įtikinimo kalbą visuomenės gyvenimo, kalbos, literatūros (kultūros) tema, siekdama(s) sudominti auditoriją.</p> <p>Įvertina informacijos tinkamumą ir patikimumą, interpretuoja įrodymus, nuomones, vaizdinę medžiagą, klausimus.</p> <p>Tinkamai formuluoja teiginius, argumentus,</p>

	etikos.	taiko minčių dėstymui svarbias logikos taisykles. Pasirenka tinkamas retorines priemones. Laikosi kalbos normų ir viešojo bendravimo etikos.	problemas ir išvadas; taiko minčių dėstymui svarbias logikos taisykles. Pasirenka tinkamas retorines priemones kalbos argumentavimui sustiprinti. Laikosi kalbos normų ir viešojo bendravimo etikos.
Teksto kūrimas raštu	Planuoja rašymo eigą, formuluoja tezę, ją pagrindžia, komponuoja žanro reikalavimus atitinkantį tekstą. Paremia mintis grožine literatūra, kitais kultūros tekstais, išreiškia savo požiūrį, taiko pagrindines argumentavimo taisykles. Mokytojo padedamas įsivertina savo argumentavimą, siekia teksto rišlumo ir vientisumo. Laikosi bendrinės kalbos normų reikalavimų. Tobulina teksto kūrimo gebėjimus.	Taikydamas tinkamas strategijas planuoja rašymo eigą, formuluoja tezę, ją pagrindžia, komponuoja žanro reikalavimus atitinkantį tekstą. Tinkamai paremia mintis grožine literatūra, kitais kultūros tekstais, išreiškia savo požiūrį, taiko argumentavimo taisykles. Įsivertina savo argumentavimą, siekia teksto rišlumo ir vientisumo. Laikosi bendrinės kalbos normų reikalavimų. Nuosekliai tobulina teksto kūrimo gebėjimus.	Taikydamas tinkamas strategijas savarankiškai planuoja rašymo eigą, formuluoja tezę, ją pagrindžia, komponuoja žanro reikalavimus atitinkantį tekstą. Tikslingai paremia mintis grožine literatūra, kitais kultūros tekstais, išreiškia savo požiūrį, jeigu reikia, geba polemizuoti, taiko argumentavimo taisykles. Įsivertina savo teksto prasmės plėtotę, argumentavimą, siekia teksto rišlumo ir vientisumo. Laikosi bendrinės kalbos normų reikalavimų. Tobulina teksto kūrimo gebėjimus, naudojasi kūrybinio rašymo galimybėmis saviraiškai ir kūrybiškumui plėtoti.

5.6.3. Turinio apimtis

Kalbos kursą sudaro *Kalbinis ugdymas* ir *Kalbos vartojimo, rašybos ir skyrybos įtvirtinimas*.

Kalbinio ugdymo kursas pateikiamas trijų skilčių lentelėje: pirmoje skiltyje nurodoma bendriausia tema; antroje – esminė temos sklaida ir kalbos ugdymo darbai, stengiantis išlaikyti dalykinį ir metodinį nuoseklumą; trečioje (neprivalomoje) skiltyje nurodomos galimos sąsajos su literatūra ir bendrąja humanitarine kultūra.

Pirmosios kalbinio ugdymo temos, skirtos nagrinėti prieš pradėdant skaityti senosios literatūros (kultūros) tekstus, pabrėžia kalbą ne tik kaip išskirtinį žmogaus gebėjimą, susijusį su mąstymu, pasaulio pažinimu, kūryba ir socialinės tvarkos įtvirtinimu, t. y. tuo, kas ženklina visą žmogaus būtį ir veiklą, bet ir pristato kalbą kaip savitą pasaulio sampratą, sudėtinę dvasinės kultūros dalį, o pasakojimą – kaip formuojantį ir saugantį tautos tapatybę, perteikiantį jos narius vienijančias bendras idėjas ir vertybes, turintį didelę reikšmę bendruomenės kūrimui.

Visa likusi kalbos kurso dalis yra orientuota į praktinių sakinio ir rašytinio teksto analizės ir kūrimo gebėjimų ugdymą, t. y. į kalbinės kompetencijos kaip žodinės ir rašytinės kultūros ugdymą.

Pradedama nuo bendravimo etikos, kalbos etiketo ir viešosios kalbos įgūdžių tobulinimo, nes sakytinė kalba pirmesnė ne tik ontologiškai – demokratiškame intensyvių pokyčių amžiuje būtent kalbėjimas yra vienas svarbiausių sėkmės veiksnių įvairiose asmens veiklos srityse. Be to, kalbinę kompetenciją išsiugdęs žmogus moka pažinti ir vertinti kitokius nei savo požiūrius, geba kurti palankią kalbinę aplinką. Todėl siekiama, kad viešoji kalba būtų suprasta ir išbandyta kaip dialogo ir monologo derinys, o prieštaravimo ir kritikos raiška taptų etiška ir argumentuota.

Tiek sakytiniam, tiek rašytiniam samprotavimui mokyti pasitelkiami retorikos ir argumentacijos bei teksto logikos pagrindai, kad mokinys tinkamai ugdytųsi ir teksto suvokimo, ir rišlaus, logiško bei stilingo teksto kūrimo gebėjimus. Argumentų analizė yra vienas pagrindinių kritiškai mąstančio žmogaus įgūdžių. Jų formavimuisi pirmiausia reikia bendrųjų žinių apie sąvokų apimtį ir santykius bei argumento ir jo struktūros išmanymo – tai padeda atpažinti argumentus natūraliame tekste, skirti juos nuo retorinių įtikinėjimo priemonių. Argumentavimo gebėjimai formuojami argumentų atpažinimo ir vertinimo pratybų metu, nuosekliai įtraukiant teksto visumos supratimą: vertinant konkretų tekstą padeda žanrinis, socialinis, kultūrinis jo kontekstas.

Mokiniai, besimokantys išplėstiniu lygiu, atliks įvairesnių ir sudėtingesnių sakytinės ir rašytinės kalbos ugdymosi užduočių, reikalaujančių savarankiškumo, kūrybiškumo, platesnio kultūrinio konteksto išmanymo, didesnio gebėjimo analizuoti ir vertinti. Tai, kas skirta tik išplėstiniam kursui, pažymėta kursyvu.

Mokantis pagal pagrindinio ugdymo programą iš(si)ugdyti gebėjimai suvokti ir kurti įvairių stilių ir žanrų tekstus 11–12 klasėse yra toliau tobulinami, o įgytos kalbos sandaros žinios ir susidaryti taisyklingo kalbos vartojimo gebėjimai gilinami pagal poreikius.

Mokyklų tautinės mažumos kalba mokiniams skirtas papildomas ***Kalbos vartojimo, rašybos ir skyrybos įtvirtinimas***. Tai privalomas modulis, kuriame sisteminiu požiūriu apibendrinamos lietuvių kalbos vardažodžių, asmenuojamųjų bei neasmenuojamųjų veiksmažodžio formų darybos, vartojimo, kaitybos, rašybos, vientisinio ir sudėtinio sakinio skyrybos taisyklės. Kalbos sistemos dalykų įtvirtinimas siejamas su gebėjimų tinkamai ir taisyklingai vartoti kalbą įvairiose situacijose ugdymu. Galimi kalbos ugdymo darbai nurodyti trečioje (neprivalomoje) šio modulio skiltyje, – kokius kalbos ugdymo darbus tikslingiausia atlikti konkrečioje klasėje, spręs patys ugdymo proceso dalyviai.

Šis modulis pagal poreikį gali būti pasirenkamas ir mokyklose lietuvių dėstomąja kalba.

Literatūros kursas sudarytas laikantis istorinio nuoseklumo: lietuvių literatūros raida nuo Renesanso iki mūsų dienų. Dėmesys sutelkiamas į filosofinį, etinį, visuomeninį literatūros turinį ir jo estetinę raišką. Privalomi kūriniai nagrinėjami juos siejant su biografiniu, istoriniu, kultūriniu kontekstu – pagrindiniais laikotarpio reiškiniais ir idėjomis.

Literatūros turinio pateikimo struktūra:

- 1) išskirti privalomų autorių kūriniai;
- 2) pateikti kontekstiniai kūriniai;
- 3) pateikti pagrindiniai laikotarpio reiškiniai ir idėjos;
- 4) siūlomi nagrinėjimo aspektai, skirti kūrinio prasmėms ir meninei vertei suprasti.

Į pirmąją skiltį įrašyti kūriniai, privalomi bendrajam ir išplėstiniam kursui. Atrinkti vertingiausi meniniu požiūriu kūriniai, perteikiantys esminius Lietuvos istorijos ir kultūros lūžius, reiškinius, egzistencinę patirtį. Atrinkant kūrinius laikytasi žanrinės kūrinų įvairovės principo. Jei programoje nurodyta apsakymų ar poezijos rinktinė, priede nurodyti konkretūs eilėraščiai ar apsakymai.

Į antrąją lentelės skiltį įrašyti konteksto autoriai – lietuvių ir visuotinės literatūros. Paryškinti konteksto autoriai yra privalomi bendrajam ir išplėstiniam kursui; pabraukti – privalomi tik išplėstiniam kursui. Kiti konteksto autoriai nėra privalomi: mokytojas pats sprendžia, kuriuos konteksto autorius rinktis atsižvelgdamas į konkrečios klasės galimybes, gali papildyti kontekstą savo nuožiūra. Kaip kontekstiniai, atrinkti tie kūriniai, kurie ypač prasmingai papildo, paaiškina privalomų kūrinių svarbiausias idėjas ir estetines ypatybes.

Kontekstai sluoksniuojami keliais lygmenimis: pateikiamas artimas Lietuvos literatūros (kultūros) ir visuotinės literatūros, pateiktos per epochas, kontekstas, kuris idėjomis, problematika ar estetinėmis ypatybėmis galėtų būti siejamas su pirmos skilties kūriniais.

Šiuolaikinės literatūros autorius, išskyrus tuos, kurie nurodyti kaip privalomi, mokytojas renkasi pats, atsižvelgdamas į jų meniškumą ir aktualumą.

Lietuvių kalbos ir literatūros egzamino užduotys bus sudaromos iš programoje pateiktų privalomų autorių kūrinių.

Skiltis *Pagrindiniai reiškiniai ir idėjos* susieja literatūros ugdymo turinį į nuoseklią ir vientisą struktūrą. Pagrindiniai reiškiniai ir idėjos yra ašis, ne tik jungianti privalomus autorius su konteksto autoriais, bet ir išryškinanti, kuo privalomi autoriai svarbūs Lietuvos ir Europos literatūrai ir kultūrai, su kokiais reiškiniais jie susiję. Šioje skiltyje įvardytos kūrinio atidaus skaitymo kryptys detalizuojamos siūlomų aspektų skiltyje.

Ketvirtoji lentelės skiltis *Siūlomi nagrinėjimo aspektai* atkreipia dėmesį į tai, kuo nauji ir saviti programoje nurodomų kūrinių turinys ir meninė raiška. Nėra siekiama aprėpti visų kūrinių pasaulyje atspindėtų žmogaus individualumo ar kūrinio estetinio originalumo aspektų: juos mokytojai renkasi patys. Siūlomi aspektai neriboja laisvės, bet padeda aktualiai perskaityti privalomus (ir kontekstinius) kūrinius. *Siūlomų nagrinėjimo aspektų* skiltyje įtrauktas aspektas *Epochą reprezentuojančios asmenybės*. Kai kurios iš jų nėra rašytojai, bet jų biografijos leidžia giliau suprasti jų gyvenamąjį laiką, Lietuvos ir Europos istorijos, kultūros vingius, be to, šios asmenybės yra palikusios ryškią savo gyvenimo legendą, tad be jų gyvenimo ir veiklos aptarimo liktų nepakankamai aiškus pasakojimas apie kultūros epochą, pažinimo ir dvasinio tobulėjimo kelią. Savo mąstysena, atlaikytais likimo išbandymais, savita kultūrine patirtimi, charakterio savybėmis, moraline laikysena šios asmenybės galėtų būti įdomios jauniems žmonėms.

Programoje remiamasi šiais principais: 1) literatūros suvokimui svarbus dialoginis praeities ir dabarties santykis; 2) literatūra suvokiama kaip laikui pavaldi ir nepavaldi meninė vertybė, todėl turėtume derinti jos istorinį ir meninį supratimą; 3) literatūra ne tik atspindi visuomenę, bet ir daro jai poveikį; 4) kuriant Lietuvos literatūros visumos vaizdą, siekiama parodyti jos daugiareikšmiškumą ir polilogiškumą.

Programa sudaryta laikantis nuostatos, kad lietuvių kalbos ir literatūros mokytojai yra savo dalyko specialistai, gerbiant jų profesionalumą ir kūrybiškumą. Ji suteikia vertybinį ir dalykinį lietuvių kalbos ir literatūros mokymo pagrindą, tiksliai apibrėžia privalomą turinį ir atveria kelius mokytojo kūrybai.

5.6.3.1. KALBINIS UGDYMAS

TEMA	TEMOS SKLAIDA. KALBOS UGDYMO DARBAI	SĄSAJOS SU LITERATŪRA IR KULTŪRA (neprivaloma)
Kalba ir žmogus. Kalba ir visuomenė.	<p>Kalba kaip išskirtinis žmogaus gebėjimas. <i>Kalbos funkcijos: komunikacinė, ekspresinė, pažintinė, estetinė, reprezentacinė. Kalbinė komunikacija visuomenėje. Kalbinės komunikacijos dalyviai, aplinkybės, jų santykiai</i>1.</p> <p>Kalba kaip pažinimo ir kūrybos įrankis. Kalba kaip socialinės tvarkos kūrimo įrankis.</p> <p>Pasakojimas kaip esminis kultūros tekstas. Tautos pasakojimo (nacionalinio naratyvo) turinys, jo kūrimo būdai.</p> <p>Tautos kalba kaip savita pasaulio sampratos sistema. Lietuvių kalbos sąsajos su tautos istorija. Lietuvių kalbos žodynas kaip nacionalinio pasaulėvaizdžio atspindys.</p> <p>Sąvokos: nacionalinė kalba, valstybinė kalba, tarptautinio bendravimo kalba. Lietuvių kalba – valstybinė Lietuvos kalba. Kalbos norminimo svarba tautos ir valstybės formavimui(si). Valstybinės kalbos įstatymas, jo esmė ir samprata.</p>	<p>Pagrindiniai rašomosios kalbos raidos bruožai.</p> <p>Tobulos kalbos paieškos. Kalbos ištakų paieškos.</p> <p>Pasakojimas kaip užmaršties įveikimo būdas.</p> <p>Lietuvių tautos kilmė ir savimonė.</p> <p>Senųjų kalbos paminklų vertė.</p> <p>Iškalbos ir laisvos respublikos jungtis LDK kultūroje.</p> <p>Nacionalistinės XVII–XVIII a. kalbos hipotezės kaip atskirų valstybių dominavimo Europoje pagrindimas.</p>
Bendravimo kultūra, kalbos etiketas ir retorika.	<p>Pagrindinės bendravimo etikos normos. Kalbos etiketas – tautos mentaliteto atspindys. Diskusija. <i>Interviu</i>.</p> <p>Viešųjų kalbų rūšys; jų struktūra. Viešoji kalba – dialogo ir monologo derinys. <i>Informacinis, apeliacinis, emocinis kalbėjimas</i>. Komunikacinės situacijos kūrimas. <i>Argumentacija kaip dialogiškiausia kalbos dalis. Draminis monologas – pokalbio su priešininku iliuzija. Citavimas – dialogas su svetimu tekstu</i>.</p> <p>Oratoriaus etika. Argumentuota prieštaravimo ir kritikos raiška. <i>Retorinė viešosios kalbos analizė</i>.</p>	<p>Demokratija – politinė laisvė – žodžio laisvė. Tiesos gynimas.</p> <p>Antikinės retorikos kanonai. Naujosios retorikos principai (XX–XXI a.).</p> <p>Retorikos raida Lietuvoje.</p> <p>Cicerono moraliniai reikalavimai oratoriui.</p>

1 Išplėstinio kurso temos pažymėtos kursyvu.

Tekstų stiliai ir žanrai.	<p>Funkciniai stiliai, jų kalbinės raiškos ypatumai. Publicistiniai tekstai (pvz., straipsnis, interviu, dienoraštis, autobiografija, laiškas, reportažas, recenzija). Moksliniai tekstai (pvz., pranešimas, mokslinis straipsnis). Dalykiniai tekstai (pvz., gyvenimo aprašymas, motyvacinis laiškas, anotacija). Kanceliariniai tekstai (pvz., sutartis, konstitucija).</p> <p>Elektroniniai tekstai.</p> <p>Grožinis stilius. <i>Kūrybiniai bandymai.</i></p>	<p>Neverbaliniai tekstai. Žodžio ir vaizdo sąsajos.</p> <p>Teksto intertekstualumas. Stilizacija grožiniuose kūriniuose.</p>
Samprotavimo kūrimas. Argumentacija.	<p>Pagrindiniai tekstų tipai. Samprotavimas, <i>jo pagrindiniai žanrai (esė, probleminis / poleminis straipsnis).</i></p> <p>Tezė ir įrodymas. Argumentas. <i>Argumentų rūšys.</i> Argumentavimo taisyklės ir jų taikymas.</p> <p><i>Tekstų kompozicijos analizė. Argumentų rekonstravimas (išvadų ir prielaidų išskyrimas iš teksto).</i> Pagrindinės samprotavimų klaidos ir jų taisymas.</p> <p>Retorinė argumentacija. Pasakojimas ir pavyzdys kaip retorinės priemonės teiginiui pagrįsti. Rašinio fragmentas su pasakojimu.</p> <p>Samprotavimas pagal analogiją. <i>Parabolė kaip vaizdavimo būdas. Parabolių analizė.</i></p> <p>Citavimas ir perfrazavimas. Citavimas teiginiui pagrįsti. Citatos siejimas su tekstu. Svetimos minties aiškinimas. Rašinio fragmentas su citata ir jos interpretacija.</p> <p>Literatūrinis rašinys. Samprotavimo rašinys, remiantis grožine literatūra ir kitais kultūros tekstais.</p> <p>Teksto redagavimas turinio, argumentavimo ir sandaros požiūriu.</p>	<p>Linijinė, paralelinė, žiedinė teksto kompozicijos.</p> <p>Indukciniai apibendrinimai – mokslo, prietarų ir socialinių stereotipų pagrindas.</p> <p>Pasakojimas ir dialogas tautosakoje.</p> <p>Dialogas kaip literatūros žanras ir literatūros kūrinio komponentas.</p> <p>Detalė literatūros kūrinyje. Simbolis. Epitetas.</p> <p>Parabolės Biblijoje ir Antikos filosofų raštuose.</p> <p>Paraboliniai tekstai – moralinės tiesos perteikimas, kai pasakojama istorija.</p>
Teksto logikos pagrindai.	<p>Sąvoka, jos turinys ir apimtis. <i>Sąvokų santykiai.</i> Sąvokos apibrėžimas (klasė, rūšis, esminės ypatybės). Sąvokos apibrėžimo dalys kaip teksto struktūros dalys.</p> <p>Klasifikavimas. Skaidymo nuoseklumo klaidos ir jų analizė. <i>Kriterijus, jo reikšmė.</i> Prieštaringos sąvokos. <i>Antitezė. Alternatyvos. Dilema. Klaidinga dilema.</i></p> <p>Ginčas. Polemika. <i>Istorinės polemikos analizė.</i></p> <p>Mąstymo apibrėžtumo, neprieštaringumo, nuoseklumo, pagrįstumo reikalavimai. <i>Pagrindiniai logikos dėsniai: tapatybės, prieštaravimo, negalimo trečiojo ir pakankamo pagrindo dėsnis.</i></p> <p>Lyginimas – loginė operacija. Paslėptasis lyginimas – metafora. <i>Publicistinių metaforų analizė ir kūrimas. Alegorija – išplėtotą metafora. Miniatiūra.</i></p>	<p>Žmonijos istorija kaip prieštaringų idėjų kova.</p> <p>Metafora tautosakoje, literatūroje.</p> <p>Alegorija.</p>

<p>Negrožinio teksto rišlumas, vientisumas ir raiška.</p>	<p>Teksto rišlumas. Teksto rišlumo analizė. Leksinės ir gramatinės sakinių siejimo priemonės tekste. Sakinių siejimas į tekstą pagal prasmę ir formą. <i>Artimasis siejimas. Distancinis siejimas.</i></p> <p>Prasminis teksto vientisumas. <i>Temos plėtojimo formos: aprašomasis, aiškinamasis ir argumentacinis temos plėtojimas tekste.</i> Temos plėtotės analizė.</p> <p>Sintaksinės minties raiškos ir teksto komponavimo figūros (anafora, įrėminimas, sinonimija, korekcija, laipsniavimas; elipsė, atitežė <i>ir kt.</i>), jų vartojimas.</p> <p>Tropų vartojimas.</p> <p>Sentencijų, patarlių, frazeologizmų, literatūrinių citatų vartojimo pratybos.</p> <p>Teksto redagavimas rišlumo, vientisumo ir raiškos požiūriu.</p> <p>Įtikinimo kalba, jos sakymas.</p> <p>Neetiškas retorikos naudojimas. Retorika ir reklama. Manipuliavimo samprata retorikoje. Manipuliacijos kritikos strategija ir taktika.</p>	<p>Išvardijimas. Laipsniavimas. Inversija. Perifrazė. Užuomina.</p> <p>Paralelizmas.</p> <p>Metafora ir metonimija. Hiperbolė ir litotė. Paradoksas.</p> <p>Komiškumo rūšys: humoras, ironija, sarkazmas, groteskas, satyra. Parodija.</p> <p>Kalambūras. Eufemizmas.</p> <p>Propaganda. Ideologija.</p>
<p>Kalbos vartojimo pratybos.</p>	<p>Gramatikos, rašybos, skyrybos įtvirtinimas (pagal poreikius).</p> <p>Teksto redagavimas raštingumo požiūriu.</p>	

KALBOS VARTOJIMO, RAŠYBOS IR SKYRYBOS ĮTVIRTINIMAS

Modulis, privalomas mokykloms tautinės mažumos kalba; pasirenkamasis (pagal poreikius) – mokykloms lietuvių kalba.

TEMA	TEMOS SKLAIDA	SIŪLOMI KALBOS UGDYMO DARBAI
Taisyklinga vardažodinių kalbos dalių daryba, vartojimas ir rašyba.	<p>Daiktavardis, jo reikšmė, gramatiniai požymiai. Daiktavardžių daryba. Priesaginių daiktavardžių reikšmė, vartojimas ir rašyba. Sudurtinių daiktavardžių reikšmė ir rašyba. Galūnių vedinių reikšmė ir rašyba. Priešdėlinių daiktavardžių reikšmė ir rašyba.</p> <p>Būdvardis, jo reikšmė, gramatiniai požymiai. Būsenos raiška bevarde būdvardžių gimine. Būdvardžio derinimas su daiktavardžiu. Įvardžiuotinių būdvardžių vartojimas ir rašyba. Būdvardžių daryba. Priesaginių būdvardžių reikšmė, vartojimas, rašyba. Priešdėlinių būdvardžių reikšmė, vartojimas, rašyba. Sudurtinių būdvardžių reikšmė, vartojimas, rašyba.</p> <p>Skaitvardis, jo reikšmė, skyriai, gramatiniai požymiai. Skaitvardžių vartojimas ir rašyba.</p> <p>Įvardis, jo reikšmė, gramatiniai požymiai. Įvardžių vartojimas ir rašyba. Būdvardiškai vartojami dalyviai. Jų daryba, gramatiniai požymiai, rašyba.</p>	<p>Raiškūs skaitymas.</p> <p><i>Žinutė</i></p> <p><i>Aprašymas</i></p> <p><i>Charakteristika / portretas</i></p> <p><i>Skelbimas</i></p> <p><i>Interviu</i></p> <p><i>Reklama</i></p>
Taisyklingas daiktavardžio linksnų vartojimas ir rašyba.	<p>Vardininkas sakinyje. Vardininko reikšmė (subjekto, būvio, objekto, laiko, vietos, kiekio, vardo). Dvejetainis vardininkas. Vardininko galūnių rašyba.</p> <p>Kilmininkas sakinyje. Kilmininko reikšmė (objekto, kiekybės turinio, tikslo, dalies, veikėjo, neiginio, pažymimasis). Dvejetainis kilmininkas. Kilmininko linksnio reikalaujantys žodžiai. Kilmininko galūnių rašyba.</p> <p>Naudininkas sakinyje. Naudininko reikšmė (objekto, paskirties, laiko, subjekto). Naudininko linksnio reikalaujantys žodžiai. Dvejetainis naudininkas. Naudininko galūnių rašyba.</p> <p>Galininkas sakinyje. Galininko reikšmė (objekto, kiekio, laiko). Galininkiniai veiksmažodžiai. Dvejetainis galininkas. Galininko galūnių rašyba.</p> <p>Įnagininkas sakinyje. Įnagininko reikšmė (objekto, priemonės, kiekio, priežasties, vietos, laiko, būvio, būdo, kokybės). Įnagininko linksnio reikalaujantys žodžiai. Vardininko ir įnagininko opozicija.</p> <p>Vietininkas sakinyje. Vietininko reikšmė (vietos, būdo, laiko). Netaisyklingai vartojamų vietininkų keitimas taisyklinga forma.</p> <p>Šauksmininkas, jo galūnių rašyba. Kreipinio skyryba.</p>	<p><i>Bibliografija ir anotacija</i></p> <p><i>Pasiaiškinimas</i></p> <p><i>Informacinis straipsnis</i></p> <p>Teksto redagavimas.</p> <p><i>Laiškas</i></p> <p>Vertimas iš gimtosios kalbos / iš užsienio kalbos į lietuvių kalbą.</p> <p>Lietuvių kalbos etiketo lyginimas su kitų kalbų etiketu.</p>
Taisyklinga veiksmažodžių	<p>Veiksmažodžio reikšmė ir gramatiniai požymiai. Sangražiniai veiksmažodžiai. Veiksmažodžių pagrindinės formos; šaknies balsių kaita ir rašyba. Nosinių raidžių rašyba</p>	<p><i>Miniatiūra</i></p> <p>Raiškūs skaitymas</p>

daryba, vartojimas ir rašyba.	<p>veiksmazodžių šaknyje.</p> <p>Veiksmažodžių eiga ir rezultatas, jų raiška veiksmazodžių laikais ir žodžių darybos priemonėmis. Priesaginių ir priešdėlinių veiksmazodžių reikšmė, daryba ir rašyba. Esamojo ir būtojo kartinio laiko galūnių rašyba. Būtojo dažninio ir būsimosios laiko supanašėjusių šaknies priebalsių rašyba. Veiksmazodžių laikų vartosenos sinonimika, perkeltinės reikšmės, frazeologiniai junginiai.</p> <p>Modalumo reiškimas veiksmazodžių nuosakomis. Skatinimo, reiškiamo liepiamąja, tiesiogine, tariamąja nuosaka, geidžiamosios nuosakos formomis stilistiniai niuansai.</p> <p>Neasmenuojamųjų veiksmazodžių formų (dalyvio, pusdalyvio, padalyvio) reikšmė, daryba, vartojimas. Laiko raiška dalyviais, pusdalyviais, padalyviais (vienalaikiškumas ir laiko seka).</p> <p>Sudėtinės veiksmazodžio laikų ir nuosakų formos, jų vartojimas.</p>	<p><i>Pasakojimas</i></p> <p><i>Diskusija / polemika</i></p> <p>Dalyvių, pusdalyvių, padalyvių vartojimo lyginimas su atitinkamos reikšmės gimtosios kalbos / užsienio kalbos formomis.</p>
Taisyklingarieveiksmių daryba, vartojimas ir rašyba.	<p>Prieveiksmių reikšmė, gramatiniai požymiai. Prieveiksmių rašymas kartu ir atskirai.</p> <p>Prieveiksmių daryba ir vartojimas.</p>	<p><i>Literatūrinių išpūdžių rašinys</i></p>
Taisyklinga dalelyčių rašyba ir vartojimas.	<p>Dalelyčių reikšminiai skyriai. Dalelyčių rašymas kartu ir atskirai.</p>	
Taisyklinga vientisinio sakinio dalių raiška ir skyryba.	<p>Vientisinis sakinytis. Veiksnių raiška; tarinio raiška ir rūšys. Brūkšnys tarp veiksnio ir sudurtinio tarinio.</p> <p>Tiesioginis ir netiesioginis papildinys ir jo reiškinio būdai.</p> <p>Aplinkybės, jų rūšys (vietos, laiko, kiekio, būdo, priežasties, tikslo, sąlygos, nuolaidos) ir raiška. Tikslinamosios aplinkybės, jų intonacija ir skyryba. Išplėstinės aplinkybės, jų skyrybos ypatumai. Dalyvinių, pusdalyvinių ir padalyvinių konstrukcijų vartojimas įvairioms aplinkybėms reikšti. Laiko ir vietos aplinkybės kaip sakinių siejimo priemonė.</p> <p>Pažyminių. Derinamųjų ir nederinamųjų pažyminių raiška. Priedėlis, jo intonacija, skyryba, vartojimas. Derinamųjų ir nederinamųjų pažyminių, išplėstinių pažyminių ir priedėlių skyrybos ypatumai.</p> <p>Asmeniniai ir beasmeniniai sakiniai.</p> <p>Vienarūšių sakinio dalių skyryba.</p> <p>Žodžiai ir posakiai, klausimais nesusiję su sakiniu (įterpiniai, kreipiniai, išvardiniai žodžiai, jaustukai; teigimas, neigimas, nurodymas); jų raiška ir skyrybos ypatumai.</p>	<p><i>Recenzija</i></p> <p>Teksto redagavimas.</p> <p>Lietuvių patarlių ir priežodžių analizė.</p> <p>Raiškūs skaitymas.</p>

Taisyklingas sudėtinių sakinių vartojimas ir skyryba.	<p>Sudėtinis sakiny. Sudėtiniai bejungtukiai ir jungtukiniai (sujungiamieji, prijungiamieji) sakiniai. Sudėtinių bejungtukių sakinių skyryba (kableliu, brūkšniu, dvitaškiu).</p> <p>Sujungiamųjų jungtukių sakinių jungimo būdai (sudedamasis, priešinamasis, skiriamasis, paremiamasis); jų jungtukai, skyrybos ir vartojimo ypatumai.</p> <p>Sudėtiniai prijungiamieji sakiniai. Šalutinių sakinių rūšys (veiksnių, tarinių, papildinio, aplinkybių, pažyminių); jų jungtukai ir jungiamieji žodžiai; skyryba. Šalutinių sakinių ir dalyvinių, padalyvinių, pusdalyvinių konstrukcijų sinonimika.</p>	<p><i>Samprotavimo rašinys</i></p> <p>Vertimas iš gimtosios kalbos / iš užsienio kalbos į lietuvių kalbą.</p> <p>Teksto redagavimas.</p>
--	--	--

5.6.3.2. LITERATŪRINIS (KULTŪRINIS) UGDYMAS

PRIVALOMI AUTORIAI	KONTEKSTO AUTORIAI	PAGRINDINIAI REIŠKINIAI IR IDĖJOS	SIŪLOMI NAGRINĖJIMO ASPEKTAI (neprivalomi)
<p>M. Mažvydas. <i>Katekizmas</i> (lietuviška eiliuota prakalba).</p> <p>M. Daukša. <i>Postilė</i> („Prakalba į malonųjį skaitytoją“).</p> <p>J. Radvanas. <i>Radviliada</i> (I d. 31–96 eil., III d. 85–169 eil.).</p>	<p>M. Husovianas. <i>Giesmė apie stumbro išvaizdą, žiaurumą ir medžioklę</i> (eil. 245–386, 655–826).</p> <p><i>Lietuvos metraščiai</i> („Apie Romos kunigaikštį Palemoną“, „Apie Gedimino sapną“).</p> <p>A. Volanas. Ištrauka iš kūrinio <i>Apie politinę arba pilietinę laisvę</i> (sk. 5–6: „Kokie turi būti valstybėje įstatymai, kad piliečiai turėtų tikrą ir visišką laisvę“, „Apie tris žmonių luomus mūsų tautoje ir ar visi jie naudojami ta pačia laisve“).</p> <p>M. Radvila Našlaitėlis. Ištrauka iš <i>Kelionės į Jeruzalę</i> (Trečias laiškas).</p> <p>A. Kulvietis. <i>Tikėjimo išpažinimas</i>.</p>	<p>Renesansas ir reformacija Europoje ir Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje.</p> <p>Tautinės raštijos pradžia, jos daugiakalbiškumas ir ginami idealai.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Asmens ir gyvenimo vertės iškėlimas. • Laisvės, tėvynės meilės ir tiesos vertybės. • Tautos sampratos: etninė ir politinė. • Istorinio pasakojimo atsiradimas: tautos ir valstybės kilmės mitai. • Biblijos aktualizavimas. • Dėmesys ikikrikščioniškai Lietuvos kultūrai. • Atsigręžimas į Antiką: pasaulietinės kultūros ir išsilavinimo prioritetai. • Kovos dėl krikščioniškojo tikėjimo ir tolerancija. • Gyvenimo pilnatvė ir dramatiškumas. • Epinės poemos herojus: herojinė savimonė. • Lietuvos pristatymas pasauliui ir pasaulio įvairovės atradimas. • Epochą reprezentuojančios asmenybės: Abraomas Kulvietis, Mikalojus Radvila Našlaitėlis.

	<p>L. Sapiega. <i>Trečiojo Lietuvos Statuto pratarė LDK luomams.</i></p> <p>V. Šekspyras (W. Shakespeare). <i>Sonetai</i> (1, 5, 24, 65, 116, 132, 154). <i>Hamletas.</i> *</p>		
M. K. Sarbievijus. <i>Lyrika (pasirinkti eilėraščiai).</i>	<p>K. Sirvydas. <i>Punktai sakymų</i> (ištrauka apie laisvą valią).</p> <p>D. Naborovskis. <i>Gyvenimo trumpumas. Apie tą patį.</i></p> <p>S. Pšipkovskis. <i>Rudens ekvinokcija.</i></p> <p>M. Pacas. <i>Testamentas.</i></p> <p>P. Kalderonas (Calderon). <i>Gyvenimas-sapnas.</i></p>	Barokas. Žmogaus ir pasaulio prieštarumas. Jėzuitai Lietuvoje: rūpinimasis valstybės kultūra.	<ul style="list-style-type: none"> • Gyvenimas Dievo ir mirties akivaizdoje (<i>memento mori</i>). • Gyvenimo-teatro ir gyvenimo-sapno metaforos. • Stoiška asmenybės laikysena. • Kristaus kario (<i>miles Christi</i>) idealai: ištikimybė Dievui ir Tėvynei. • Barokinio teksto vaizdingumas: alegorija, kontrastų dermė. • Epochą reprezentuojančios asmenybės: Konstantinas Sirvydas, Mykolas Pacas.
K. Donelaitis. <i>Metai.</i>	<p>M. P. Karpavičius. <i>Rinkiniai pamokslai</i> („Pamokslas apie Dievui ir tėvynei naudingo jaunimo auklėjimą“, „Piliečio kalba Vilniaus vaivadijos kariuomenei“).</p> <p>J. V. Gėtė (Goethe). <i>Faustas. I dalis, II dalies pabaiga.</i> *</p> <p>I. Kantas. <i>Atsakymas į klausimą „Kas yra švietimas?“</i></p>	Apšvieta. Tikėjimas proto ir ugdymo galia. Siekis pertvarkyti tikrovę. Tautos išlikimo idėja. Klasicizmas.	<ul style="list-style-type: none"> • Harmoningo ir vieningo pasaulio kūrimas. • Pažinimo troškimas ir ieškojimo dvasia. • Tautinės bendruomenės ugdymas Prūsų Lietuvoje ir Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje. • „Metai“ – lietuviškas šedevras Europos kultūroje. • Darbo etika. • Žemdirbio gyvenimo vertė. • „Metų“ meninės kalbos savitumas. • Epochą reprezentuojančios asmenybės: Kristijonas Donelaitis, Tadas Kosciuška.
A. Mickevičius. <i>Eilėraščiai Romantika, Odė jaunystei, Akermano stepės.</i>	<p>A. Strazdas. <i>Strazdas. Selianka aušra.</i></p> <p>S. Daukantas. <i>Būdas senovės lietuvių kalnėnų ir</i></p>	XIX a. literatūra. Romantizmas. Žmogaus psichinio pasaulio ir tautos dvasios atradimas.	<ul style="list-style-type: none"> • Individo maištas, naujo pasaulio kūrimo užmojis. • Asmens vienišumo ir meilės patirtys. • Asmuo ir gamta, tauta ir gamta.

<p>Vėlinės, II, IV dalis, poema <i>Ponas Tadas</i> (I kn. 1–40 eil.).</p> <p>A. Baranauskas. <i>Anykščių šilelis</i>.</p> <p>V. Kudirka. <i>Tautiška giesmė. Varpas. Labora. Iš mano atsiminimų keletas žodelių</i>.</p> <p>Maironis. <i>Pavasario balsai</i> (pasirinkti eilėraščiai).</p>	<p><i>žemaičių</i> (fragmentai).</p> <p>A. Baranauskas. <i>Dainu dainelę. Kelionė Petaburkan V dalis („Nu, Lietuva, nu, Dauguva“)</i>.</p> <p>Dž. Baironas (G. Byron). <i>Kainas</i>.</p> <p>A. Puškinas. <i>K*** („Menu akimirką žavingą“)</i>. <i>Pranašas</i>.</p> <p>F. Šileris (F. Schiller). <i>Džiaugsmui</i>.</p> <p><i>Laiškai apie estetinį žmogaus ugdymą (2, 6, 25, 26)</i>.</p> <p>V. Wordsworthas (W. Wordsworth). <i>Narcizai</i>.</p> <p>F. Dostojevskis. <i>Broliai Karamazovai</i> (V knyga, V skyrius: „Didysis inkvizitorius“), <i>Nusikaltimas ir bausmė</i>.</p> <p>Žemaitė. <i>Sutkai</i>.</p> <p><i>Autobiografija</i>.</p>	<p>Poeto ir kūrybos galios išaukštinimas.</p> <p>Modernios lietuvių tautos kūrimas.</p> <p>Religinio ir mokslinio pasaulėvaizdžio atsiskyrimas.</p> <p>Pozityvistinis darbas visuomenei.</p> <p>Asmens ir visuomenės patirties atvėrimas realizmo literatūroje.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Asmens ir tautos istorinio likimo suvokimas. • Asmens laisvė, tautinis apsisprendimas, pareiga visuomenei. • Tautinės tapatybės sampratos: Adomas Mickevičius, Antanas Baranauskas, Maironis. • Individuali lyrikos kalba. • Epochą reprezentuojančios asmenybės: Simonas Daukantas, Motiejus Valančius, Jonas Basanavičius, Žemaitė.
<p>J. Biliūnas. <i>Liūdna pasaka</i>. Pasirinkti apsakymai.</p> <p>J. Tumas-Vaižgantas. <i>Dėdės ir dėdienės</i>.</p> <p>V. Krėvė. <i>Skirgaila</i></p>	<p>A. Čechovas. <i>Storasis ir plonasis. Žmogus futliare</i>.</p> <p>Gi de Mopasanas (Guy de Maupassant). <i>Pjeras ir Žanas</i>.</p> <p><u>Šatrijos Ragana. <i>Sename dvare</i></u>.</p> <p>Ignas Šeinius. <i>Kuprelis</i>.</p> <p>B. Sruoga. <i>Milžino paunksmė</i>.</p>	<p>XX a. pradžios literatūra. Realizmas.</p> <p>Psichologinė ir socialinė tikrovės analizė.</p> <p>Realizmo poetika.</p> <p>Neoromantizmas: romantizmo tąsa ir modernizmo pradmenys.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Psichologiniai veikėjų paveikslai. • Demokratinės nuostatos ir idėjos. • Blogio kilmės, žmogaus ir visuomenės netobulumo klausimai. Moralinė atjauta. • Žmogaus racionalumas bei iracionalumas: tarp sąmonės ir pasąmonės. • Tautos likimo dramatismas. • Istorinio herojaus deheroizavimas. • Pasakojimo lyrizmas. • Modernioji tragedija. • Epochą reprezentuojančios asmenybės:

			Mikalojus Konstantinas Čiurlionis, Vydūnas, Kazimieras Būga, Mykolas Riomeris.
<p>V. Mykolaitis-Putinas. <i>Tarp dviejų aušrų.</i> <i>Altorių šešėly.</i></p>	<p>J. Baltrušaitis. Eil. <i>Mana mintis – žvaigždžių slapties troškimas... Gėlė. Ave, crux! Audėja. Amžių žvaigždynas.</i> Š. Bodleras (Ch. Baudelaire). Eil. <i>Gulbė. Kelionė. Dvigubas kambarys.</i> P. Verlenas (Verlaine). Eil. <i>Saulėleidžiai. Rudens daina. Lakštingala. Begalinė plynė... Aukštai dangus virš stogo štai...</i> R. M. Rilke (Rilke). <i>Poezija (eil. Rievėm besivejančiom gyvenu... Vienatvė. Ruduo. Alyvų sodas. Poetas. Karuselė (Liuksemburgo parkas).</i> <u>F. Kafka. <i>Metamorfozė.</i></u> M. Kulbakas. Poema <i>Vilnius</i> F. T. Marinetti (Marinetti). <i>Futurizmo manifestas. „Keturių vėjų“ manifestas.</i> A. Achmatova. <i>Erškėtis žydi (eil. Pilkaakis karalius. Vakare. Amato paslaptys 1–3. Requiem (Vietoj pratarmės. Paskyrimas, IX. Epilogas).</i> K. Kavafis. Eil. <i>Itakė. Belaukiant barbarų.</i></p>	<p>XX a. vidurio modernioji literatūra.</p> <p>Menas kaip autonomiškas pasaulis.</p> <p>Moderniosios pasaulėžiūros konfliktai.</p> <p>Modernizmo kryptių įvairovė.</p> <p>Tautos kultūros tradicija ir maištas prieš ją.</p> <p>Tautinio tapatumo paieškos ir atvirumas pasauliui.</p>	<p>• Žmogaus prigimties dualizmas.</p> <p>• Egzistencinė laikysena.</p> <p>• Meno vaidmuo: grožio ir tobulumo siekis.</p> <p>• Moderniosios visuomenės ir pažangos kritika.</p> <p>• Žemiškos žmogaus prigimties įteisinimas.</p> <p>• Romano intelektualumas, poezijos filosofiskumas.</p> <p>• Estetinė distancija, ironija ir parodija.</p> <p>• Avangardas kaip estetinė ir socialinė provokacija.</p> <p>• Neoromantinis lyrizmas.</p> <p>• Asmuo tautos istorijoje: laikysenos pasirinkimas.</p> <p>• Epochą reprezentuojančios asmenybės: Stasys Šalkauskis, Kazys Binkis, Ieva Simonaitytė, Oskaras Milašius.</p>
<p>J. Savickis. Novelės.</p>			

<p>J. Aistis. Pasirinkti eilėraščiai.</p> <p>H. Radauskas. Pasirinkti eilėraščiai.</p>	<p><i>Termopilai. Menui atidaviau.</i> O. Mandelštamai. Eil. <i>Man duotas kūnas, visas dovanų. Pro miglas skausmingo tavo veido... Už vaikus, kur užgimt grynakraujais turės... Priimki džiaugsmą iš manųjų rankų... Už tai, kad nesaugojau tavo delnų dovanos...</i></p> <p>B. Pasternakas. <i>Poezijos apibrėžimas. Čia pabrėžta nagu... Hamletas.</i></p> <p>O. Milašius. Eil. <i>Lietuva. Naktį sustojusi karieta. Lapkričio simfonija.</i></p> <p>H. Hese (Hesse). <i>Stepių vilkas.</i></p> <p>S. Nėris. <i>Diemedžiu žydėsiu.</i></p> <p>B. Brazdžionis. <i>Ženkla ir stebuklai.</i></p> <p>A. Miškinis. <i>Varnos prie plento.</i></p> <p>A. Vaičiulaitis. <i>Vidudienis kaimo smuklėje.</i></p>		
<p>S. Nėris. <i>Prie didelio kelio.</i></p> <p>B. Sruoga. <i>Dievų miškas.</i></p>	<p>A. Kamiu (Camus). <i>Svetimas.*</i> <u>V. Mačernis. <i>Metai</i></u> (pasirinkti sonetai). V. Mykolaitis-Putinas. <i>Vivos plango.</i> B. Krivickas. Pasirinkti eilėraščiai.</p>	<p>XX a. vidurio katastrofų literatūra.</p> <p>Žmogaus laikysenos totalitarizmo akivaizdoje: pasipriešinimas, prisitaikymas, išdavystė, rezignacija, egzilis.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Asmens ir jo vertybių išbandymas katastrofų metu. • Kova dėl žmogaus orumo, rezistencijos būdai. • Pasakojimo krizė: kaip papasakoti tai, kas neišreiškiama? • Skirtingos istorinės atmintys, vertinant XX a. vidurio tragediją. Žmogiškumas kaip vienijanti vertybė. • Egzistencinės vienatvės, maišto ir absurdo

<p>A. Škėma. Balta drobulė.</p>	<p>A. Miškinis. <i>Psalmės.</i> D. Grinkevičiūtė. <i>Lietuviai prie Laptevų jūros.</i> I. Meras. <i>Lygiosios trunka akimirka.</i> P. Levi. <i>Jei tai žmogus.</i> K. Bradūnas (pasirinkti eil.). A. Nyka-Niliūnas. <i>Orfėjaus medis</i> (pasirinkti eil.). A. Mackus. <i>Neornamentuotos kalbos generacija</i> (pasirinkti eil.) K. Ostrauskas. <i>Gyveno senelis ir senelė.</i> S. Beketas (Beckett). <i>Belaukiant Godo.</i></p>	<p>Literatūra – tragiškos patirties liudijimas.</p> <p>Egzistencializmas.</p>	<p>temos.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Juokas kaip priešprieša vertybių praradimui. • Literatūros raiškos būdai ribinėje situacijoje: siaubo, kančios ir absurdo ekspresija, distancija, ironija, groteskas, juodasis humoras. • Epochą reprezentuojančios asmenybės: Balys Sruoga, Juozas Lukša-Daumantas, Ona Šimaitė.
<p>Just. Marcinkevičius. Mažvydas. Pasirinkti eilėraščiai.</p> <p>M. Katiliškis. Miškais ateina ruduo.</p> <p>J. Aputis. Keleivio novelės (pasirinkti apsakymai).</p> <p>S. Geda. Pasirinkti</p>	<p>V. Mykolaitis-Putinas. <i>Būties valanda. Langas.</i> E. Mieželaitis. <i>Žmogus.</i></p> <p>K. Saja. <i>Mamutų medžioklė.</i> Č. Milošas (Cz. Miłosz). <i>Isos slėnis.</i> R. Granauskas. <i>Su peteliške ant lūpų.</i> B. Vilimaitė. <i>Papartynų saulė.</i> <u>M. Martinaitis. Pasirinkti eilėraščiai.</u> J. Strielkūnas. T. Venclova. V. P. Bložė.</p>	<p>Modernioji XX a. antrosios pusės literatūra.</p> <p>Rašytojas ir visuomenė totalitarizmo gnaužtuose.</p> <p>Sovietinės ideologijos žymės lietuvių literatūroje.</p> <p>Siekis grąžinti kultūros tradicijas ir istorinę atmintį.</p> <p>Moderniosios literatūros proveržis 7–9 dešimtmečio Lietuvoje.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sąžinės drama istorijos ir tikrovės klastojimo akivaizdoje. • Socialistinis realizmas: literatūra kaip sovietinės propagandos įrankis. • Tautinės tapatybės gaivinimas ir kūrimas. • Gimtosios vietos praradimas: lietuvių agrarinės kultūros irimas. • Kūryba ir cenzūra: Ezopo kalba ir „vidinis cenzorius“. • Istorinė drama kaip atminties ugdytoja. • Egzistencinių skaudulių atvėrimas lietuvių prozoje. • Mitas, senoji kultūra, istorija moderniojoje poezijoje. • Absurdo stilistika kaip sovietmečio visuomenės kritikos forma.

<p>eilėraščiai.</p> <p>(pasirinkti eilėraščiai). <u>Č. Milošas. Pasirinkti eilėraščiai.</u> J. Brodskis. <i>Vaizdas į jūrą</i> (eil. <i>Sustojimas dykumoje. Nuo pakraščiu į centrą. Lietuviškas diverstimentas. Kalba Sorbonoje</i>). K. Skujeniekas (K. Skujenieks). <i>Aš esu toli viešėjęs</i> (eil. <i>Vėlė. Saga. Lyguo. Pakerėtas žilvitis. Tai maža tėvynė mano. Aš būsiu kaip parke suolas</i>). J. Degutytė. <i>Šiaurės vasaros</i>. Liūnė Sutema. <i>Badmetis</i>. V. Šimborska (W. Szymborska). <i>Poezijos rinktinė</i> (eil. <i>Pašnekesys su akmeniu. Po viena žvaigždele. Gyvenimo aprašymas. Galimybės. Katinas tuščiam bute</i>). <u>J. Vaičiūnaitė. Pasirinkti eilėraščiai.</u> N. Miliauskaitė. <i>Uždraustas įeiti kambarys</i>.</p>	<p>Literatūros vaidmuo lietuvių visuomenės kelyje į Nepriklausomybę.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Miestas kaip atminties ir vaizduotės šaltinis. • Moterų poetinės kalbos ir laikysenos savitumas. • Atgimusi modernizmo stilistika: kalbos ribų išplėtimas, asociatyvumas, daugiasluoksnės metaforos, vidinis monologas, ironija, intelektualinė analizė, kultūros kontekstai. • Epochą reprezentuojančios asmenybės: Česlovas Milošas, Juozas Girnius, Vytautas Kavolis, Marija Gimbutienė, Meilė Lukšienė, Algirdas Julius Greimas, Nijolė Sadūnaitė.
<p>A. A. Jonynas. <i>Nakties traukinys</i>. <u>A. Marčėnas. Eilinė</u> (pasirinkti eilėraščiai). D. Kajokas. <i>Meditacijos</i>. S. Parulskis. <i>Mirusiujų</i>.</p>	<p>Nepriklausomybės laikų literatūra.</p> <p>Literatūros misijos pokytis: paieškos naujo santykio su šiuolaikine visuomene,</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Laisvas vertybių pasirinkimas: šiuolaikinio žmogaus orientyrai. • Visuomenės pokyčių apmąstymas prozoje ir eseistikoje. • Šiuolaikinio „aš“ tapatybė. • Poezijos likimas dabarties gyvenimo sraute.

	<p>G. Grajauskas. <i>Kaulinė dūdelė</i> (pasirinkti eilėraščiai). <u>J. Kunčinas. <i>Tūla</i>.</u> R. Gavelis. <i>Jauno žmogaus memuarai</i>. J. Erlickas. <i>Knyga</i>. V. Juknaitė <i>Išsiduosi. Balsu</i>. D. Kalinauskaitė. <i>Niekada nežinai</i>. G. Radvilavičiūtė. <i>Suplanuotos akimirkos</i>. Ch. L. Borchesas (J. L. Borges). <i>Smėlio knyga</i>. <u>M. Ivaškevičius. <i>Madagaskaras</i>.</u> Naujausi aktualūs šiuolaikinės lietuvių literatūros kūriniai (pasirinktinai).</p>	<p>tradicija ir istorija.</p> <p>Žanrų kaita.</p> <p>Literatūros postmodernumas.</p> <p>Kūryba kaip savianalizė, provokacija ir kultūrinis žaidimas.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Išbandymai gyvenimu: žmogiškųjų santykių situacijos prozoje ir esė. • Meninės prozos kalba, „žodžių orkestras“ – priešprieša „lengvajai“ pramoginei literatūrai. • Istorijos interpretavimo novatoriškumas. • Šiuolaikinės literatūros juokas ir mašlumas. • Postmoderniosios kūrybos bruožai: žaidimas, teksto atvirumas, fakto ir išmonės neatskiriamumas, citavimas, ironija, „atoriaus mirtis“. • Kokios asmenybės reprezentuoja dabarties Lietuvą?
--	--	--	--

* Privalomas autorius.

Priedas**Rekomenduojami privalomų autorių kūriniai:**

Motiejus Kazimieras Sarbievijus, rinktinė *Lemties žaidimai*: I, 4, *KRISPUI LEVINIJUI*. „Kad nepasitikėtų per daug jaunyste“; I, 7, *TELEFUI LIKUI*. „Skundžiasi likimo ir sėkmės nepastovumu“; IV, 12, *JANUI LIBINIJUI*. „Teisina savo vienišumą“; IV, 35. *PAULIUI KOZLOVIJUI*. Iš epigramų: 31. „Dieviškosios meilės strėlė. Sužeidei mano širdį (Gg 4,9)“.

Maironis, *Pavasario balsai*: „Taip niekas tavęs nemylės“, „Mano gimtinė“, „Jei kada pančiai nukris“, „Miškas ūžia“, „Užtrauksme naują giesmę“, „Nebeužtvenski upės“, „Lietuva brangi“, „Kur bėga Šešupė“, „Vilija (Neris)“, „Vilnius“, „Trakų pilis“, „Oi neverk, matušėle!“, „Milžinių kapai“, „Nuo Birutės kalno“, „Vakaras (Ant ežero Keturių kantonų)“, „Išnyksiu kaip dūmas“, „Pavasaris“, „Vasaros naktys“, „Užmigo žemė“, „Uosis ir žmogus“, „J. St.“, „Sudieu“, „Mergaitė“, „Marijos giesmė“, „Spjauki, drauguži, į viską!“, „Šatrijos kalnas“, „Vakaro mintys“.

Jonas Biliūnas, apsakymai „Vagis“, „Lazda“, „Ubagas“.

Jurgis Savickis, apsakymai „Kova“, „Fleita“, „Vagis“, „Ad astra“, „Jono Grauzos nuotykių“, „Mėnesiena“.

Jonas Aistis, rinktinė *Daina graudyn ir įstabyn*: „Prologas“, „Apie pavasarį“, „Rugpjūčio naktis“, „Ir pasakys“, „Andai“, „Lorelei“, „Džiazas“, „Šv. Pranciškus“, „Laimės link“, „Miškas ir lietuvis“, „Peizažas“, „Karaliaus šuo“, „Ėjau laukais“, „Kūrimo valanda“, „Persevalis“, „Ak, kaip gera man...“, „Imago mortis“, „Snaigė“, „Karavanas“, „Katarsis“, „Man tave“, „Vienas kraujo lašas...“

Henrikas Radauskas, rinktinė *Pasauliu netikiu, o pasaka tikiu*: „Pasaka“, „Fontanas“, „Dainos gimimas“, „Homero jaunystė“, „Girtuoklis grįžta namo“, „Laiškai sau pačiam“, „Strėlė danguje“, „Mergaitė pajūry“, „Šventė parke“, „Gėlė ir vėjas“, „Kaštanai pradeda žydėti“, „Lietus“, „Rudens veidas“, „Angelas ir sesuo Angelika“, „Vakaras“, „Pavasario naktis“, „Žiemos daina“, „Veneros gimimas“, „Katės“, „Raudoni medžiai“, „Balti malūnai“, „Vienaragis“.

Vytautas Mačernis, rinktinė *Po ūkanotu nežinios dangum*: „Rudens sonetai“ (4, 7, 12, 13, 19, 21, 25), „Žiemos sonetai“ (2, 4, 9, 10, 24, 25, 28, 29, 31, 34), „Pavasario sonetai“ (1, 3), „Vasaros sonetai“ (1, 2), „Pavargimas“.

Bronius Krivickas, *Raštai*: „Rudenio lygumose“, „Laukinių rožių šlamesys“, „Vieną vasarą“, „Rudens melodija“, „Žiema“, „Žiaurusis Dievas“, „Dovydas prieš Galijotą“.

Justinas Marcinkevičius, rinktinė *Amžino rūpesčio pieva*: „Močiutės mūsų“, „Anapus Nemuno“, „Sena abėcėlė“, „Gyvenimas“, „Neši mane arčiau savęs, žemele...“, „Du eilėraščiai“, „Kad giedočiau tave“, „Nusilenkimas žolei“, „Išvada“, „Pasigailėjimo arba Vėlinių sonetas“, „Lopšinė gimtinei ir motinai“, „Eilėraščio artėjimas“, „Amžiaus pabaiga, V“, „Diena atrištom akim (1989 m. Vasario 16-oji)“, „Ant vasaros kaklo šermukšniai jau noksta“, „Dėkojimas už rudeninį saulės spindulį“, „...apgraibomis, prie šulinio seno pasilenkiau...“.

Juozas Aputis, *Keleivio novelės*: „Vakarėjant gražios dobilienos“, „Lidija Skoblikova ir tėvo žingsniai“, „Įveikti save“, „Šūvis po Marazyno ažuolu“, „Užšalusios skulptūrų akys“.

Sigitas Geda, rinktinė mokyklai *Gedimino valstybės fragmentas*: „Lietuvos atsiradimas“, „Arklys siūbuoja žalią horizontą...“, „Buvau į Lietuvą išėjęs...“, poema „Strazdas“ (dalis „Žemės arimas“), „Jotvingių žemė“, poema „Delčia rudenė deivė“ (III dalis), poema „Bilhana“ (I pynė), poema „Nakties žiedai“ („Viešpaties rožių ilgesys“, „Septyneilis apie nebylią prapultį“), „Trieiliai birželio naktį“, ciklas „Maironio mirtis“, „Giesmė apie pasaulio medį“, „Giesmė apie gimtąją pirkia“, „Giesmė apie šventąją Lietuvos upę“, „Sonetas Andriui Višteliui“, „Sonata“, „Gedimino valstybės fragmentas“, „Himnas laukų krosnelei“.

Judita Vaičiūnaitė, „Funikulierius“, „Kavinukas su pastoralėm“, „Ateis sekmadienis“, „Užsidega kavinių ugnys“, „Vilnius. Miesto vartai“, „Saulėgraža“, „Izo rožės“, „Kanonas Barborai Radvilaitei“, „Senos fotografijos“, „Staccato“, „Trys gulbės“, „Kadrilis“, „Geltoni namai su verandom“, „Sniego gniūžtės“.

Marcelijus Martinaitis, „Severiutės rauda“, „Kvailutės Onulės rauda“, „Kaip Kukutis protą atgavo“, „Nakvynė pas žemaitį Kukutį“, „Nežinomo dailininko paveikslas“, „Prisiminimas (Serbenta)“, „Paskutinis atsiveikinimas su Kukučiu“, „Kukutis muša savo mirtį“, „Kukučio

apsilankymas Vilniuje“, „Kukutis nori pamatyti tėvynę“, „Tvanas“, „Ašara, – dar tau anksti“, „Mano žemė sulaukė amnestijos“, „Kai sirpsta vyšnios Suvalkijoje“, „Sutartinė“, „Išleistuvių nuotrauka Aleknynės mokykloje“, „Prisiminimas (Paserbenty giedant mojavas)“, „Daina apie smurtą“, „Daina apie neparašytą eilėraštį“, „K. B. Margaritai apie virtualią tikrovę“.

Č. Milošas (Cz. Milosz), *Rinktiniai eilėraščiai*: „Mano tėvynėje“, „Campo di Fiori“, „Mittelbergheim“, „Niekad tavęs, mieste“, „Žuvis“, „Valanda“, „Rue Descartes“, „Filologija“, „Sodyba“, „Lanka“.

Aidas Marčėnas, *Eilinė*: „Klaida“, „Taip“, „Erškėčių krūmas dūzgia“, „Šitoj erdvėj prieš pat užmingant“, „Mano Neris“, „Gruodis“, „Metai be žiogo“, „Radausko nužudymas“, „Siaurukas čia suka į saulę“, „Žiedlapis kris į tenai“, „Vidurnaktis“, „Plikledis Katedros aikštėje“, „Second Hand“, „Įtakos“, „Du bandymai“, „Beveik ligi Šventosios“, „Kartais abejoju autoryste“, „Regnum MMIII“, „Maxima“, „Kontaktai“.

LIETUVIŲ KALBA IR LITERATŪRA KURTIESIEMS IR NEPRIGIRDINTIESIEMS

6. Lietuvių kalbos ir literatūros kurtiesiems ir neprigirdintiesiems programos nuostatos, įgyvendinimas, turinio apimtis

6.1. Paskirtis. Lietuvių kalbos ir literatūros vidurinio ugdymo programos paskirtis – apibrėžti lietuvių kalbos ir literatūros kaip mokomojo dalyko tikslą ir uždavinius, bendrojo kurso mokinių pasiekimus, turinio apimtį, mokinių pasiekimų lygių požymius.

Bendrasis kursas sudaro mokiniui galimybę įgyti bendrąjį kalbinį, literatūrinį bei kultūrinį išprusimą, išsiugdyti pagrindinius kalbos vartojimo gebėjimus.

Mokiniai, siekdami savarankiškai išsikeltų lietuvių kalbos ir literatūros mokymosi tikslų, gali rinktis papildomus modulius. Jų turinį numato mokytojas, atsižvelgdamas į mokinių poreikius, pomėgius. Moduliai gali būti orientuoti į bendrųjų kalbinių gebėjimų ugdymą bei skirti konkretesniems kalbos ar literatūros dalykams nagrinėti.

6.2. Tikslas, uždaviniai, struktūra

6.2.1. Dalyko tikslas. Lietuvių kalbos ir literatūros kaip dalyko tikslas – sudaryti prielaidas kurtiesiems ir klausos sutrikimą turintiems mokiniams ugdytis komunikavimo (minties raiškos raštu) ir kultūrinę kompetenciją, būtinas kiekvieno žmogaus visaverčiam asmeniniam gyvenimui, integracijai visuomenėje, sėkmingai profesinei, visuomeninei veiklai. Siekiama išugdyti asmenį, gebantį lietuvių kalba laisvai komunikuoti pasirinkta lietuvių kalbos forma, integruotis visuomenėje, jaučiantį poreikį skaityti ir šviestis savo malonumui ir informacijai gauti, jaučiantį nuolatinį poreikį tobulinti savo lietuvių kalbos žinias ir gebėjimus, pažįstantį kalbą ir literatūrą kaip tautos kultūros dalį, suvokiantį kultūros tradicijas, kritiškai vertinantį įvairias kultūrinio gyvenimo formas.

6.2.2. Dalyko uždaviniai

- tobulina rašytinę kalbos vartojimo gebėjimus siekdami įvairių komunikavimo tikslų;
- susipažįsta su iškiliausiais lietuvių ir visuotinės literatūros kūriniais, plečia literatūrinį ir kultūrinį akiratį;
- analizuoja nesudėtingos kompozicijos ir raiškos įvairių literatūros rūšių ir žanrų tekstus;
- išmoksta gauti, apdoroti ir suteikti įvairaus pobūdžio informaciją iš įvairių šaltinių.

6.2.3. Dalyko struktūra.

Programą sudaro trys struktūrinės dalys:

- rašytinio teksto suvokimas;
- rašytinio teksto kūrimas;
- kalbos ir literatūros (kultūros) pažinimas.

6.3. Programos įgyvendinimas: integravimo galimybės, ugdymo gairės, mokymosi aplinka.

6.3.1. Integravimo galimybės. Gimtosios kalbos mokėjimu remiamasi mokantis lietuvių kalbos ir kitų dalykų. Lietuvių gestų kalbos ir lietuvių kalbos mokymas turi sudaryti pagrindą mokinių funkcinai dvikalbystei, kad bendraudami jie galėtų vartoti abi kalbas kaip mokymosi priemonę. Gretinant gimtosios lietuvių gestų kalbos ir lietuvių kalbos vartoseną atkreipiamas dėmesys į fonologines, leksines, morfologines, sintaksines, stilistines abiejų kalbų ypatybes. Abi kalbos turi įtakos bendrajai kalbinei kompetencijai.

Kalbos ugdymo užduotys (kalbinių situacijų ir tekstų kūrimas) derintinos ir su kitų dalykų tematika bei problematika. Mokytojams numačius ir susitarus, rengtini tekstai ir situacijos kitų dalykų pamokoms (straipsnio, referato ir kt. tekstų rašymas, diskusijos, aptarimo rengimas *istorijos, geografijos, dailės ir kt. pamokoms*). Kalbos ugdymui ir literatūriniam lavinimui skiriamų tekstų tematika ir problematika gali būti susijusi su etikos, etnokultūros, istorijos, dailės ir muzikos raidos, tikybos, filosofijos, psichologijos pagrindų ir kt. dalykų problematika.

Kalbos struktūros pažinimo, kaip ir apskritai raštingumo, motyvacija gali būti stiprinama mokantis kitų dalykų. Pavyzdžiui, leksikos skyrių pažinimas (terminų, vietovardžių, tarptautinių žodžių daryba, kirčiavimas, rašyba) sietinas *su geografijos, istorijos, pilietinės visuomenės pagrindų turiniu*. Sintaksės (sakinio dalių struktūrinės ir semantinės priklausomybės) suvokimas atsiskleisų net ir analizuojant matematikos, fizikos, chemijos tekstinių uždavinių formuluotes.

Itin svarbūs ryšiai su informacinių technologijų mokomuoju dalyku, nes IKT naudojimas intensyviai keičia komunikavimo kultūrą: keičiasi skaitymo, rašymo, kalbėjimo įpročiai. Ugdymo procese ši kaita irgi neturėtų būti ignoruojama, juolab, kad ji atveria ir naujų galimybių. Mokyti lietuvių kalbos tinka įvairios informacinių technologijų mokomosios programos (demonstravimo, pratybų, kontrolės, elektroniniai vadovėliai, mokomieji žaidimai, mokymo(si) terpės ir kt.) bei taikomios programos (elektroniniai žodynai, žinynai, enciklopedijos, katalogai). Kalbėdami apie šiuolaikinio informacinės visuomenės nario raštingumą tarp kitų jo aspektų galvoje turime ir gebėjimą suvokti tekstus, kuriuose prasmė reiškia ne tik verbaliai. Internetas – vienas iš tokių aktualių ir mokinių skaitomų tekstų pavyzdžių. Kalbos ugdymui Internetas gali sėkmingai padėti ugdyti informacinius, komunikacinius, teksto, kuriame prasmė reiškia ne tik verbaliniais ženklais, suvokimo ir kūrimo gebėjimus.

6.3.2. Ugdymo gairės

Komunikavimo nuostata

Mokiniai nagrinėja, kaip komunikacija priklauso nuo adresato ir adresanto tikslų ir lūkesčių, pranešimo turinio, bendravimo situacijos ir būdo. Ypač svarbi yra kalbinės veiklos rūšių (kalbėjimo, rašymo, skaitymo) dermė ir pakankamas dėmesys kiekvienai iš jų. Dėl nepakankamo dėmesio kuriai nors vienai kalbinės veiklos rūšiai (ar jos ignoravimo) nukenčia visos kalbinės veiklos efektyvumas.

Integracijos nuostata

Gimtosios kalbos mokėjimu remiamasi mokantis lietuvių kalbos ir užsienio kalbų. Lietuvių gestų kalbos ir lietuvių kalbos mokymas turi sudaryti pagrindą mokinių funkcinai dvikalbystei, kad bendraudami jie galėtų remtis abiem kalbomis tam, kad pasiektų reikiamą tikslą (pvz., tinkamai suprastų informaciją). Gretinant gimtosios lietuvių gestų kalbos ir lietuvių kalbos vartoseną atkreipiamas dėmesys į fonologines, leksines, morfologines, sintaksines, stilistines abiejų kalbų ypatybes. Abi kalbos turi įtakos bendrajai kalbinei kompetencijai.

Bendradarbiavimo nuostata

Mokymasis suvokiamas kaip socialinė veikla, kurios esmė – dalijimasis. Mokiniai mokosi vieni iš kitų keisdami patirtimi, nuomonėmis, diskutuodami. Jie aptaria kartu, kaip suprato nagrinėjamą šaltinių informaciją, idėjas, raiškos būdus. Persakydami visa tai savais žodžiais ir klausydami kitų, jie įgyja galimybę pasitikrinti savąjį suvokimą. Mokiniai supranta, kad įsipareigojimas mokytis kartu su kitais yra asmeniškai vertingas.

Individualizavimo nuostata

Sakytinio teksto suvokimo gebėjimo ugdymas vyksta individualiai atsiželgiant į kiekvieno mokinio klausos sutrikimo laipsnį, individualius gebėjimus ir naudojimąsi kompensuojančia aparatūra. Individualizuojant mokymą siekiama, kad mokinys „išaugtų“ iš rašymo klišių (pvz., vientisiniais sakiniais, tomis pačiomis frazėmis ir pan.), naudotųsi naujai išmokta leksika. Mokinys gali rinktis pasakoti lietuvių gestų ir (arba) lietuvių kalba žodžiu ir (arba) raštu.

Mokymosi mokytis nuostata

Mokiniui, kuriam teks gyventi ir dirbti sparčiai kintančiame pasaulyje, būtina išmokti mokytis savarankiškai. Todėl jis skatinamas apmąstyti savo mokymąsi, pažinti save kaip besimokantįjį, suvokti individualius poreikius, susiformuoti mokymosi tikslus ir planuoti veiklą taip, kad šių tikslų pasiektų. Mokiniai suvokia, kad jie mokosi nuolat siedami jau turimas žinias su naujomis, supranta žinių ir gebėjimų vertę, numatydami praktines jų taikymo galimybes.

6.4. Mokinių pasiekimai, turinio apimtis, vertinimas

6.4.1. Mokinių pasiekimai.

Mokinių pasiekimai
1. Rašytinio teksto suvokimas*
<p>Nuostatos: Vertinti skaitymą kaip asmeniškai svarbią veiklą, teikiančią galimybę patirti estetinių išgyvenimų, ugdytis vaizduotę. Skaitant įvairaus pobūdžio tekstus plėsti ir turtinti žodyną. Tobulinti skaitymo ir teksto suvokimo gebėjimus.</p> <p>Esminis gebėjimas. Suprasti įvairių tekstų prasmę(es) ir kritiškai juos vertinti.</p>

Gebėjimai	Žinios ir supratimas
1.1 Įvardyti teksto paskirtį ir tikslus	1.1.1. Paaiškinti teksto turinį, pagrindines(ę) mintis(į) lietuvių gestų kalba ir (arba) lietuvių kalba (žodžiu ir (arba) raštu) 1.1.2. Savarankiškai arba pagal pateiktą pavyzdį rasti informacijos šaltinius, atrinkti informaciją įvairiems tikslams, ją sisteminti, apibendrinti. 1.1.3. Įvairiais būdais tikrintis savo suvokimą: išsiaiškinti nesuprantamus žodžius, sąvokas, pasakymus, klausiant ar savarankiškai 1.1.4. Suprasti ir vertinti tekstus, kuriuose prasmė reiškiamą ne vien verbaliniais ženklais (vaizdo įrašas, reklama, iliustracija) 1.1.5. Aptarti negrožinius, diskusinio pobūdžio tekstus bei juose pateiktus įvairius požiūrius
1.2. Suprasti nesudėtingus autentiškus ir (arba) adaptuotus tekstus.	1.2.1. Mokytojo padedamas renkasi tekstus įvairiems tikslams (mokymuisi, papildomai informacijai, savo malonumui) 1.2.2. Išsiaiškinti nesuprantamas mintis gaunant reikiamą informaciją iš žmonių, spausdintų bei elektroninių šaltinių. 1.2.3. Įvairiais būdais tikrintis savo suvokimą (skaityti dar kartą, savais žodžiais paaiškinti ar persakyti idėjas). 1.2.4. Mokėti skaitomų tekstų informaciją pateikti lietuvių gestų kalba. 1.2.5. Mokėti skaitomų tekstų informaciją performuoti į užrašus, konspektus, lenteles, schemas.
2. Teksto kūrimas raštu.	
<p>Nuostatos Vertinti rašymą kaip asmeniškai vertingą veiklą, teikiančią galimybių pažinti save ir pasaulį. Stengtis įveikti komunikacijos barjerus Siekti tobulinti savo rašytinės kalbos gebėjimus, ugdyti gebėjimą gauti, apdoroti ir suteikti įvairaus pobūdžio informaciją. Esminis gebėjimas. Kurti įvairius tekstus raštu, atsižvelgiant į tikslus ir adresatą.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
2.1. Tikslingai pasirengti kurti tekstą, apsvarstyti tikslus, situaciją, adresatą.	2.1.1. Naudoti įvairius mokytojo siūlomus idėjų, argumentų radimo būdus. (pvz „minčių lietus“, laisvas rašymas, „tinklo nėrimas“). 2.1.2. Taikyti mokytojo siūlomus informacijos radimo būdus: interviu, skaitymą, naršymą internete ir kt. Efektyviai panaudoti mokytojo pateiktus duomenis (faktus, detales, pavyzdžius, citatas ir kt.) 2.1.3. Savarankiškai arba konsultuojantis planuoti, numatyti teiginių išdėstymo tvarką, apmąstyti įžangą ir pabaigą. 2.1.4. Savarankiškai arba konsultuojantis parašyti rašinį, straipsnį nurodyta tema: išsakyti požiūrį, argumentuoti remiantis pateiktais šaltiniais, patirtimi, diskutuoti. 2.1.5. Tinkamai komponuoti tekstą laikantis trinarės struktūros reikalavimų (įžanga, dėstymas, apibendrinimas); tinkamai komponuoti pastraipas (teiginys, argumentai, apibendrinimas). 2,1.6. Taikyti pagrindines rašybos ir skyrybos taisykles, tinkamai sieti sakinius

	2.1.7. Dalyvauti įvairaus pobūdžio pokalbiuose (lietuvių gestų kalba ir (arba) lietuvių kalba) (pašnekesyje, diskusijoje, interviu ir pan)
2.2. Naudotis tinkamomis kalbėjimo ir kompensavimo strategijomis.	2.2.1. Kaupti medžiagą, ją atrinkti, išskirti svarbiausias mintis, parinkti pavyzdžių. 2.2.2. Taikyti žinomus iliustracinės medžiagos pateikimo būdus. 2.2.3. Taikyti sau tinkamus sakytinės kalbos gebėjimų stokos kompensavimo būdus. 2.2.4. Stengtis dalyvauti bendroje veikloje: planuoti, aptarti veiksmus ir sprendimus, numatyti alternatyvią veiksmų eigą.
3. Kalbos ir literatūros (kultūros) pažinimas	
<p>Nuostatos: Vertinti kalbą ir literatūrą kaip tautos kultūros dalį, kuria perduodama praeities kartų patirtis, vertybės, tradicijos, padedančios žmogui ugdytis tautinę savimonę, tapti visaverčiu savosios kultūros dalyviu. Vertinti kalbą ir kultūrą įvairovę. Ugdyti visapusiškai apsišvietusį pilietį.</p> <p>Esminis gebėjimas. Suvokti kalbą ir literatūrą kaip socialinius ir kultūrinius reiškinius</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
3.1. Suvokti kalbos funkcijas. Aptarti sakytinio, rašytinio ir elektroninio teksto ypatybes.	3.1.1. Aptarti tekstą kaip kalbos vienetą, mokytojui padedant paaiškinti jo struktūros ypatybes. 3.1.2. Rasti ir atpasakoti (lietuvių gestų kalba ir (arba) lietuvių kalba) skaitomuose tekstuose skirtingų kultūrų, epochų, socialinių, kultūrinių grupių vertybes. 3.1.3. Atpažinti skaitomuose tekstuose lietuvių ir visuotinės kultūros ženklus 3.1.4. Žinoti, kad kalba keičiasi, gali įvardyti svarbesnius pokyčius ir jų priežastis. 3.1.5. Sieja grožinę literatūrą su savo patirtimi, visuomenės problemomis, supranta kultūrinės patirties svarbą. 3.1.6. Skirti grožinį ir negrožinį tekstą. 3.1.7. Skirti publicistinius, mokslinius, administracinius tekstus.

* Sakytinio teksto suvokimo gebėjimo ugdymas vyksta individualiai atsiželgiant į kiekvieno mokinio klausos sutrikimo laipsnį, individualius gebėjimus ir naudojimąsi kompensuojančia aparatūra. Mokinys gali rinktis pasakoti lietuvių gestų ir (arba) lietuvių kalba žodžiu ir (arba) raštu.

6.4.2. Turinio apimtis

6.4.2.1. Dalyko turinys apima kalbinio ugdymo ir literatūrinio lavinimo dalykus. Turinį sudaro privalomos dalys ir pasirenkami moduliai, iš kurių privalu pasirinkti ne mažiau kaip vieną.

Pageidautina, kad pasirinktas modulis būtų siejamas su konkrečiais mokinių poreikiais ir galimybėmis bei privalomo ugdymo turinio tematika.

Visiems privalomas turinys:

- Kalbinės raiškos įtvirtinimas ir plėtra
- Kalba, tekstai ir jų poveikis adresatui
- Literatūros raida.

Pasirenkami moduliai

- Lyginame lietuvių ir gestų kalbas
- Skaitome, mąstome, rašome
- Praktinė gramatika
- Teksto analizės pagrindai

6.4.2.2. Visiems privalomas turinys

Kalbinės raiškos įtvirtinimas ir plėtra

11–12 klasėse įtvirtinami ir kryptingai plėtojami kalbinės raiškos (gramatikos, žodyno, rašybos ir skyrybos) žinios ir gebėjimai, įgyti pagrindinėje mokykloje.

Kalbiniai* gebėjimai plėtojami:

1. Mokant reikšti toliau išvardytas komunikacines intencijas.

1.1. Kaip gauti ir pateikti informaciją:

- kaip paklausti tikintis patvirtinimo, abejojant dėl teiginio, aiškinantis detales, smulkmenas, parodant susidomėjimą, smalsumą;
- kaip atsakyti, suteikiant informaciją apie priežastį, būdą, laipsnį.

1.2. Kaip reikšti ir sužinoti nuostatą, požiūrį, poziciją:

- kaip sutikti pabrėžiant savo sutikimą su teiginiu, pabrėžiant sutikimą su neiginiu, nenoromis, pritariant dėl esmės, nusileidžiant, su išlyga;
- kaip nepritarti, nesutikti su teiginiu, nesutikti su teigiamu pasakymu, nesutikti su neigiamu pasakymu, švelniai, mandagiai nesutikti;
- kaip pabrėžti, akcentuoti žinojimą ar nežinojimą;

*Šių gebėjimų ugdymas taikomas labai individualiai, atsižvelgiant į kiekvieno mokinio klausos sutrikimo laipsnį bei individualius gebėjimus ir naudojimąsi klausą kompensuojančia aparatūra (individualia ar stacionaria).

1.3. Kaip išreikšti modalumą:

- kaip išreikšti būtinumą, neišvengiamumą, privalėjimą;
- kaip paneigti būtinumą, neišvengiamumą, privalėjimą;
- kaip paklausti apie būtinumą, neišvengiamumą ;

1.4. Kaip išreikšti moralines nuostatas:

- moralinį įpareigojimą, nusakyti pareigą;
- kaip protestuoti, priešintis, paklausti, ar kas nepritaria;
- kaip išsakyti kaltę ir ją prisiimti, kaip paneigti kaltę.

1.5. Kaip paraginti, įkalbinėti:

- kaip primygtinai paprašyti, įsakinėti, duoti nurodymus; kaip labai mandagiai paprašyti;
- kaip su išlygomis reaguoti į prašymą ką nors daryti, nenoriai sutinkant.

1.6. Kaip dalyvauti pokalbyje, kalbėti, dėstyti mintis rašytinėje kalboje:

- kaip oficialiai ar neoficialiai pradėti pokalbį, kalbą, rašytinę oficialią kalbą;
- kaip pristatyti pateiktą temą pradedant kalbą, pradedant pasakojimą žodžiu ir raštu;
- kaip pabrėžti, akcentuoti kalboje, spausdintuose tekstuose;
- kaip apibrėžti, sukongretinti;
- kaip apibendrinti;
- kaip pakeisti temą; kaip paprašyti pakeisti temą;
- kaip parodyti, kad sekama, klausoma, kienos nors kalbos;
- kaip įsiterpti į pokalbį;
- kaip išreikšti norą tęsti monologinę kalbą.

2. Plečiant toliau išvardytų abstrakčiųjų sąvokų (funkcinių semantinių laukų) raišką.

- **Veiksmo** eiga ir rezultatas, reiškiamas žodžių darybos priemonėmis, veiksmožodžių laikais; sudurtiniais pridėtiniais ir atliktiniais laikais; veiksmožodžių laikų vartosenos sinonimika.
- **Būsenos** raiška vardažodžių vardininku ir įnagininku; būsenos kaita; vardininko ir įnagininko opozicija;
- **Skatinimo**, reiškiamo liepiamąja, tiesiogine, tariamąja nuosaka, stilistiniai niuansai.
- **Subjekto** raiška vardažodžių kilmininku, prielinksninėmis konstrukcijomis, veiksmožodžių bendratimi, žodžių junginiais, šalutiniais sakiniais, vardažodžių negiminėmis formomis.

- **Objekto** raiška vardažodžių galininku, kilmininku, įnagininku, naudininku, vardažodžių negimininėmis formomis, prielinksninėmis konstrukcijomis, bendratimi, šalutiniu sakiniu;
- **Požymio** raiška vardažodžių kilmininku, įnagininku, prielinksninėmis konstrukcijomis, žodžių junginiais, bendratimi, padalyviu, šalutiniu sakiniu. Priklausomybės raiška žodžių darybos priemonėmis.
- **Kiekybės** raiška prielinksninėmis konstrukcijomis, žodžių junginiais, šalutiniais sakiniais, lyginamosiomis konstrukcijomis; tikslus ir apytikslis kiekis.
- **Vietos** raiška šalutiniais sakiniais; vietos tikslinimas. Atstumo vardininkas ir galininkas.
- **Laiko** raiška šalutiniais sakiniais. Laiko trukmė ir dažnumas, reiškiamas šalutiniais sakiniais.
- **Būdo** raiška įnagininku, vietininku, prielinksninėmis ir lyginamosiomis konstrukcijomis ir kitais žodžių junginiais; šalutiniais sakiniais.
- **Tikslo** raiška bendratimi, vardažodžių kilmininku, naudininku, prielinksninėmis konstrukcijomis,rieveiksmiais, šalutiniais sakiniais.
- **Priežasties** raiška įnagininku, žodžių junginiais, šalutiniais sakiniais.
- **Sąlygos** raiška šalutiniais sakiniais;
- **Nuolaida**, reiškiamas šalutiniais sakiniais;
- **Neigimas**, reiškiamas žodžių darybos būdais ir šalutiniais sakiniais.
- **Apibrėžtumas** ir **neapibrėžtumas**, reiškiamas vardažodžių vardininku, galininku, jų opozicija su kilmininku, vienaskaitos ir daugiskaitos opozicija, įvardžiutinėmis vardažodžių formomis.
- **Gretinimas** ir **priešprieša**. Dalelytės, priešinamieji sakiniai.
- **Modalumas**, reiškiamas dalelytėmis, veiksmažodžių nuosakomis, dalyviais.
- **Deiksė**, reiškiamas įvardžiais,rieveiksmiais, įvardžiutinėmis vardažodžių formomis, veiksmažodžių trečiuoju asmeniu.

Kalba, tekstai ir jų poveikis adresatui

1. Kalbinė komunikacija. Kalba (tekstas) kaip bendravimo priemonė. Kalbos ženklų komunikacinės funkcijos. Kalbinės komunikacijos dalyviai, aplinkybės, santykiai. Kalbos funkcijos: informavimo, poveikio (apeliacinio, estetinio, emocinio), paprasto bendravimo. Sakytinio, rašytinio, elektroninio teksto ypatybės.

2. Tekstų įvairovė. Tekstų žanrai.

Sakytinė ir rašytinė kalba. Elektroninis tekstas.

Neverbaliniai tekstai.

Grožinis ir negrožinis tekstas.

Tekstų tipai. Pasakojimas, aprašymas, aiškinimas, argumentavimas.

Tekstų žanrai: publicistiniai žanrai (straipsnis, rašinys, interviu); moksliniai (paskaita, pranešimas, mokslinis straipsnis); administraciniai (gyvenimo aprašymas, prašymas, protokolas).

Pastraipų rūšys (įžangos, dėstymo, pabaigos).

Teksto pavadinimo funkcijos ir raiška.

Teksto tema, problema, pagrindinė mintis. Teksto temos vientisumas.

Teksto rišlumas. Teksto siejimo priemonės (fonologinės, gramatinės, leksinės).

Teksto tikslas, adresatas. Rašymas atsižvelgiant į teksto tikslą, adresatą.

Dalykinis rašymas. Pasirengimas, teksto rašymas, redagavimas (kalbos taisyklingumas, žodžių ir gramatinių konstrukcijų sinonimika, kalbos vienetų derinimas (semantiniu ir gramatiniu atžvilgiu).

Tekstų vertinimas.

3. Žiniasklaidos tekstų pažinimas ir vertinimas

• Žiniasklaidos tikslai: informavimas ir skaitytojo ar žiūrovo nuomonės, pozicijos formavimas (faktai, įvykiai, nuomonės, argumentavimas).

- Visuomenės vertybių sistemos pateikimas žiniasklaidoje.
- Žiniasklaidos tekstų autorių prisitaikymas prie adresato.
- Parodija, karikatūra kaip poveikio priemonės.
- Žiniasklaidos tekstų skaitytojo, klausytojo ar žiūrovo kritiškumo būtinumas.

Rekomenduojama pasirinktinai aptarti ir įvertinti konkrečiu metu aktualius žiniasklaidos (spaudos, internetinės žiniasklaidos) tekstus.

4. Reklamos reiškinio pažinimas, analizė ir vertinimas

- Reklamos funkcijos: informavimas ir poveikis (apeliacinis, emocinis, estetinis).
- Socialinė, komercinė, politinė reklama ir jų tikslai.
- Prisitaikymas prie adresato ir reklamuojamo objekto.
- Poveikio priemonės reklamoje: žodis, vaizdas.
- Netikėtumo, intrigos ir pan. efektas reklamoje.
- Reklamos tekstų skaitytojo, klausytojo ar žiūrovo kritiškumo būtinumas.

Rekomenduojama:

- pasirinktinai analizuoti kelias konkrečiu metu transliuojamas arba publikuotas reklamas.

Kūrybiniai bandymai: pasirinktinai vizualios ar spausdintos reklamos kūrimas.

5. Populiariosios kultūros reiškinio pažinimas, analizė ir vertinimas

- Populiariosios kultūros apraiškos: literatūra, TV laidos (šou), filmai (muilo operos), DVD filmai su subtitrais ir pan.
- Žvaigždės fenomenas ir poveikis žiūrovui ar klausytojui.
- Stereotipinės situacijos; vyro ir moters stereotipai; vertybių sistema populiariojoje kultūroje (TV serialuose, literatūroje).
- Skaitytojo, žiūrovo, patraukimo priemonės.

Rekomenduojama:

- pasirinktinai analizuoti populiariosios literatūros kūrinių, konkrečiu metu transliuojamas TV laidas, TV laidas su vertimu į gestų kalbą, rodomus serialus ar matytus filmus su subtitrais.

Literatūros raida

Literatūrinio ugdymo medžiaga rekomenduojama pateikti chronologine tvarka, kadangi moksleiviams, turintiems klausos sutrikimų, toks pateikimo būdas yra konkretesnis ir aiškesnis. Be to, nurodomi tik svarbesni kūrinių nagrinėjimo ir kontekstų aptarimo aspektai. Kitus aspektus, autorius ar kūrinius (kūrinių ištraukas) pasirenka pats mokytojas, atsižvelgdamas į kiekvieno mokinio klausos sutrikimo laipsnį bei individualius gebėjimus, klasės pasirengimo lygį, nūdienos aktualijas ir kt.

Konteksto medžiaga mokytojas gali remtis ieškodamas ryšių su kitais dalykais, individualizuodamas mokymo procesą, numatydamas projektų, referatų ir kitų literatūrinio ugdymo darbų tematiką.

Kontekstas, svarbesni teminiai ir probleminiai nagrinėjimo aspektai	Rekomenduojami autoriai, kūriniai
Literatūros ištakos: mitai, folkloras, Biblija. Senoji lietuvių raštija (kartojamoji apžvalga).	Ištraukos iš Senojo ir Naujojo testamento.
Antikinė literatūra. Svarbiausi kūrėjai. Kūrybos bruožai.	Homeras. Ištrauka iš pasirinktos poemos
Renesansas Meilės tema tragedijoje	M. de Servantesas „Don Kichotas“. Ištrauka V. Šekspyras „Romeo ir Džuljeta“ arba „Hamletas“. Ištrauka.
Šviečiamasis amžius. Gyvenimo prasmės ir savo vietos gyvenime ieškojimas	J. V. Getė „Faustas“. Ištrauka

Šviečiamasis amžius Lietuvoje. Literatūros tradicijų formavimasis. Grožinės literatūros pradžia.	K. Donelaitis „Metai“. Ištrauka M. Valančius „Palangos Juzė“. Ištrauka
Lietuvių romantizmas S. Daukantas, A. Baranauskas.	Maironis Kelių skirtingos tematikos eilėraščių analizė
Realizmas O. Balzakas, F. Dostojevskis.	Pasirinkto autoriaus pasirinktos ištraukos nagrinėjimas
Realizmas Lietuvoje. V. Kudirka. Realistinio pasakojimo poetika. Sąžinės ir kaltės klausimai.	J. Biliūnas. Pasirinkto apsakymo ar apysakos ištraukos analizė.
Moterys lietuvių literatūroje	Žemaitė „Petras Kurmelis“; Ištraukos. G. Petkevičaitė- Bitė „Homo sapiens“ Lazdynų Pelėda „Ir pražuvo kaip sapnas“ Šatrijos Ragana „Sename dvare“ Ištrauka
Lietuvių literatūros modernėjimas. Moters drama	Vaižgantas „Aš, tarnaitė ir kanarėlė“ A. Vienuolis „Paskenduolė“ Ištraukos
Autobiografinis romanas. Žmogus istorijoje. Simbolizmas	B. Sruoga „Dievų miškas“ (ištraukos) Eilėraščiai
Romantinis individualizmas. Istorinė drama.	V. Krėvė „Skirgaila“ (ištraukos)
Psichologinis realistinis romanas Gyvenimo prasmės ir savo vietos gyvenime ieškojimas, asmenybės lūžiai romane.	V. M. Putinas „Altorių šešėly“ (ištraukos)
Avangardizmas (ekspresionizmas, dadaizmas, futurizmas, surrealizmas).	K. Binkis „Atžalynas“ Lyrikos apžvalga
Antroji neoromantikų karta. Žmogus istorijoje: pasirinkimas prievartos situacijoje	S. Nėris. Eilėraščių rinkiniai. Pasirinkto eilėraščio analizė
Lietuvių literatūra Antrojo pasaulinio karo metais ir po jo.	V. Mačernis. Sonetai.
Meilės drama	A. Vaičiulaitis „Valentina“ (ištraukos)
Tremties, rezistencijos, egzodo literatūra.	D. Grinkevičiūtė „Lietuviai prie Laptevų jūros“ Ištraukos
Naujausioji lietuvių ir užsienio autorių literatūra	Kelių naujausių autorių kūrinių aptarimai.

6.4.2.3. Pasirenkamieji moduliai

Lyginame lietuvių ir gestų kalbas

Modulio paskirtis: remiantis lyginamuoju metodu mokyti lietuvių kalbos; siekti, kad mokinys suvoktų lietuvių gestų kalbos ir lietuvių kalbos panašumus ir skirtumus, gebėtų versti tekstus iš lietuvių gestų kalbos į lietuvių kalbą ir atvirkščiai.

Didaktinės nuostatos: šiuo moduliui siekiama moksleiviams turintiems klausos negalią padėti mokytis lietuvių kalbos; mokoma gauti, apdoroti ir suteikti įvairaus pobūdžio informaciją, aktyviai dalyvaujant veikloje, brandinti vertybines asmens orientacijas – toleranciją, pasitikėjimą, atvirumą pasauliui ir vienas kitam; skatinti saviraišką bendraujant lietuvių kalba. Siūloma nuolat sieti teoriją su praktika ir nuolat motyvuoti, kodėl parenkamas vienas ar kitas atitikmuo.

Integravimo su kitais dalykais galimybės: šį modulį galima sėkmingai integruoti su lietuvių gestų kalbos pamokomis.

1. Teorinė dalis:

Gestų kalbos sandara/ Lietuvių kalbos sandara

Gestų kalbos leksika/ Lietuvių kalbos leksika

Gesto motyvacija/ Žodžio motyvacija

Smulkiausi gesto elementai/ Fonema, leksema
 Erdvinė kalba/ Plokštuminė kalba
 Gestų kalbos dalys/ Lietuvių kalbos dalys
 Linksnis
 Giminė
 Skaičius
 Laipsnis
 Laikas
 Veikslas
 Specifinė gestų kalbos gramatinė raiška

2. Praktinė dalis: įvairios apimties, skirtingų žanrų grožiniai ir negrožiniai tekstai ar tekstų ištraukos vertimui ir analizei (tekstai parenkami mokymo eigoje, atsižvelgiant į mokinių gebėjimų lygį, temos aktualumą, pedagogo nuožiūra.).

Skaitome, mąstome, rašome

Modulio paskirtis: mokyti suvokti perskaitytą tekstą, jį atpasakoti žodžiu arba raštu, rasti ir atrinkti reikiamą informaciją ir ją panaudoti praktinėje veikloje; plėsti ir turtinti žodyną; skatinti domėjimąsi Lietuvos geografija, istorija, lietuvių tautosaka, etnokultūra, šiuolaikine literatūra ir pan.; ugdyti gebėjimą mąstyti lietuvių kalba.; sieti skaitomus tekstus su asmenine patirtimi; ugdyti kūrybiškumą, bendradarbiavimą, laisvą bendravimą.

Didaktinės nuostatos: kalbinio mąstymo ugdymas sudaro prielaidas emociniam, socialiniam, intelektualiniam moksleivių brendimui; visaverčiam asmeniniam gyvenimui, sėkmingam mokymuisi; tolimesnei profesinei bei visuomeninei veiklai. Kalbinė kompetencija, mąstymo gebėjimai įsitvirtina tik konkrečioje veikloje. Ugdant komunikacinę kompetenciją itin svarbus kalbėjimas, atsižvelgiant į tikslą: sudominti, išreikšti mintis ir jausmus, informuoti, įtikinti. Taip pat svarbu toliau plėtoti ir gilinti tai, kas pradėta ir pasiekta pagrindinėje mokykloje. Per šio modulio pamokas taikytini įvairūs aktyvaus ir veiksmingo mokymo metodai, siekiama išugdyti mokinių domėjimąsi šiuolaikiniu kultūriniu ir literatūriniu gyvenimu, kitomis sritimis . Tuo pat metu plečiamas mokinių žodynas, ugdomas kalbinis mąstymas.

Integravimo su kitais dalykais galimybės: šiame modulyje daug temų, susijusių ne tik su literatūra, bet ir su daile, istorija, geografija. Skaitydami, nagrinėdami ir aptardami įvairius tekstus, mokiniai ne tik plės aktyvųjų žodyną ir ugdys kalbinį mąstymą, bet tuo pačiu gilins jau turimas Lietuvos istorijos ir geografijos žinias, gebės jas pritaikyti konkrečioje veikloje (testai, klausimai, įvairios savarankiška mąstymą skatinančios užduotys).

Rekomenduojamos temos:

1. Lietuvos kraštovaizdis, geografinė padėtis.
2. Fragmentai iš Lietuvos istorijos (seniausi Lietuvos gyventojai baltai, jų tikėjimas; Lietuvos valstybės susidarymas; LDK kunigaikščiai ir valdovai; valstybiniai Lietuvos simboliai; Lietuva šiandien)
3. Papročiai, tradicijos, apeigos, šventės.
4. Kalba (skoliniai, tarmės, bendrinė lietuvių kalba...)
5. Lietuvių liaudies tautosaka.
6. Kultūros paminklai ir židiniai (Pirmoji lietuviška knyga, Vilniaus universitetas...)
7. Jaunimo gyvenimas (kasdienybė, darbas ir mokymasis, santykiai su bendraamžiais ir vyresniaisiais, svajonės, pomėgiai, meilė, šeima, vertybės...)
8. Žmogus ir aplinka, ekologija.
9. Lietuvos menas (raida, stiliai, kryptys, srovės, žymiausi kūrėjai ir jų kūriniai...)
10. Šiuolaikinės informacijos priemonės ir jų poveikis (televizija, spauda, internetas...)

Praktinė gramatika

Modulio paskirtis: tobulinti ir gilinti lietuvių kalbos rašybos ir skyrybos įgūdžius ir panaudoti juos praktinėje veikloje.

Didaktinės nuostatos: 11-12-os klasės gramatikos kursas gana platus: nuo vardažodžių rašybos kartojimo, neasmenuojamų veiksmažodžio formų (dalyvis, pusdalyvis, padalyvis) darybos,

rašybos ir vartojimo iki linksnių reikšmių. Praktiškai atlikdami įvairius gramatinius testus ir užduotis, mokiniai ne tik tobulins teorines šio kurso žinias, bet ir sėkmingai formuos taisyklingos rašybos ir skyrybos įgūdžius, lavins atmintį. **Moksleiviams, turintiems klausos sutrikimų, rekomenduojamas praktinis gramatikos nagrinėjimas, nes jų atmintis yra vaizdinė, ir konkrečias gramatikos ar sintaksės taisykles jie įtvirtina tik atlikdami įvairius diagnostinius pratimus, testus ir pan.** Tematiką mokytojas renkasi pagal mokinių poreikius.

Grožinio teksto analizės pagrindai

Skaitomi ir analizuojami laisvai pasirenkami visų literatūros rūšių grožiniai tekstai.

1. Teoriniai aspektai

Literatūrinė komunikacija (autorius – tekstas – skaitytojas). Autorius, tekstas ir kontekstas (kultūros, literatūros, istorijos, socialinis). Grožinio teksto savybės (rūšis, žanras, tipas).

Grožinio teksto daugiareikšmiškumas.

Teksto analizė ir vertinimas (kritika). Tekstų lyginimo pradmenys. Grožinių kūrinių interpretacijos teatre, kine, dailėje.

2. Teksto analizės ir interpretacijos žingsniai (skaitymo ir rašymo veikla)

Skaitymo hipotezių kėlimas

Autoriaus ir teksto vieta kontekste (kultūros, literatūros, istorijos, socialiniame).

Teksto savybių (rūšies, žanro) atpažinimas.

Skaitymo krypties (analizuojamos temos/ problemos) pasirinkimas.

Skaitymo hipotezių patikrinimas

Teksto struktūros (išorinės ir vidinės) analizė: teksto grafinis pavidalas, kompozicija, komunikacinė situacija (sakytojo ir adresato santykis), vaizduojamasis pasaulis (erdvė, laikas, veikėjai/lyrinis subjektas, siužetas/vyksmas) ir jo kalbinė raiška.

Teksto temos, problemos, idėjų, vertybių apibendrinimas.

Teksto vertinimas.

3. Teksto analizės, interpretacijos ir vertinimo žanrai

Rašytiniai (literatūrinis rašinys, recenzija, atsiliepimas/nuomonė) ir sakiniai (pokalbis, diskusija).

6.4.3. Mokinių pasiekimų lygių požymiai.

Bendrasis kursas

Patenkinamas lygis	Pagrindinis lygis	Aukštesnysis lygis
Teksto suvokimas		
<ul style="list-style-type: none"> ◆ Geba suprasti nesudėtingų tekstų esmę, kai kurias svarbias detales, kai aiškiai kalbama bendrine kalba žinomomis temomis. ◆ Geba suprasti savarankiškai ir/arba padedamas, kai aiškiai kalbama bendrine kalba, kad sektų išplėtotą kalbos mintį konkrečiomis ir nesudėtingomis temomis. ◆ Geba savarankiškai ir/arba naudodamasis pagalbinėmis priemonėmis (žodynais, klausdamas mokytojo) suprasti ilgus, tačiau nesudėtingus 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Geba suprasti tekstų esmę, kai kurias svarbias detales, kai aiškiai kalbama bendrine kalba, nelabai žinomomis ar netikėtomis temomis. ◆ Geba suprasti, kai aiškiai kalbama bendrine kalba, kad sektų išplėtotą kalbos konkrečiomis ir nesudėtingomis temomis mintį, nors kartais gali prireikti pasitikslinti detales. ◆ Geba suprasti ilgus tačiau nesudėtingus neabstrakčius tekstus, jeigu sunkesnes vietas gali perskaityti dar kartą. Geba greitai peržvelgti ilgą tačiau 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Gerai supranta tekstų esmę, kai kurias svarbias detales, kai aiškiai kalbama bendrine kalba nelabai žinomomis ar netikėtomis temomis. ◆ Geba suprasti, kai aiškiai kalbama bendrine kalba, kad sektų išplėtotą kalbos konkrečiomis ir nesudėtingomis temomis mintį ir žinomomis temomis, kai aiškiai kalbama bendrine kalba. ◆ Geba suprasti ilgus tačiau nesudėtingos kompozicijos neabstrakčius tekstus. Geba greitai peržvelgti ilgą tačiau

<p>neabstrakčius tekstus, jeigu sunkesnes vietas gali perskaityti dar kartą.</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ Geba savarankiškai ir/arba padedamas nustatyti žinių, straipsnių, ir pranešimų neabstrakčiomis temomis turinį ir svarbą, kad galėtų nuspręsti, ar verta skaityti nuodugniau. ◆ Naudodamasis žodynu ar kitomis pagalbinėmis priemonėmis geba suprasti nesudėtingas instrukcijas. ◆ Geba paaiškinti teksto turinį lietuvių gestų kalba ir (arba) lietuvių kalba (žodžiu ir (arba) raštu). 	<p>nesudėtingą tekstą ir nustatyti svarbias detales.</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ Geba nustatyti žinių, straipsnių, ir pranešimų neabstrakčiomis temomis turinį ir svarbą, kad galėtų nuspręsti, ar verta skaityti nuodugniau. ◆ Geba suprasti įvairias instrukcijas, jeigu sunkesnes vietas gali skaityti pakartotinai. ◆ Geba paaiškinti teksto turinį, pagrindines(ę) mintis(i) lietuvių gestų kalba ir (arba) lietuvių kalba (žodžiu ir (arba) raštu). 	<p>nesudėtingą tekstą ir nustatyti svarbias detales.</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ Geba greitai nustatyti žinių, straipsnių, ir pranešimų neabstrakčiomis temomis turinį ir svarbą, kad galėtų nuspręsti, ar verta skaityti nuodugniau. ◆ Geba suprasti įvairias instrukcijas. ◆ Geba paaiškinti teksto turinį, pagrindines(ę) mintis(i) lietuvių gestų kalba ir (arba) lietuvių kalba (žodžiu ir (arba) raštu).
Teksto kūrimas žodžiu (lietuvių gestų kalba ir/arba lietuvių kalba) ir raštu		
<ul style="list-style-type: none"> ◆ Geba kurti nesudėtingus tekstus, skiria viešą kalbėjimą nuo pokalbio. ◆ Geba išsakyti savo nuomonę, klausiamas išdėsto savo motyvus, paaiškina teiginius. ◆ Geba konsultuojamas taikyti įvairius mokytojo siūlomus idėjų, argumentų radimo būdus. (pvz., „minčių lietus“, laisvas rašymas, „tinklo nėrimas“). ◆ Mokytojo padedamas geba taikyti mokytojo siūlomus informacijos radimo būdus: interviu, skaitymą, naršymą internete ir kt. Panaudoja mokytojo pateiktus duomenis (faktus, citatas, pavyzdžius ir kt.). ◆ Mokytojo padedamas geba planuoti, numatyti teiginių išdėstymo tvarką, apmąstyti įžangą ir pabaigą. ◆ Geba konsultuojamas parašyti rašinį, straipsnį nurodyta tema: išsakyti požiūrį, argumentuoti remiantis pateiktais šaltiniais, patirtimi. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Geba spontaniškai kurti nesudėtingus tekstus, skiria viešą kalbėjimą nuo pokalbio. ◆ Geba išsakyti savo nuomonę, išdėstyti savo motyvus, klausiamas paaiškina teiginius. ◆ Geba taikyti įvairius mokytojo siūlomus idėjų, argumentų radimo būdus. (pvz „minčių lietus“, laisvas rašymas, „tinklo nėrimas“). ◆ Geba taikyti mokytojo siūlomus informacijos radimo būdus: interviu, skaitymą, naršymą internete ir kt. Panaudoja mokytojo pateiktus duomenis (faktus, citatas, pavyzdžius ir kt.). ◆ Mokytojo padedamas geba planuoti, numatyti teiginių išdėstymo tvarką, apmąstyti įžangą ir pabaigą. ◆ Geba savarankiškai arba konsultuojamas parašyti rašinį, straipsnį nurodyta tema: išsakyti požiūrį, argumentuoti remiantis pateiktais šaltiniais, 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Geba laisvai ir spontaniškai kurti nesudėtingus tekstus, skiria viešą kalbėjimą nuo pokalbio. ◆ Geba argumentuotai išsakyti savo nuomonę, išdėstyti savo motyvus, apginti nuomonę, paaiškinti teiginius. ◆ Geba naudoti įvairius mokytojo siūlomus idėjų, argumentų radimo būdus. (pvz „minčių lietus“, laisvas rašymas, „tinklo nėrimas“). ◆ Geba taikyti įvairius informacijos radimo būdus: interviu, skaitymą, naršymą internete ir kt. Efektyviai panaudoja mokytojo pateiktus duomenis (faktus, detales, pavyzdžius, citatas ir kt.). ◆ Geba savarankiškai arba konsultuojamas planuoti, numatyti teiginių išdėstymo tvarką, apmąstyti įžangą ir pabaigą ◆ Geba parašyti rašinį, straipsnį nurodyta tema: išsakyti požiūrį, argumentuoti remiantis pateiktais šaltiniais,

<ul style="list-style-type: none"> ◆ Geba savarankiškai ar konsultuojamas komponuoti tekstą laikantis trinarės struktūros reikalavimų (įžanga, dėstymas, apibendrinimas); tinkamai komponuoti pastraipas (teiginys, argumentai, apibendrinimas). ◆ Geba pakankamai taikyti pagrindines rašybos ir skyrybos taisykles, tinkamai sieti sakinius. ◆ Geba konsultuojamas kaupiti medžiagą, ją atrinkti, išskirti svarbiausias mintis, parinkti pavyzdžių. ◆ Geba konsultuojamas taikyti nesudėtingus iliustracinės medžiagos pateikimo būdus. ◆ Stengiasi taikyti sau tinkamus sakininės kalbos kompensavimo būdus. ◆ Geba dalyvauti bendroje veikloje: planuoti, aptarti veiksmus ir sprendimus. 	<p>patirtimi, diskutuoti.</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ Geba savarankiškai ar konsultuojamas komponuoti tekstą laikantis trinarės struktūros reikalavimų (įžanga, dėstymas, apibendrinimas); tinkamai komponuoti pastraipas (teiginys, argumentai, apibendrinimas). ◆ Geba gerai taikyti pagrindines rašybos ir skyrybos taisykles, tinkamai sieti sakinius. ◆ Geba savarankiškai ar konsultuojamas kaupiti medžiagą, ją atrinkti, išskirti svarbiausias mintis, parinkti pavyzdžių. ◆ Geba konsultuojamas taikyti žinomus iliustracinės medžiagos pateikimo būdus. ◆ Geba taikyti sau tinkamus sakininės kalbos kompensavimo būdus. ◆ Geba dalyvauti bendroje veikloje: planuoti, aptarti veiksmus ir sprendimus, konsultuojamas numatyti alternatyvią veiksmų eigą. 	<p>patirtimi, diskutuoti.</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ Geba tinkamai komponuoti tekstą laikantis trinarės struktūros reikalavimų (įžanga, dėstymas, apibendrinimas); tinkamai komponuoti pastraipas (teiginys, argumentai, apibendrinimas). ◆ Geba taikyti pagrindines rašybos ir skyrybos taisykles, tinkamai sieti sakinius. ◆ Geba kaupiti medžiagą, ją atrinkti, išskirti svarbiausias mintis, parinkti pavyzdžių. ◆ Geba taikyti žinomus iliustracinės medžiagos pateikimo būdus. ◆ Geba puikiai taikyti sau tinkamus sakininės kalbos kompensavimo būdus. ◆ Geba dalyvauti bendroje veikloje: planuoti, aptarti veiksmus ir sprendimus, numatyti alternatyvią veiksmų eigą.
Kalbos ir kultūros (literatūros) pažinimas		
<ul style="list-style-type: none"> ◆ Geba aptarti tekstą kaip kalbos vienetą, pagal pateiktus klausimus paaiškinti jo struktūros ypatybes. ◆ Geba suprasti ir atpasakoti (lietuvių gestų kalba arba lietuvių kalba) perskaitytus tekstus apie skirtingų kultūrų, epochų, socialinių, kultūrinių grupių vertybes. ◆ Geba skaitomuose tekstuose pagal pateiktus klausimus rasti jam pažįstamus lietuvių ir visuotinės kultūros ženklus. ◆ Žino, kad kalba keičiasi, gali įvardyti svarbesnius pokyčius. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Geba aptarti tekstą kaip kalbos vienetą, mokytojui padedant paaiškinti jo struktūros ypatybes. ◆ Geba atpažinti (lietuvių gestų kalba arba lietuvių kalba) skaitomuose tekstuose skirtingų kultūrų, epochų, socialinių, kultūrinių grupių vertybes. ◆ Geba skaitomuose tekstuose atpažinti lietuvių ir visuotinės kultūros ženklus. ◆ Žino, kad kalba keičiasi, gali įvardyti svarbesnius pokyčius ir jų priežastis. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Geba aptarti tekstą kaip kalbos vienetą, mokytojui padedant paaiškinti jo struktūros ypatybes. ◆ Geba rasti ir nusakyti (lietuvių gestų kalba arba lietuvių kalba) skaitomuose tekstuose skirtingų kultūrų, epochų, socialinių, kultūrinių grupių vertybes. ◆ Geba skaitomuose tekstuose atpažinti lietuvių ir visuotinės kultūros ženklus. ◆ Žino, kad kalba keičiasi, gali įvardyti svarbesnius pokyčius ir jų priežastis.

IV. LIETUVIŲ GESTŲ KALBA

7. Lietuvių gestų kalbos programos bendrosios nuostatos, įgyvendinimas, turinio apimtis

7.1. Bendrosios nuostatos, paskirtis.

7.1.1. Lietuvių gestų kalbos vidurinio ugdymo bendrosios programos paskirtis – apibrėžti lietuvių gestų kalbos (LGK) kaip mokomojo dalyko tikslus ir uždavinius, mokinių pasiekimus, ugdymo turinio apimtį, mokinių pasiekimų vertinimo rodiklius ir nusakyti orientacines ugdymo gaires. Bendroji programa nusako ugdymo kryptį (tikslus ir uždavinius), laukiamus ugdymo rezultatus, taip pat tai, ko ir kaip turėtų būti mokomi mokiniai (ugdymo turinį ir metodus), kad įgytų jiems būtina žinojimą ir supratimą, išsiugdytų esminius gebėjimus ir vertybines nuostatas. Mokinių pasiekimų lentelėje apibrėžiamas mokinių gebėjimų, žinių ir supratimo platumas bei gilumas, nusakoma, kaip mokiniai turėtų pademonstruoti, ko yra išmokę (nurodyti, paaiškinti, analizuoti, sukurti, teikti pavyzdžius, kelti hipotezes, palyginti ir pan.).

11–12 klasių mokiniai gali rinktis **bendrajį** lietuvių gestų kalbos kursą.

7.1.2. Lietuvių gestų kalba yra gimtoji kurčiųjų kalba, suteikianti galimybę dalyvauti savo bendruomenės ir savo šalies kultūriniame bei visuomeniniame gyvenime. Ji turi didelę reikšmę kurčiųjų mokinių asmenybės vystymuisi kaip bendravimo, ugdymo(si) ir saviraiškos priemonė.

7.1.3. Lietuvių gestų kalba yra vizualinė kalba, kadangi ji yra suvokiama rega, veikia (funkcionuoja) nepriklausomai nuo garsinės aplinkos ir yra perteikiama veido išraiškos ir kūno judesių priemonėmis. Lietuvių gestų kalba savo struktūra skiriasi nuo lietuvių (tiek rašytinės, tiek sakytinės) kalbos. Dėl esminių skirtumų tarp šių kalbų neįmanoma tuo pačiu metu vartoti ir lietuvių gestų kalbą, ir lietuvių kalbą. Gestų kalba yra vienintelė kalba, kurią natūralioje aplinkoje išmoksta asmenys, negalintys suvokti garso ir kalbos per klausą. Gestų kalba neturi rašytinės formos.

7.1.4. 1991 m. Pasaulio kurčiųjų federacijos kongresas priėmė dokumentą, rekomenduojantį suteikti teisę kurtiesiems vaikams ugdytis dviem kalbomis: gimtąja gestų kalba ir valstybine kalba. Lietuvos Respublikos invalidų socialinės integracijos įstatymu 1996 m. (2 str. 11 punktą) lietuvių gestų kalba yra pripažinta gimtąja kurčiųjų kalba.

7.1.5. Programoje vartojamos specifinės dalyko sąvokos.

Kalbos vartojimas – gebėjimas suprasti ir perteikti informaciją lietuvių gestų kalba.

Kalbėjimas – minčių ir jausmų reiškimas gestų kalba.

Klausymas – gebėjimas matyti rodomų gestų visumą ir suprasti jais reiškiamą prasmę.

Literatūrinis ugdymas – mokymasis suprasti gestų kalba sukurtus grožinius tekstus bei perteikti gestų kalba (versti, atpasakoti, suvaidinti) žodinius grožinės literatūros kūrinius ar jų ištraukas.

7.2. Tikslas, uždaviniai, struktūra

7.2.1. Tikslas – sudaryti prielaidas mokiniams ugdytis komunikavimo ir kultūrinę kompetencijas, būtinas kiekvieno žmogaus visaverčiam asmeniniam gyvenimui, sėkmingai mokymosi, visuomeninei ir būsimei profesinei veiklai.

7.2.2. Uždaviniai

Mokiniai turėtų

- pažinti ir suprasti lietuvių gestų kalbą kaip kurčiųjų bendruomenės kultūros dalį, suvokti šios kultūros tradicijas ir gebėti jas kūrybingai plėtoti;
- išsiugdyti gebėjimus vartoti lietuvių gestų kalbą, atsižvelgiant į komunikacinę situaciją, tikslus ir adresatą;
- išmokti tikslingai taikyti įvairias gestų kalbos teksto suvokimo ir kūrimo strategijas;
- suvokti gestų kalbos sistemos pagrindus, išsiugdyti poreikį nuolat tobulinti savo kalbą;
- aktyviai domėtis šiuolaikiniu kultūriniu gyvenimu bei kritiškai vertinti įvairias jo apraiškas.

7.2.3. Dalyko struktūra.

Lietuvių gestų kalbos kompetenciją galima apibrėžti kaip nusiteikimą ir gebėjimą pažinti gestų kalbą ir ja kuriamą literatūrą kaip kultūros reiškinių, interpretuoti įvairius tekstus, atsakingai, konstruktyviai, kūrybiškai komunikuoti.

Programoje ugdymo turinys pateiktas 11 -12 klasės koncentruoti. Jį sudaro santykinai atskirtos, bet ugdymo procese integruojamos veiklos sritys:

- kalbos vartojimas;
- kalbos pažinimas;
- kurčiųjų kultūros pažinimas ir literatūrinis ugdymas.

Toks skirstymas yra sąlyginis, kadangi ugdymo procese visos šios trys dalys glaudžiai susijusios. Mokinys ugdomi kalbinius gebėjimus vartodamas kalbą, pažindamas kalbos sistemą ir suvokdamas įvairius grožinius ir negrožinius tekstus. Kalbos vartojimas suprantamas kaip procesas, apimantis monologinį ir dialoginį kalbos vartojimo būdus, kalbėjimo tikslus, paskirtį, adresatą, situaciją. Kalbos ir kultūros pažinimas apima kalbos elementų, jų ryšių bei funkcijų, kalbos kaip socialinio ir kultūrinio reiškinių suvokimą ir nagrinėjimą. Kalbos sistemos pažinimas plečia mokinių raiškos galimybes, sudaro prielaidas siekti sąmoningai suvokiamo kalbos aiškumo, tikslumo, raiškumo, taisyklingumo. Kalbos sistemos dalykai turėtų būti pateikiami mokiniams kuo aiškiau, suprantamiau, vengiant jiems nesuprantamų terminų bei sąvokų.

Literatūrinio ugdymo sąvoka šioje programoje vartojama šiek tiek kitokia prasme nei įprasta, kadangi grožinių tekstų lietuvių gestų kalba kol kas beveik nėra. Tad literatūrinis ugdymas suprantamas kaip įvairi veikla, susijusi su grožiniais ir negrožiniais teksta lietuvių gestų bei lietuvių kalbomis, pasakojimais, kūrybiniais bandymais, vertimais, inscenizavimais ir pan.

7.3. Programos įgyvendinimas: integravimo galimybės, ugdymo gairės, mokymosi aplinka

7.3.1. Dalyko specifika

Kurčiųjų bendruomenė suvokiama ne kaip tautinė, o kaip specifinė kalbinė kultūrinė mažuma. Todėl ugdymo turinys bei procesas įgauna keletą svarbių aspektų.

- Siekiama suvokti priklausomybę dviem kultūroms – savo tautos ir kurčiųjų bendruomenės, išsaugoti ir puoselėti savo tautinį ir kultūrinį tapatumą. Todėl lietuvių gestų kalbos mokymo(si) turinys siejamas su lietuvių tautos istorija, kultūros paveldu bei tradicijomis ir Lietuvos bei pasaulio kurčiųjų bendruomenės istorija, kultūra ir tradicijomis.

- Gimtosios kalbos mokymas(is) glaudžiai sietinas su lietuvių kalbos mokymu(si).

- Svarbi ugdymo turinio dalis – lietuvių gestų kalbos kultūra ir sąveika su lietuvių kalba bei kitų šalių gestų kalbomis.

- Lietuvių gestų kalba dažniausiai nėra kurčiųjų vaikų tėvų kalba. Kai kuriems mokiniams ši kalba yra gimtoji, kai kuriems – antroji. Todėl mokinių lietuvių gestų kalbos žinios, patirtis ir gebėjimai yra labai skirtingi. Tad individualizuojant programos turinį reikėtų atsižvelgti į konkrečią mokinių komunikacinę patirtį.

Gestų kalbos ugdymo metodai priklauso nuo tikslo, temos ir turinio, mokinių amžiaus ir sugebėjimų, mokytojo asmenybės. Mokytojas turėtų suprasti mokymo metodo reikšmę, mąstyti kritiškai ir rinktis tokius metodus, kurie padėtų mokiniui susiformuoti vertybines nuostatas, skatintų mokinio savarankiškumą, kritinį mąstymą ir gebėjimą įgytą informaciją lanksčiai ir kūrybiškai taikyti kalbinėje veikloje. Mokytojas visada turėtų būti atviras naujoms idėjoms ir ugdymo kaitai.

Ugdant komunikavimo gestų kalba gebėjimus svarbu padėti mokiniams suprasti, kaip šie gebėjimai gali nulemti tolesnio mokymosi sėkmę, galimybę visavertiškai dalyvauti kurčiųjų bendruomenės gyvenime, perimti jos kultūrą.

7.3.2. Ugdymo gairės ir integravimo galimybės

7.3.2.1. Ugdant gimtąją gestų kalbą siekiama:

- **Asmens dvasinės ir moralinės brandos.**

Kurdamas, suvokdamas, interpretuodamas bei vertindamas įvairaus pobūdžio tekstus, diskutuodamas bei dalydamasis išgyvenimais mokinys pažįsta bei apmąsto savo ir kitų patirtį, kvestionuoja, keičia, kuria savąsias vertybes, versdamas į gestų kalbą bei interpretuodamas

grožinius kūrinis įgyja estetiškos patirties; nuolat gilinamas kalbos pažinimas, plėtojami kalbiniai gebėjimai tampa savižinos, savikūros, saviraiškos priemone;

● **Asmens socialinės brandos.**

Kurdamas įvairios paskirties tekstus, mokydamasis pasirinkti kalbėjimo tikslą, adresatą ir paskirtį atitinkančias kalbinės raiškos priemones, mokinys pažįsta individo ir visuomenės, kurčiųjų ir girdinčiųjų ryšių įvairovę. Jis mokosi priimti ir gerbti kito nuomonę, apginti savo požiūrį, nepažeisdamas kitų ir savo paties orumo. Bendraudamas su kitais, vertina juos ir mokosi iš jų: ugdo kalbą, suvokia, kad ir kiti mokosi iš jo, todėl jaučia atsakomybę už savo minčių ir pasakymų tikrumą, tikslumą;

● **Asmens kultūrinės brandos.**

Vertindamas savo tautos, kurčiųjų ir kitų kultūrų literatūrinį palikimą, pažindamas kalbą kaip socialinį kultūrinį reiškinį, mokinys suvokia istorinės atminties, tradicijų, gimtosios ir lietuvių kalbos vertę, asmeninio dalyvavimo kultūros kūrime prasmę, supranta, kad kiekviena kultūra yra savita ir unikali. Visa tai sudaro prielaidas ugdytis dialogu, atsakomybe, kūrybiškumu grįstą santykį su savosios kultūros tradicija, toleranciją kitoms kalboms ir kultūroms, kritišką požiūrį į įvairias kultūros apraiškas, atsparumą destruktiviems kultūros reiškiniams.

7.3.2.2. Gestų kalbos ugdymo metodai priklauso nuo tikslo, temos ir turinio, mokinių amžiaus ir sugebėjimų, mokytojo asmenybės. Mokytojas turėtų suprasti mokymo metodo reikšmę, mąstyti kritiškai ir rinktis tokius metodus, kurie padėtų mokiniui susiformuoti vertybines nuostatas, skatintų mokinio savarankiškumą, kritinį mąstymą ir gebėjimą įgytą informaciją lanksčiai ir kūrybiškai taikyti kalbinėje veikloje. Mokytojas visada turėtų būti atviras naujoms idėjoms ir ugdymo kaitai.

● **Interpretacijos nuostata.**

Ši nuostata keičia ankstesnį reprodukcinių ugdymo proceso supratimą. Ir mokytojas, ir mokinys šiandieninėje mokykloje yra savarankiškos kūrybiškos asmenybės, gebančios savaip prasmingai remtis įvairiais ugdymo turinio šaltiniais. Siūloma rinktis aktyvius ugdymo būdus, padedančius mokiniams savarankiškai aiškintis, atrasti, vertinti ir kurti, diskutuoti ginant savąjį požiūrį.

● **Komunikacijos nuostata.**

Komunikacija priklauso nuo kalbėjimo tikslo, intencijų, adresato ir adresanto, bendravimo būdo ir pranešimo turinio. Todėl svarbu, kad mokiniui būtų aiškūs iškelti tikslai ir uždaviniai, kad jie atspindėtų komunikacinius mokinio poreikius, gerintų mokymosi motyvaciją, o kalbinė veikla būtų siejama su kuo realesnėmis situacijomis bendraujant ir bendradarbiaujant

● **Sistemiškumo nuostata.**

Gilinant moksleivių kalbos pažinimą, nuolat pabrėžiama, kad kalba egzistuoja kaip ženklų sistema, akcentuojamas kalbos ir mąstymo ryšys. Siekiama atskleisti sisteminį kalbos vienetų vientisumą, mokomasi remtis sisteminėmis kalbos sandaros žiniomis, savarankiškai suvokiant ir kuriant įvairius tekstus. Kalbos sistemos pažinimas turėtų padėti moksleiviui aprėpti raiškos priemonių įvairovę ir kūrybiškai rinktis tinkamas.

● **Integracijos nuostata.**

Svarbūs yra keli šios nuostatos aspektai.

Kalbos ugdymosi ir asmenybės brendimo integralumas. Humanistinėmis vertybėmis pagrįstas kalbos ugdymo turinys, tinkamai organizuotas ugdymo procesas brandina mokinio asmenybę, kita vertus, ir mokinys, kaip visateisis ugdymo proceso dalyvis, daro įtaką ir kalbos ugdymo turiniui, ir pačiam ugdymo ir ugdymosi procesui.

Gimtosios kalbos ir literatūros² suvokimas. Literatūra yra atitinkamai organizuota kalba, kurią reikia mokytis suprasti. Atidus literatūros tekstų stebėjimas atskleidžia kalbinės raiškos galimybes, kalbinės žaismės efektyvumą ir prasmę. Kita vertus, kalbos pažinimas išplečia kūrinio prasmės suvokimo galimybes.

² Literatūra suprantama kaip filmuotas originalus arba verstinis literatūrinio pobūdžio tekstas lietuvių gestų kalba.

Gimtosios kalbos ir kitų kalbų ryšys. Gimtosios kalbos mokėjimu ir pažinimu remiamasi mokantis lietuvių ir užsienio kalbų. Lietuvių gestų kalbos ir lietuvių kalbos mokymas turi sudaryti pagrindą mokinių funkcinėi dvikalbystei, kad jie bendraudami jie galėtų vartoti abi kalbas kaip mokymosi priemonę. Mokiniais, kuriems gestų kalba yra gimtoji, ji – pagrindas mokantis lietuvių kalbos. Gretinant gimtosios lietuvių gestų kalbos ir lietuvių kalbos vartoseną, atkreipiamas dėmesys į fonologines, leksines, morfologines, sintaksines, stilistines gimtosios kalbos ypatybes, atskleidžiamas gimtosios kalbos savitumas. Moksleiviams, kurie daugiau ar mažiau vartoja lietuvių kalbą, gestų kalbą turi lemiamą reikšmę jų bendrai kalbinei kompetencijai. Todėl gestų kalbos ir lietuvių kalbos mokymas turi būti glaudžiai susijęs.

Ryšiai su kitais dalykais. Lietuvių gestų kalbos ugdymo sąsajas su kitais mokomaisiais dalykais lemia bendroji kultūrinė lietuvių gestų ir lietuvių rašytinės kalbos kompetencija: šiomis kalbomis kuriamas ir perteikiamas visų dalykų turinys. Siektina, kad ir per kitų dalykų pamokas (ir gyvenime) būtų vartojama taisyklinga lietuvių gestų kalba ir plečiamas jos žodynas.

● ***Bendradarbiavimo nuostata.***

Mokymasis suvoktinas kaip socialinė veikla, kurios esmė – dalijimasis. Mokiniai mokosi vieni iš kitų keisdami patirtimi, nuostatomis, nuomonėmis, diskutuodami. Jie aptaria kartu, kaip suprato nagrinėjamų šaltinių informaciją, idėjas, raiškos būdus. Persakydami visa tai patys ir suprasdami kitus, jie įgyja galimybę patikrinti savąjį suvokimą. Mokiniai supranta, kad įsipareigojimas mokytis kartu su kitais yra asmeniškai vertingas.

● ***Individualizavimo nuostata.***

Mokymo turinys pateikiamas atsižvelgiant į mokinių amžiaus ypatybes, į jų kalbos vartojimo motyvus, interesus. Mokytojas turėtų padėti mokiniams pažinti įvairius mokymosi būdus, pasirinkti tinkamiausius, stengtis optimizuoti bendravimą ir mokymąsi, individualizuodamas ir konkretindamas mokomąją medžiagą, įtraukdamas į mokymosi veiklą ir individualų mokinių gyvenimo patyrimą.

● ***Intuicijos ir sąmoningumo nuostata.***

Ugdant lietuvių gestų kalbą bei kultūrinę nuovoką siekiama išlaikyti tinkamą kalbos jausmo, intuityvumo, asmeninio patyrimo ir sąmoningo, logiško kalbos pažinimo santykį. Kuo mažesnis vaikas, tuo dažniau jis kalbos mokosi iš pavyzdžio (lietuvių gestų kalbą mokančių tėvų ir mokytojų, kitų kurčiųjų, vaizdo įrašų), savaime, intuityviai jausdamas, kas tinka ir kas netinka, o vėliau vis geriau suprasdamas kalbos logiką, kalbos sistemą. Tačiau ir tada siektina intuicijos ir sąmoningumo dermės, nepervertinant ar nesumenkinant kurio nors iš šių komponentų.

● ***Mokymosi mokyti nuostata.***

Mokiniui teks gyventi ir dirbti sparčiai kintančiame pasaulyje, todėl būtina išmokyti mokytis savarankiškai. Jis turėtų būti skatinamas apmąstyti savo mokymąsi, pažinti save kaip besimokantįjį, suvokti individualius poreikius, susiformuluoti mokymosi tikslus ir planuoti veiklą taip, kad šiuos tikslus pasiektų. Mokiniai turėtų išmanyti įvairias mokymosi strategijas*, padedančias siekti kalbinės komunikacijos tikslų (pvz., žinoti įvairių būdų, kaip išlaikyti dėmesį stebint tekstą, kaip kontroliuoti savo suvokimą, kaip gauti reikiamos informacijos). Mokiniai turėtų suvokti, kad jie mokosi nuolat siedami jau turimas žinias su naujomis, suprasti žinių ir gebėjimų vertę, numatyti praktines jų taikymo galimybes.

● ***Praktinės veiklos nuostata***

Kalbinė mokinių veikla susijusi su įvairiais kontekstais: buitiniu, socialiniu, kultūriniu. Todėl daugiausia dėmesio skiriama ne izoliuotoms, bet integruotoms, prasmingoms užduotims. Lietuvių gestų kalbos mokymas sietinas su mokinių patirtimi, aktualiomis problemomis. Estetinės patirties, kritinės nuovokos plėtimas grindžiamas grožinių kūrinių bei kitokio pobūdžio tekstų nagrinėjimu ir vertimu. Visa mokomoji medžiaga turėtų būti pakankamai susijusi su mokymosi kontekstu ir aktuali.

● ***Kritinio mąstymo nuostata.***

* Strategija suprantama kaip organizuota nuosekli ir tikslinga elgsena, kuri pasirenkama vienai ar kitai problemai spręsti.

Kurtiesiems mokiniams dažnai sunkiau sekasi abstrakčiai mąstyti, spręsti problemas, kelti sau pagrįstus realius tikslus. Todėl mokytojas turėtų skirti pakankamai dėmesio kritinio mąstymo (problemų sprendimo, kriterijų nusistatymo, tikslų numatymo, uždavinių kėlimo, planavimo, savęs vertinimo) gebėjimams ugdyti.

7.3.3. Mokymosi aplinka

Mokymosi aplinka suprantama kaip poveikį mokymuisi daranti fizinė erdvė, nuolatinis mokytojų ir besimokančiųjų tarpusavio santykių kūrimas, mokykloje vyraujanti atmosfera. Aplinkos kokybę atspindi jos palankumas mokymuisi.

Mokytojas kartu su mokiniais kuria psichologiškai saugią, mokymuisi malonią aplinką, kurioje būtų galima kūrybingai veikti, jausti pasitikėjimą savo jėgomis. Aplinka turėtų ne tik gerai nuteikti, bet ir teikti mokiniams papildomos informacijos, reikalingos įvairiems tekstams suprasti ir perteikti.

Kalbos vartojimo veikla siejama su kuo tikroviškesnėmis bendravimo ir bendradarbiavimo situacijomis. Diskusijoms pasirenkamos mokiniams aktualios temos. Ypač atkreiptinas dėmesys į komunikacinių situacijų valdymą, bendravimo su kurčiaisiais ir girdinčiais (su vertėju ir be jo) metu įgyjamą nepriklausomumo jausmą, socialinius gebėjimus. Mokomasi nugalėti stresą, įveikti komunikacinius barjerus. Kad mokiniai ne tik pasyviai išidėmėtų reikšmes, bet ir aktyviai kurtųsi prasme, reikia sudaryti jiems sąlygas pasinaudoti tuo, ko išmoko (pvz., mokantis kitų dalykų, imituojant realias gyvenimo situacijas, bendraujant su bendraamžiais ar suaugusiais). Turėtų būti organizuojamos tokios veiklos, kad mokiniai galėtų bendrauti, veikti kartu su kitais, priimti visiems svarbius sprendimus, aktyviai dalyvauti (pvz., kalbiniai žaidimai, projektai, darbas mažomis grupėmis, poromis). Bendraujant įgyjama naujos patirties, turtinamas žodynas, perimami mąstymo modeliai ir strategijos, plečiasi vaizdinio mąstymo galimybės, tikslinamos naujų dalykų reikšmės.

Mokymosi aplinka turėtų padėti įsitraukti į diskusiją visiems mokiniams (pvz., diskusijos pradžia parenkamas tekstas ar mokytojas pristato temą apie ginčytinus dalykus, priešingi požiūrio aspektai svarstomi poromis, papildomų argumentų ieškoma sugrupavus dvi poras, grupės išvados pateikiamos klasei, aptariama, kodėl nuomonės nevienodos).

Mokytojas kartu su mokiniais turėtų kuo dažniau naudotis moderniomis komunikavimo technologijomis, įtraukti mokinius į mokymosi veiklos planavimą. Mokymosi veikla planuojama remiantis mokinių patirtimi. Prieš stebint (tiesiogiai ar iš įrašo) tekstą mokytojas pateikia užduočių, kurias atlikdami mokiniai prisimena tai, kas padės geriau suprasti tekstą.

Klausos sutrikimų turintiems mokiniams labai svarbu tapti savarankiškiems, nepriklausomiems. Todėl vertėtų ypač daug laiko skirti strategijoms, skatinančioms įvertinti komunikavimo situaciją, kelti sau adekvачius tikslus, įveikti baimę, pasitikėti savo jėgomis. Pagal galimybes bendradarbiaujama su gestų kalbos vertėjais (pvz., renginiuose, susitikimuose su girdinčiais bendraamžiais), įrašuose stebimas ir aptariamas vertėjų darbas, įvairios išskylančios probleminės situacijos.

7.4. Mokinių pasiekimai, turinio apimtis, vertinimas

7.4.1. Mokinių pasiekimai

Lentelėje aprašomi mokinių pasiekimai, orientuoti į kompetenciją. Kompetencija suprantama kaip žinių, gebėjimų ir nuostatų visuma. Pirmiausia nusakomos nuostatos, paskui – gebėjimai, žinios ir supratimas. Gebėjimų numeravimo pirmas skaitmuo rodo veiklos srities numerį.

Remdamasis lentelėje pateiktais aprašais mokytojas planuoja ugdomąją veiklą, numato vertinimo kriterijus.

Mokinių pasiekimai
1. Kalbos vartojimas
<p>Nuostatos</p> <p>Domėtis šiuolaikinių komunikavimo priemonių naujovėmis</p> <p>Noriai ir pasitikint savo jėgomis dalyvauti diskusijose, jaustis atsakingu kartu besimokančios bendruomenės nariu.</p> <p>Ginti savo požiūrį nepažeidžiant kitų ir savo paties orumo.</p> <p>Jausti atsakomybę už savo pasakymų tikrumą, aiškumą, tikslumą.</p>

Pažinti savo kalbėjimo ir klausymo gebėjimus ir juos tobulinti.	
Esminis gebėjimas. Efektyviai komunikuoti įvairiose komunikacinėse situacijose atsižvelgiant į tikslus, adresantą tikslus bei teksto prasmę.	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
1.1. Kurti socialinės tematikos monologus įtraukiant samprotavimo elementus.	1.1.1. Žinoti aktualius įvykius, vykstančius visuomenėje, kurčiųjų bendruomenėje. 1.1.2. Pasirinkti tinkamą kalbinę raišką. 1.2.3. Numatyti klausytojų lūkesčius.
1.2. Tinkamai užmegzti, palaikyti ir baigti pokalbį virtualioje erdvėje su pažįstamais ir nepažįstamais asmenimis.	1.2.1. Laikytis pagrindinių etikos reikalavimų. 1.2.2. Žinoti reikalavimus (ribojimus), taikomus gestų kalbai virtualioje erdvėje. 1.2.3. Suprasti, kad pasisakymams, pokalbiams virtualioje erdvėje prisiimama tokia pati atsakomybė kaip ir gyvame pokalbyje.
1.3. Laisvai bendrauti padedant vertėjui bei numatyti galimas bendravimo strategijas keičiantis situacijai (dalyvavimas diskusijoje; virtuali erdvė ir pan.).	1.3.1. Žinoti savo bei vertėjo teises bei pareigas įvairiose vertimo situacijose. 1.3.2. Aptarti galimybes kaip spręsti konfliktines situacijas, kaip išreikšti savo galimą nepasitenkinimą vertimo paslauga.
1.4. Kurti aiškios struktūros pranešimą kurčiųjų kultūros tema teiginius pagrindžiant objektyviais argumentais, subjektyviomis išvalgomis.	1.4.1. Žinoti esminius kurčiųjų kultūros bruožus. 1.4.2. Naudotis įvairiais šaltiniais. 1.4.3. Žinoti pranešimui taikomus kalbinius, bendravimo su auditorija, techninius, laiko ir kitus galimus kriterijus.
1.5. Rasti informaciją įvairiuose leidiniuose, internete, gauti informacijos iš žmonių.	1.5.1. Nurodyti pagrindinius bendruomenės leidinius, interneto svetaines apie kurčiuosius, gestų kalbos mokymo priemones ir t.t.
1.6. Įvairiose komunikacinėse situacijose teikti tikslus, oponuojančius pasisakymus, komentarus pagrindžiant juos įvairiais šaltiniais, perklausančiomis, numatant galimas pasekmes.	1.6.1. Suprasti savo atsakomybę už pateiktus komentarus, pasisakymus. 1.6.2. Mokėti pagrįsti savo nuomonę. 1.6.3. Žinoti, kokie reikalavimai taikomi viešiesiems pasisakymams.
1.7. Kurti įvairios paskirties tekstus (įkalbinėjimą, įtikinėjimą, paaiškinimą, informacijos pristatymą).	1.7.1. Nurodyti atitinkamas kalbines priemones. 1.7.2. Skirti kalbinę prievartą ir teisę į laisvą pasirinkimą.
1.8. Tinkamai (skirtingiems adresatams) formuluoti problemą nurodant jos kontekstą, socialines pasekmes.	1.8.1. Skirti faktus nuo jų interpretacijos. 1.8.2. Kalbėti glaustai.
1.9. Paaiškinti gana paprastus dalykus užsienio šalies kurčiajam remiantis tarptautiniais gestais .	1.9.1. Gebėti taikyti tarptautinius gestus komunikacinėse situacijose.
2. Kalbos pažinimas	
Nuostatos: Siekti pažinti savo gimtąją ir lietuvių kalbą kaip dvi savo kultūros dalis. Siekti tobulinti savo kalbos gebėjimus.	
Esminis gebėjimas. Suvokti gestų kalbos ir lietuvių kalbos funkcionavimo principus ir lygiaverčiai jas vartoti.	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
2.1. Vartoti taisyklingos formos gestus ir tinkamai naudoti nerankinius elementus.	2.1.1. Suprasti panašumus ir skirtumus tarp gesto ir žodžio fonologinės struktūros. 2.1.2. Atpažinti netaisyklingą gesto formą ir gebėti paaiškinti netikslumus. 2.1.3. Suprasti nerankinių elementų funkcijas ir

	palyginti su lietuvių kalbos intonacija. 2.1.4. Surasti gestą pagal formą kompiuteriniame gestų kalbos.
2.2. Atrasti atitinkamos reikšmės gestus arba gestų junginius lietuvių kalbos žodžiams arba žodžių junginiams ir atvirkščiai.	2.2.1. Žinoti kalbos dalių leksinius ir gramatinius požymius, palyginti su lietuvių kalbos dalimis. Paaiškinti gestų ir žodžių reikšmes, pateikiant tinkamus pavyzdžius. 2.2.2. Skirti absoliučius ir dalinius sinonimus bei homonimus.
2.3. Tinkamai naudoti įvairius gestų darybos būdus.	2.3.1. Žinoti pagrindinius gestų ir lietuvių kalbos žodžių darybos būdus, paaiškinti gesto ar žodžio darybą.
2.4. Verčiant tekstą iš gestų kalbos į lietuvių kalbą arba atvirkščiai vartoti atitinkamas gramatinės raiškos priemones.	2.4.1. Įvardyti gestų kalbos gramatinių formų atliekamas funkcijas ir palyginti su lietuvių kalbos gramatine raiška. 2.4.2. Atpažinti ir nusakyti (paaiškinti) gestų kalbos gramatinės klaidas.
2.5. Taisyklingai vartoti sintaksinės raiškos priemones.	2.5.1. Apibūdinti sintaksines gestų kalbos priemones (erdvę, nerankinius elementus), atpažinti tekste sintaksines klaidas. 2.5.2. Žinoti pagrindinius gestų tvarkos modelius, atpažinti lietuvių kalbos įtaką gestų kalbos žodžių tvarkai.
2.6. Suvokti kalbą kaip socialinį reiškinių.	2.6.1. Suprasti kalbos ir etniškumo santykį, kalbant apie gestų kalbą ir kurčiuosius. 2.6.2. Žinoti bendrinės kalbos atsiradimo prielaidas ir etapus, apibūdinti įvairius kalbos variantus (tarmės, slengas ir pan.). 2.6.3. Nusakyti kitų kalbų įtaką lietuvių gestų kalbai ir LGK įtaką kurčiųjų lietuvių kalbai.
3. Kurčiųjų kultūros pažinimas ir literatūrinis ugdymas	
<p>Nuostatos Siekti pažinti savo – kurčiųjų – bendruomenę ir aktyviai dalyvauti jos veikloje. Pozityviai vertinti savo, kaip gestų kalbos vartotojo bei kurčiųjų bendruomenės nario, galimybes mokantis, bendraujant, įvairiai leidžiant laisvalaikį. Siekti saviraiškos.</p> <p>Esminis gebėjimas. Atstovauti kurčiųjų kultūrą, aktyviai dalyvauti jos kūrime.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
3.2. Pristatyti kitų šalių kurčiųjų padėtį visuomenėje, jų pasiekimus.	3.2.1. Žinoti šaltinius, kuriuose galima rasti informacijos apie kurčiuosius užsienio šalyse.
3.3. Vertinti savo kultūrinę veiklą, socialinį aktyvumą bendruomenėje ir visuomenėje bei toliau planuoti saviraiškos galimybes bei būdus.	3.3.1. Žinoti savo, kurčiojo, pagrindines teises, numatyti jų įgyvendinimą ir sklaidą. 3.3.2. Aptarti savo, klasės indėlį į mokyklos, bendruomenės kultūrinį gyvenimą.
3.4. Pristatyti tarptautines kurčiųjų organizacijas ir jų veiklą.	3.4.1. Žinoti šaltinius, kuriuose galima rasti informacijos apie tarptautines kurčiųjų organizacijas 3.1.2. Aptarti tarptautinių kurčiųjų organizacijų veiklą bei jų indėlį ir įtaką pasaulio kurčiųjų bendruomenėms.
3.1. Nusakyti kurčneregių komunikacijos ypatumus.	3.1.1. Apibūdinti kurčneregį.

7.4.2. Turinio apimtis

7.4.2.1. Kalbos vartojimas

Viešasis kalbėjimas. Monologinė kalba. Kalbos rengimas. Dalykinis pasisakymas.

Diskusijos socialine tematika.

Kalbėjimas virtualioje erdvėje.

Vaizdo įrašų su gestų kalbos vertėjo darbu aptarimas.

7.4.2.2. Kalbos pažinimas

Gesto fonologinė struktūra.

LGK kalbos dalių samprata. Reikšmės aiškinimas. Sinonimai, homonimai ir antonimai.

Pagrindiniai gestų darybos būdai.

Pagrindinių gramatinių funkcijų raiška LGK ir lietuvių kalboje.

LGK sintaksinė raiška. Gestų tvarkos sakinyje modeliai ir variantai.

Vertimas iš lietuvių kalbos į LGK ir atvirkščiai, tiksliai perteikiant reikšmę ir kitas teksto savybes.

Gestų kalba kaip kurčiųjų bendruomenės pagrindas. LGK variantai ir bendrinės LGK kūrimasis. Lietuvių kalbos įtaka LGK.

7.4.2.3. Kurčiųjų kultūros pažinimas ir literatūrinis ugdymas

Lietuvos ir užsienio kurčiųjų bendruomenės, jų veikla. Tarptautinės kurčiųjų organizacijos. Kurčneregiai.

7.4.3. Mokinių pasiekimų lygių požymiai.

Šioje lentelėje pateikiami apibendrinti orientaciniai trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – mokinių dalyko žinių ir supratimo, dalyko veiklos sričių ir mokymosi mokytis gebėjimų ir nuostatų ugdymosi kokybiniai aprašai. Jais vadovaujamosi priimant sprendimus apie mokinių pasiekimus ir daromą pažangą. Patenkinamas lygis, įvertinant pažymiu, atitinka 4–5, pagrindinis 6–8, aukštesnysis 9–10 balų.

Bendrasis kursas

Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas		
Kalbos žinios paviršutiniškos ir fragmentiškos: mokinys parodo, kad yra girdėjęs kai kurias sąvokas, reiškinius, komunikacinius susitarimus, taisykles, tačiau dar negeba tikslingai sąvokų vartoti, paaiškinti reiškinių esmės, sistemingai laikytis susitarimų bei taisyklių.	Kalbos žinios pakankamos: daugeliu atvejų mokinys tinkamai vartoja sąvokas, paaiškina reiškinių esmę, nurodo komunikacinius susitarimus ir taisykles ir jų laikosi.	Kalbos žinios išsamios ir sistemingos: mokinys tiksliai vartoja sąvokas, paaiškina reiškinių esmę ir ryšius, nurodo komunikacinius susitarimus ir taisykles ir sistemingai jų laikosi.
Praktiniai gebėjimai		
Kalba atsižvelgdamas į tikslą, adresatą, kalbėjimo situaciją. Mokytojo padedamas kuria aiškios struktūros pranešimą kurčiųjų kultūros tema teiginius pagrindžiant objektyviais argumentais. Daugeliu atvejų tinkamai užmezgga, palaiko ir baigia pokalbį virtualioje erdvėje su pažįstamais ir nepažįstamais	Kalba atsižvelgdamas į tikslą, adresato lūkesčius. Kuria aiškios struktūros pranešimą kurčiųjų kultūros tema teiginius pagrindžiant objektyviais argumentais, įtraukia samprotavimo elementus. Tinkamai užmezgga, palaiko ir baigia pokalbį virtualioje erdvėje su pažįstamais ir nepažįstamais	Kalba atsižvelgdamas į tikslą, adresato lūkesčius. Kuria aiškios struktūros pranešimą kurčiųjų kultūros tema teiginius pagrindžiant objektyviais argumentais, subjektyviomis išvalgomis, įtraukia samprotavimo elementus. Tinkamai užmezgga, palaiko ir baigia pokalbį

<p>asmenimis.</p> <p>Bendrauja su girdinčiais padedant vertėjui.</p> <p>Randa informaciją nurodytuose įvairiuose leidiniuose, internete, gauna informaciją iš žmonių. spaudos skaitymas (-a), naršymas po internetą, interviu ir kt.</p> <p>Kuria įvairios paskirties tekstus skirtingiems adresatams, mokytojo padedamas formuluoja problemą.</p> <p>Trumpai paklausia ir atsako kalbėdamas su užsienio šalies kurčiuoju remdamasis tarptautiniais gestais .</p>	<p>asmenimis.</p> <p>Laisvai bendrauja padedant vertėjui bei numato galimas bendravimo strategijas keičiantis situacijai.</p> <p>Randa informaciją įvairiuose leidiniuose, internete, gauna informaciją iš žmonių.</p> <p>Kuria įvairios paskirties tekstus skirtingiems adresatams, tinkamai formuluoja problemą nurodo jos kontekstą.</p> <p>Paiškina gana paprastus dalykus užsienio šalies kurčiam remdamasis tarptautiniais gestais .</p>	<p>virtualioje erdvėje su pažįstamais ir nepažįstamais asmenimis.</p> <p>Laisvai bendrauja padedant vertėjui bei numato galimas bendravimo strategijas keičiantis situacijai. Randa informaciją įvairiuose leidiniuose, internete, gauna informaciją iš žmonių. Vertina informacijos šaltinių patikimumą.</p> <p>Kuria įvairios paskirties tekstus skirtingiems adresatams, tinkamai formuluoja problemą nurodo jos kontekstą, aptaria socialines pasekmes.</p> <p>Paiškina gana paprastus dalykus užsienio šalies kurčiam remdamasis tarptautiniais gestais .</p>
Mokėjimas mokytis		
<p>Taiko mokytojo nurodytas strategijas. Klausiamas gali apmąstyti savo veiklą: paaiškinti, kas sekėsi, kas ne, kodėl, padaro išvadas, ką kitą kartą reikėtų daryti kitaip.</p>	<p>Pasirenka strategijas iš mokytojo pasiūlytų atsižvelgdamas į mokymosi tikslą, užduoties pobūdį. Nurodytu būdu stebi savo mokymosi procesą ir apmąsto mokymosi veiklą.</p> <p>Remdamasis grįžtamąja informacija ir tardamasis su mokytoju išsikelia mokymosi uždavinius.</p>	<p>Pasirenka tinkamas strategijas atsižvelgdamas į mokymosi tikslą, užduoties pobūdį. Stebi savo mokymosi procesą ir apmąsto mokymosi veiklą.</p> <p>Remdamasis grįžtamąja informacija išsikelia mokymosi uždavinius ir tardamasis su mokytoju sudaro planą, kaip juos spręsti.</p>
Nuostatos		
<p>Dirbdamas individualiai ar su grupe atlieka, kas nurodyta. Kartais siekia grįžtamąsios informacijos, kad galėtų siekti geresnių rezultatų.</p>	<p>Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Veikia pasitikėdamas savo jėgomis. Siekia pažinti savo kalbinius gebėjimus, kad galėtų tobulėti. Atsakingai teikia grįžtamąją informaciją, kad galėtų tobulėti kiti.</p>	<p>Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Veikia atkakliai ir pasitikėdamas savo jėgomis. Siekia pažinti savo kalbinius gebėjimus, kad galėtų tobulėti. Atsakingai teikia grįžtamąją informaciją, kad galėtų tobulėti kiti.</p>

VI. TAUTINIŲ MAŽUMŲ GIMTOSIOS KALBOS

8. Tautinių mažumų gimtųjų kalbų programų nuostatos, įgyvendinimas, turinio apimtis

8.1. Dalyko paskirtis

Gimtųjų (baltarusių, lenkų, rusų, vokiečių)³ kalbų vidurinio ugdymo programos paskirtis – apibrėžti gimtosios kalbos, kaip mokomojo dalyko, tikslą ir uždavinius, bendrojo ir išplėstinio kurso mokinių pasiekimus, turinio apimtį, mokinių pasiekimų lygių požymius. Ši programa yra pagrindas individualioms bendrojo ir išplėstinio kursų programoms, kurias sudarinės mokytojai, atsižvelgdami į savo mokinių poreikius, pasirinktą kursą ir kitas aplinkybes.

11–12 klasių mokiniai gali rinktis **bendrajį** arba **išplėstinį** gimtosios kalbos kursą.

Bendrasis kursas sudaro mokiniams galimybę įgyti bendrąją kalbinę, literatūrinę bei kultūrinę išprusimą, išsiugdyti pagrindinius kalbos vartojimo gebėjimus.

Išplėstinis kursas suteikia išsamesnius dalyko pagrindus. Šio kurso turinys yra platesnis ir gilesnis: skaitoma ir interpretuojama daugiau ir sudėtingesnių grožinių bei negrožinių tekstų, tekstai nagrinėjami įvairesniais aspektais. Atliekama daugiau ir įvairesnių sakininės ir rašytinės kalbos ugdymo užduočių, projektinių kalbos ar literatūros tyrimo darbų, reikalaujančių savarankiškumo, kūrybiškumo, platesnio kultūrinio konteksto išmanymo. Kursas sudaro prielaidas pasirengti tolesnėms filologijos ir kitų humanitarinių mokslų studijoms.

Tiek bendruoju, tiek išplėstinio kursu besimokantys mokiniai, siekdami savarankiškai išsikeltų gimtosios kalbos mokymosi tikslų, gali rinktis papildomus modulius. Jų turinį numato mokytojas, atsižvelgdamas į mokinių poreikius, pomėgius. Moduliai gali būti orientuoti į bendrųjų kalbinių gebėjimų ugdymą bei skirti konkretesniems kalbos ar literatūros dalykams nagrinėti.

8.2. Tikslas, uždaviniai, struktūra

8.2.1. Dalyko tikslas

Gimtosios kalbos kaip dalyko tikslas – padėti mokiniams ugdytis komunikavimo gimtąją kalbą, literatūrinę ir kultūrinę kompetencijas, būtinas kiekvieno žmogaus visaverčiam asmeniniam gyvenimui, sėkmingai profesinei, visuomeninei veiklai, tolesnėms studijoms.

Siekiami išugdyti asmenį, gebantį gimtąją kalbą pažinti savo ir kitų tautų kultūros paveldą, dabarties pasaulio kultūros vertybes, gebantį aktyviai, kūrybiškai, atsakingai dalyvauti kuriant kultūros vertybes. Kultūrinis ugdymas per gimtosios kalbos pamokas sudaro sąlygas kultūriniam identitetui formuotis.

8.2.2. Dalyko uždaviniai

Bendrojo kurso uždaviniai

Mokydami pagal dalyko bendrojo kurso programą, mokiniai:

- tobulina sakininės ir rašytinės kalbos vartojimo gebėjimus siekdami įvairių komunikavimo tikslų, plečia žodyną, tobulina gebėjimus taisyklingai kalbėti ir rašyti, plėtoja kūrybiškumo gebėjimus;
- nagrinėja kalbą kaip socialinį ir kultūrinį reiškinį, naudojantis kalbos kaip sistemos suvokimu;
- nagrinėja iškiliausius gimtosios ir visuotinės literatūros kūrinius ir plečia literatūrinį ir kultūrinį akiratį, pažindami įvairaus pobūdžio (verbalinius ir neverbalinius) kultūros tekstus;
- savarankiškai analizuoja ir interpretuoja nesudėtingus įvairių literatūros rūšių ir žanrų kūrinius remdamiesi literatūros teorijos išmanymu ir atsižvelgia į istorinį ir sociokultūrinį kontekstą;
- supranta estetinę literatūros kūrinių vertę, patiria estetinį jų poveikį;
- analizuoja ir argumentuotai vertina įvairius visuomeninio, kultūrinio gyvenimo reiškinius;
- naudojami įvairiais komunikavimo būdais, kaupia ir apdoroja sukaupią informaciją, naudojami įvairiais informacijos šaltiniais.

Išplėstinio kurso uždaviniai

³ Toliau apibudinama, kaip *gimtosios kalbos*.

Mokydamiės pagal dalyko išplėstinio kurso programą, mokiniai:

- tobulina sakininės ir rašytinės kalbos vartojimo gebėjimus, geba atpažinti tekstų stilius ir kuria siekiant asmeninio stiliaus ypatumo, kūrybiškai siekia turinio ir raiškos dermės, įtaigumo bei originalumo;
- nagrinėja kalbą kaip socialinį ir kultūrinį reiškinį;
- nagrinėja iškiliausius gimtosios ir visuotinės literatūros kūrinius, susidaro gimtosios literatūros tradicijos vaizdą, gilina literatūros, kultūros reiškinų supratimą;
- savarankiškai analizuoja, interpretuoja ir vertina gana sudėtingus įvairių literatūros rūšių ir žanrų kūrinius, remdamiesi literatūros teorijos išmanymu ir atsižvelgia į istorinį ir sociokultūrinį kontekstą;
- supranta estetinę literatūros kūrinių vertę, patiria estetinį jų poveikį;
- įgyja savarankiško kalbos ir literatūros tyrinėjimo patirties;
- analizuoja ir argumentuotai vertina įvairius visuomeninio, kultūrinio gyvenimo reiškinius;
- naudojami įvairiais komunikavimo būdais, kaupia ir apdoroja sukaupią informaciją, naudojami įvairiais informacijos šaltiniais.

8.2.3. Dalyko struktūra.

Dalyką sudaro trys **veiklos sritys**:

- sakininio ir rašytinio teksto suvokimas;
- sakininio ir rašytinio teksto kūrimas;
- kalbos ir literatūros (kultūros) pažinimas.

Dalykinių kompetencijų aprašas.

Nusiteikimas ir gebėjimas:

- pažinti ir vertinti kalbą ir literatūrą kaip kultūros reiškinius, savo šalies ir kitų tautų kultūros paveldą;
- analizuoti, interpretuoti ir vertinti praeities ir dabarties kultūros tekstus, išvelgti juose tradicines ir šiuolaikinio pasaulio vertybes ir formuoti savo vertybių sistemą;
- atsakingai, konstruktyviai, kūrybiškai komunikuoti įvairiais aktualiais – asmeniniais, visuomenės ir kultūros – klausimais;
- turėti supratimą apie kalbos priemones ir gebėti jas taisyklingai vartoti;
- atpažinti kalbos stilius ir atitinkamai kurti tekstus;
- dalyvauti visuomeniniame ir kultūriniame gyvenime.

8.3. Programos įgyvendinimas: integravimo galimybės, ugdymo gairės, mokymosi aplinka

8.3.1 Integravimo galimybės

Kalbos ugdymosi ir asmenybės brandimo integralumas. Kurdamas, skaitydamas, interpretuodamas bei vertindamas įvairaus pobūdžio tekstus, diskutuodamas bei dalydamasis išgyvenimais mokins pažįsta bei apmąsto savo ir kitų dvasinę patirtį, kvestionuoja, keičia, kuria savąsias vertybes, skaitydamas grožinius kūrinius įgyja estetinės patirties.

Gimtosios kalbos ir literatūros vientisumo suvokimas. Literatūra yra atitinkamai organizuota kalba, kurią reikia mokytis suprasti. Atidus literatūros tekstų skaitymas atskleidžia kalbinės raiškos galimybes, kalbinės žaismės efektyvumą ir prasmę, didina mokinių saviraiškos galimybes. Kita vertus, kalbos pažinimas išplečia kūrinio prasmės suvokimo galimybes.

Gimtosios kalbos ir kitų kalbų ryšys. Gimtosios kalbos mokėjimu ir pažinimu remiamasi mokantis kitų kalbų. Gretinant gimtosios ir kitų kalbų vartoseną, atkreipiamas dėmesys į fonetines, leksines, morfologines, sintaksines, stilistines gimtosios kalbos ypatybes, atskleidžiamas gimtosios kalbos savitumas, sociokultūrinės situacijos nulemti kalbos vartojimo ypatumai.

Gimtosios kalbos ir kultūros sąsajos. Mokinys turi suprasti kultūrinį ir istorinį gimtosios kalbos ir literatūros kontekstą, todėl mokytojas turėtų sieti literatūrą su istorijos, dailės, muzikos, teatro, kino kontekstu; žadinti ir palaikyti domėjimąsi šiuolaikine kultūra. Ugdymo turinys turi padėti formuoti tautinį tapatumą ir jo išlaikymą, todėl mokytojas turėtų sieti literatūrą su tautos

tradicijomis, apeigomis, šventėmis bei krikščioniškomis vertybėmis. **Gimtosios kalbos ir literatūros mokymas glaudžiai sietinas ir su Lietuvos socialiniu kultūriniu kontekstu, su pilietinio ugdymo nuostatomis; mokinys turėtų gebėti išvystyti gimtosios kalbos ir lietuvių, mitologijų ir kultūrų istorines sąsajas. Svarbi ugdymo turinio dalis – gimtosios kalbos ir literatūros Lietuvoje ypatumai. Mokytojas turėtų skirti nemažai laiko ir dėmesio kalbos kultūrai, kalbų interferencijai ir sąveikai, tautosakai, etnokultūrai.**

Gimtosios kalbos ir informacinių komunikacinių technologijų sąsajos. Itin svarbūs ryšiai su informacinių technologijų mokomuoju dalyku, nes IKT naudojimas intensyviai keičia komunikavimo kultūrą: keičiasi skaitymo, rašymo, kalbėjimo įpročiai. Ugdymo procese ši kaita irgi neturėtų būti ignoruojama, juolab, kad ji atveria ir naujų galimybių. Mokyti gimtosios kalbos tinka įvairios informacinių technologijų mokomosios programos (demonstravimo, pratybų, kontrolės, elektroniniai vadovėliai, mokomieji žaidimai, mokymo(si) terpės ir kt.) bei taikomios programos (elektroniniai žodynai, žinynai, enciklopedijos, katalogai). Kalbėdami apie šiuolaikinio informacinės visuomenės nario raštingumą tarp kitų jo aspektų galvoje turime ir gebėjimą suvokti tekstus, kuriuose prasmė reiškiamą ne tik verbaliai. Internetas – vienas iš tokių aktualių ir mokinių skaitomų tekstų pavyzdžių šaltinių. Kalbos ugdymui Internetas gali sėkmingai padėti ugdyti informacinius, komunikacinius, teksto, kuriame prasmė reiškiamą ne tik verbaliniais ženklais, suvokimo ir kūrimo gebėjimus.

8.3.2. Ugdymo gairės

11–12 klasių koncentre apibendrinama kalbos vartojimo patirtis bei žinios apie kalbą teksto lygmeniu (teksto lingvistika). Mokiniai suvokia kalbinių susitarimų, kurių laikomasi kuriant sakinčius ir rašytinius tekstus, kultūrinę prigimtį. Jie suvokia, kaip kalbos priemonių vartojimo būdai priklauso nuo tikslų ir komunikacijos būdo, teksto tipo, adresato ir adresanto santykių, jų socialinės, kultūrinės patirties. Mokiniai diskutuoja apie visuomenės raidos ir technologijų įtaką kalbai bei kalbinei komunikacijai.

Mokiniai suvokia, kad kalba, jos vartojimo būdai veikia žmonių įsitikinimus, požiūrius, nuomones, pasaulėžiūrą. Kitaip tariant, kalba veikia jų pačių mąstymo būdus ir pasaulį, kuriame jie gyvena. Jie suvokia, kad kalba gali būti manipuluojama. Todėl mokomasi kritiškai vertinti idėjų ar informacijos patikimumą, populiarumą, šališkumą. Tokia patirtis labai svarbi ugdant kritišką, sąmoningą visuomenės pilietį.

Stebėdamas ir analizuodamas, kaip kalba vartojama kitų, mokinys ir pats mokosi ją tinkamai vartoti. 11–12 klasėje daugiau dėmesio skiriama viešajam (dialoginiam ir monologiniam) kalbėjimui, o tekstų planavimo, kūrimo ir redagavimo praktika turėtų tapti įprastine motyvuota veikla, glaudžiai siejanti literatūrinio ir kalbinio lavinimo uždavinius.

Analizuodami bei kurdami įvairius tekstus, mokiniai prisimena bei kūrybiškai taiko kalbos teorijos pagrindus, sąmoningai ir tikslingai vartoja kalbotyros ir literatūrologines sąvokas.

Nors kalbos sandaros, rašybos, skyrybos ir kitų kalbos praktikos dalykų 11 – 12 klasėje sistemingai nebesimokoma (jie apibendrinti pagrindinėje mokykloje), tačiau jie nuolat kartojami atsižvelgiant į individualius mokinių ir klasės poreikius.

Pagrindinė literatūrinio ir kultūrinio lavinimo medžiaga – grožiniai kūriniai (ar jų ištraukos) ir negrožiniai tekstai. Mokiniam turėtų atsiskleisti įvairi (žmogaus egzistencijos, meno, psichologinė, filosofinė, istorinė, šiuolaikinės visuomenės ir kt.) problematika bei literatūrinio kalbėjimo įvairovė (stilius, tipai, žanrai, rūšys). Jos pateikimas tuo prasmingesnis, kuo daugiau jame glūdi akstinų dvasinei asmens saviugdai (pažinimui, refleksijai) ir kuo mažiau prielaidų paviršutiniškoms apžvalgoms. Kitaip tariant, siekiama, kad mokiniai per literatūrą patirtų savo estetinių jausmų ir mąstymo galias, galėtų džiaugtis ir suprastų, kad pastangos išvystyti, suvokti ir išgyventi literatūros kūrinio prasmes, pajauti ir atskleisti kalbos raiškos išgales yra asmeniškai vertingos.

Sėkmingai, kūrybiškai savo kultūroje gali skleisti asmenybė, pažįstanti kultūros tradicijas. Literatūros tradicijos vaizdą mokiniai turėtų susidaryti skaitydami ir nagrinėdami iškiliausius kūrinius, aptardami kūrėjo – kūrybos – kultūros sąsajas. Siekiama atskleisti kūrinio ryšį su

kultūrinėmis ir literatūrinėmis tradicijomis. Tekstas interpretuojamas atskleidžiant išreikštąsias ir numanomas prasmes.

Nagrinėdami kūrinį, mokiniai gilina literatūros rūšių ir žanrų specifikos pažinimą, susipažįsta su literatūros teorijos pagrindais, sąmoningai ir tikslingai vartoja literatūrologijos sąvokas. Siektina, kad mokiniai suprastų, kaip interpretacija priklauso nuo skaitytojo asmeninės, kultūrinės patirties, lūkesčių, interesų.

Greta grožinės literatūros kūrinių skaitomi ir negrožiniai tekstai, aptariama jų tematika, problematika, mokslinio, eseistinio kalbėjimo ir kalbos ypatumai, tekstų sandara (raiškos būdai), kultūrinis jų kontekstas, numanomas adresatas bei rašymo tikslai. Gretinami tos pačios problematikos grožiniai ir negrožiniai tekstai, jų pavyzdžiais grindžiami kalbos raiškos skirtumai.

Skaitomi ir aptariami pačių mokinių „tekstai apie tekstus“ (anotacijos, recenzijos, esė ir kt.). Dalydamiesi literatūrinėmis arba kultūrinėmis išvalgomis mokiniai suvokia literatūrinės, kultūrinės komunikacijos esmę (autorius ir skaitytojo bei jų kontekstų sąveiką, kūrinio prasmę apskritai), analizės ir interpretacijos būdus, jų skirtynes bei ryšį.

Literatūrinis ugdymas apima ir svarbiausius šiuolaikinio literatūrinio ir kultūrinio gyvenimo reiškinius. Aptariama ir vertinama knygų pasiūla, periodinė spauda, televizija, radijas, teatras, kinas. Nuolat atkreipiamas mokinių dėmesys į vertingas visuomenės kultūrinio gyvenimo apraiškas, pratinamasi atpažinti ir kritiškai vertinti masinės kultūros požymius, skirtingas grožinės literatūros funkcijas. Drauge su mokiniais (ir jų artimaisiais) numatyti galimybės dalyvauti literatūriname ir kultūriname gyvenime (ar jį stebėti), kad mokiniai patys sąmoningai siektų asmeniškai prasmingo rezultato – išsiugdyto poreikio skaityti patiems ir domėtis, stebėti, kaip literatūra „gyvena“, kaip ją perskaito ir interpretuoja šiandieninė visuomenė.

Komunikacinės ir kultūrinės kompetencijų ugdymo būdai priklauso nuo tikslo, temos ir turinio, mokinių amžiaus ir sugebėjimų, mokytojo asmenybės. Mokytojas supranta mokymo metodo reikšmę, mąsto kritiškai ir renkasi tokius metodus, kurie skatina mokinio savarankiškumą, kritinį mąstymą ir gebėjimą įgytą informaciją, susidarytas vertybines nuostatas lanksčiai ir kūrybiškai taikyti kalbinėje veikloje. Mokytojas visada yra atviras naujoms idėjoms ir ugdymo kaitai. Ir mokytojas, ir mokinys šiandieninėje mokykloje yra savarankios, kūrybiškos asmenybės, gebančios tikslingai remtis įvairiais ugdymo turinio šaltiniais. Siūloma rinktis aktyvius ir interaktyvius ugdymo būdus, padedančius mokiniams savarankiškai aiškintis, atrasti, vertinti ir kurti, diskutuoti ginant savąjį požiūrį.

8.3.3. Mokymosi aplinka

Mokymosi aplinka suprantama kaip poveikį mokymuisi daranti fizinė erdvė, nuolatinis mokytojų ir besimokančiųjų tarpusavio santykių kūrimas, mokykloje vyraujanti atmosfera. Aplinkos kokybę atspindi jos palankumas mokymuisi. Vidurinio ugdymo pakopoje vienas iš svarbesnių mokymosi aplinkos aspektų yra galimybių kiekvienam siekti savo užsibrėžtų tikslų, mokytis dirbti individualiai ir įvairiose bendradarbiaujančiose grupėse užtikrinimas. Siekiama, kad mokymosi aplinka padėtų mokiniams naudoti įvairius mokymosi stilius ir būdus.

Lanksti, į besimokantįjį orientuota mokymosi aplinka pritaikyta įvairiems mokinių poreikiams, mobili: klasėje nesunku sukurti mažesnes erdves individualiai ar grupinei mokinių veiklai, pritaikyti erdvę veiklos specifikai; įranga ir priemonės turėtų atitikti šiuolaikinio ugdymo proceso poreikius ir reikalavimus. Turtinga mokymosi aplinka turėtų užtikrinti galimybes mokymosi proceso metu naudotis įvairiais šaltiniais: įvairaus pobūdžio žodynais, žinytais, tekstais, naujomis technologijomis (kompiuteriais, įvairialypės informacijos įranga), internetu.

Mokymosi aplinka turėtų būti organizuojama taip, kad mokinys šioje aplinkoje pasijustų galįs asmeniškai tobulėti, mokytis, saugiai jaustis. Tokioje aplinkoje mokinių ir mokytojų, mokinių tarpusavio santykiai grindžiami *tolerancija* (norima ir gebama priimti aplinkinius tokius, kokie jie yra; pabrėžiamas kiekvieno mokinio, nepaisant jo socialinio ir ekonominio statuso, mokymosi sunkumų, lyties, rasės, tautybės, prigimties ar būdo ypatumų, vertingumas; skatinama minčių ir nuomonių įvairovė); sudaromos sąlygos ugdyti kritinį mąstymą; kuriamos ir puoselėjamos tradicijos; ugdoma pagarba kitos tautos, įsitikinimų, rasės ar kultūros žmonėms.

Mokymasis reikalauja socialinės sąveikos ir **bendradarbiavimo**, todėl kuriama mokymosi aplinka, kuri sudaro mokiniui galimybę rinktis (pvz., užduotis, individualų darbo tempą, veiklos planą, papildomą veiklą ir kt.) ir kartu ugdo supratimą, kad už savo pasirinkimus jis yra atsakingas. Mokinys kartu su kitais kuria bendrabūvio taisykles, įsipareigoja jų laikytis ir laikosi, ugdomas supratimas, kad mokymasis grindžiamas bendradarbiavimu, kad jo sėkmė priklauso nuo kiekvieno bendruomenės nario įsipareigojimo aktyviai dalyvauti veikloje, prisiimti atsakomybę, dalytis patirtimi, informacija, idėjomis, išgirsti kitą. Mokytojas irgi yra besimokančiųjų bendruomenės narys, labiau patyręs kolega, kuris pataria, vadovauja diskusijoms ir kartu mokosi.

Mokymosi aplinka turėtų skatinti **kūrybingumą**: ugdomas mokinių mąstymo novatoriškumas ir lankstumas, sudaromos sąlygos išvelgti, pastebėti problemas, mąstyti, eksperimentuoti, išgyvenant kūrybos ir atradimo džiaugsmą, ugdomas palankumas naujumui, savitumui, lavinama vaizduotė, žadinamas jautrumas, smalsumas, atvirumas sau ir kitiems, mokiniai skatinami dalyvauti įvairioje veikloje, kad patenkintų saviraiškos poreikį, atrastų problemų sprendimus bei perteiktų juos įvairiomis priemonėmis ir būdais.

8.4. Mokinių pasiekimai, vertinimas, turinio apimtis

8.4.1. Mokinių pasiekimai

Lentelėje aprašomi 11–12 klasių mokinių pasiekimai. Mokinių pasiekimai orientuoti į kompetenciją. Kompetencija suprantama kaip žinių, gebėjimų ir nuostatų visuma. Pirmiausia nurodomos nuostatos ir esminiai gebėjimai, paskui – gebėjimai, žinios ir supratimas. Gebėjimų numeravimo pirmas skaitmuo rodo veiklos srities numerį.

Lentelėje pateikiami bendrojo ir išplėstinio kurso mokinių pasiekimai. **Išplėstinis** kursas – tai bendrojo kurso kryptingas papildymas, pagilinimas. Kad būtų patogiau ir aiškiau, **papildomi išplėstinio kurso reikalavimai pateikiami paryškintu šriftu**.

Renddamasis lentelėje pateiktais aprašais mokytojas planuoja ugdomąją veiklą, nustato vertinimo kriterijus.

Mokinių pasiekimai	
1. Sakytinio ir rašytinio teksto suvokimas	
<p>Nuostatos: Vertinti skaitymą kaip asmeniškai svarbią veiklą, teikiančią galimybių patirti estetinių išgyvenimų, formuoti vertybių sistemą, mokytis. Suprasti aktyvaus dalyvavimo skaitytojų diskusijose prasmę, jaustis atsakingu kartu besimokančios bendruomenės nariu. Nusiteikti kritiškai vertinti tekstuose reiškiamų požiūrių pagrįstumą ir poveikį adresatui.</p> <p>Esminis gebėjimas: Suprasti įvairių tekstų prasmę (-es) ir kritiškai juos vertinti.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
1.1. Atskleisti grožinio teksto prasmę. Interpretuoti tekstą, atskleisti tiesiogiai ir netiesiogiai pasakytas mintis remiantis teksto visuma ir kontekstu.	1.1.1. Paaiškinti teksto turinį: įvardyti mintis (-į), vertybes, požiūrius. 1.1.2. Aptarti kūrinių atsižvelgiant į tradicijas , stilių ir kalbą. 1.1.3. Skirti biografinį, socialinį , istorinį, kultūrinį, filosofinį kontekstus. 1.1.4. Sieti kūrinio vaizduojamąjį pasaulį, problematiką, vertybes su kūrinio kontekstu. 1.1.5. Sieti kūrinio vertybes su realiu gyvenimu.
1.2. Interpretuoti įvairių žanrų negrožinius tekstus, aptarti juose pateiktus įvairius požiūrius bei poveikį adresatui. Vertinti argumentų pagrįstumą, išraiškos įtaigumą.	1.2.1. Žinoti, kad kalbinė komunikacija priklauso nuo dalyvių ir aplinkybių santykių. 1.2.2. Išvelgti tikslą ir autorius intencijas . 1.2.3. Atskirti faktus, nuomonę, refleksiją. 1.2.4. Išvelgti pasakymo nevienareikšmiškumo apraiškas ir kalbines manipuliacijas.

	1.2.5. Žinoti argumentavimo tipus (loginiai ir emociniai argumentai).
1.3. Analizuoti tekstą stilistiniu aspektu.	1.3.1. Skirti funkcinius stilius (šnekamasis, grožinis, mokslinis, dalykinis, publicistinis), apibūdinti jų vartojimo sritis, kalbinę raišką, žanrus . 1.3.2. Paaiškinti stilizacijos reiškinių, aptarti, kokiomis priemonėmis grožiniam kūriniai suteikiama stilizacija, kokia yra jos funkcija . Pateikti literatūros kūrinių pavyzdžių, kuriuose panaudota stilizacija.
1.4. Analizuoti, kaip įvairiuose tekstuose ⁴ kalbinės ir nekalbinės raiškos priemonėmis kuriama prasmė, siekiama paveikti adresatą.	1.4.1. Įvardyti kalbinės ir nekalbinės raiškos priemonės, paaiškinti jų funkcijas konkrečiame kūrinyje. Aptarti, kaip jomis siekiama paveikti adresatą. 1.4.2. Nurodyti literatūros ir kitų kultūros reiškinių skirtumus ir panašumus.
1.5. Kitiškai vertinti tekstų turinį ir raišką savarankiškai pasirenkant tinkamus kriterijus , vertinimo išvadas pagrįsti tekstu.	1.5.1. Suvokti skirtingus vertinimo kriterijus: informatyvumas, aktualumas, estetiškumas, originalumas, tikslingai naudotis jais vertinant tekstus . 1.5.2. Įžvelgti teksto ryšį su kitais kultūros tekstais ⁵ .
1.6. Savarankiškai rasti informacijos šaltinius, atrinkti informaciją įvairiems tikslams (pvz. asmeniniams, pažinimui, rašinio ar pranešimo kūrimui), ją sisteminti, apibendrinti, vertinti jos svarbą ir patikimumą.	1.6.1. Išvardyti rašytinės, nerašytinės, elektroninės informacijos šaltinius. 1.6.2. Žinoti, kaip tikslingai rasti, įvertinti ir apdoroti informaciją naudojantis šiuolaikinėmis technologijomis. 1.6.3. Nurodyti informacijos atrankos, sisteminimo ir apibendrinimo principus. 1.6.4. Žinoti būdus šaltinio patikimumui įvertinti.
1.7. Taikyti tinkamas teksto suvokimo strategijas prieš skaitymą / klausymą, skaitant / klausant, po skaitymo / klausymo.	1.7.1. Žinoti teksto suvokimo strategijas prieš skaitymą / klausymą, skaitant / klausant, po skaitymo / klausymo. 1.7.2. Suprasti, kurios strategijos geriausiai tinka konkrečiam atvejui.
2. Teksto kūrimas žodžiu ir raštu	
Nuostatos: Vertinti kalbėjimą ir rašymą kaip asmeniškai vertingą veiklą, teikiančią galimybių pažinti save ir pasaulį. Jausti atsakomybę už savo tekstų tikrumą, aiškumą, daromą poveikį adresatui. Kūrybiškai siekti tikslo, komunikacinės situacijos ir kalbinės raiškos dermės, padėti formuoti stiliaus individualumą.	
Esminis gebėjimas: Kurti įvairių žanrų tekstus žodžiu ir raštu, atsižvelgiant į tikslą ir adresatą.	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
2.1. Tikslingai pasirengti kurti	2.1.1. Rengiantis kurti tekstą apsvarstyti tikslus,

⁴ Kūriniai, kuriuose prasmė reiškiamą ne vien verbaliniais ženklais, pvz., filmo, reklamos, spektaklio, dailės, fotografijos ir pan.

⁵ Kultūros tekstai – tai verbaliniai ir neverbaliniai kultūros kūriniai: grožiniai, mokslo populiarinimo, publicistikos, eseistikos, dokumentikos tekstai, istoriniai šaltiniai; tapyba, grafika, architektūra, skulptūra, fotografija, taikomasis menas; filmas, teatras ir kt.

<p>tekstą, apsvarstyti temą, tikslus, situaciją, numatyti adresato poreikius ir patirtį. Kaupti medžiagą, padedančią atskleisti kuriamo teksto temą / mintį.</p>	<p>adresatą, situaciją ir sąmoningai pasirinkti atitinkamą kalbinę raišką. 2.1.2. Paaiškinti, kaip teksto turinys susijęs su tema. 2.1.3. Įvardyti įvairius informacijos radimo būdus: interviu, skaitymą, naršymą po internetą ir kt.; tvarkyti sukauptą medžiagą, kritiškai vertinti ir efektyviai ja naudotis.</p>
<p>2.2. Tinkamai komponuoti tekstą: rinktis tinkamą medžiagos išdėstymo principą, atsižvelgiant į teksto žanrą, nuosekliai plėtoti mintis, paremti tinkamais argumentais, citatomis ir pavyzdžiais orientuojantis į tikslą ir adresatą.</p>	<p>2.2.1 Įvardyti medžiagos išdėstymo principą: planuoti, numatyti teiginių išdėstymo tvarką, apmąstyti įžangą ir pabaigą, citatų ir pavyzdžių pagrįstumą. 2.2.2 Paaiškinti teksto žanrui keliamus reikalavimus. 2.2.3 Paaiškinti teksto struktūros ypatybes. Žinoti, kaip siekti teksto rišlumo ir vientisumo. 2.2.4. Paisyti teksto tematinio, citatų nuoseklumo.</p>
<p>2.3. Redaguoti tekstą atsižvelgiant į temą, tikslą, adresatą; teksto, pastraipos ir sakinio struktūrą; stiliaus ir kalbos normų reikalavimus. Vertinti sukurta tekstą.</p>	<p>2.3.1. Redaguojant remtis rašymo proceso pakopų išmanymu. 2.3.2. Parinkti teksto stiliui deramas kalbos priemonės. Paisyti teksto stilistinio vientisumo. 2.3.3. Žinoti bendrinės kalbos normų reikalavimus. Taikyti rašybos, skyrybos, gramatikos taisykles. 2.3.4. Pasirinkti tinkamą žodyną, žinyną ar kitą informacijos priemonę teksto redagavimui.</p>
<p>2.4. Parašyti tekstą laikantis pasirinkto mokyklinio žanro reikalavimų (žr. Turinys, <i>Tekstų įvairovė</i>, p.1.3) literatūros ar kita tema: išsakyti savo požiūrį, argumentuoti remiantis įvairiais šaltiniais, diskutuoti, svarstyti kontrargumentų pagrįstumą, apibendrinti, daryti išvadas.</p>	<p>2.4.1. Skirti teksto žanrus. Paaiškinti jų ypatumus. 2.4.2. Skirti argumentų tipus (faktologiniai, vertinamieji).</p>
<p>2.5. Parengti ir pasakyti aiškia, tinkamos struktūros informacinę, įtikinimo, proginę kalbą, teiginius paremti tinkamais argumentais ir pavyzdžiais, tinkamai pasirinkti kalbinę raišką. Prisitaikyti prie auditorijos poreikių ir reakcijų.</p>	<p>2.5.1. Skirti viešųjų kalbų rūšis. 2.5.2. Žinoti viešosios kalbos parengimo principus. 2.5.3. Suvokti, kokį poveikį turi kalbinės raiškos priemonės. 2.5.4. Žinoti, kaip įtikinti kitus savo požiūrio teisingumu, sąmoningai naudojant verbalines ir neverbalines raiškos priemones. 2.5.5. Atpažinti loginius ir emocinius argumentus, žinoti argumentavimo principus (įrodymas ir įtikinimas). 2.5.6. Paisyti fonetikos ir raiškiojo kalbėjimo / skaitymo taisyklių.</p>
<p>2.6. Dalyvauti įvairaus pobūdžio pokalbiuose (pašnekesyje, diskusijoje, debatuose, interviu ir pan.): veiksmingai klausytis, klausiti, atsakyti, svarstyti, kelti problemas, argumentuoti, prieštarauti, plėtoti mintis ar idėjas, vertinti; vadovauti įvairaus pobūdžio pokalbiams.</p>	<p>2.6.1. Žinoti viešojo kalbėjimo reikalavimus. 2.6.2. Suprasti, ko reikia, kad bendravimas vyktų sėkmingai. 2.6.3. Laikytis pokalbio etiketo taisyklių. 2.6.4. Žinoti eigos ir pasirengimo diskusijai ir debatams principus. 2.6.5. Žinoti vadovavimo pokalbiams principus.</p>
<p>2.7. Taikyti asmeniškai tinkamas teksto kūrimo strategijas prieš rašymą / kalbėjimą,</p>	<p>2.7.1. Žinoti teksto kūrimo strategijas ir būdus, kaip juos tobulinti.</p>

rašant / kalbant, po rašymo / kalbėjimo. Vertinti savo teksto kūrimo gebėjimus, juos tobulinti mokytojui padedant.	2.7.2. Suprasti, kurios strategijos geriausiai tinka konkrečiam atvejui.
3. Kalbos ir literatūros (kultūros) pažinimas	
<p>Nuostatos: Vertinti kalbą ir literatūrą kaip tautos kultūros dalį, kuria perduodama praeities kartų patirtis, vertybės, tradicijos, padedančios žmogui ugdytis tautinę ir pilietinę savimone, tapti visaverčiu kultūros dalyviu. Suvokti literatūrinio kūrinio vertę. Teigiamai vertinti kalbų ir kultūrų įvairovę. Esminis gebėjimas: Suvokti kalbą ir literatūrą kaip socialinį ir kultūrinį reiškinį.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
3.1. Tinkamai dalyvauti komunikacijos procese, paisyti kalbinės komunikacijos principų.	<p>3.1.1. Paaiškinti, kaip kalbinė komunikacija priklauso nuo tikslų, adresato ir adresanto santykių, konteksto, komunikavimo būdų ir priemonių.</p> <p>3.1.2. Aptarti sakytinės, rašytinės ir elektroninės komunikacijos ypatybes.</p> <p>3.1.3. Įvardyti kalbos funkcijas ir paaiškinti jų reikšmę.</p> <p>3.1.4. Įvardyti komunikavimo tiesiogiai ir netiesiogiai reiškiamas intencijas, apibūdinti jų raiškos ypatumus. Paaiškinti, kaip kalba galima paveikti kito žmogaus ir visuomenės vertybines nuostatas ir požiūrius, kaip tekstais manipuluojama, pateikti pavyzdžių.</p> <p>3.1.5. Aptarti mandagumo kreipinių vartojimo viešose ir oficialiose situacijose taisyklės.</p> <p>3.1.6. Nurodyti ir apibūdinti pagrindinius gimtosios kalbos mandagumo formulių ir kreipinių ypatumus, kurie išskiria ją iš kitų kalbų.</p>
3.2. Taisyklingai vartoti kalbą sąmoningai paisant kalbos normas. Analizuoti tekstą kalbos taisyklingumo aspektu.	<p>3.2.1. Paaiškinti kalbos normos sąvoką ir jos reikšmę. Išvardyti kalbos klaidų tipus, paaiškinti kalbinės „mados“ reiškinį, pateikti pavyzdžių.</p> <p>3.2.2. Skirti leksikos (žodžių ir frazeologizmų) stilistinius atspalvius, tinkamai vartoti ją komunikacijos procese.</p> <p>3.2.3. Žinoti gramatines normas, lemiančias taisyklingą kalbą (kalbėjimą ir rašymą) ir paaiškinti jas.</p> <p>3.2.4. Naudotis (rašybos, aiškinamuoju, frazeologiniu ir kt.) kalbos žodynais ir rasti juose reikalingą informaciją.</p> <p>3.2.5. Analizuojant kalbos reiškinį, tikslingai ir tinkamai vartoti pagrindines kalbotyros sąvokas, paaiškinti jas.</p>
3.3. Suvokti dabartinės gimtosios kalbos diferenciaciją.	<p>3.3.1. Aptarti teritorinį dabartinės savosios etninės kalbos įvairavimą.</p> <p>3.3.2. Išvardyti svarbiausius savo regiono (pvz. Klaipėdos, Vilniaus krašto) gimtosios kalbos ypatumus, pateikti jų pavyzdžių fonetikos, leksikos, gramatikos lygmenyse. Paaiškinti šių regioninių</p>

	<p>ypatumų atsiradimo priežastis.</p> <p>3.3.3. Aptarti socialinę kalbos diferenciaciją, paaiškinti jos prielaidas, pateikti jaunimo žargono pavyzdžių.</p>
3.4. Suvokti kalbą istoriniame kontekste kaip kintančią sistemą.	<p>3.4.1. Suvokti, kad skirtingais tautos istorijos tarpsniais kalba kito ir tebekinta. Pateikti pavyzdžių.</p> <p>Paaishkinti, kaip ir kodėl kalba keičiasi, aptarti svarbesnius pokyčius ir jų priežastis.</p> <p>3.4.2. Pateikti archaizmų pavyzdžių, paaiškinti, kokie veiksniai lemia, kad žodžiai išeina iš vartosenos.</p> <p>3.4.3. Pateikti neologizmų pavyzdžių, paaiškinti, kokie veiksniai lemia jų atsiradimą kalboje.</p> <p>3.4.4. Paaiškinti, kokie socialiniai kultūriniai veiksniai lėmė leksinių skolinių atsiradimą kalboje. Pateikti skolinių ir vertinių pavyzdžių. Paaishkinti šiuolaikinės globalizacijos poveikį kalbai.</p>
3.5. Suvokti savosios etninės kalbos sisteminį ir kultūrinį savitumą.	<p>3.5.1. Išvardyti keletą slavų kalbų, pateikti jų bendros kilmės leksikos pavyzdžių.</p> <p>3.5.2. Žinoti pagrindinius rašybos ir gramatikos ypatumus, skiriančius gimtąją kalbą nuo lietuvių ar kitų europiečių kalbų, kurių mokinys mokosi. Pateikti pavyzdžių.</p> <p>3.5.3. Aptarti ir palyginti panaudotas grožinio / negrožinio teksto originalo ir jo vertimo kalbinės raiškos priemones.</p> <p>3.5.4. Suvokti, kad daugiakalbystės ir daugiakultūriškumo sąlygomis funkcionuojanti gimtoji kalba yra veikiama kitų kalbų. Pateikti atitinkamų pavyzdžių.</p> <p>3.5.5. Paaiškinti, kaip kalboje atsispindi tautos pasaulėjautos, materialinės ir dvasinės kultūros savitumas, pateikti pavyzdžių.</p>
3.6. Analizuojant ir interpretuojant kūrinį remtis literatūros teorija ir savo (kaip skaitytojo ir kultūros vartotojo) patirtimi.	<p>3.6.1. Įvardyti literatūros rūšis ir žanrus, apibūdinti jų požymius.</p> <p>3.6.2. Apibrėžti raiškos priemonių funkcijas ir analizuojant kūrinį aptarti jas.</p> <p>3.6.3. Tikslingai ir tinkamai vartoti literatūrologijos sąvokas.</p> <p>3.6.4. Paaiškinti, kas yra kūrinio interpretacija; kaip interpretacija priklauso nuo pasirinkto analizės aspekto, skaitytojo literatūrinės ir gyvenimo patirties, kaip interpretuojant remiamasi kūrinio kontekstu. Ižvelgti kitų interpretacijų (pvz. literatūrinėje kritikoje, teatro spektaklyje, kūrinio ekranizacijoje) idėjas, analizės aspektus, aptarti interpretacijos hipotezes ir tikslus.</p> <p>3.6.5. Žinoti kūrinio (arba ištraukos) kitus interpretavimo būdus ar galimybes (raiškus skaitymas, deklamavimas, inscenizavimas, iliustracija ir pan.).</p>
3.7. Apibūdinti kūrinio biografinį, kultūrinį, istorinį, socialinį ir filosofinį	<p>3.7.1. Žinoti gimtosios literatūros raidos pagrindinius etapus, komentuoti jos sąsajas su kultūriniais ir</p>

<p>kontekstą. Atpažinti literatūroje savosios ir visuotinės kultūros ženklus, skirtingų kultūrų, epochų, socialinių, kultūrinių grupių vertybes (jų hierarchiją), požiūrius.</p>	<p>filosofiniu kontekstu. Suprasti literatūros istoriškumą, ryšį su praeitais kartų patyrimu.</p> <p>3.7.2. Žinoti savo tautos ir valstybės pagrindinius istorinius etapus.</p> <p>3.7.3. Nurodyti bruožus, būdingus epochai, kurioje kūrinys atsirado (problematiką, stilių, kalbą ir tradicijas).</p> <p>3.7.4. Įvardyti svarbiausius gimtosios literatūros kūrinius ir jų kūrėjus; paaiškinti jų reikšmę gimtajai kultūrai.</p> <p>3.7.5. Žinoti savosios ir visuotinės kultūros ženklus.</p> <p>3.7.6. Įvardyti bendrai priimtas ir paties aprobeuojamas vertybes.</p> <p>3.7.7. Analizuoti ir įvertinti literatūros kūrinių veikėjų paveikslus, remiantis jų veiksmais, kalba, elgesiu, išoriniais bruožais bei vidiniais išgyvenimais.</p> <p>3.7.8. Aptarti sociologinę problematiką pastebint pavienio žmogaus gyvenimo ir funkcionavimo visuomenėje santykį.</p>
<p>3.8. Išvelgti ir aptarti literatūros kūrinio intertekstualumą turinio ir raiškos lygmenyse. Palyginti panašių motyvų ar tų pačių žanrų literatūros kūrinius ir pastebėti panašumų ir skirtumų tarp įvairių epochų kultūros tekstų.</p>	<p>3.8.1. Išvelgti pagrindinius motyvus ir problematiką, analizuojant įvairių epochų literatūros kūrinius ir kultūros tekstus.</p> <p>3.8.2. Įvardyti tipiškus įvairių epochų grožinės literatūros rūšis ir žanrus, kalbinės raiškos ir stiliaus ypatumus. Išvelgti kūrinio raiškos požymius, palyginus su kitais to paties žanro, rūšies tekstais.</p> <p>3.8.3. Įvardyti literatūrinės tradicijas (biblines ir antikines), aptarti jų apraiškas literatūroje.</p>
<p>3.9. Vertinti literatūros kūrinį bei kitus kultūrinius tekstus (pvz., filmą, spektaklį ir kita).</p>	<p>3.9.1. Vertinti literatūrinio ir kito meno kūrinio tematikos ir problematikos aktualumą ir universalumą; tematikos ir problematikos pateikimo originalumą.</p> <p>3.9.2. Apibūdinti, kaip literatūra ir menas paveikia skaitytojo, kultūros vartotojo ir socialinės grupės estetinius, emocinius ir intelektualinius išgyvenimus.</p> <p>3.9.3. Apibūdinti kūrinio estetinius bruožus. Paaiškinti sąvokas: aukštoji ir masinė kultūra, visuomeninė žiniasklaida, kičas ir meno šedevrai.</p> <p>3.9.4. Suvokti estetinių kategorijų (tragizmo, komizmo, grotesko, ironijos patoso, paradokso) vaidmenį tekste.</p> <p>3.9.5. Išvelgti kito skaitytojo literatūrinio ir meno kūrinio vertinimo aspektus ir principus (pvz. literatūrinėje ir meno kritikoje), lyginti su savo vertinimu.</p>

8.4.2. Vertinimas (Mokinių pasiekimų lygių požymiai)

Šioje lentelėje pateikiami apibendrinti orientaciniai trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – mokinių dalyko žinių ir supratimo, dalyko veiklos sričių ir mokymosi mokyti gebėjimų ir nuostatų ugdymosi kokybiniai aprašai. Jais vadovaujamosi priimant sprendimus apie mokinių pasiekimus ir daromą pažangą. **Išplėstinio kurso reikalavimai pateikiami paryškintu šriftu.**

Patenkinamas lygis	Pagrindinis lygis	Aukštesnysis lygis
1. Sakytinio ir rašytinio teksto suvokimas		
<p>1.1. Atskleidamas grožinio teksto prasmę, įvardija tiesiogiai pasakytas mintis, požiūrius, nurodo kūrinio vaizduojamojo pasaulio elementus. Aptaria kūrinį remdamasis biografiniu, istoriniu, kultūriniu kontekstu. Sieja kūrinįje aprašomas vertybes su realiu gyvenimu. Pasako savo nuomonę apie skaitytą tekstą</p> <p>1.2. Interpretuodamas negrožinius tekstus aptaria teksto tematiką, pagrindines problemas, tiesiogiai išreikštus požiūrius. Įvardija teksto tikslą (tikslus) ir argumentų pagrįstumą šio tikslo siekiant. Supranta, kad kalbinė komunikacija priklauso nuo dalyvių ir aplinkybių santykių. Įžvelgia autoriaus intencijas. Atskiria faktus nuo nuomonės.</p> <p>1.3. Skiria funkcinius stilius (grožinis, mokslinis, šnekamasis), apibūdina jų vartojimo sritis. Suvokia stiliaus reiškinių. Atpažįsta stiliaus kalbinės raiškos priemones. Pateikia literatūros kūrinų pavyzdžių, kuriuose</p>	<p>1.1. Atskleidamas grožinio teksto prasmę, įvardija tiesiogiai ir netiesiogiai pasakytas mintis, požiūrius, aptaria kūrinio vaizduojamojo pasaulio elementus. Analizuoja kūrinį remdamasis biografiniu, socialiniu, istoriniu, kultūriniu kontekstu. Sieja kūrinįje aprašomas vertybes su realiu gyvenimu. Pasako savo nuomonę apie skaitytą tekstą.</p> <p>1.2. Interpretuodamas negrožinius tekstus aptaria teksto tematiką, pagrindines problemas, tiesiogiai ir netiesiogiai išreikštus požiūrius. Įvardija teksto tikslą (tikslus) ir argumentų pagrįstumą šio tikslo siekiant. Supranta, kad kalbinė komunikacija priklauso nuo dalyvių ir aplinkybių santykių. Įžvelgia autoriaus intencijas. Skiria loginius ir emocinius argumentus. Atskiria faktus nuo nuomonės. Įžvelgia pasakymo nevienareikšmiškumo apraiškas ir kalbines manipuliacijas.</p> <p>1.3. Skiria funkcinius stilius (grožinis, mokslinis, šnekamasis, dalykinis), apibūdina jų vartojimo sritis ir žanrus. Paaškina stiliaus reiškinių. Aptaria, kokiomis kalbinės raiškos priemonėmis grožiniam kūriniiui</p>	<p>1.1. Atskleidamas grožinio teksto prasmę, įvardija tiesiogiai ir netiesiogiai pasakytas mintis, požiūrius, aptaria kūrinio vaizduojamojo pasaulio elementus. Argumentuotai analizuoja kūrinį remdamasis biografiniu, socialiniu, istoriniu, kultūriniu ir filosofiniu kontekstu. Išsamiai paaškina, kaip kūrinįje aprašomos vertybes siejasi su realiu gyvenimu. Argumentuotai pasako savo nuomonę apie skaitytą tekstą.</p> <p>1.2. Interpretuodamas negrožinius tekstus savarankiškai aptaria teksto tematiką, pagrindines problemas, tiesiogiai išreikštus požiūrius. Įvardija teksto tikslą (tikslus) ir argumentų pagrįstumą šio tikslo siekiant. Paaškina, kaip kalbinė komunikacija priklauso nuo dalyvių ir aplinkybių santykių. Įžvelgia ir pakomentuoja autoriaus intencijas. Skiria loginius ir emocinius argumentus. Atskiria faktus nuo nuomonės. Savarankiškai įžvelgia pasakymo nevienareikšmiškumo apraiškas ir kalbines manipuliacijas.</p> <p>1.3. Skiria funkcinius stilius (grožinis, mokslinis, šnekamasis, dalykinis, publicistinis), apibūdina jų vartojimo sritis ir žanrus. Argumentuotai paaškina stiliaus reiškinių. Analizuoja, kokiomis kalbinės raiškos priemonėmis grožiniam</p>

Patenkinamas lygis	Pagrindinis lygis	Aukštesnysis lygis
<p>panaudota stilizacija</p> <p>1.4. Suvokia kalbinės ir nekalbinės raiškos funkcijas konkrečiame tekste. Supranta, kad jomis siekiama paveikti adresatą.</p> <p>Nurodo literatūros kūrinio ir pasirinkto kito kultūros kūrinio skirtumus ir panašumus.</p> <p>1.5. Pagal pateiktus kriterijus vertina teksto turinį ir raišką. Suvokia skirtingus vertinimo kriterijus: informatyvumas, aktualumas, estetiškumas. Vertinimo išvadas stengiasi pagrįsti tekstu. Pasako nuomonę apie teksto raišką.</p> <p>1.6. Randa, atrenka ir apdoroja informaciją naudodamasis šiuolaikinėmis technologijomis. Išvardija rašytinės, nerašytinės, elektroninės informacijos šaltinius. Nurodo informacijos atrankos principus.</p> <p>1.7. Taiko asmeniškai tinkamas teksto suvokimo strategijas prieš skaitymą / klausymą, skaitant / klausant, po skaitymo</p>	<p>suteikiama stilizacija, kokia yra jos funkcija. Pateikia keletą literatūros kūrinų pavyzdžių, kuriuose panaudota stilizacija.</p> <p>1.4. Paaiškina kalbinės ir nekalbinės raiškos funkcijas konkrečiame tekste ir pasako, kaip jomis siekiama paveikti adresatą.</p> <p>Nurodo literatūros kūrinio ir pasirinktų kitų kultūros kūrinių skirtumus ir panašumus.</p> <p>1.5. Pagal tinkamus kriterijus vertina teksto turinį ir raišką. Išmano skirtingus vertinimo kriterijus: informatyvumas, aktualumas, estetiškumas, originalumas, naudojasi jais vertindamas tekstus. Vertinimo išvadas pagrindžia tekstu. Aptaria teksto raišką. Išvelgia teksto ryšį su kitais kultūros tekstais.</p> <p>1.6. Randa, įvertina ir apdoroja informaciją naudodamasis šiuolaikinėmis technologijomis. Atrenka informaciją, ją sistemina, apibendrina, vertina jos svarbą ir patikimumą. Išvardija rašytinės, nerašytinės, elektroninės informacijos šaltinius. Nurodo informacijos atrankos, sisteminimo ir apibendrinimo principus. Žino būdus šaltinio patikimumui įvertinti.</p> <p>1.7. Taiko asmeniškai tinkamas teksto suvokimo strategijas prieš skaitymą / klausymą, skaitant / klausant, po skaitymo</p>	<p>kūriniui suteikiama stilizacija, kokia yra jos funkcija. Pateikia literatūros kūrinų pavyzdžių, kuriuose panaudota stilizacija.</p> <p>1.4. Paaiškina kalbinės ir nekalbinės raiškos funkcijas konkrečiame tekste ir aptaria, kaip jomis siekiama paveikti adresatą. Nurodo literatūros kūrinio ir pasirinktų kitų kultūros kūrinių skirtumus ir panašumus. Savo nuomonę pagrindžia.</p> <p>1.5. Pagal tinkamus kriterijus savarankiškai vertina teksto turinį ir raišką. Išmano skirtingus vertinimo kriterijus: informatyvumas, aktualumas, estetiškumas, originalumas, tikslingai naudojasi jais vertindamas tekstus. Vertinimo išvadas pagrindžia tekstu. Argumentuotai aptaria teksto raišką. Išvelgia teksto ryšį su kitais kultūros tekstais ir lygina juos pagal pasirinktus kriterijus.</p> <p>1.6. Randa, įvertina ir apdoroja informaciją naudodamasis šiuolaikinėmis technologijomis. Atrenka informaciją, ją sistemina, apibendrina, vertina jos svarbą ir patikimumą. Išvardija ir aptaria rašytinės, nerašytinės, elektroninės informacijos šaltinius. Nurodo informacijos atrankos, sisteminimo ir apibendrinimo principus. Žino tinkamiausius būdus šaltinio patikimumui įvertinti.</p> <p>1.7. Taiko asmeniškai tinkamas teksto suvokimo strategijas prieš skaitymą / klausymą, skaitant / klausant,</p>

Patenkinamas lygis	Pagrindinis lygis	Aukštesnysis lygis
/ klausymo. Mokytojo padedamas vertina savo gebėjimus suvokti tekstą.	/ klausymo. Vertina savo gebėjimus suvokti tekstą, juos tobulina.	po skaitymo / klausymo. Savarankiškai vertina savo gebėjimus suvokti tekstą, juos tobulina.
2. Sakytinio ir rašytinio teksto kūrimas		
<p>2.1. Rengdamasis kurti tekstą apsvarsto kuriamo teksto temą, tikslą (tikslus), adresato poreikius ir patirtį.</p> <p>Taiko įvairius informacijos radimo būdus: skaitymą, naršymą po internetą ir kt.; kaupia medžiagą ir ja naudojasi.</p> <p>2.2. Planuoja ir komponuoja tekstą, atsižvelgdamas į teksto žanrą. Rašo taikant rašybos, skyrybos ir gramatikos taisykles.</p> <p>Stengiasi paisyti teksto tematinio nuoseklumo ir rišlumo.</p> <p>2.3. Pagal pateiktas nuorodas redaguoja tekstą atsižvelgdamas į temą, tikslą, adresatą; teksto, pastraipos ir sakinio struktūrą; stiliaus ir kalbos normų reikalavimus (rašybos, skyrybos, gramatikos taisyklės).</p> <p>2.4. Parašo tekstą laikydamasis pasirinkto mokyklinio žanro reikalavimų literatūros ar kita tema: išsako savo požiūrį, argumentuoja, daro išvadas.</p>	<p>2.1. Rengdamasis kurti tekstą apsvarsto kuriamo teksto temą, tikslus, situaciją, numato adresato poreikius ir patirtį, parenka atitinkamą kalbinę raišką,</p> <p>Taiko įvairius informacijos radimo būdus: interviu, skaitymą, naršymą po internetą ir kt.; kaupia medžiagą (faktus, pavyzdžius, citatas ir kt.), tvarko ją ir naudojasi.</p> <p>2.2. Planuoja ir komponuoja tekstą, atsižvelgdamas į teksto žanrą: renkasi tinkamą medžiagos išdėstymo principą, numato teiginių išdėstymo tvarką, apmąsto įžangą ir pabaigą. Rašo taikant rašybos, skyrybos ir gramatikos taisykles.</p> <p>Paiso teksto rišlumo, tematinio nuoseklumo.</p> <p>2.3. Redaguoja tekstą atsižvelgdamas į temą, tikslą, adresatą; teksto, pastraipos ir sakinio struktūrą; stiliaus ir kalbos normų reikalavimus (rašybos, skyrybos, gramatikos taisyklės).</p> <p>2.4. Parašo tekstą laikydamasis pasirinkto mokyklinio žanro reikalavimų literatūros ar kita tema.: išsako savo požiūrį, argumentuoja remdamasis įvairiais šaltiniais, diskutuoja, daro išvadas.</p>	<p>2.1. Rengdamasis kurti tekstą apsvarsto kuriamo teksto temą, tikslus, situaciją, numato adresato poreikius ir patirtį, sąmoningai atsirenka kalbinę raišką, geba pagrįsti pasirinkimą.</p> <p>Taiko įvairius informacijos radimo būdus: interviu, skaitymą, naršymą po internetą ir kt.; kaupia medžiagą (faktus, pavyzdžius, citatas ir kt.), tvarko ją: analizuoja ir klasifikuoja, kritiškai vertina ir naudojasi.</p> <p>2.2. Kūrybiškai planuoja ir komponuoja tekstą, atsižvelgdamas į teksto žanrą: renkasi tinkamą medžiagos išdėstymo principą, numato teiginių išdėstymo tvarką, paremia citatomis ir pavyzdžiais, apmąsto įžangą ir pabaigą. Rašo taikant rašybos, skyrybos ir gramatikos taisykles.</p> <p>Paiso teksto rišlumo ir vientisumo, tematinio nuoseklumo.</p> <p>2.3. Savarankiškai ir tikslingai redaguoja tekstą atsižvelgdamas į temą, tikslą, adresatą; teksto, pastraipos ir sakinio struktūrą; stiliaus ir kalbos normų reikalavimus (rašybos, skyrybos, gramatikos taisyklės). Paiso teksto stilistinio vientisumo.</p> <p>2.4. Parašo tekstą laikydamasis pasirinkto mokyklinio žanro reikalavimų literatūros ar kita tema.: išsako savo požiūrį, argumentuoja remdamasis įvairiais šaltiniais, svarsto</p>

Patenkinamas lygis	Pagrindinis lygis	Aukštesnysis lygis
<p>2.5. Parengia ir pasako aiškia, tinkamos struktūros informacinę kalbą, pateikia tinkamų pavyzdžių.</p> <p>Pasirenka tinkamą kalbinę raišką siekdamas komunikavimo tikslų.</p> <p>Paiso fonetikos ir raiškiojo kalbėjimo / skaitymo taisyklių.</p> <p>2.6. Dalyvauja įvairaus pobūdžio pokalbiuose (pašnekesyje, diskusijoje, interviu ir pan.): klausosi, klausia, atsako, prieštarauja.</p> <p>Laikosi pokalbio etiketo taisyklių.</p> <p>2.7. Taiko asmeniškai tinkamas teksto kūrimo strategijas prieš rašymą / kalbėjimą, rašydamas / kalbėdamas, po rašymo / kalbėjimo. Mokytojo padedamas vertina savo teksto kūrimo gebėjimus, juos tobulina.</p>	<p>2.5. Parengia ir pasako aiškia, tinkamos struktūros informacinę, įtikinimo kalbą, teiginius paremia tinkamais argumentais ir pavyzdžiais.</p> <p>Pasirenka tinkamą kalbinę raišką siekdamas komunikavimo tikslų, naudojami neverbalinėmis raiškos priemonėmis.</p> <p>Paiso fonetikos ir raiškiojo kalbėjimo / skaitymo taisyklių. Prisitaiko prie auditorijos poreikių ir reakcijų.</p> <p>2.6. Dalyvauja įvairaus pobūdžio pokalbiuose (pašnekesyje, diskusijoje, interviu ir pan.): klausosi, klausia, atsako, svarsto, argumentuoja, plėtoja mintis ar idėjas, prieštarauja.</p> <p>Laikosi pokalbio etiketo taisyklių.</p> <p>2.7. Taiko asmeniškai tinkamas teksto kūrimo strategijas prieš rašymą / kalbėjimą, rašydamas / kalbėdamas, po rašymo / kalbėjimo. Vertina savo teksto kūrimo gebėjimus, juos tobulina.</p>	<p>kontrargumentų pagrįstumą, diskutuoja, apibendrina, daro išvadas.</p> <p>2.5. Kūrybiškai parengia ir pasako aiškia, tinkamos struktūros informacinę, įtikinimo ir proginę kalbą, teiginius paremia tinkamais, svarbiais argumentais ir pavyzdžiais.</p> <p>Pasirenka tinkamą kalbinę raišką siekdamas komunikavimo tikslų. Tikslingai naudojami verbalinėmis ir neverbalinėmis raiškos priemonėmis.</p> <p>Paiso fonetikos ir raiškiojo kalbėjimo / skaitymo taisyklių. Prisitaiko prie auditorijos poreikių ir reakcijų.</p> <p>2.6. Dalyvauja įvairaus pobūdžio pokalbiuose (pašnekesyje, diskusijoje, debatuose, interviu ir pan.): veiksmingai klausosi, klausia, atsako, svarsto, kelia problemas, argumentuoja, plėtoja mintis ar idėjas, prieštarauja, vertina.</p> <p>Laikosi pokalbio etiketo taisyklių.</p> <p>2.7. Taikyti asmeniškai tinkamas teksto kūrimo strategijas prieš rašymą / kalbėjimą, rašydamas / kalbėdamas, po rašymo / kalbėjimo. Adekvačiai vertina savo teksto kūrimo gebėjimus ir numato būdus, kaip juos tobulinti.</p>
3. Kalbos ir literatūros (kultūros) pažinimas		
<p>3.1. Tinkamai dalyvauja komunikacijos procese, stengiasi paisyti kalbinės komunikacijos principų. Paaiškina, kaip kalbinė komunikacija priklauso nuo tikslų, adresato ir adresanto santykių, komunikavimo būdų</p>	<p>3.1. Tinkamai dalyvauja komunikacijos procese, paiso kalbinės komunikacijos principų. Skiria pagrindines kalbos funkcijas, iliustruoja jas pavyzdžiais.</p> <p>Paaiškina, kaip kalbinė</p>	<p>3.1. Tinkamai dalyvauja komunikacijos procese, tikslingai paiso kalbinės komunikacijos principų. Skiria pagrindines kalbos funkcijas, aptaria jas, iliustruoja pavyzdžiais.</p> <p>Paaiškina, kaip kalbinė</p>

Patenkinamas lygis	Pagrindinis lygis	Aukštesnysis lygis
<p>ir priemonių.</p> <p>Supranta sakinės, rašytinės ir elektroninės komunikacijos ypatybes. Įvardija pagrindines komunikavimo tiesiogiai ir netiesiogiai reiškiamas intencijas. Supranta, kad kalba galima paveikti kito žmogaus požiūrius, kad tekstais manipuluojama, pateikia pavyzdžių.</p> <p>Suvokia mandagumo kreipinių vartojimo viešose ir oficialiose situacijose taisykles. Nurodo pagrindinius gimtosios kalbos mandagumo formulių ir kreipinių ypatumus, kurie išskiria gimtąją kalbą kitų kalbų fone.</p> <p>3.2. Pakankamai taisyklingai vartoja kalbą, stengiasi paisyti kalbos normų. Pagal nuorodas analizuoja tekstą kalbos taisyklingumo aspektu. Supranta kalbos normos reikšmę, supranta kalbinės „mados“ reiškinį, pateikia pavyzdžių.</p> <p>Iš esmės skiria žodžių ir frazeologizmų stilistinius atspalvius, stengiasi tinkamai vartoti juos komunikacijos</p>	<p>komunikacija priklauso nuo tikslų, adresato ir adresanto santykių, konteksto, komunikavimo būdų ir priemonių.</p> <p>Aptaria sakinės, rašytinės ir elektroninės komunikacijos ypatybes, jas lygina. Įvardija komunikavimo tiesiogiai ir netiesiogiai reiškiamas intencijas, pateikia jų raiškos pavyzdžių. Paaiškina, kaip kalba galima paveikti kito žmogaus nuostatas ir požiūrius, kaip tekstais manipuluojama, pateikia konkrečių pavyzdžių.</p> <p>Aptaria mandagumo kreipinių vartojimo viešose ir oficialiose situacijose taisykles. Aptaria pagrindinius gimtosios kalbos mandagumo formulių ir kreipinių ypatumus, kurie išskiria gimtąją kalbą kitų kalbų fone.</p> <p>3.2. Stengiasi taisyklingai vartoti kalbą, paisant kalbos normos. Analizuoja tekstą kalbos taisyklingumo aspektu. Paaiškina kalbos normos sąvoką ir jos reikšmę, pateikia paplitusių klaidų pavyzdžių, įvardija kalbos klaidų tipus; paaiškina kalbinės „mados“ reiškinį, pateikia pavyzdžių.</p> <p>Skiria žodžių ir frazeologizmų stilistinius atspalvius, stengiasi tinkamai vartoti juos komunikacijos procese.</p>	<p>komunikacija priklauso nuo tikslų, adresato ir adresanto vaidmenų ir tarpusavio santykių, konteksto, komunikavimo būdų ir priemonių, apibūdina poveikio adresatui strategijas. Aptaria sakinės, rašytinės ir elektroninės komunikacijos ypatybes, jas lygina ir vertina. Įvardija komunikavimo tiesiogiai ir netiesiogiai reiškiamas intencijas, apibūdina jų raiškos ypatumus, pateikia pavyzdžių. Paaiškina, kaip kalba galima paveikti kito žmogaus ir visuomenės vertybines nuostatas ir požiūrius, kaip ir kokiomis kalbos priemonėmis tekstuose manipuluojama, pateikia konkrečių pavyzdžių. Aptaria mandagumo kreipinių vartojimo viešose ir oficialiose situacijose taisykles, iliustruoja jas atitinkamais pavyzdžiais. Apibūdina gimtosios kalbos mandagumo formulių ir kreipinių ypatumus, kurie išskiria gimtąją kalbą kitų kalbų fone, palygina raiškos būdus.</p> <p>3.2. Taisyklingai vartoja kalbą, sąmoningai paisant kalbos normos. Analizuoja tekstą kalbos taisyklingumo aspektu. Paaiškina kalbos normos sąvoką ir jos reikšmę, įvardija kalbos klaidų tipus ir iliustruoja pavyzdžiais; apibūdina kalbinės „mados“ reiškinį, pateikia įvairių pavyzdžių. Skiria ir apibūdina leksikos ir frazeologizmų stilistinius atspalvius, tinkamai vartoja juos komunikacijos procese.</p>

Patenkinamas lygis	Pagrindinis lygis	Aukštesnysis lygis
<p>procesė.</p> <p>Suvokia gramatines normas, lemiančias taisyklingą kalbą ir stengiasi paaiškinti jas.</p> <p>Geba rasti mokytojo nurodytuose kalbos žodynuose reikalingą informaciją.</p> <p>Tikslingai ir tinkamai vartoja dažniausiai pasitaikančias kalbotyros sąvokas.</p> <p>3.3. Suvokia dabartinės gimtosios kalbos diferenciaciją.</p> <p>Suvokia teritorinį dabartinės savosios etninės kalbos įvairavimą.</p> <p>Išvardija svarbiausius Vilniaus krašto gyventojų gimtosios kalbos ypatumus, pateikia keletą pavyzdžių. Stengiasi paaiškinti šių regioninių ypatumų atsiradimo priežastis.</p> <p>Suvokia socialinę kalbos diferenciaciją, pateikia jaunimo žargono pavyzdžių.</p> <p>3.4. Suvokia kalbą istoriniame kontekste kaip kintančią sistemą.</p> <p>Pateikia vieną kitą pavyzdį, liudijantį, kad kalba kito ir tebekinta.</p> <p>Supranta, kad kalba keičiasi, nurodo svarbesnius pokyčius.</p> <p>Nurodo tekstuose archaizmus ir neologizmus, bando paaiškinti jų reikšmę.</p>	<p>Nurodo gramatines normas, lemiančias taisyklingą kalbą (kalbėjimą ir rašymą) ir paaškina jas.</p> <p>Geba pasirinkti tinkamą (rašybos, bendrąjį, frazeologinį, norminį) kalbos žodyną ir rasti jame reikalingą informaciją.</p> <p>Tikslingai ir tinkamai vartoja pagrindines kalbotyros sąvokas, paaškina jas.</p> <p>3.3. Aptaria dabartinės gimtosios kalbos diferenciaciją.</p> <p>Aptaria teritorinį dabartinės savosios etninės kalbos įvairavimą.</p> <p>Išvardija svarbiausius Vilniaus krašto gyventojų gimtosios kalbos ypatumus, pateikia jų įvairių pavyzdžių. Paaškina šių regioninių ypatumų atsiradimo priežastis.</p> <p>Aptaria socialinę kalbos diferenciaciją, pateikia jaunimo žargono pavyzdžių.</p> <p>3.4. Suvokia kalbą istoriniame kontekste kaip kintančią sistemą.</p> <p>Pateikia keletą pavyzdžių, liudijančių, kad skirtingais istorijos tarpsniais kalba kito ir tebekinta.</p> <p>Supranta, kaip ir kodėl kalba keičiasi, aptaria svarbesnius pokyčius.</p> <p>Nurodo tekstuose archaizmus ir neologizmus, pateikia kitų pavyzdžių, bando paaiškinti, kokie veiksniai lėmė šių žodžių</p>	<p>Paaškina gramatines normas, lemiančias taisyklingą kalbą (kalbėjimą ir rašymą) ir paaškina jas, iliustruoja pavyzdžiais.</p> <p>Tikslingai naudojasi įvairiais (rašybos, bendruoju, frazeologiniu, norminiu, tarties) kalbos žodynais ir savarankiškai randa reikalingą informaciją.</p> <p>Tikslingai ir tinkamai vartoja kalbotyros sąvokas, paaškina jas.</p> <p>3.3. Aptaria dabartinės gimtosios kalbos diferenciaciją, paaškina nuo ko ji priklauso.</p> <p>Aptaria teritorinį dabartinės savosios etninės kalbos įvairavimą, pateikia pavyzdžių.</p> <p>Išvardija svarbiausius Vilniaus krašto gyventojų gimtosios kalbos ypatumus, pateikia jų pavyzdžių fonetikos, leksikos, gramatikos lygmenyse.</p> <p>Paaškina šių regioninių ypatumų atsiradimo priežastis ir mechanizmus.</p> <p>Aptaria socialinę kalbos diferenciaciją, paaškina jos prielaidas, pateikia jaunimo žargono pavyzdžių, vertina juos.</p> <p>3.4. Suvokia kalbą istoriniame kontekste kaip kintančią sistemą.</p> <p>Pateikia įvairių pavyzdžių, liudijančių, kad skirtingais istorijos tarpsniais kalba kito ir tebekinta.</p> <p>Paaškina, kaip ir kodėl kalba keičiasi, aptaria svarbesnius pokyčius.</p> <p>Nurodo tekstuose archaizmus ir neologizmus, pateikia įvairių kitų pavyzdžių, paaškina, kokie veiksniai</p>

Patenkinamas lygis	Pagrindinis lygis	Aukštesnysis lygis
<p>Pateikia vieną kitą istorinį veiksnių, kuris lėmė leksinių skolinių atsiradimą kalboje. Pateikia keletą skolinių ir vertinių pavyzdžių. Suvokia šiuolaikinės globalizacijos poveikį kalbai.</p> <p>3.5. Suvokia savosios etninės kalbos sisteminį ir kultūrinį savitumą. Išvardija bent porą kalbų, giminių gimtajai, pateikia jų bendros kilmės leksikos pavyzdžių.</p> <p>Nurodo vieną kitą pagrindinį rašybos ir/ar gramatikos ypatumą, skiriančią gimtąją kalbą nuo lietuvių ar kitų europiečių kalbų, kurių mokinys mokosi.</p> <p>Stengiasi palyginti panaudotas kalbinės raiškos priemones grožinio / negrožinio teksto originale ir jo vertime. Suvokia, kad daugiakalbystės sąlygomis funkcionuojanti tam tikro Lietuvos regiono (pvz., Vilniaus krašto) gyventojų gimtoji kalba yra veikiama kitų kalbų.</p> <p>Suvokia, kad kalboje atsispindi tautos pasaulėjautos savitumas, pateikia vieną kitą pavyzdį.</p> <p>3.6. Analizuodamas ir interpretuodamas kūrinį, stengiasi tikslingai remtis literatūros teorijos elementais ir savo (kaip skaitytojo) patirtimi.</p>	<p>išnykimą ir atsiradimą vartosenoje. Pateikia keletą istorinių veiksnių, kurie lėmė leksinių skolinių atsiradimą kalboje. Pateikia įvairių skolinių ir vertinių pavyzdžių. Paaishkina šiuolaikinės globalizacijos poveikį kalbai, pateikia pavyzdžių.</p> <p>3.5. Suvokia savosios etninės kalbos sisteminį ir kultūrinį savitumą. Išvardija keletą kalbų, giminių gimtajai, pateikia jų bendros kilmės leksikos pavyzdžių.</p> <p>Nurodo pagrindinius rašybos ir/ar gramatikos ypatumus, skiriančius gimtąją kalbą nuo lietuvių ar kitų europiečių kalbų, kurių mokinys mokosi, pateikia pavyzdžių. Palygina panaudotas kalbinės raiškos priemones grožinio / negrožinio teksto originale ir jo vertime.</p> <p>Suvokia, kad daugiakalbystės ir daugiakultūriškumo sąlygomis funkcionuojanti tam tikro Lietuvos regiono (pvz., Vilniaus krašto) gyventojų gimtoji kalba yra veikiama kitų kalbų, pateikia pavyzdžių.</p> <p>Paaishkina, kaip kalboje atsispindi tautos pasaulėjautos, materialinės kultūros savitumas, pateikia pavyzdžių.</p> <p>3.6. Analizuodamas ir interpretuodamas kūrinį tikslingai ir tinkamai remiasi literatūros teorijos elementais ir savo (kaip skaitytojo ir</p>	<p>lemia žodžių išnykimą ir atsiradimą vartosenoje. Argumentuotai paaiškina, kokie istoriniai veiksniai lėmė leksinių skolinių atsiradimą kalboje, iliustruoja atitinkamais skolinių ir vertinių pavyzdžiais. Paaishkina ir įvertina šiuolaikinės globalizacijos poveikį kalbai, pateikia pavyzdžių.</p> <p>3.5. Suvokia savosios etninės kalbos sisteminį ir kultūrinį savitumą. Išvardija keletą kalbų, giminių gimtajai, palygina jas, pateikia jų bendros kilmės įvairių leksikos pavyzdžių. Aptaria pagrindinius rašybos ir gramatikos ypatumus, skiriančius gimtąją kalbą nuo lietuvių ar kitų europiečių kalbų, kurių mokinys mokosi, pateikia pavyzdžių. Palygina ir aptaria panaudotas kalbinės raiškos priemones grožinio / negrožinio teksto originale ir jo vertime. Paaishkina, kaip daugiakalbystės ir daugiakultūriškumo sąlygomis funkcionuojanti tam tikro Lietuvos regiono (pvz., Vilniaus krašto) gyventojų gimtoji kalba yra veikiama kitų kalbų, pateikia atitinkamų pavyzdžių. Argumentuotai paaiškina, kaip kalboje atsispindi tautos pasaulėjautos, materialinės ir dvasinės kultūros savitumas, pateikia atitinkamų pavyzdžių.</p> <p>3.6. Analizuodamas ir interpretuodamas kūrinį tikslingai ir tinkamai remiasi literatūros teorijos išmanymu ir savo (kaip skaitytojo ir</p>

Patenkinamas lygis	Pagrindinis lygis	Aukštesnysis lygis
<p>Žino literatūros rūšis ir gali pateikti bent po du jų požymius ar ir bent po vieną būdingą kiekvienos rūšies žanrą; pateikia bent po vieną pavyzdį/keletą pavyzdžių.</p> <p>Atpažįsta pavienes raiškos priemones, analizuodamas kūrinį aptaria jas ir siekia apibrėžti jų funkcijas tekste.</p> <p>Tikslingai ir tinkamai vartoja dažniausiai pasitaikančias literatūrologijos sąvokas, vartoja jas interpretuodamas kūrinį.</p> <p>Aptaria literatūrinio kūrinio (ar ištraukos) pagrindinę tematiką.</p> <p>Aptaria ir įvertina literatūros kūrinių veikėjų paveikslus, remiantis jų veiksmais, kalba, elgesiu, išoriniais bruožais bei vidiniais išgyvenimais.</p> <p>Suvokia pavienio žmogaus gyvenimo ir jo kai kurių veiksmų visuomenėje santykį.</p> <p>Paaškina, kas yra kūrinio interpretacija ir kuo ji skiriasi nuo analizės; sieja interpretaciją su pasirinktu analizės aspektu, skaitytojo literatūrine ir gyvenimo patirtimi; paaškina, kaip interpretuojant galima panaudoti kūrinio kontekstus.</p> <p>Pagal nuorodas išvelgia kito skaitytojo kūrinio analizės aspektus ir interpretacijos principus (pvz. literatūros vadovėlyje).</p> <p>Pateikia grožinio teksto</p>	<p>kultūros vartotojo) patirtimi. Žino literatūros rūšis ir gali pateikti bent po du jų požymius ir bent po du būdingus kiekvienos rūšies žanrus; pateikia keletą pavyzdžių.</p> <p>Atpažįsta tekste dominuojančias raiškos priemones, analizuodamas kūrinį aptaria jas ir apibrėžia jų funkcijas tekste.</p> <p>Tikslingai ir tinkamai vartoja literatūrologijos sąvokas, remiasi jomis interpretuodamas kūrinį.</p> <p>Aptaria literatūrinio kūrinio (ar ištraukos) dominuojančią tematiką.</p> <p>Analizuoja ir įvertina literatūros kūrinių veikėjų paveikslus, remiantis jų veiksmais, kalba, elgesiu, išoriniais bruožais bei vidiniais išgyvenimais, aptaria veikėjo poelgių motyvaciją.</p> <p>Suvokia ir aptaria pavienio žmogaus gyvenimo ir jo kai kurių funkcijų visuomenėje santykį.</p> <p>Paaškina, kas yra kūrinio interpretacija ir kuo ji skiriasi nuo analizės; sieja interpretaciją su analizės elementais/pasirinktu analizės aspektu, skaitytojo literatūrine ir gyvenimo patirtimi; paaškina, kaip interpretuojant galima remtis kūrinio kontekstu.</p> <p>Išvelgia kito skaitytojo kūrinio analizės aspektus ir interpretacijos principus (pvz. literatūrinėje kritikoje).</p> <p>Pateikia grožinio teksto</p>	<p>kultūros vartotojo) patirtimi. Įvardija literatūros rūšis ir pagrindinius žanrus, apibūdina jų požymius; pateikia pavyzdžių.</p> <p>Analizuoja ir vertina kūrinį žanro ir rūšies aspektu, lygina su kitais to žanro kūriniais.</p> <p>Atpažįsta tekste dominuojančias raiškos priemones, analizuodamas kūrinį aptaria jas, klasifikuoja ir apibrėžia jų funkcijas tekste.</p> <p>Tikslingai ir tinkamai vartoja įvairias literatūrologijos sąvokas, remiasi jomis interpretuodamas kūrinį.</p> <p>Visapusiškai aptaria literatūrinio kūrinio (ar ištraukos) tematiką.</p> <p>Analizuoja ir įvertina literatūros kūrinių veikėjų paveikslus, remiantis jų veiksmais, kalba, elgesiu, išoriniais bruožais, bei vidiniais išgyvenimais, aptaria veikėjo elgesio motyvaciją.</p> <p>Aptaria sociologinę problematiką; pastebi ir aptaria pavienio žmogaus gyvenimo ir funkcionavimo visuomenėje santykį.</p> <p>Paaškina, kas yra kūrinio interpretacija ir kuo ji skiriasi nuo analizės; sieja interpretaciją su analize/pasirinktu analizės aspektu, skaitytojo kultūrine, literatūrine ir gyvenimo patirtimi; interpretuojant remiasi kūrinio kontekstu/kontekstais.</p> <p>Išvelgia kito skaitytojo kūrinio analizės aspektus ir interpretacijos principus (pvz. literatūrinėje kritikoje, teatro spektaklyje, kūrinio ekranizacijoje).</p> <p>Pateikia grožinio teksto</p>

Patenkinamas lygis	Pagrindinis lygis	Aukštesnysis lygis
<p>interpretavimo būdus ar galimybes (raiškus skaitymas, deklamavimas, iliustracija ir pan.).</p> <p>3.7. Pateikia kūrinio konteksto elementus (žr. 1.1.). Atpažįsta literatūros kūrinuose tipiškiausias ir aiškiai išreikštus savosios ir visuotinės kultūros ženklus, skirtingų epochų, socialinių grupių požiūrius. Nurodo po kelis būdingiausias literatūrinių epochų bruožus.</p> <p>Žino savo tautos ir valstybės svarbiausius istorinius etapus.</p> <p>Žino gimtosios literatūros raidos pagrindinius etapus. Pateikia autorių ir kūrinių pavyzdžių. Supranta literatūros istoriškumą, ryši su praeities kartų patyrimu.</p> <p>Įvardija kelis svarbiausius gimtosios literatūros kūrinius ir jų kūrėjus.</p> <p>Žino kelis svarbiausius gimtosios ir visuotinės kultūros ženklus. Įvardija kelias bendrai priimtas ar ir paties aprobuojamas vertybes.</p> <p>3.8. Išvelgia ir aptaria literatūros kūrinio ryšį su kitu grožiniu tekstu turinio lygmenyje. Gali palyginti panašių motyvų ar tų pačių žanrų du literatūros kūrinius nurodytu aspektu. Pastebi tarp jų ryškiausias panašumus ir skirtumus.</p> <p>Įžvelgia aiškiai išreikštus</p>	<p>interpretavimo būdus ar galimybes (raiškus skaitymas, deklamavimas, inscenizavimas, dailė ir pan.).</p> <p>3.7. Apibūdina kūrinio kontekstą (žr. 1.1.). Atpažįsta literatūros kūrinuose tipinius ir aiškiai išreikštus savosios ir visuotinės kultūros ženklus, skirtingų epochų, socialinių grupių vertybes, požiūrius. Nurodo būdingiausias literatūrinių epochų bruožus (tematiką, tradicijas, stilių ar ir kalbą).</p> <p>Žino savo tautos ir valstybės pagrindinius istorinius etapus, paaškina istorijos įtaką literatūrai.</p> <p>Žino gimtosios literatūros raidos pagrindinius etapus, komentuoja jos kai kurias ryškesnes sąsajas su kultūriniu kontekstu. Supranta literatūros istoriškumą, ryši su praeities kartų patyrimu.</p> <p>Įvardija svarbiausius gimtosios literatūros kūrinius ir jų kūrėjus; paaškina jų reikšmę gimtajai literatūrai.</p> <p>Žino kelis gimtosios ir visuotinės kultūros ženklus.</p> <p>Pateikia pavyzdžių. Įvardija bendrai priimtas ir paties aprobuojamas vertybes.</p> <p>3.8. Išvelgia ir aptaria literatūros kūrinio intertekstualumą turinio lygmenyje. Gali palyginti panašių motyvų ar tų pačių žanrų literatūros kūrinius nurodytais aspektais. Pastebi ir pagal nurodymus aptaria panašumus ir skirtumus tarp įvairių epochų literatūros tekstų.</p> <p>Įžvelgia pagrindinius motyvus</p>	<p>interpretavimo būdus ar galimybes (raiškus skaitymas, deklamavimas, inscenizavimas, dailė, pantomima ir pan.).</p> <p>3.7. Apibūdina kūrinio kontekstą (žr. 1.1.). Atpažįsta literatūroje gimtosios ir visuotinės kultūros ženklus, skirtingų kultūrų, epochų, socialinių grupių vertybes, požiūrius. Nurodo būdingus literatūrinių epochų bruožus (tematiką, problematiką, tradicijas, stilių ir kalbą).</p> <p>Žino savo tautos ir valstybės pagrindinius istorinius etapus, svarbiausius įvykius ir asmenybes; paaškina istorijos įtaką literatūrai. Žino gimtosios literatūros raidos pagrindinius etapus, komentuoja jos sąsajas su kultūriniu ir filosofiniu kontekstu. Supranta literatūros istoriškumą, ryši su praeities kartų patyrimu. Įvardija svarbiausius gimtosios literatūros kūrinius ir jų kūrėjus; paaškina jų reikšmę gimtajai literatūrai ir kultūrai.</p> <p>Žino gimtosios ir visuotinės kultūros ženklus. Pateikia pavyzdžių. Įvardija bendrai priimtas ir paties aprobuojamas vertybes.</p> <p>3.8. Išvelgia ir aptaria literatūros kūrinio intertekstualumą turinio ir raiškos lygmenyse. Palygina panašių motyvų ar tų pačių žanrų ir rūšių literatūros kūrinius. Pastebi panašumus ir skirtumus tarp įvairių epochų literatūros ir kultūros tekstų ir aptaria juos.</p> <p>Įžvelgia pagrindinius motyvus</p>

Patenkinamas lygis	Pagrindinis lygis	Aukštesnysis lygis
<p>pagrindinius motyvus, analizuojant literatūros kūrinius ir kultūros tekstus. Pateikia bent vieną pavyzdį kūrinio ta pačia tematika.</p> <p>3.9. Stengiasi vertinti literatūros kūrinių bei kitus kultūrinius tekstus (pvz., filmą, spektaklį ir kita). Vertina pavienių literatūrinio kūrinio temų ir problemų aktualumą.</p> <p>Paaškina, kaip literatūrinis kūrinys paveikia skaitytojo estetinius, emocinius ir intelektualinius išgyvenimus. Pateikia pavyzdžių iš savo, kaip skaitytojo, patirties.</p> <p>Stengiasi apibūdinti kūrinio kai kuriuos ryškiausias estetinius bruožus. Pateikia aukštosios ir masinės kultūros apraiškos pavyzdžių.</p> <p>Ižvelgia estetiškas kategorijas (tragizmo, komizmo, patoso) tekste.</p> <p>Pagal nurodymus ižvelgia kito skaitytojo (vadovėlio autoriaus) literatūrinio kūrinio tiesioginio vertinimo aspektus ir principus.</p>	<p>ir problematiką, analizuojant įvairių epochų literatūros kūrinius ir kultūros tekstus. Pateikia porą pavyzdžių kūrinių ta pačia tematika.</p> <p>Ivardija literatūrines tradicijas (biblines ir antikines), pagal nuorodą aptaria jų apraiškas literatūros kūrinyje, pateikia pavyzdžių.</p> <p>3.9. Vertina literatūros kūrinių bei kitus kultūrinius tekstus (pvz., filmą, spektaklį ir kita). Vertina literatūrinio ir meno kūrinio tematikos ir problematikos aktualumą ir universalumą.</p> <p>Paaškina, kaip literatūrinis ir meno kūrinys paveikia skaitytojo/kultūros vartotojo estetinius, emocinius ir intelektualinius išgyvenimus. Pateikia pavyzdžių iš savo ir kitų skaitytojų/kultūros vartotojų patirties.</p> <p>Apibūdina kūrinio svarbiausius estetinius bruožus. Pateikia aukštosios ir masinės kultūros apraiškos pavyzdžių. Paaškina sąvokas: visuomeninė žiniasklaida, kičas ir meno šedevrai.</p> <p>Ižvelgia estetiškas kategorijas (tragizmo, komizmo, grotesko, ironijos, patoso) ir paaškina jų vaidmenį tekste.</p> <p>Ižvelgia kito skaitytojo literatūrinio kūrinio tiesioginio vertinimo aspektus ir principus (pvz. literatūrinėje kritikoje).</p>	<p>ir problematiką, analizuojant įvairių epochų literatūros kūrinius ir kultūros tekstus. Pateikia pavyzdžius literatūros ir meno kūrinių tais pačiais motyvais, aptaria jų panašumus ir savitumą.</p> <p>Ivardija literatūrines tradicijas (biblines ir antikines), aptaria jų apraiškas literatūroje ir kitose kultūros tekstuose, pateikia pavyzdžių.</p> <p>3.9. Vertina literatūros kūrinių bei kitus kultūrinius tekstus (pvz., filmą, spektaklį ir kita). Argumentuotai vertina literatūrinio ir meno kūrinio tematikos ir problematikos aktualumą ir universalumą; tematikos ir problematikos pateikimo originalumą.</p> <p>Paaškina, kaip literatūra ir menas paveikia skaitytojo, kultūros vartotojo ir socialinės grupės estetinius, emocinius ir intelektualinius išgyvenimus. Pateikia pavyzdžių.</p> <p>Apibūdina kūrinio estetinius bruožus. Paaškina sąvokas: aukštoji ir masinė kultūra, visuomeninė žiniasklaida, kičas ir meno šedevrai.</p> <p>Ižvelgia estetiškas kategorijas (tragizmo, komizmo, grotesko, ironijos, patoso, paradokso) ir paaškina jų vaidmenį tekste.</p> <p>Ižvelgia kito skaitytojo (pvz. literatūrinėje ir meno kritikoje) literatūrinio ir meno kūrinio vertinimo aspektus, principus ir raiškos būdus, lygina su savo vertinimu.</p>

8.4.3. Turinio apimtis

8.4.3.1. Baltarusių kalbos turinio apimtis bus parengta ir paskelbta UPC interneto svetainėje www.upc.smm.lt

8.4.3.2. Lenkų kalba

Ugdymo turinį sudaro:

- privalomų kūrinių sąrašas;
- teminiai/ probleminiai pjūviai.

Privalomų kūrinių sąrašė pateikti kūriniai, kuriuos privaloma perskaityti ištisai ir išsamiai išanalizuoti. Kitiems kūriniams skiriama žymiai mažiau valandų. Kūrinių nagrinėjimo tvarką per dvejus metus, atsižvelgdamas į savo individualiąją programą, nustato pats mokytojas.

Privalomų kūrinių sąrašas:

1. Sofokles *Antygona*
2. W. Szekspir *Hamlet*
3. A. Mickiewicz *Dziady, cz. III*
4. A. Mickiewicz *Pan Tadeusz*
5. E. Orzeszkowa *Nad Niemnem*
6. B. Prus *Lalka*
7. St. Wyspiański *Wesele*
8. S. Żeromski *Ludzie bezdomni*
9. Z. Nałkowska *Granica*
10. A. Camus *Dżuma*
11. Cz. Miłosz *Dolina Issy*
12. S. Mrożek *Tango*
13. T. Konwicki *Kronika wypadków miłosnych*
14. O. Tokarczuk *Prawiek i inne czasy*

Mokantis bendruoju kursu skaitomos ir nagrinėjamos ir kitų reikšmingų lenkų ir visuotinės literatūros autorių kūrinių ištraukos (pagal galimybę skatinant mokinius perskaityti tuos kūrinius ištisai) **ir pasirinkti** (pageidautina, kad tai būtų pagrindinėje mokykloje nenagrinėti) **eilėraščiai:**

Dante *Boska komedia*, J. W. Goethe *Faust*, A. Mickiewicz *Dziady, cz. IV*, J. Słowacki *Kordian*, H. Balzak *Ojciec Goriot*, H. Sienkiewicz *Trylogia*, W. S. Reymont *Chłopi* (tom I – *Jesień*), F. Dostojewski *Zbrodnia i kara*, M. Dąbrowska *Noce i dnie*, S. Żeromski *Przedwiośnie*, W. Gombrowicz *Ferdynand*, F. Kafka *Przemiana* albo *Proces*, M. Bułhakow *Mistrz i Małgorzata*, J. Iwaszkiewicz (opowiadania do wyboru), J. Mackiewicz *Droga donikąd*, T. Borowski (opowiadania do wyboru z tomu *Pożegnanie z Marią i Kamienny świat*), Cz. Miłosz *Rodzinną Europą* albo *Zniewolony umysł*, G. Herling-Grudziński *Inny świat*, T. Konwicki *Bohiń*, A. Stasiuk (opowiadania do wyboru).

F. Petrarca, J. Kochanowski, J. A. Morsztyn, I. Krasicki, A. Puszkina, A. Mickiewicz, J. Słowacki, C. K. Norwid, L. Staff, Ch. Baudelaire, K. Przerwa – Tetmajer, B. Leśmian, J. Tuwim, K. I. Gałczyński, J. Czechowicz, K. K. Baczyński, S. Grochowiak, M. Białoszewski, T. Różewicz, Cz. Miłosz, Z. Herbert, W. Szymborska, J. Twardowski, S. Barańczak, E. Stachura, E. Lipska, B. Maj, A. Świetlicki, A. Rybałko.

Dalyko turinio apimtis programoje pateikiama **teminiais/probleminiais pjūviais**. Kiekvieną teminį/probleminį pjūvį sudaro nagrinėtini **kalbos ir literatūros aspektai** bei **kūrinių sąrašas** (į jį įtraukti privalomi ir laisvai pasirenkami autoriai ir kūriniai). Tie patys pjūviai skirti bendrajam ir išplėstiniam kursui (papildomas išplėstinio kurso turinys išskirtas paryškintu šriftu).

Mokytojas savo nuožiūra gali pats pasirinkti, kokius kūrinius arba jų ištraukas iš privalomų kūrinių sąrašo ir laisvai pasirenkamų tekstų tikslinga pasirinkti nurodytiems teminių/probleminių pjūvių aspektams nagrinėti.

Programa leidžia mokytojui pasirinkti ir tradicinį literatūros mokymosi būdą – chronologinį. Svarbu, kad būtų paisoma programoje numatytų pasiekimų (žr. „Mokinių

pasiekimai“). Be to, nagrinėjant tam tikrus aspektus reikėtų atsižvelgti į temas, pateikiamas privalomais teminiais pjūviais.

Kalbos temų, pateikiamų probleminiuose pjūviuose, nagrinėjimas turėtų būti kreipiamas ne į teorinius dalykus, o į praktinę analizę. Įvairūs tekstai (negrožiniai ir grožiniai) reikalingi kalbinės raiškos, žanro, stiliaus ypatumų analizei. Kalbos ugdymas apima visas keturias kalbinės veiklos sritis (klausymas, kalbėjimas, skaitymas, rašymas). Pagrindinėje mokykloje įgytos kalbos sandaros žinios ir suformuoti taisyklingo kalbos vartojimo žodžiu ir raštu gebėjimai gilinami pagal poreikius.

Sudarydamas individualiąją **išplėstinio kurso** programą mokytojas gali pasirinkti vieną iš dviejų išplėstinio kurso variantų:

Išplėstinis kursas = bendrojo kurso programa + programos kryptingas papildymas, pagilinimas (tai, kas išskirta paryškintu šriftu)

Išplėstinis kursas = bendrojo kurso programa + siūlomi papildomi teminiai/probleminiai pjūviai

Išplėstiniu kursu besimokantys mokiniai, siekdami savarankiškai išsikeltų gimtosios kalbos mokymosi tikslų, gali kartu su mokytoju rinktis papildomai siūlomus teminius pjūvius.

Teminiai/ probleminiai privalomieji pjūviai

1. Tekstų įvairovė.
2. Tapatybės paieškos.
3. Žmogus ir tradicija.
4. Žmogus istorijos sukuryje.
5. Žmogus vertybių pasaulyje.
6. Žmogus tarp kitų žmonių.

Siūlomi papildomi teminiai/probleminiai pjūviai išplėstiniam kursui

1. Literatūra ir menas.
2. Naujausioji lenkų literatūra.
3. Šiuolaikinė lenkų literatūra Lietuvoje.
4. Lietuvos tautų (arba: tautinių mažumų) kultūra.
5. Biblijos motyvai lenkų ir visuotinėje literatūroje.
6. Lenkų ir Europos literatūrų ryšiai.
7. Lenkų kalba Lietuvoje.
8. Lenkų kalbos pasaulėvaizdis.
9. Vertimo ypatumai.
10. Frazologizmai ir jų atitikmenys kitose kalbose.

Tekstų įvairovė

1. Teksto žanrų įvairovė.
 - 1.1. Literatūros rūšys ir žanrai (*rodzaje i gatunki literackie*)⁶.
 - 1.2. Negrožinių tekstų žanrai: publicistiniai (pvz., straipsnis, interviu, **reportažas**, recenzija, **feljetonas**); moksliniai (pvz., **paskaitos tekstas**, pranešimas, **mokslinis straipsnis**); dalykiniai (pvz., gyvenimo aprašymas, prašymas); **propagandiniai**; reklaminiai tekstai. Vieša kalba. Elektroniniai tekstai.

1.3. Mokyklinių tekstų žanrai: samprotaujamojo pobūdžio rašinys (*rozprawka*), grožinio teksto interpretacija (*esej interpretacyjny*), vieša kalba, **recenzija**.

1.4. Neverbaliniai tekstai.

2. Funkciniai stiliai, jų ypatumai ir kalbinė raiška. Publicistinis, dalykinis, mokslinis, šnekamasis stilius. Grožinės literatūros stilius. Teksto intertekstualumas. Stilizacija grožiniuose kūrinuose (*stylizacja archaiczna, gwarowa, środowiskowa*).

3. Teksto kūrimas ir vertinimas.

3.1. Kompozicija. Teksto struktūra.

3.2. Teksto temos plėtojimo vientisumas. Teksto pavadinimo funkcijos ir raiška. Pastraipos. Teksto rišlumas; gramatinės ir leksinės priemonės jam pasiekti. Teksto stiliaus vientisumas.

⁶ Skliausteliuose rašomos sąvokos lenkų kalba.

3.3. Teksto rengimo etapai (pasirengimas, teksto rašymas, redagavimas). Kalbos taisyklingumas. Žodžių ir gramatinių konstrukcijų sinonimika. Kalbos priemonių derinimas (semantiniu ir gramatiniu atžvilgiu).

3.4. Kūrybiniai bandymai.

3.5. Sakytinių ir rašytinių tekstų vertinimas.

4. Grožinio teksto suvokimas.

4.1. Skaitymo strategijos (būdai): apžvalginis, pažintinis, detalusis, atrankinis.

4.2. Teksto analizė. Galimi aspektai: kultūrinis, **sociologinis**, semantinis, stilistinis, estetiškas, **filosofinis**. Literatūrologijos sąvokų panaudojimas teksto analizei.

4.3. Interpretacija.

4.3.1. Motyvai ir kontekstai.

4.3.2. Hipotezių kėlimas ir patikrinimas. Teksto struktūros (išorinės ir vidinės) analizė: teksto grafinis pavidalas, kompozicija, komunikacinė situacija (sakytojo ir adresato santykis), vaizduojamasis pasaulis (*świat przedstawiony w epice, obrazy poetyckie w liryce*) ir jo kalbinė raiška: erdvė, laikas, veikėjai / lyrinis subjektas, siužetas / vyksmas, tai situacijos plėtojimas, kaip ji kinta (*sytuacja liryczna w wierszu*).

4.3.3. Teksto temos, problemos, idėjų, vertybių apibendrinimas.

4.3.4. Samprotaujamojo pobūdžio rašinys (*rozprawka*), kaip sintetinės grožinių tekstų interpretacijos forma. Interpretacijų būdų ir aspektų įvairovė (skaitytojo, **literatūrinės kritinės**, meninės interpretacijos teatre, kine, daileje). Teksto interpretacija (*esej interpretacyjny*).

4.4. Grožinio teksto vertinimo galimi aspektai: estetiškumas, aktualumas, originalumas, daugiareikšmiškumas. Grožinio teksto vertybės (pažintinės, moralinės, emocinės, estetiškos ir pan.). **Tekstų lyginimas pasirinktais aspektais**. Literatūros pažinimo ir literatūros proceso išmanymo panaudojimas, interpretuojant ir vertinant konkretų tekstą.

Kūrinių sąrašas:

Skirtingų literatūros rūšių ir žanrų tekstų ištraukos (pasirinktina). Pasirinktina nagrinėti aktuales žiniasklaidos (spaudos, internetinės žiniasklaidos, televizijos, radijo) tekstus. Parinkti verbaliniai ir neverbaliniai kultūros tekstai⁷.

Tapatybės paieškos

Kalbinis ugdymas:

1. Dabartinės lenkų kalbos diferenciacija.

1.1. **Teritorinės lenkų kalbos atmainos**. Vilniaus krašto lenkų kalbos regioniniai fonetikos, gramatikos ir leksikos ypatumai.

1.2. **Socialinės lenkų kalbos atmainos** (*odmiany środowiskowe*).

2. Kalbų kontaktai daugiakultūroje aplinkoje.

2.1. Kalbų interferencija: skoliniai (*zapozyczenia*) ir **semantiniai, darybiniai, frazeologiniai ir sintaksiniai** vertiniai (*kalki*).

2.2. **Įvairių (grožinių ir negrožinių) tekstų vertimas į lenkų kalbą.**

2.3. **Globalizacijos poveikis kalbai.**

Kultūrinis ir literatūrinis ugdymas:

1. Tautinės tapatybės elementai: kalba, kultūra, religija, tradicijos, tautiniai simboliai. Jų vaidmuo globalizacijos laikais. Kosmopolitizmas.

2. Lokalinė tapatybė. Gimtinės reikšmė žmogaus gyvenime. Mažųjų tėvynių vaizdai lenkų literatūroje.

3. Tapatybės problemos daugiatautėje ir daugiakultūroje aplinkoje. Sudėtinga lietuvių-lenkų-baltarusių paribio gyventojų tapatybė.

4. **Kultūrų įvairovė, kaip būdingas šiuolaikinio pasaulio bruožas. Kultūrų tarpusavio sąveika**. Tolerancija kitoms kultūroms, kalboms, papročiams.

5. Lietuviškieji motyvai lenkų literatūroje.

⁷ Žr. *Mokinių pasiekimai* p. 1.4. ir p. 1.5.2.

6. Lygiavimasis į autoritetus. Pasaulio kultūrai nusipelnę lenkai.

Kūrinių sąrašas⁸:

- A. Mickiewicz *Pan Tadeusz*
- E. Orzeszkowa *Nad Niemnem*
- B. Prus *Lalka*
- S. Wyspiański *Wesele*
- S. Żeromski *Przedwiośnie*
- B. Schulz *Sklepy cynamonowe*
- M. Wańkiewicz *Szczenięce lata, Ziele na kraterze*
- Cz. Miłosz *Dolina Issy, Rodzinna Europa, Szukanie ojczyzny, Polski język // Abecadło Miłosza, Piesek przydrożny*
- S. Mrożek *Emigranci*
- T. Konwicki *Bohiń, Kronika wypadków miłosnych*
- R. Kapuściński *Kirgiz schodzi z konia, Podróże z Herodotem* lub inne
- Jan Paweł II *Pamięć i tożsamość*
- S. Chwin *Hanemann*
- A. Stasiuk *Dukla*

Parinkti eilėraščiai. Rekomenduojami autoriai: T. Bujnicki, K. Hłakowiczówna, Z. Herbert, T. Różewicz, J. Twardowski, S. Barańczak ir kiti.

Vilniaus krašto autorių, rašančių lenkų kalba, kūryba (proza ir poezija).

Parinkti verbaliniai ir neverbaliniai kultūros tekstai.

Žmogus ir tradicija

Kalbinis ugdymas:

1. Lenkų žodyno raida. Naujažodžiai.
 - 1.1. Leksikos plėtotės būdai (žodžių dariniai, semantiniai bei frazeologiniai naujadarai, svetimžodžiai).
 - 1.2. **Kalbinės „mados“ (moda jėzykowa).**
2. **Kalbos pasaulėvaizdis (kalbos metaforos, kalbos stereotipai).**

Kultūrinis ir literatūrinis ugdymas:

1. Antikinės kultūros atspindžiai literatūroje ir menuose.
2. Krikščionybės tradicijos Europos ir lenkų kultūroje.
3. Lenkų tradicijos ir kultūros ženklai literatūroje. Sarmatiškosios tradicijos. Liaudies tradicijos ir apeigos.
4. Tautinių vertybių idealizavimas ir polemika su tradicija.
5. Aukštoji ir masinė kultūra. Populiariosios kultūros apraška ir jų vertinimas.
6. Šeimos vaidmuo pažįstant ir tęsiant tradicijas.
7. Prisirišimas prie tradicijų ir tradicijos „laužymas“.
8. Literatūrinė tradicija. **Kūrėjų ir jų kartų dialogas, polemika.**

Kūrinių sąrašas:

Biblia

J. Kochanowski *Pieśni*

A. Mickiewicz *Pan Tadeusz, Ballady i romanse, Dziady cz. II*

H. Sienkiewicz *Trylogia*

⁸ *Kūrinių sąrašas* - į jį įtraukti privalomi ir laisvai pasirenkami autoriai ir kūriniai. Šių tekstų paskirtis – padėti mokytojui suplanuoti ugdymo procesą. Mokytojas savo nuožiūra gali pats pasirinkti, kokius kūrinius arba jų ištraukas iš privalomų kūrinių sąrašo ir laisvai pasirenkamų tekstų tikslinga pasirinkti nurodytiems teminių/probleminių pjuvių aspektams nagrinėti.

E. Orzeszkowa *Nad Niemnem*
 S. Przybyszewski *Confiteor*
 W. S. Reymont *Chłopi*
 S. Wyspiański *Wesele*
 M. Dąbrowska *Noce i dnie*
 M. Bułhakow *Mistrz i Małgorzata*
 W. Gombrowicz *Ferdydurke, Trans-Atlantyk, Dzienniki*
 Cz. Miłosz *Dolina Issy*
 T. Różewicz *Kartoteka*
 S. Mrożek *Tango*
 O. Tokarczuk *Prawiek i inne czasy*
 W. Borzestowski *Nocny sprzedawca owoców*

Parinkti eilėraščiai. Rekomenduojami autoriai: L. Staff, B. Leśmian, J. Lechoń, K. I. Gałczyński, Z. Herbert, M. Białoszewski, T. Różewicz, J. Twardowski, Cz. Miłosz ir kt.
 Parinkti verbaliniai ir neverbaliniai kultūros tekstai.

Žmogus istorijos kūry

Kalbinis ugdymas:

1. Kalba kaip dinamiškas reiškinys, susijęs su tautos istorija.
 - 1.1. Lenkų kalbos raida ir jos pėdsakai literatūros tekstuose.
 - 1.2. **Pagrindiniai istoriniai procesai fonetikos (*pochodzenie „ó“ i „rz“*) ir leksikos lygmenyse.** Archaizmai.
 - 1.3. **Seniausieji lenkų raštijos paminklai.**
 - 1.4. Leksinių skolinių chronologinė apžvalga. Skoliniai iš lotynų, vokiečių, **turkų, italų, prancūzų**, anglų ir rytų slavų kalbų.
2. Lenkų kalbos ryšiai/ sąsajos su kitomis kalbomis.

Kultūrinis ir literatūrinis ugdymas:

1. Žmogaus vieta ir vaidmuo istorijoje.
 - 1.1. Individo bejėgystė prieš istorijos mechanizmus (revoliucija, totalitarizmas, ideologinis diktatas ir t. t.).
 - 1.2. Istorija ir atskiro asmens sąžinė. Atsakomybės problema.
 - 1.3. Skirtingos patriotizmo sampratos.
2. Valdžia ir anarchija. Valdžios vaizdinys.
3. Laisvė ir nelaisvė (okupacija). Lenkų tautinio išsivadavimo kova.
4. Įvairūs karo vaizdavimo būdai.
5. Istorinės tiesos ir meninės išmonės santykis.

Kūrinių sąrašas:

Sofokles *Antygona*
 N. Machiavelli *Ksiąžę*
 W. Szekspir *Hamlet*
 A. Mickiewicz *Dziady cz. III*
 J. Słowacki *Kordian*
 H. Sienkiewicz *Trylogia*
 E. Orzeszkowa *Nad Niemnem*
 S. Wyspiański *Wesele*
 S. Żeromski *Przedwiośnie*
 M. Bułhakow *Mistrz i Małgorzata*
 J. Hašek *Przygody dobrego wojaka Szwejka*
 M. Białoszewski *Pamiętnik z powstania warszawskiego*

T. Borowski, wybrane opowiadania z cyklów: *Pożegnanie z Marią* oraz *Kamienny świat*
 A. Camus *Dżuma*
 G. Herling – Grudziński *Inny świat*
 J. Mackiewicz *Droga donikąd*
 Cz. Miłosz *Zniewolony umysł*
 T. Konwicki *Bohiń*
 A. Szczypiorski *Początek*
 H. Krall *Zdażyć przed Panem Bogiem*
 R. Kapuściński *Imperium*
 Jan Paweł II *Pamięć i tożsamość*
 G. Orwell *Rok 1984, Folwark zwierzęcy*

Parinkti eilėraščiai. Rekomenduojami autoriai: J. Kochanowski, I. Krasicki, K. Wierzyński, K. K. Baczyński, W. Broniewski, Cz. Miłosz, Z. Herbert, T. Różewicz, S. Barańczak, J. Polkowski ir kt.

Parinkti verbaliniai ir neverbaliniai kultūros tekstai.

Žmogus vertybių pasaulyje

Kalbinis ugdymas:

1. Kalbos kultūra.
 - 1.1. Bendrinės kalbos normos reikalavimai.
 - 1.2. Kalbos klaidų tipologija: rašybos, skyrybos, fonetikos, leksikos, gramatikos ir stilistikos klaidos.
 - 1.3. Stilistinė leksikos diferenciacija.
2. Kalbos etiketas kaip tautos savitumo ir kiekvieno žmogaus dvasinės kultūros raiška.
 - 2.1. Lenkų kalbos kreipinių vartoseną. Kalbos etiketo raiška įvairių žanrų tekstuose.
 - 2.2. **Lenkų kalbos etiketo savitumas lyginant su kitomis kalbomis.**

Kultūrinis ir literatūrinis ugdymas:

1. Tradicinės bei šiuolaikinės vertybės: dora, garbė, orumas, pakantumas, altruizmas, atsakomybė, darbštumas ir kitos.
2. Žmogaus santykis su Dievu ir religija.
3. Žmogus, priverstas rinktis: tarp gėrio ir blogio, „turėti“ ar „būti“. Dvasingumas, idealizmas ir materialiosios vertybės.
4. Meilė, draugystė, šeima.
5. Gyvenimo prasmės ir savo vietos gyvenime ieškojimas.
6. Žmogaus ryšys su gamta.

Kūrinių sąrašas:

Biblia
 H. Balzac *Ojciec Goriot*
 E. Orzeszkowa *Nad Niemnem*
 B. Prus *Lalka*
 W.S. Reymont *Chłopi*
 F. Dostojevski *Zbrodnia i kara*
 S. Żeromski *Ludzie bezdomni, Przedwiośnie*
 Z. Nałkowska *Granica*
 J. Conrad *Jądro ciemności*
 M. Dąbrowska *Noce i dnie*
 M. Bułhakow *Mistrz i Małgorzata*
 A. Camus *Dżuma*
 W. Gombrowicz *Ferdydurke*

J. Iwaszkiewicz *Brzezina, Panny z Wilka, Kochankowie z Marony*
 S. Mrożek *Tango*
 D. Terakowska *Poczwarka*
 O. Tokarczuk *Prawiek i inne czasy*

Parinkti eilėraščiai. Rekomenduojami autoriai: J. Kochanowski, K. Przerwa - Tetmajer, J. Kasprowicz, L. Staff, B. Leśmian, J. Liebert, K. I. Gałczyński, K. Iłakowiczówna, Cz. Miłosz, T. Różewicz, Z. Herbert, H. Poświatowska, E. Stachura, W. Szymborska, J. Twardowski, S. Barańczak, E. Lipska, N. Kulesza ir kiti.

Parinkti verbaliniai ir neverbaliniai kultūros tekstai.

Žmogus tarp kitų žmonių

Kalbinis ugdymas:

1. Kalbinė komunikacija visuomenėje.

1.1. Kalbos funkcijos: informacinė, ekspresinė, įtikinamoji.

1.2. Tiesioginės ir netiesioginės komunikacijos intencijos, pvz. ironija, **sarkazmas**, agresija, **provokacija**, įtaiga. **Kalbinės manipuliacijos.**

1.3. Žiniasklaida: spauda, radijas, televizija ir internetas. Žiniasklaidos tikslai: informavimas ir nuomonės formavimas. Žiniasklaidos strategijos: faktų pateikimas, argumentavimas, konfliktų ryškynimas, dramtizmo kūrimas ir kt.

1.4. **Reklamos funkcijos ir tikslai. Poveikio priemonės reklamoje: žodis, vaizdas, garsas.**

2. Įtikinimo menas viešose kalbose ir diskusijose.

2.1. Viešųjų kalbų rūšys (**politinės**, informacinės, įtikinimo, proginės kalbos) ir stilius.

2.2. Retorika – iškalbos menas. Loginiai ir emociniai argumentai.

2.3. Rengimasis kalbai: temos radimas, tikslinimas, konkretinimas; kalbos intencijos, tikslo numatymas; adresato poreikių, pažiūrų, žinių lygio analizė; pagrindinės minties ir teiginių formulavimas, kalbos komponavimas. Pagrindiniai kalbos komponavimo principai: teminis, laiko sekos, priežasties ir pasekmės ryšio.

2.4. Kalbos sakymas: klausytojų dėmesio valdymas, jų reakcijos interpretavimas; kalbėtojo balso, intonacijos, neverbalinių veiksnių (laikysenos, gestų, mimikos) poveikis.

2.5. Savo ir kitų pasakytų kalbų aptarimas ir vertinimas.

2.6. Rengimasis diskusijai (apibrėžiama tema, problemos, numatomi dalyvių ir vadovo vaidmenys). Diskusijos eiga (požiūrių išdėstymas, argumentavimas, išvados, apibendrinimas). Klausimų rūšys. Diskusijos vertinimas. **Debatai (jų eiga ir pagrindiniai metodai).**

Kultūrinis ir literatūrinis ugdymas:

1. Individo laisvė ir atsakomybė. Žmogaus teisė į laimę ir pareiga kitiems: šeimai, artimiesiems, visuomenei, tautai ir t. t.

2. Žmogus kitų žmonių kančios ir nelaimių akivaizdoje.

3. Visuomenės hierarchija. Normos ir stereotipai tarpusavio santykiuose.

4. Jaunystė – branda – senatvė: trys žmogiškosios būties tarpsniai. Tapatinimasis su savąja karta.

5. Žmogiškumas kaip dovana ir įpareigojimas. Savigarba ir pagarba kitiems.

6. Tolerancija. „Svetimo“ problema.

Kūrinių sąrašas:

Biblia

Ajschylos *Prometeusz skowany*

Sofokles *Antygona*

H. Balzac *Ojciec Goriot*

E. Orzeszkowa *Nad Niemnem*

B. Prus *Lalka*
 F. Dostojevski *Zbrodnia i kara*
 S. Żeromski *Ludzie bezdomni*
 M. Dąbrowska *Noce i dnie*
 W. Gombrowicz *Ferdydurke*
 Z. Nałkowska *Granica*
 M. Bułhakow *Mistrz i Malgorzata*
 B. Schulz *Sklepy cynamonowe*
 Z. Kuncewiczowa *Cudzoziemka*
 J. Iwaszkiewicz *Brzezina*
 F. Kafka *Przemiana*
 A. Camus *Dżuma*
 G. Herling-Grudziński *Inny świat, Wieża*
 M. Hłasko *Piękni dwudziestoletni*
 T. Różewicz *Kartoteka*
 S. Mrożek *Tango*
 P. Coelho *Alchemik*
 P. Huelle *Weiser Dawidek*

Parinkti eilėraščiai. Rekomenduojami autoriai: K.K. Baczyński, J. Iwaszkiewicz, Cz. Miłosz, T. Różewicz, Z. Herbert, H. Poświatowska, E. Stachura, W. Szymborska, J. Twardowski, S. Barańczak, A. Kamińska, E. Lipska, J. Podsiadło.

Parinkti verbaliniai ir neverbaliniai kultūros tekstai.

8.4.3.3. Rusų kalba

Ugdymo turinį sudaro:

- privalomųjų kūrybių sąrašas;
- teminiai / probleminiai pjūviai.

Privalomųjų kūrybių sąraše pateikti kūriniai yra privalomi ir juos reikia visus perskaityti ir išsamiai išnagrinėti. Kitiems kūrybiams skiriama gerokai mažiau valandų. Kūrybių nagrinėjimo tvarką per dvejus metus, atsižvelgdamas į individualiąją programą, nustato pats mokytojas.

Privalomųjų kūrybių sąrašas:

1. И. Тургенев „Отцы и дети“.
2. Л. Толстой „Война и мир“.
3. Ф. Достоевский „Преступление и наказание“.
4. А. Чехов „Вишнёвый сад“, „Ионыч“.
5. А. Блок „Двенадцать“, lyrika .
6. В. Маяковский (lyrika).
7. С. Есенин (lyrika).
8. М. Булгаков „Мастер и Маргарита“.
9. М. Шолохов „Родinka“.
10. А. Ахматова „Реквием“, lyrika.
11. А. Солженицын „Матрёнин двор“, „Один день Ивана Денисовича“.
12. В. Распутин „Живи и помни“.
13. Л. Петрушевская „Три девушки в голубом“, 1-2 apsakymai.

Mokantis bendruoju kursu skaitomos ir nagrinėjamos ir kitų reikšmingų rusų ir visuotinės literatūros autorių kūrybių ištraukos (pagal galimybę skatinant mokinius perskaityti tuos kūrybius ištiesai) **ir pasirinkti** (pageidautina, kad tai būtų pagrindinėje mokykloje nenagrinėti) **eilėraščiai:**

Н. Гоголь „Мертвые души“, И. Гончаров „Обломов“, И. Бунин (apsakymai), М. Шолохов „Тихий Дон“, В. Шаламов „Колымские рассказы“, К. Воробьёв (apsakymai), В.

Шукшин (arsakymai), В. Астафьев (arsakymai), Ч. Айтматов „Плаха“, С. Довлатов (arsakymai), Л. Улицкая (arsakymai), В. Пелевин (arsakymai), Т. Толстая (arsakymai).

Ф. Тютчев, А. Фет, Ю. Балтрушайтис, И. Бунин, В. Брюсов, К. Бальмонт, Н. Гумилёв, М. Цветаева, Н. Рубцов, Н. Заболоцкий, Б. Пастернак, Б. Окуджава, В. Высоцкий, Б. Ахмадулина, И. Бродский.

Гомер „Одиссея“, А. Данте „Божественная комедия“, Ф.Петрарка „Книга песен“, В. Шекспир „Гамлет“ И. В. Гете „Фауст“, О. Бальзак „Гобсек“, А. Кафка „Превращение“, А. Камю „Чума“.

Dalyko turinio apimtis programoje pateikiama **teminiais/probleminiais pjūviais**. Kiekvieną teminį/probleminį pjūvį sudaro nagrinėtini **kalbos ir literatūros aspektai** bei **kūrinių sąrašas**. Tie patys pjūviai skirti bendrajam ir išplėstiniam kursui (papildomas išplėstinio kurso turinys išskirtas paryškintu šriftu).

Mokytojas savo nuožiūra gali pats pasirinkti, kokius kūrinius arba jų ištraukas iš privalomų kūrinių sąrašo ir laisvai pasirenkamų tekstų tikslinga pasirinkti nurodytiems teminių/probleminių pjūvių aspektams nagrinėti.

Programa leidžia mokytojui pasirinkti ir tradicinį literatūros bei kultūros mokymosi būdą – chronologinį. Svarbu, kad būtų paisoma programoje numatytų pasiekimų (žr. „Mokinių pasiekimai“). Be to, nagrinėjant tam tikrus aspektus reikėtų atsižvelgti į temas, pateikiamas privalomais teminiais pjūviais.

Kalbos temų, pateikiamų probleminiuose pjūviuose, nagrinėjimas turėtų būti kreipiamas ne į teorinius dalykus, o į praktinę analizę. Įvairūs tekstai (negrožiniai ir grožiniai) reikalingi kalbinės raiškos, žanro, stiliaus ypatumų analizei. Kalbos ugdymas apima visas keturias kalbinės veiklos sritis (klausymas, kalbėjimas, skaitymas, rašymas). Pagrindinėje mokykloje įgytos kalbos sandaros žinios ir suformuoti taisyklingo kalbos vartojimo žodžiu ir raštu gebėjimai tobulinami.

Sudarydamas individualiąją **išplėstinio kurso** programą, mokytojas gali pasirinkti vieną iš dviejų išplėstinio kurso variantų:

Išplėstinis kursas = bendrojo kurso programa + programos kryptingas papildymas (tai, kas išskirta paryškintu šriftu)

Išplėstinis kursas = bendrojo kurso programa + papildomai siūlomi teminiai / probleminiai pjūviai

Išplėstinio kursu besimokantys mokiniai, siekdami savarankiškai išsikeltų gimtosios kalbos mokymosi tikslų, gali kartu su mokytoju rinktis papildomai siūlomus teminius pjūvius.

Teminiai / probleminiai privalomieji pjūviai:

1. Tekstų įvairovė.
2. Tapatybės paieškos.
3. Žmogus istorijos sukuryje.
4. Žmogus vertybių pasaulyje.
5. Žmogus tarp kitų žmonių.

Papildomai siūlomi teminiai / probleminiai pjūviai išplėstiniam kursui:

1. Rusų rašytojai kuriantys Lietuvoje.
2. Rusų klasika Lietuvos scenoje.
3. Naujausioji rusų literatūra.
4. Meilės problematika pasaulinėje literatūroje.
5. Vertimo ypatumai (iš rusų kalbos į lietuvių kalbą ir iš lietuvių kalbos į rusų kalbą).
6. Lietuvos sentikių papročiai, tradicijos, kalbos ypatybės.
7. Lietuvos ir lietuvių įvaizdis rusų literatūroje.
8. Rusų kalba Lietuvos žiniasklaidoje (laikraščiuose, radijuje, televizijoje).
9. Frazeologizmai rusų ir lietuvių kalbose.
10. Maskva ir Peterburgas rusų literatūroje: miestas ir jo gyventojai.

Tekstų įvairovė

1. Tekstų žanrų įvairovė.

1.1. Literatūros rūšys ir žanrai (*роды и жанры*)⁹.

1.2. Tekstų žanrai: publicistiniai (pvz., straipsnis, interviu, **reportažas**, recenzija, **feljetonas**); moksliniai (pvz., **paskaitos tekstas**, pranešimas, **mokslinis straipsnis**); dalykiniai (pvz., gyvenimo aprašymas, prašymas); **propagandiniai**; reklaminiai tekstai. Vieša kalba. Elektroniniai tekstai.

1.3. Mokyklinių tekstų žanrai: samprotaujamojo pobūdžio rašinys (*сочинение-рассуждение*), grožinio teksto interpretacija, vieša kalba, **recenzija**.

1.4. Neverbaliniai tekstai.

2. Funkciniai stiliai, jų ypatumai ir kalbinė raiška. Publicistinis, dalykinis, mokslinis, buitinis (šnekamasis) stilius. Grožinės literatūros stilius. Teksto intertekstualumas.

3. Teksto kūrimas ir vertinimas.

3.1. Kompozicija. Teksto struktūra.

3.2. Teksto temos plėtojimo vientisumas. Teksto pavadinimo funkcijos ir raiška. Pastraipos. Teksto rišlumas; gramatinės ir leksinės priemonės jam pasiekti. Teksto stiliaus vientisumas.

3.3. Teksto rengimo etapai (pasirengimas, teksto rašymas, redagavimas). Kalbos taisyklingumas. Žodžių ir gramatinių konstrukcijų sinonimika. Kalbos priemonių derinimas (semantiniu ir gramatiniu atžvilgiu).

3.4. Kūrybiniai bandymai.

3.5. Sakytinių ir rašytinių tekstų vertinimas.

4. Grožinio teksto suvokimas.

4.1. Skaitymo strategijos (būdai): apžvalginis, pažintinis, detalusis, atrankinis.

4.2. Teksto analizė. Galimi aspektai: kultūrinis, **sociologinis**, semantinis, stilistinis, estetinis, **filosofinis**.

4.3. Literatūrologijos sąvokų vartojimas nagrinėjant tekstą. Sąvokos: siužetas, fabula, konfliktas, kompozicija, laikas ir erdvė. Personažas, herojus, charakteris, paveikslas. Personažo kūrimo būdai: portretas, peizažas, interjeras; autoriaus komentaras; kalbos charakteristika. Literatūrinės detalės. Psichologizmas.

4.4. Komiškumo rūšys: humoras, ironija, **sarkazmas**, **groteskas**, satyra.

4.5. Pagrindiniai autoriaus pozicijos išreiškimo būdai. Tekstas ir potekstė.

4.6. Interpretacija. Motyvai ir kontekstai. Hipotezių kėlimas ir patikrinimas. Teksto struktūros (išorinės ir vidinės) analizė. Teksto temos, problemos, idėjų, vertybių apibendrinimas.

4.7. Samprotaujamojo pobūdžio rašinys kaip sintetinės grožinių tekstų interpretacijos forma. Interpretacijų būdų ir aspektų įvairovė (skaitytojo, **literatūrinės kritinės**, meninės interpretacijos). Teksto interpretacija.

4.8. Grožinio teksto vertinimo galimi aspektai: estetiškumas, aktualumas, originalumas, daugiareikšmiškumas. Grožinio teksto vertybės (pažintinės, moralinės, emocinės, estetiškos ir pan.). **Tekstų lyginimas pasirinktais aspektais**. Literatūros pažinimo ir literatūros proceso išmanymo panaudojimas, interpretuojant ir vertinant konkretų tekstą.

Kūrinių sąrašas:

Skirtingų literatūros rūšių ir žanrų tekstų ištraukos (pasirinktina). Pasirinktina nagrinėti aktuales žiniasklaidos (spaudos, internetinės žiniasklaidos, televizijos, radijo) tekstus. Parinkti verbaliniai ir neverbaliniai kultūros tekstai¹⁰.

Tapatybės paieškos

Kalbinis ugdymas:

⁹ Skliausteliuose rašomos sąvokos rusų kalba.

¹⁰ Žr. *Mokinių pasiekimai* p. 1.4. ir p. 1.5.2.

1. Dabartinės rusų kalbos diferenciacija: arealinė, socialinė.
 - 1.1. Gyvos kasdienės liaudies kalbos elementai literatūriniame tekste.
2. Kalbų ryšiai daugiakultūrinėje aplinkoje. Kalbos interferencija: skoliniai ir vertiniai (sintaksiniai, leksiniai, semantiniai). **Įvairių tekstų vertimas į gimtąją kalbą.** Gyvos kasdienės liaudies kalbos elementai literatūriniame tekste.

Kultūrinis ir literatūrinis ugdymas:

- Tapatybės įvairovė. Tapatybės problemos daugiatautėje ir daugiakultūrinėje aplinkoje.
 - Kalbos, kultūros, religijos, tradicijų, tautinių simbolių vaidmuo globalizacijos metu.
 - Būdingas šiuolaikinio pasaulio bruožas – daugiakultūriškumas. Įvairių kultūrų sąveika.
- Tolerancija kitoms kultūroms, kalboms, papročiams.
- Rusų nacionalinio charakterio ypatybės.
 - Patriotizmas. Tautiškumas.
 - Tikėjimas ir netikėjimas.
 - „Sielos dialektika“.
 - Lokalinė tapatybė (*малая родина*).
 - Lietuvos įvaizdis rusų literatūroje.
 - Kultūrų dialogas (*Русские в Литве. История и современность*).

Kūrinių sąrašas:¹¹

- Н. Гоголь „Мертвые души“ (1 tomas, ištrauka).
 И. Гончаров „Обломов“ (1 dalis, 9 skyrius „Сон Обломова“).
 Л. Толстой „Война и мир“ (ištrauka).
 Ф. Достоевский „Преступление и наказание“.
 А. Солженицын „Матрёнин двор“.
 В. Шукшин (1–2 apsakymai).
 Л. Улицкая (1–2 apsakymai).

Parinkti eilėraščiai. Rekomenduojami autoriai: С. Есенин, К. Бальмонт, Ю. Балтрушайтис, И. Бродский, Ю. Кобрин, В. Асовский.

Parinkti verbaliniai (Н.Бердяев, Д. Лихачёв, В. Ерофеев) ir neverbaliniai kultūros tekstai.

Žmogus istorijos kūryje

Kalbinis ugdymas:

1. Rusų kalbos genetiniai, tipologiniai ryšiai su kitomis kalbomis. Kalba – dinamiškas reiškiny, susijęs su tautos istorija. Rusų kalbos raida. **Pagrindiniai istoriniai procesai fonetikos ir gramatikos lygmenimis.**
2. **Semantinė rusų kalbos leksikos raida.**
3. Rusų kalbos ryšiai su kitomis kalbomis. Leksiniai skoliniai.

Kultūrinis ir literatūrinis ugdymas:

- Žmogaus vaidmuo istorijoje.
- Santvarkų kaita (*Человек на перекрестках истории*).
- Karai ir revoliucijos. Žmogaus pasirinkimo problema.
- Totalitarinis režimas. Žmogus lageryje.
- Žmogus ir visuomenė.

¹¹ *Kūrinių sąrašas* - į jį įtraukti privalomi ir laisvai pasirenkami autoriai ir kūriniai. Šių tekstų paskirtis – padėti mokytojui suplanuoti ugdymo procesą. Mokytojas savo nuožiūra gali pats pasirinkti, kokius kūrinius arba jų ištraukas iš privalomų kūrinių sąrašo ir laisvai pasirenkamų tekstų tikslinga pasirinkti nurodytiems teminių/probleminių pjūvių aspektams nagrinėti.

Kūrinių sąrašas:

- И. С. Тургенев „Отцы и дети“.
 Л. Толстой „Война и мир“ (ištrauka).
 А. Чехов „Вишнёвый сад“.
 А. Блок „Двенадцать“.
 М. Булгаков „Мастер и Маргарита“.
 М. Шолохов „Родинка“ / „Тихий Дон“ (ištraukos).
 А. Ахматова „Реквием“.
 В. Шаламов „Колымские рассказы“.
 А. Солженицын „Один день Ивана Денисовича“.
 В. Распутин „Живи и помни“.
 К. Воробьёв „Это мы, Господи!“ / „Убиты под Москвой“ (ištraukos).
 А. Камю „Чума“.
 С. Довлатов (apsakymai).

Parinkti eilėraščiai. Rekomenduojami autoriai: В. Маяковский, Б. Окуджава, В. Высоцкий ir kt.

Parinkti verbaliniai ir neverbaliniai kultūros tekstai.

Žmogus vertybių pasaulyje**Kalbinis ugdymas:**

1. Kalbos kultūra. Bendrinės kalbos normos reikalavimai. **Taisyklingos kalbos kriterijai.**
2. Pagrindiniai klaidų tipai: fonetikos, rašybos, žodyno, gramatikos, stiliaus.
3. Leksikos diferenciacija pagal stiliaus ypatumus.
4. Monologas. Dialogas. Tiesioginė ir netiesioginė kalba.
5. Grožinės literatūros kalbos estetinė funkcija. Autoriaus stiliaus savitumas ir jo suvokimas. Grožinio literatūros kūrinio meninės raiškos priemonės. Peizažo kalbos raiškos priemonės, literatūrinių detalių vaidmuo, simboliai. Dydis, ritmas, garsai. Tropų ir stiliaus figūrų rūšys.

Kultūrinis ir literatūrinis ugdymas:

- Amžinosios vertybės.
- Tikėjimas ir netikėjimas (*Вера и безверие*).
- Laimės ir harmonijos paieškos.
- Žmogaus pasirinkimas tarp gėrio ir blogio.
- Gailestingumas, mokėjimas atleisti ir užuojauta žmogaus gyvenime.
- Krikščionybės vertybės.
- Dvasingumas ir nedvasingumas.
- Namai ir šeima. Tėvai ir vaikai.
- Žmogus ir gamta.
- Meilė – amžinoji vertybė.

Kūrinių sąrašas:

- Гомер „Одиссея“,
 А. Данте „Божественная комедия“.
 Ф. Петрарка „Книга песен“.
 В. Шекспир „Гамлет“.
 И. В. Гете „Фауст“ (1 dalis).
 О. Бальзак „Гобсек“.
 Н. Гоголь „Мертвые души“ (1 tomas, ištraukos).
 И. Тургенев „Отцы и дети“.
 А. Гончаров „Обломов“ (ištrauka).

Л. Толстой „Война и мир“ (ištrauka).
 Ф. Достоевский „Преступление и наказание“.
 А. Чехов „Вишневый сад“, „Ионыч“ ir kiti apsakymai.
 И. Бунин „Легкое дыхание“ ir kiti apsakymai.
 Л. Андреев „Иуда Искариот“
 М. Булгаков „Мастер и Маргарита“.
 В. Астафьев „Царь-рыба“
 Ч. Айтматов „Плаха“
 В. Пелевин (apsakymai)
 П. Коэльо „Алхимик“

Parinkti eilėraščiai. Rekomenduojami autoriai: Ф. Тютчев, А. Фет, И. Бунин, А. Блок, С. Есенин, А. Ахматова, Н. Гумилёв, М. Цветаева, Б. Пастернак, Б. Окуджава, В. Высоцкий, Б. Ахмадулина, И. Бродский.

Parinkti verbaliniai (K. Balmont, A. Blok, V. Briusov, P. Vailis, A. Genis, V. Jerofejevas) ir neverbaliniai kultūros tekstai.

Žmogus tarp žmonių

Kalbinis ugdymas:

1. Kalba – žmonių bendravimo priemonė. **Kalbos ženklų komunikacinės funkcijos.** Komunikacijos samprata. Kalbinės komunikacijos dalyviai, aplinkybės, jų santykiai.

Kalbos funkcijos: komunikacinė, ekspresinė, pažintinė, estetinė, reprezentacinė. **Kalbinės manipuliacijos.**

2. Retorika – iškalbos menas. **Loginiai ir emociniai argumentai. Euristiniai metodai.**

Rengimasis kalbai: temos radimas, tikslinimas, konkretinimas; kalbos intencijos, tikslo numatymas; adresato poreikių, pažiūrų, žinių lygio analizė; pagrindinės minties ir teiginių formulavimas, kalbos komponavimas. Pagrindiniai komponavimo principai: laiko sekos, erdvinio nuoseklumo, priešasties ir pasekmės ryšio, uždavinio sprendimo tvarkos, teminis.

Kalbos teksto kūrimas: raiškos specifika, pagrindinių kalbos reikalavimų laikymasis.

Kalbos sakymas: klausytojų dėmesio valdymas, jų reakcijos interpretavimas; kalbėtojo balso, intonacijos, neverbalinių veiksnių (laikysenos, gestų, mimikos) poveikis.

Savo ir kitų pasakytų kalbų aptarimas ir vertinimas.

3. Kalbos etiketas kaip tautos savitumo ir kiekvieno žmogaus dvasinės kultūros raiška. Adresato ir adresanto santykių specifika rusų kalboje. Kultūrinių vertybių perteikimas kalboje. Konkretūs kalbos etiketo aspektai (kreipinių, prašymų, padėkų ir kita kalbos etiketo raiška įvairių žanrų tekstuose). **Rusų kalbos etiketo savitumas lyginant su kitomis kalbomis.**

4. Pasirengimas diskusijai (apibrėžiama tema, problemos, numatomi dalyvių ir vadovo vaidmenys). Diskusijos eiga (požiūrių išdėstymas, argumentavimas, pagrindimas, išvados, apibendrinimas). Klausimų rūšys. Diskusijos vertinimas. **Debatai (jų eiga ir pagrindiniai metodai).**

Kultūrinis ir literatūrinis ugdymas:

- Egoizmas ir altruizmas.
- Tolerancija.
- Aš ir kitas.
- Kartų dialogas.
- Žmogus ir visuomenė.

Kūrinių sąrašas:

В. Шекспир „Гамлет“.
 И. В. Гете „Фауст“.
 О. Бальзак „Гобсек“.

И. Тургенев „Отцы и дети“.
Ф. Достоевский „Преступление и наказание“.
Л. Толстой „Война и мир“.
М. Булгаков „Мастер и Маргарита“.
Ф. Кафка „Превращение“.
В. Распутин „Живи и помни“.
В. Шукшин (apsakymai).
Ч. Айтматов „Плаха“.
Л. Петрушевская „Три девушки в голубом“.
Л. Улицкая, Т. Толстая, В. Пелевин, С. Довлатов (apsakymai; pagal mokytojo pasirinkimą).

Parinkti eilėraščiai. Rekomenduojami autoriai: А. Ахматова, М. Цветаева, Б. Окуджава, И. Бродский.

Parinkti verbaliniai ir neverbaliniai kultūros tekstai.

Vokiečių kalbos turinio apimtis bus parengta ir paskelbta UPC interneto svetainėje www.upc.smm.lt

VI. UŽSIENIO KALBOS

9. Užsienio kalbų programos nuostatos, įgyvendinimas, turinio apimtis

9.1. Dalyko paskirtis

Užsienio kalbų mokymasis ir mokėjimas sudaro sąlygas asmenybei skleisti ir bręsti, pažinti kitas kultūras, bendrauti ir dalytis informacija su kitų kultūrų atstovais, plėsti lingvistinį akiratį bei formuoti bendrąją kalbos kultūrą. Mokantis užsienio kalbų integruotai ugdomi asmeniui būtini kultūrinės ir kalbinės komunikacijos gebėjimai. Vartodami užsienio kalbą, mokiniai pasitelkia tiesiogiai su kalba susijusias **dalyko** kompetencijas - **komunikacinę kalbinę, sociokultūrinę bei tarpkultūrinę, strateginę** ir **bendrasias** kompetencijas.

9.1.1. Dalyko kompetencijos

Pagrindinė užsienio kalbos dalyko ugdoma kompetencija yra **komunikacinė kalbinė kompetencija**, kuri reiškiasi atliekant kalbinę veiklą, apimančią sakytinę ir rašytinę recepciją (sakinės kalbos ir raštinių tekstų supratimą), sakytinę ir rašytinę sąveiką (bendravimą žodžiu ir raštu) ir sakytinę ir rašytinę raišką (sakininių ir raštinių tekstų kūrimas).

Komunikacinė kalbinė kompetencija susideda iš:

- lingvistinės kompetencijos;
- sociolingvistinės kompetencijos;
- pragmatinės kompetencijos.

Lingvistinė kompetencija yra leksikos, gramatinių kalbos išteklių, semantinių kalbos raiškos variantų žinojimas ir gebėjimas jais operuoti atpažįstant ir kuriant taisyklingos formos frazes ir sakinius; gebėjimas suvokti ir perteikti prasmes; kalbos fonetinių elementų suvokimas ir raiška; rašybos ir skyrybos žinios ir gebėjimai.

Lingvistinę subkompetenciją sudaro šios dalinės kompetencijos:

- leksinė: žinios ir gebėjimai vartoti žodyną;
- gramatinė: kalbos gramatinių išteklių išmanymas ir gebėjimas jais naudotis;
- semantinė: gebėjimas suvokti ir kurti reikšmes;
- fonologinė: žinios ir gebėjimai suprasti ir produkuoti kalbos garsus, žodžio sudėtį, kirtį, intonaciją;
- ortografinė: gebėjimas suvokti ir produkuoti simbolius, iš kurių susideda rašytiniai tekstai;

- ortoepinė: gebėjimas tinkamai ištarti žodžius pagal jų rašytinę formą.

Sociolingvistinė kompetencija - žinios ir gebėjimai, susiję su socialine kalbos vartojimo sritimi ir apima kalbinius socialinių santykių žymeklius, mandagumo normas, tautos išmintį perteikiančius posakius, kalbos registro skirtumus, tarmę ir akcentą. Sociolingvistinė kompetencija tiesiogiai veikia visą kalbinių skirtingų kultūrų žmonių bendravimą.

Pragmatinė kompetencija sudaro diskurso kompetencija (gebėjimas jungti sakinius į sekas) ir funkcinė kompetencija (sakinio diskurso ir raštinių tekstų taikymas bendraujant). Pragmatinė kompetencija apima žinias ir gebėjimus tikslingai vartoti kalbos priemones remiantis žinomais scenarijais ir numatomais tarpusavio sąveikos modeliais. Ji taip pat apima gebėjimą kurti sklandų ir rišlų diskursą, atpažinti teksto tipus ir žanrus, vartoti ironiją ir parodiją. Pragmatinių gebėjimų ugdymą labiau nei lingvistinę kompetenciją veikia tarpusavio sąveikos patirtis ir kultūrinė aplinka.

Sociokultūrinė ir tarpkultūrinė kompetencijos. **Sociokultūrinę** kompetenciją sudaro žinios, gebėjimai ir egzistencinės kompetencijos, susijusios su skiriamaisiais kurios nors konkrečios visuomenės bruožais. Tai yra kasdienio gyvenimo ypatybės, gyvenimo sąlygos, tarpasmeniniai santykiai, vertybių sistema, kūno kalba, elgesio normos mandagumo konvencijos ir pan.

Tarpkultūrinė kompetencija - tai mokinio gebėjimas išvelgti sąsajas tarp gimtosios ir kalbos šalies (šalių) kultūrų bei tarpininkauti, gebėjimas atpažinti bei taikyti įvairias strategijas bendraujant su kitų kultūrų žmonėmis, įveikti santykių stereotipus. **Tarpkultūrinę kompetenciją igijusiu laikomas** kalbos vartotojas, kuris bendravimą su kitos kultūros atstovais grindžia kitos kultūros, jausenos, galvosenos suvokimu. Tai nulemia ir užsienio kalbų mokymo kryptį, kuomet kalbos mokymasis grindžiamas taip vadinamu *kultūrų dialogu*. Kalbos mokymasis taip pat

praturtinamas kitų kultūrų – ne vien tų, kurių kalbą mokomasi, išmanymu, taip pat nuolatiniu kalbos šalies (šalių) kultūros gretinimu su gimtosios šalies kultūra. Tai leidžia gimtąją ir kalbos šalies kultūras (keletą kultūrų) suvokti kontekste. Mokymuisi atrenkamos kalbos šalies ir gimtosios šalies realijos, kurios yra suprantamos, aktualios ir priimtinos besimokančiam konkrečios užsienio kalbos. Dėmesys tarpkultūrinei kompetencijai įtakoja visą užsienio kalbos ugdymo turinį.

Strateginė kompetencija. Pagal „Bendruosius Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenis“ strategija – tai bet kuri organizuota, tikslinga ir reguliuojama veiklos forma, kurią individas pasirenka, kad atliktų reikiamą užduotį. Komunikacinių užduočių atlikimo strateginė kompetencija susijusi su intelektinėmis kompetencijomis ir psichiniais procesais. Būtent jie kontroliuoja ir tvarko komunikacinius procesus. Tokia kontrolė reikalinga, pavyzdžiui, susidūrus su netikėtumais (tai gali būti temos pokyčiai), atsiradus komunikacijos trikdžiams (užmiršus, stokoiant kompetencijos užduočiai atlikti, iškilus nesusipratimui dėl neteisingo suvokimo ar klaidos). Šiems sunkumams įveikti reikia įvairių kompensacinių strategijų, pavyzdžiui, performuluoti pasakymą, pakeisti vieną žodį kitu, paprašyti paaiškinimo ar pagalbos, pasitaisyti.

Komunikacijos proceso strateginiai komponentai – tai kalbinės veiklos - receptijos (klausymo ir skaitymo), sakinės ir rašytinės raiškos ir sąveikos strategijos. Kiekviena kalbinės veiklos rūšis vyksta tokia tvarka: planavimas, vykdymas, vertinimas ir pataisymas. Taigi, strateginė kompetencija yra jungtis tarp mokinio kompetencijų ir to, ką jis gali jomis remdamasis atlikti, t.y. komunikacinės veiklos.

9.1.2. Bendrosios kompetencijos

Bendrosios kompetencijos yra reikalingos ne tik kalbinei, bet ir kitos rūšies veiklai atlikti. Bendrosios kompetencijos ugdomos mokantis užsienio kalbų yra šios: (*Bendrosios kompetencijos apibūdintos remiantis Bendruosiuose Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenyse pateiktu bendrųjų mokinio kompetencijų aprašu: Bendrieji Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenys, Vilnius, 2008)

- deklaratyvosios žinios,
- praktiniai gebėjimai ir praktinė patirtis;
- egzistencinė (asmeninė) kompetencija;
- mokėjimas mokytis.

Deklaratyvosios žinios yra patirties įgijimo ir formaliojo mokymosi rezultatas. Konkrečios kalbos besimokančiam žmogui labai svarbios yra faktinės žinios apie šalį ar šalis, kuriose kalba vartojama: svarbiausios geografinės, aplinkos, ekonominės, politinės šalies ypatybės, žinios apie vietas, asmenis, objektus, įvykius ir kt. Sociokultūrinės žinios yra tam tikros kalbinės bendruomenės socialinių ypatybių ir kultūros pažinimas. Mokantis kalbų, reikalingos žinios apie konkrečios šalies (šalių) visuomenės kasdienį gyvenimą, gyvenimo sąlygas, žmonių tarpusavio santykius, įsitikinimus, visuomenėje priimtas elgesio normas ir kt., taip pat mokslo, technikos, kasdienio gyvenimo bei tarpkultūrinės žinios apie kitų šalių gyventojų bendrąsias vertybes. Deklaratyvosioms žinioms priskiriamos ir žinios, sudarančios taip vadinamo *tarpkultūrinio sąmoningumo* pagrindą: tai žinios apie regioninę ir socialinę kalbos šalies ir gimtosios šalies įvairovę, kurios praturtinamos ir žiniomis apie kitas kultūras.

Praktiniai gebėjimai ir praktinė patirtis suprantami kaip gebėjimas elgtis pagal priimtas normas, atlikti įprastus kasdienius gyvenimo, mokymosi, laisvalaikio veiksmus.

Egzistencinė (asmeninė) kompetencija suvokiama kaip mokinio individualių savybių (pvz., tokių asmenybės bruožų kaip ryžtingumas, iniciatyvumas, drąsa, darbštumas, tikslų turėjimas, pasitikėjimas savimi ir kt.) ir nuostatų (atvirumas naujai patirčiai, motyvacija, etinės ir moralinės vertybės, įsitikinimai) visuma, nuo kurios priklauso ir kalbų mokymosi veikla.

Mokėjimas mokytis yra viena iš svarbiausių mokinio kompetencijų. Ši kompetencija pasitelkia kitas kompetencijas ir suvokiama kaip mokėjimas ir nusiteikimas atrasti tai, kas padėtų mokytis, t.y. savarankiškai įveikti mokymosi sunkumus, išvelgti kalbos mokymosi galimybes ir jomis pasinaudoti. Mokiniui, mokytojo padedamam, ypač svarbu gebėti pasirinkti jam tinkamus mokymosi būdus: veiksmingai išnaudoti mokymosi situacijas išlaikant dėmesį teikiamai informacijai, suvokiant galutinį užduočių tikslą, veiksmingai bendradarbiaujant pamokoje poromis

ar grupėmis, aktyviai ir dažnai vartojant išmoktą kalbą. Svarbu gebėti pagal savo poreikius naudotis mokomąja medžiaga, mokytis tiesiogiai dalyvaujant komunikacinėje veikloje, suvokti savo, kaip mokinio, silpnybes ir stiprybes, nusistatyti poreikius ir išsikelti tikslus; reflektuoti mokymosi veiklą/procesą ir rezultatus, pasirinkti savas strategijas bei veikimo būdus (mokymosi technikas) šiems tikslams pasiekti pagal savo asmenines savybes ir išgales, nustatyti savo sėkmės ir nesėkmės priežastis. Vidurinėje mokykloje akcentuotinas mokinio gebėjimas savarankiškai planuoti, organizuoti, kontroliuoti (savikontrolė) ir vertinti savo mokymąsi (įsivertinimas). Veiksminga mokymosi mokytis kompetencijos ugdymo priemonė yra Europos kalbų aplankas (EKA), ne tik teikiantis mokytojui ir mokiniui informaciją apie užsienio kalbos (kalbų) mokymąsi ir mokėjimą, bet ir suteikiantis galimybę reflektuoti mokymosi rezultatus tam, kad toliau efektyviai mokytis užsienio kalbos (kalbų).

Ugdantis kalbinę komunikacinę kompetenciją ir plečiantis mokinio kalbos ir kultūros patirčiai, visos kalbos, kurių mokinyms mokosi, susilieja į vieną bendrą **daugiakalbę kompetenciją**, kurioje kalbos tarpusavyje susijusios ir vienos kitas veikia. Veiksminga daugiakalbystės skatinimo priemonė laikomas **Europos kalbų aplankas**. Jo panaudojimas suteikia galimybę aiškiai ir suprantamai fiksuoti įvairių kalbų mokymosi ir tarpkultūrinę patirtį.

9.1. 3. Vertybinės nuostatos

Asmenybės ugdymo požiūriu užsienio kalbos mokymasis sudaro prielaidas atsiverti jos atstovaujama kultūrai ar kultūrų arealui. Besiplečiantis kitokios gyvenamos, mąstysenos ir jausenos pažinimas turi padėti įveikti savąjį ego- ir etnocentrizmą. Kitos kultūros pažinimas ir gretinimas su gimtąja sudaro sąlygas kultūrinei savimonei plėtotis. Mokantis užsienio kalbos ugdomos vertybinės nuostatos:

- Atvirumas kalbai ir jos atstovaujama kultūrai.
- Nusiteikimas plėtoti kultūrinę savimonę suprantant kitokį mąstymą, kultūrą, gyvenamą, jauseną, gretinant užsienio kalbą ir kitų tautų kultūrą su gimtąja.
- Noras ir nusiteikimas mokytis užsienio kalbų ir pasirengti gyventi daugiataučiam, daugiakultūriam ir daugiakalbiame pasaulyje.
- Nusiteikimas siekti savarankiškumo ir kūrybiškumo savo veikloje.
- Nusiteikimas bendrauti ir bendradarbiauti, ugdytis sėkmingai komunikacijai būtinas normas ir vertybes: gebėjimą klausytis pašnekovo ir suprasti jį, toleranciją, diskusijų kultūrą.

9.2. Tikslas, uždaviniai, struktūra

9.2.1. Tikslas – sudaryti prielaidas mokiniams ugdytis užsienio kalbos dalyko ir bendrąsias kompetencijas, būtinas asmens visaverčiam gyvenimui, sėkmingai mokymosi, visuomeninei ir būsimai profesinei veiklai; suteikti galimybių išmokti užsienio kalbos (kalbų) lygiu, įgalinančiu savarankiškai vartoti užsienio kalbą (kalbas) dabartinio pasaulio daugiakultūroje bei daugiakalbėje erdvėje.

9.2.2. Uždaviniai

Siekama, kad mokiniai:

- išmoktų bendrauti užsienio kalba: gauti, teikti informaciją, keistis informacija, idėjomis, nuomonėmis, požiūriais viešojo bei asmeninio gyvenimo srityse;
- plėstų ir gilintų lingvistinę kompetenciją kaip komunikacinės kalbinės kompetencijos prielaidą, mokytųsi gretinti užsienio ir gimtosios kalbos sistemas;
- įgytų sociokultūrinių žinių bei gebėjimų, reikalingų bendraujant su užsienio kalba kalbančios tautos/tautų atstovais;
- plėtotų savarankiško kalbos mokymosi ir įsivertinimo gebėjimus;
- išmoktų keistis informacija bei mokytis kalbų naudojantis informacijos technologijomis;
- ugdytųsi sakytinio ir rašytinio teksto supratimo, kūrimo ir bendravimo raštu ir žodžiu strategijas;
- susipažintų su kalbos šalies (šalių) kultūros vertybėmis, menu, grožinės literatūros, mokslo, technikos pavyzdžiais.

9.2.3. Dalyko struktūra

Ši programa skiriama *visoms užsienio kalboms*. Ji pateikiama trimis pagrindiniais kursais, orientuotais į Europos Tarybos nustatytus kalbos mokėjimo lygius: A2 (A1), B1 ir B2.

Programoje ugdymo turinys pateiktas 11 -12 klasės koncentruvi. Jį sudaro santykinai atskirtos, bet ugdymo procese integruojamos kalbinės veiklos sritys. Esminiai kalbinės komunikacinės veiklos gebėjimai pateikiami pagal tokią struktūrą:

Kursas Veiklos sritis	Į B1 lygį orientuotas KURSAS	Į B2 lygį orientuotas KURSAS	Į A2 (A1) lygį orientuotas KURSAS
SAKYTINIO TEKSTO SUPRATIMAS (klausymas)	B1	B2	A2.1 (A1)
RAŠYBINIO TEKSTO SUPRATIMAS (skaitymas)	B1	B2	A2.1 (A1)
SAKYTINĖ SĄVEIKA (kalbėjimas)	B1.1	B2.1	A2.1 (A1)
SAKYTINĖ RAIŠKA (kalbėjimas)	B1.1	B2.1	A2.1 (A1)
RAŠYBINĖ SĄVEIKA IR RAIŠKA (rašymas)	B1.1	B2.1	A2.1 (A1)

Į ET kalbos mokėjimo lygį B1 orientuotas kursas teikia galimybes ugdytis užsienio kalbos komunikacinę kompetenciją viešajame ir asmeniniame gyvenime, įgyti tam būtinų lingvistinių bei sociokulūrinių žinių ir gebėjimų, formuoti savarankiško kalbos mokymosi gebėjimus. Šis kursas teikia galimybes siaurai, bet gana savarankiškai komunikacijai užsienio kalba: visose komunikacinės kalbinės veiklos srityse mokinių pasiekimai orientuojami į Europos Tarybos kalbos mokėjimo „Slenksčio“ lygmenį (B1). Šis kursas skirtas mokiniams, kurių pasiekimai atitinka įvardytus pagrindinės mokyklos programoje 9-10 kl. pakopos antrosios užsienio kalbos pasiekimus. Kursą gali rinktis ir mokiniai, kurie mokėsi pirmosios užsienio kalbos, jei jų pasiekimai baigus pagrindinę mokyklą atsilieka nuo numatytų pagrindinio ugdymo programoje.

Į ET kalbos mokėjimo lygį B2 orientuotas kursas teikia galimybes ugdytis užsienio kalbos komunikacinę kompetenciją platesniame viešojo bei asmeninio gyvenimo situacijų kontekste, remiantis nuodugnesnėmis lingvistinėmis bei sociokultūrinėmis žiniomis ir gebėjimais, taikant sudėtingesnes sakytinio ir rašytinio teksto supratimo bei sakytinio ir rašytinio teksto kūrimo strategijas, plėtojant savarankiško kalbos mokymosi ir savikontrolės gebėjimus.

Šis kursas teikia savarankiško kalbos vartojimo galimybes: visose kalbinės veiklos srityse mokinių pasiekimai orientuojami į Europos Tarybos lygmenį „Aukštuma“ (B2). Šis kursas skirtas mokiniams, kurių pasiekimai atitinka įvardytus pagrindinės mokyklos programoje pirmosios užsienio kalbos pasiekimus. Šį kursą gali rinktis ir mokiniai, kurie mokėsi antrosios užsienio kalbos, jei jų pasiekimai baigus pagrindinę mokyklą viršija numatytus pagrindinio ugdymo programoje.

Į ET kalbos mokėjimo lygį A2 (A1) orientuotas kursas teikia galimybių išsiugdyti elementarią užsienio kalbos komunikacinę kalbinę kompetenciją siaurame asmeninio gyvenimo situacijų kontekste, remiantis būtinomis lingvistinėmis bei sociokultūrinėmis žiniomis ir gebėjimais, taikant kai kurias sakytinio ir rašytinio teksto supratimo bei sakytinio ir rašytinio teksto kūrimo, taip pat kompensavimo strategijas. Šis kursas skiriamas mokiniams, vidurinėje mokykloje pradantiems mokytis naujai pasirinktos užsienio kalbos. Numatomi mokinio pasiekimai priklauso nuo išsikeltų mokymosi tikslų, situacijos (jei pasirinktos kalbos mokinsys jau šiek tiek moka),

skiriamo mokymosi laiko, teikiamo (jei teikiama) prioriteto konkrečiai kalbinei veiklai (klausymui, skaitymui, kalbėjimui ar rašymui) ir kt. Išimties atveju šį kursą gali pasirinkti mokiniai tęsti antrosios užsienio kalbos mokymąsi jei jų pasiekimai baigus pagrindinę mokyklą atsilieka nuo numatytų pagrindinio ugdymo programoje.

Vidurinėje mokykloje mokiniai gali mokytis trijų užsienio kalbų: *tęsti pirmosios* (pradėtos mokytis pradinėje mokykloje) kalbos mokymąsi ir/arba *antrosios* (pradėtos mokytis pagrindinėje mokykloje) ir /arba pradėti mokytis *naujai pasirinktos* užsienio kalbos. Atsižvelgdama į mokinių pageidavimus ir poreikius, mokykla privalo sudaryti reikiamas mokymosi sąlygas: pagal galimybes suskirstyti mokinius į homogeniškas pagal kalbos mokymosi pasiekimus grupes, taikyti tinkamus mokymo(si) metodus, tikslingai atrinkti ugdymo turinį ir ugdomąją medžiagą, skirti pakankamai laiko.

Mokiniai gali siekti numatyto atitinkamo kalbos mokėjimo lygio (B1 arba B2) tęsdami pirmosios ir/arba antrosios užsienio kalbos mokymąsi. Kalbos mokymosi kurso pasirinkimas siejamas su mokinio pasiekimais baigus pagrindinę mokyklą, jo galimybėmis ir kalbos mokymosi poreikiais. Pavyzdžiui, jei mokinys pagrindinėje mokykloje mokėsi anglų kalbos kaip antrosios užsienio kalbos, tačiau jo pasiekimai viršija numatytą kalbos mokėjimo lygį baigiant pagrindinę mokyklą, vidurinėje mokykloje jis gali pasirinkti į aukštesnį kalbos mokėjimo lygį orientuotą kursą – B2. Ir atvirkščiai, jei mokinio antrosios kalbos pasiekimai baigus pagrindinę mokyklą atsilieka nuo numatytų programoje, jis gali rinktis žemesnio lygio kursą, t.y. ne B1, o A2. Tas pat taikoma ir pirmajai užsienio kalbai. Jei mokinys pasirenka naujai pasirinktos užsienio kalbos kursą, jis siekia išsiugdyti elementarią komunikacinę kompetenciją užsienio kalba. Siekdamas užsibrėžtų tikslų ir atsižvelgdamas į konkrečios kalbos mokymosi galimybes, mokinys pasirenka vieną iš siūlomų užsienio kalbos kursų, orientuotų į kalbos mokėjimo lygius A2 (A1), B1 ar B2 pagal Europos Tarybos siūlomą kalbos mokėjimo lygių skalę.

Be pagrindinių mokymosi kursų mokinys gali pasirinkti papildomus užsienio kalbos modulius. Modulių paskirtis - papildyti ar pagilinti dalyko kompetencijas (*dalinių kompetencijų moduliai*, pvz., kalbos priemonių vartojimo modulis, rašymo modulis, klausymo modulis ir kt.) ir/arba įgyti naujų žinių ir gebėjimų (taip vadinami *teminiai moduliai*, pvz., pvz., anglų/prancūzų/rusų/vokiečių verslo kalbos, debatų, ir kt.). Taip pat galimi *išlyginamieji ar papildantieji pagrindinį kursą* moduliai (pageidaujantiems likviduoti mokymosi spragas ar siekiantiems aukštesnio kalbos mokėjimo lygio). Mokiniai modulius pasirenka atsižvelgdami į išsikeltus kalbos mokymosi tikslus ir konkrečios užsienio kalbos mokymosi poreikius. Modulių programas parengia mokykla (metodinis būrelis, užsienio kalbos mokytojas). Modulių pasiūla turi atliepti konkrečius mokinio (mokinių grupės) kalbos mokymosi poreikius.

9.3. Programos įgyvendinimas: integravimo galimybės, ugdymo gairės, mokymosi aplinka

9.3.1. Integravimo galimybės

Užsienio kalbų mokymosi ryšys su gimtąja kalba labai glaudus. Gimtąja kalba išugdyti komunikaciniai kalbiniai gebėjimai gilinami mokantis užsienio kalbų ir turi teigiamą poveikį ne tik gimtosios kalbos, bet ir kitų dalykų mokymosi reikmėms tenkinti bei būsimajai mokinio profesinei ir gyvenimo veiklai. Užsienio kalbos mokymasis turi padėti rasti sąmoningai gimtosios kalbos vartosenai, o ne tik teigiamos patirties perkėlimui bei įvairiapusiškai integracijai tarp visų dalykų, kurių mokomasi. Tuo tikslu skatintinas užsienio ir gimtosios kalbų bei kitų dalykų mokytojų bendradarbiavimas.

Per autentiškus grožinės literatūros tekstus vidurinėje mokykloje integruojamasi *su literatūros kursu*, kuriame mokiniai susipažįsta su kai kurių užsienio šalių rašytojų kūryba, pagal galimybes originalo kalba skaitant to kurso kūrinių ištraukas, taip pat praplečiant literatūros kursą jame nenumatytais dalykais.

Panašiai siejamasi ir *su istorija, geografija, etika, menais bei kitais dalykais*. Pavyzdžiui, skaitant kokį nors istorinį tekstą, remiamasi istorijos kurso sukurtu bendru kontekstu, o kartu istorijos mokėjimas papildomas, praplečiamas naujomis žiniomis. Muzika ir vaizduojamasis menas ne tik pagyvina ir emociškai nuteikia per pamoką, bet ir praplečia kitos kultūros pažinimą.

Pageidautina, kad vadovėlis ir pats mokytojas, pateikdamas kurį nors kultūros reiškinių, atvertų ir platesnį jo kontekstą. Taip būtų kuriamos sąlygos susidaryti visuminiam kalbos šalies/šalių kultūros vaizdui.

Ugdymo procese derėtų atsižvelgti į tai, kad vienos kalbos mokantis išugdyti gebėjimai turi būti *perkeliami mokantis kitos kalbos*. Mokiniai skatinami lyginti kitas kalbas su gimtąja, atkreipiamas dėmesys į kalbų panašumus ir skirtumus. Svarbu maksimaliai naudotis įvairių kalbų integracijos galimybėmis padedant mokiniams perimti gimtosios kultūros patirtį ir susipažinti su kitomis kultūromis, siekiant išugdyti daugiakalbę ir daugiakultūrę mokinio kompetenciją.

Kalbos mokymosi procese vyksta ir visų komunikacinės kalbinės veiklos rūšių –sakinio ir rašytinio teksto supratimo, sakinės ir rašytinės sąveikos ir raiškos – *vidinė integracija*.

9. 3.2. Ugdymo gairės

Iki šiol efektyviausia užsienio kalbų mokymuisi tebelaikoma taip vadinama *komunikacinė mokymo kryptis*, Ji kildinama iš komunikacijos, informacijos, veiklos teorijų bei psicholingvistikos. Komunikacinis kryptingumas integruoja geriausius kitų mokymosi metodų aspektus bei siūlo įvairius kalbos mokymosi metodų derinius priklausomai nuo kalbos mokymosi tikslų, konteksto, besimokančiųjų poreikių.

Komunikacinio metodo *pagrindas* yra toks mokinių kalbinės veiklos organizavimas, kai beveik visas mokymosi laikas naudojamas kiekvieno mokinio individualiems ir grupiniams veiksams. Veikla paremtas kalbos mokymasis skatina mokinius ne tik vartoti kalbą, bet ir mąstyti, plėtoti kūrybines galias, o grupiniai veiksmai ugdo gebėjimą bendradarbiauti. Užduočių pobūdis priklauso nuo mokymosi fazės, pasiekimų lygmens, nuo tarpinio ir galutinio mokymo(si) tikslo. Kiekviena komunikacinė užduotis išplaukia iš situacijos, kuri mokiniams pažįstama, artima natūraliam bendravimui, juos domina ir kartu plečia ne tik kalbinį, bet ir kultūrinį horizontą. Nauja kalbinė medžiaga (gramatinės struktūros, leksiniai semantiniai kalbos vienetai) pateikiama situacijose, kuriose savaime glūdi poreikis bendrauti. Tokios situacijos – tai projektų rengimas, pokalbiai, diskusijos ir t. t. Atliekant tokias užduotis mokinių dėmesys pirmiausia kreipiamas į kalbos turinį.

Mokiniai skatinami užduotis atlikti intensyviai, poromis ar mažomis grupėmis. Mokytojas pirmiausia žiūri komunikacijos turinio, o išsiaiškinęs klaidų priežastis, šalina jas specialiomis užduotimis, rūpinasi, kad mokinys nesijaustų suvaržytas. Pamokoms būtinas psichologinis komfortas, skatinantis neformalų bendravimą; kiekviena pamoka turi stiprinti kalbos mokymosi motyvaciją.

Mokant kalbos reikia *atsižvelgti į kalbų sąveiką*. Tikslinga teikti aiškinimus, lenteles, sieti su gimtosios kalbos mokėjimu ir žiniomis. Tačiau mokinių gimtoji kalba vartojama labai saikingai: aiškinantis užsienio kalbos reiškinius, užduotis, situacijas, pasitikrinant užsienio kalba gautos informacijos supratimą ir pan. Svarbu, kad mokiniai įprastų formuluoti savo pasakymus pagal užsienio kalbos dėsnius.

Kalbinės veiklos rūšių *mokomasi susietai*, tačiau kiekvienos jų lyginamasis svoris gali kisti priklausomai nuo to, kokie kalbos mokymosi tikslai keliami. Pirmenybė gali būti teikiama recepcijai (klausymui ir/ar skaitymui), žodinei ar rašytinei sąveikai ar raiškai.

Ugdydamas gebėjimą klausyti ir suprasti *sakytinę kalbą* (sakininį tekstą), mokytojas suteikia galimybę mokiniams kuo dažniau klausytis autentiškos kalbos (televizija, radijas, kino filmai, kalbos įrašai ir t. t.). Lavinamos sakinio teksto supratimo (klausymo) strategijos, klausymo užduotis pateikiant pagal teksto pobūdį, situaciją ir klausymo tikslą.

Lavinant gebėjimą skaityti ir suprasti *rašytinį tekstą*, svarbu atsižvelgti į tai, kad mokiniai turi gebėti pasinaudoti įvairiais skaitymo būdais, atitinkančiais skaitymo tikslus. Šie būdai priklauso nuo to, kokios informacijos reikia skaitančiajam – išsamios, detalios ar tik bendros turinio prasmės. Tam reikia įvairių gebėjimų derinių. Toliau lavinamos skaitymo strategijos, atsižvelgiant į teksto pobūdį ir pateikiant skaitymo užduotis bei supratimo pasitikrinimo būdus, atitinkančius skaitymui išsikeltą tikslą. Stengiamasi, kad mokiniai klausytųsi bei skaitytų įvairių tipų minimaliai adaptuotus ir autentiškus dabartinės kalbos tekstus. Svarbu, kad mokymuisi būtų atrenkami tekstai, atspindintys dabarties realijas, įdomūs ir aktualūs mokiniams. Tekstas laikomas atspirties tašku

ugdant visokeriopos kalbinės veiklos gebėjimus: bet kokio teksto (informacinio, publicistinio, mokslo populiarinio ar grožinio) skaitymas visų pirma turi pasitarnauti šio svarbaus uždavinio įgyvendinimui.

Vidurinėje mokykloje toliau vyksta ir socialinis kultūrinis asmenybės ugdymas. Pokalbių, skaitymo ar klausymo temos parenkamos iš įvairių kalbos šalies ar šalių gyvenimo sričių pateikiant situacijas, padedančias nuodugniau suvokti etines, estetines ir kitas tautos kultūros vertybes. Tam naudojamos meno, technikos, architektūros kūrinių reprodukcijos bei nuotraukos, skaitomos grožinių kūrinių ištraukos, susipažįstama su įdomiais ir patraukliais dalykais iš tos tautos žymių žmonių gyvenimo. Kiekviena pamoka turi būti vertybiškai įprasminama: tekstai, komunikacinės situacijos – prasmingos, realios, atitinkančios mokinių gyvenimo patirtį, polinkius ir ugdymo tikslus.

Mokantis užsienio kalbos ir siekiant ugdomųjų tikslų, taikomi *įvairūs mokymosi metodai*. Svarbu, kad kiekvienas mokinys dirbtų panaudodamas visas savo išgales ir ne tik reikiamu lygiu išmoktų kalbos, bet ir bręstų kaip asmenybė – kūrybiška, aktyvi, gebanti bendradarbiauti, padėti kitiems ir imtis atsakomybės.

Ypač kruopščiai mokytojas turi stebėti *kiekvieno mokinio pažangą*, mokymosi būdą ir vertinti jo efektyvumą. Tuo tikslu mokinys konsultuojamas, su juo tariamasi, jis mokomas ir pats mokosi mokytis, įsivertinti savo pažangą ir planuoti tolesnius mokymosi žingsnius, žadinamas jo pasitikėjimas savimi ir noras mokytis kalbų savarankiškai. Šiuos tikslus realizuoti turi padėti vertinimas. Vertinimas yra sudedamoji ugdymo proceso dalis, todėl privalo derėti su kitais ugdymo proceso elementais. Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimas susideda iš dviejų dalių – vertinimo ugdymo procese ir vertinimo baigus temą, kursą, modulį. Pirmuoju atveju svarbiausias yra formuojamasis vertinimas. Jo tikslas – teikti mokytojui ir mokiniui grįžtamąją informaciją apie mokymosi pažangą. Formuojamasis vertinimas nesiejamas su pažymiu – jis ne kontroliuoja, o padeda mokiniui matyti savo pažangą mokantis kalbos. Ugdymo procese svarbus ir diagnostinis vertinimas, padedantis nustatyti mokinių stipriąsias puses ir mokymosi spragas. Diagnostinis vertinimas paprastai taikomas prieš pradedant naują temą ar kursą. Jis parodo, ką mokiniai jau žino, moka ir geba, taip pat kokių esama spragų. Pabaigus temą mokymosi rezultatus padeda susumuoti apibendrinamasis vertinimas. Jis išreiškiamas pažymiu. Mokytojas pateikia ir aptaria su mokiniais užduočių vertinimo kriterijus, teikia pagalbą atliekant užduotis taikydamas formuojamojo vertinimo metodus (žodiniai komentarai, klausimai žinioms ir supratimui ir kt.) skatina įsivertinti pagal Europos kalbų aplanką (EKA). Mokiniai skatinami aktyviai dalyvauti planuojant vertinimą, aptariant užduotis ir jų vertinimo kriterijus. Jie dirba poromis, grupėmis, išsakydami savo nuomonę, vertina vienas kito darbą pagal aptartus kriterijus. Mokytojas bendradarbiauja su mokiniais, pastebi ir pripažįsta įvairius jų laimėjimus, padrašina diskutuoti apie užduoties atlikimą.

Konkrečių komunikacinių tikslų siekimas orientuoja į tokias *mokymo priemones*, kurios mokytų visokeriopos kalbinės veiklos bei atitiktų kursuose numatytą tematiką. Naudojami mokymo priemonių komplektai, kuriuos sudaro mokinio vadovėlis, pratybų ir gramatikos sąsiuviniai, kompaktiniai diskai, mokytojo knyga. Kartu naudojamos papildomos mokymo(si) priemonės: skaitinių knygų, vaizdo medžiaga, kompiuterinės mokomosios programos, lentelės ir kt. Mokykloje tikslinga turėti gramatikos žinynus ir dviejų kalbų bei aiškinamuosius žodynus. Mokytojas renka mokymo priemonių komplektą, atitinkantį programos reikalavimus bei mokymo tikslus, ir naudoja mokymo metodus, kuriais jo mokiniai gali pasiekti geriausių rezultatų. Svarbu, kad mokytojas tinkamai parinktų ugdomąją medžiagą, ypač kad jos turinys būtų aktualus.

9.3.3. Mokymosi aplinka

Mokykloje siekiama kurti saugią mokymosi aplinką, kurioje mokinių ir mokytojų, taip pat mokinių tarpusavio santykiai grindžiami *tolerancija*, skatinama minčių ir nuomonių įvairovė, sudaromos sąlygos ugdytis kritiniam mokinių mąstymui ir kitoms intelektinėms galioms skleisti; jaučiamas pasitenkinimas dėl priklausymo bendrijai, bendruomenei, kuriamos ir puoselėjamos tradicijos; ugdoma pagarba kitos tautos, įsitikinimų, rasės ar kultūros žmonėms.

Besimokančiųjų santykių kūrimas grindžiamas *laisve, atsakomybe ir bendradarbiavimu*: mokiniui sudaroma galimybė rinktis užduotis, individualų darbo tempą, veiklos planą, papildomą veiklą ir kt. Kartu ugdomas supratimas, kad už savo pasirinkimus yra atsakingas pats mokinys.

Mokymasis grindžiamas bendradarbiavimu, jo sėkmė priklauso nuo kiekvieno bendruomenės nario išsipareigojimo aktyviai dalyvauti veikloje, priimti atsakomybę, dalytis patirtimi, informacija, idėjomis, išgirsti kitą. Mokytojas irgi pataria, vadovauja diskusijoms ir kartu mokosi.

Mokymosi aplinka turi skatinti *kūrybingumą*: ugdomas mokinių mąstymo novatoriškumas ir lankstumas, sudaromos sąlygos išvelgti, pastebėti problemas, mąstyti, eksperimentuoti, ugdomas palankumas naujumui, savitumui, lavinama vaizduotė, žadinamas jautrumas, smalsumas, atvirumas sau ir kitiems, mokiniai skatinami dalyvauti įvairioje veikloje, kad patenkintų saviraiškos poreikį, atrastų problemų sprendimus bei perteiktų juos įvairiomis priemonėmis ir būdais.

Aplinka, kurioje mokomasi, turėtų būti *funkcional*, pritaikyta įvairių poreikių mokiniams ir įvairiems jų poreikiams, mobili: klasėje nesunku sukurti mažesnes erdves individualiai ar grupinei mokinių veiklai, pritaikyti erdvę veiklos specifikai; įranga ir priemonės turėtų atitikti šiuolaikinio ugdymo proceso poreikius ir reikalavimus. Ugdydami komunikavimo gebėjimus mokiniai turėtų naudotis naujomis technologijomis (kompiuteriais, įvairialypės informacijos įranga). Jiems turėtų būti suteikta galimybių mokymosi proceso metu naudotis įvairiais šaltiniais: įvairaus pobūdžio žodynais, žinynais, internetu. Mokymosi aplinka turi būti *saugi, higieniška ir estetiška*: jauki, autentiška ir skoninga, darni erdvės, daiktų ir spalvų kompozicijos požiūriu, pasižyminti mokinių darbų ar svarbios mokomosios medžiagos eksponavimo kultūra. Saugioje, patrauklioje ir patogioje aplinkoje mokiniai ir mokytojai gerai jaučiasi, yra darbingi. Stimuliuojanti emocinė aplinka, kurią sudaro šilti, bendradarbiavimu grindžiami mokinių, mokytojų ir tėvų santykiai, skatina sėkmingai mokytis.

9.4. Mokinių pasiekimai, turinio apimtis, vertinimas

9.4. 1. Kursai, orientuoti į ET kalbos mokėjimo lygius B1 ir B2

9.4.1.1. Mokinių pasiekimai

Lentelėje aprašomi mokinių pasiekimai, orientuoti į kalbinės komunikacinės kompetencijos ugdymą. Kompetencija suprantama kaip žinių, gebėjimų ir nuostatų visuma.

Į kalbos mokėjimo lygį B2 orientuoto kurso pasiekimai integruoja B1 kurso pasiekimus.

1. Sakytinio teksto supratimas (klausymas)		
Mokinių pasiekimai		
Esminis gebėjimas - suprasti sakinę betarpišką ir įvairiomis informacijos priemonėmis perduodamą autentišką bendrinę normalaus tempo ir aiškios diktijos kalbą programos temomis , atitinkančią mokinio patirtį.		
Gebėjimai	B1	B2
1.1. Bendras apibūdinimas	<ul style="list-style-type: none"> Suprasti tiesmuką faktinę informaciją įprastomis kasdienio gyvenimo temomis. Suprasti esmę ir konkrečias detales, jei kalbama aiškiai ir bendrine tartimi. Taikyti sakinio teksto supratimo (klausymo) strategijas. 	<ul style="list-style-type: none"> Suprasti turinio ir kalbinės raiškos atžvilgiu sudėtingą kalbą tiek konkrečiomis, tiek abstrakčiomis temomis. Suprasti išplėtotą kalbą ir sudėtingą argumentavimą, jei tema yra žinoma. Savarankiškai ir tikslingai taikyti sakinio teksto supratimo (klausymo) strategijas.
1.2. Pokalbio ir diskusijos supratimas	<ul style="list-style-type: none"> Suprasti svarbiausias ilgesnio pokalbio mintis, jei kalbama aiškiai ir bendrine tartimi. Suprasti pagrindines neoficialių diskusijų mintis, jei aiškiai kalbama bendrine kalba. 	<ul style="list-style-type: none"> Suprasti didžiąją dalį to, kas kalbama ilgame ir sudėtingesniame pokalbyje ir diskusijoje.
1.3. Tiesiogiai perteikiamos monologinės kalbos supratimas	<ul style="list-style-type: none"> Suprasti pranešimo ar pasakojimo pagrindinę informaciją, jei dėstymas yra paprastas ir aiškios struktūros. 	<ul style="list-style-type: none"> Suprasti turinio ir kalbos atžvilgiu sudėtingų pranešimų, pasakojimų, samprotavimų pagrindinę informaciją.
1.4. Skelbimų ir nurodymų supratimas	<ul style="list-style-type: none"> Suprasti paprastą informaciją skelbimuose ir detaliuose nurodymuose. 	<ul style="list-style-type: none"> Detaliai suprasti sudėtingesnio turinio skelbimus ir nurodymus.
1.5. Radijo (laidų, interviu, informacinių pranešimų, naujienų, oro prognozių ir kt.) ir garso įrašų supratimas	<ul style="list-style-type: none"> Suprasti svarbiausias radijo laidų ir garso įrašų mintis. Suprasti pagrindinę informacinių pranešimų, oro prognozių informaciją, jei kalbama palyginti 	<ul style="list-style-type: none"> Suprasti įvairių sričių įrašytus tekstus, nustatyti kalbėtojo požiūrius ir nuostatas, informacijos turinį. Detaliai suprasti daugumą radijo dokumentinių laidų bei kitokių garso įrašų, nustatyti kalbėtojo

	lėtai ir aiškiai. <ul style="list-style-type: none"> • Detaliai suprasti neilgus informacinius pranešimus ir naujienas, kuriuose informacija pateikiama tiesmukai. 	nuotaiką, kalbėjimo toną ir pan.
1.6. Televizijos laidų ir filmų supratimas	<ul style="list-style-type: none"> • Suprasti pagrindines televizijos laidų mintis, kai kalbama palyginti lėtai. • Suprasti kino filmus, kurių pasakojimas grindžiamas vaizdais ir veiksmu, o veikėjų kalba aiški ir tiesmuka. 	<ul style="list-style-type: none"> • Detaliai suprasti didžiąją dalį televizijos žinių ir laidų apie einamuosius įvykius. • Detaliai suprasti dokumentinius filmus, tiesioginius interviu, pokalbių laidas, spektaklius ir daugumą kino filmų. • Apibendrinti filmo ar spektaklio siužetą ir įvykių seką.
2. Rašytinio teksto supratimas (skaitymas)		
Esminis gebėjimas - suprasti įvairaus pobūdžio autentiškus tekstus programos temomis , atitinkančius mokinio patirtį.		
Gebėjimai	B1	B2
2.1. Bendras apibūdinimas	<ul style="list-style-type: none"> • Suprasti aprašomojo, informuojamojo, pasakojamojo ir mišraus tipo tekstus su samprotavimo elementais kasdienio gyvenimo temomis, kuriuose tiesmukai pateikiama faktinė informacija. • Taikyti rašytinio teksto supratimo(skaitymo) strategijas. • Naudotis dviejų kalbų ir aiškinamaisiais žodynais. 	<ul style="list-style-type: none"> • Suprasti įvairaus tipo tekstus (pasakojimus, aprašymus, samprotavimus, informuojamojo tipo tekstus). • Skaityti įvairiais būdais, įvairiu tempu, atsižvelgiant į teksto tipą bei skaitymo tikslus. • Tikslingai pasirinkti ir efektyviai taikyti rašytinio teksto supratimo (skaitymo) strategijas. • Tikslingai naudotis dviejų kalbų bendraisiais, aiškinamaisiais žodynais ir žinynais bei kita pagalbine medžiaga.
2.2. Susirašinėjimo (laiškų, elektroninių žinučių) supratimas	<ul style="list-style-type: none"> • Suprasti įvykių, jausmų, norų aprašymus elektroninėse žinutėse ir asmeniniuose laiškuose. 	<ul style="list-style-type: none"> • Suprasti bet kokią korespondenciją, susijusią su asmens interesų sritimi, ir lengvai suvokti jos esmę.
2.3. Skaitymas pažintiniais tikslais	<ul style="list-style-type: none"> • Suprasti nesudėtingus krašto pažinimo tekstus, trumpus pasakojimus apie įvykius ir žmones, sekti pasakojimo raidą, temų, veiksmų, vietų, laiko kaitą. 	<ul style="list-style-type: none"> • Peržvelgti ilgą ir sudėtingą tekstą ir rasti svarbias detales. • Suprasti recenzijas kultūros temomis (pvz., apie filmus, spektaklius, koncertus, knygas), glaustai apibendrinti pagrindines mintis.
2.4. Skaitymas ieškant informacijos ir	<ul style="list-style-type: none"> • Suprasti aiškios struktūros teksto (pvz., 	<ul style="list-style-type: none"> • Suprasti aktualios problematikos laikraščio

argumentų	laikraščio straipsnio) svarbiausias mintis, problemas. <ul style="list-style-type: none"> Išrinkti reikiamą informaciją iš keleto trumpų tekstų (pvz., žinių suvestinių, informacinių brošiūrų) ar teksto vietų. Peržvelgti paprastus tekstus (pavyzdžiui, skelbimus, informacinius bukletus), ieškant reikiamos informacijos. Palyginti kelių šaltinių informaciją ir ją apibendrinti. 	straipsnius ir pranešimus, kuriuose reiškiamos nuostatos ar požiūriai. <ul style="list-style-type: none"> Suprasti mokslo populiariusius tekstus, jei yra galimybė kartais pasinaudoti žodynu. Rasti teksto fragmentus, reiškiančius: pagrindinę mintį ar esminę informaciją, svarbiausius argumentus, reikalingas detales. Apibendrinti informacinių straipsnių, interviu ištraukas, kuriuose yra nuomonių, ragumentų ir svarstymų.
2.5. Nurodymų, instrukcijų, skelbimų skaitymas	<ul style="list-style-type: none"> Suprasti aiškų, paprastą skelbimą, instrukciją arba nurodymą. 	<ul style="list-style-type: none"> Suprasti ilgus, sudėtingus nurodymus, instrukcijas ir jų detales, pavyzdžiui, sąlygas, perspėjimus, rasti reikiamus paaiškinimus, jei gali sunkesnes vietas perskaityti pakartotinai.
2.6. Grožinių tekstų supratimas*	<ul style="list-style-type: none"> Suprasti trumpų nesudėtingų šiuolaikinės prozos kūrinių ištraukas, kuriuose aprašomi konkretūs veiksmai, susiję aiškiais laiko ir priežastingumo ryšiais. 	<ul style="list-style-type: none"> Suprasti aiškios struktūros pasakojimo siužetą, suvokti svarbiausius epizodus ir įvykius. Apibūdinti apsakymo, apsakos ar romano ištraukos veikėjų charakterius ir santykius.
3. Sakytinė sąveika (kalbėjimas)		
Esminis gebėjimas - bendrauti programos temomis pasiekiant užsibrėžtą komunikacijos tikslą.		
Gebėjimai	B1	B2
3.1. Bendras apibūdinimas	<ul style="list-style-type: none"> Dalyvauti pokalbyje kasdienio gyvenimo temomis, keistis informacija, įsitraukti į pokalbį, reikšti savo nuomonę. Pasirinkti tinkamas kalbos priemones komunikaciniam tikslui pasiekti, pritaikyti kalbą adresatui ir pagal situaciją. Taikyti sakytinės sąveikos (kalbėjimo) ir kompensavimo strategijas. Reikšti daug komunikacinių intencijų ir į jas reaguoti, vartojant patį paprasčiausią neutralų registrą. 	<ul style="list-style-type: none"> Sąveikauti lengvai ir spontaniškai. Pabrėžti, kuomet asmeniškai svarbūs yra įvykiai ar patirtis, aiškiai išdėstyti ir pagrįsti savo požiūrį paaiškinant ir pateikdiant argumentų. Pasirinkti tinkamus komunikacijai kalbos vienetų, derinti įvairių formų ir stilių elementus, tikslingai pritaikanti stilistiškai diferencijuotą kalbą, labiau atitinkančią tikslą ir adresatą. Tikslingai ir efektyviai taikyti sakytinės sąveikos (kalbėjimo) ir kompensavimo strategijas. Parinkti įvairius raiškos variantus ketindami išreikšti

	<ul style="list-style-type: none"> Lanksčiai naudotis paprastos kalbos ištekliais, parinkti tinkamas raiškos priemones ne tik įprastose, bet mažiau įprastose situacijose. 	<p>tą pačią mintį.</p> <ul style="list-style-type: none"> Prisitaikyti prie pokalbio krypties, stiliaus ir akcento pokyčių.
3.2. Pašnekovo supratimas	<ul style="list-style-type: none"> Suprasti, kas kasdieniuose pokalbiuose sakoma aiškiai tartimi, tačiau kartais turi paprašyti pakartoti tam tikrus žodžius ar posakius. 	<ul style="list-style-type: none"> Detaliai suprasti, kas yra sakoma bendrine kalba net ir triukšmingoje aplinkoje.
3.3. Dalyvavimas pokalbyje	<ul style="list-style-type: none"> Gali nepasirengęs įsitraukti į pokalbius kasdienio gyvenimo temomis. Suprasti, kas aiškiai sakoma įprastuose pokalbiuose, kai krepiamasi tiesiogiai, nors kartais gali prireikti paprašyti pakartoti kai kuriuos žodžius ir frazes. Pradėti, palaikyti ir įsiterpti į pokalbį žinoma tema, bet kartais gali būti sunku suprasti, ypač kai bandoma tiksliai pasakyti būtent tai, ką nori. 	<ul style="list-style-type: none"> Dalyvauti pokalbiuose abstrakčiomis ir kultūrinėmis temomis, bet gali būti sudėtinga dalyvauti pokalbyje su keliais gimtakalbiais, jei dauguma jų visai nesitaiko prie pašnekovo. Aktyviai dalyvauti išplėtotame pokalbyje kasdienio gyvenimo temomis. Reikšti jausmų niuansus ir pabrėžti įvykių svarbą sau ir kitiems.
3.4. Dalyvavimas neoficialioje diskusijoje	<ul style="list-style-type: none"> Bendrais bruožais suprasti pagrindines neoficialių diskusijų su draugais mintis, jei aiškiai kalbama bendrine kalba. Pasakyti ar paklausti asmeninės nuomonės ir požiūrio, trumpai pakomentuoti kitų požiūrį. 	<ul style="list-style-type: none"> Suprasti didžiąją dalį to, apie ką diskutuojama, bet gali būti sunku veiksmingai dalyvauti diskusijoje, jei pašnekovai nederina prie pašnekovo savo kalbėjimo. Aktyviai diskutuoti, komentuoti, aiškiai išsakyti savo požiūrį, vertinti alternatyvius pasiūlymus, kelti hipotezes ir į jas reaguoti. Paašškinti ir paremti savo nuomonę pateikiant tinkamų paašškinių, įrodymų ar komentarų.
3.5. Dalyvavimas oficialioje diskusijoje	<ul style="list-style-type: none"> Dalyvauti įprastose oficialiose diskusijose žinomomis temomis, kai kalbama aiškiai, bendrine kalba ir kai reikia keistis faktine informacija ar diskutuoti sprendžiant praktinius klausimus. Aiškiai išdėstyti savo nuomonę, bet gali patirti sunkumų, kai reikia dalyvauti ilgesnėje diskusijoje. 	<ul style="list-style-type: none"> Aktyviai dalyvauti oficialiose diskusijose įvairiomis temomis. Tiksliai reikšti savo mintis bei nuomonę; įtikinamai pateikti bei atremti argumentus. Paašškinti ir paremti savo nuomonę, įvertinti alternatyvius pasiūlymus, kelti hipotezes ir reaguoti į iškeltas kitų. Sekti grupės diskusiją ir joje dalyvauti, jei kalbama greitai ir vartojama šnekamoji kalba.

3.6. Tikslingas bendradarbiavimas (pvz., renginio organizavimas, projektinė veikla)	<ul style="list-style-type: none"> Suprantamai išreikšti savo nuomonę ir reaguoti sprendžiant problemą tokiais klausimais, kaip suorganizuoti kokį renginį, pavyzdžiui, išvyką. Trumpai pakomentuoti kitų požiūrius. Bendrais bruožais suprasti, kas sakoma, ir, reikalui esant, pakartoti, kas pasakyta, kad patvirtintų, jog suprato. 	<ul style="list-style-type: none"> Aiškiai išdėstyti problemą ar klausimą aptariant priežastis ar pasekmes ir pasveriant skirtingų sprendimo būdų pranašumus bei trūkumus, paaiškinti problemą. Išreikšti savo nuomonę ir reakciją į galimus problemos sprendimo būdus ar klausimus, pavyzdžiui, ką daryti toliau; trumpai paaiškinti priežastis.
3.7. Bendravimas gaunant, teikiant informaciją ir keičiantis informacija	<ul style="list-style-type: none"> Keistis informacija kasdienio gyvenimo temomis, ją patikrinti ir patvirtinti. Paaiškinti, kaip ką nors padaryti, duodant detalius nurodymus. Gauti ir perteikti tiesmuką faktinę informaciją. Paklausti nurodymų, smulkesnės informacijos. 	<ul style="list-style-type: none"> Suprasti ir keistis sudėtinga informacija įvairiais klausimais. Aiškiai, detalai nupasakoti, kaip atlikti kokią nors užduotį. Apibendrinti ir pateikti informaciją bei argumentus iš keleto šaltinių. Apibendrinti ir išreikšti savo nuomonę apie apsakymą, straipsnį, pokalbį, diskusiją, interviu arba dokumentinį filmą
3.8. Dalyvavimas interviu	<ul style="list-style-type: none"> Dalyvauti interviu iš anksto pasirengus, patikrindant ir patvirtindanti informaciją, tačiau gali retkarčiais prireikti paprašyti pašnekovo pakartoti, jei šis kalba greitai ar plačiai. Naudotis iš anksto parengtais klausimais, tačiau gali spontaniškai paklausti vieno kito klausimo. 	<ul style="list-style-type: none"> Veiksmingai ir laisvai dalyvauti interviu; spontaniškai nukrypti nuo iš anksto parengtų klausimų, kad gauti reikiamų atsakymų. Gali imtis iniciatyvos pokalbio metu, pašnekovui truputį padedant ar paraginant praplėsti mintis ir toliau jas paaiškinti.
4. Sakytinė raiška (kalbėjimas)		
Esminis gebėjimas - kurti įvairaus pobūdžio tekstus žodžiu programos temomis siekiant užsibrėžto komunikacijos tikslo.		
Gebėjimai	B1	B2
4.1. Bendras apibūdinimas	<ul style="list-style-type: none"> Gana laisvai tiesmukai pasakoti ir apibūdinti kokį nors dalyką, nuosekliai dėstant mintis. Pasirinkti tinkamus komunikacijai kalbos vienetų, tikslingai pritaikyti kalbą, labiau atitinkančią kalbėjimo tikslą ir adresatą. 	<ul style="list-style-type: none"> Aiškiai, smulkiai apibūdinti ir pristatyti daugelį dalykų, išplėtojant ir pagrindžiant mintis papildomais teiginiais ir tinkamais pavyzdžiais. Derinti įvairių formų ir stilių elementus, tikslingai pritaikant stilistiškai diferencijuotą kalbą, labiau atitinkančią tikslą ir adresatą.

	<ul style="list-style-type: none"> • Taikyti sakytinės raiškos (sakytinio teksto) kūrimo strategijas: planuoti, kurti koreguoti sakinį tekstą 	<ul style="list-style-type: none"> • Tiksliai ir efektyviai taikyti sakytinės raiškos(sakytinio teksto) teksto kūrimo strategijas: planuoti, kurti ir koreguoti sakinį tekstą
4.2. Monologas: patirties apibūdinimas	<ul style="list-style-type: none"> • Tiesmukai apibūdinti daugelį žinomų dalykų. • Gana laisvai tiesmukai pasakoti ar apibūdinti, nuosekliai pateikiant mintis. • Papasakoti knygos ar filmo siužetą ir išsakyti savo nuomonę. • Apibūdinti svajones, viltis, siekius. • Apibūdinti tikrus ar įsivaizduojamus įvykius. 	<ul style="list-style-type: none"> • Aiškiai, nuosekliai apibūdinti platų spektrą dalykų, susijusių su asmenine patirtimi. • Nupasakoti netikėto įvykio detales. • Smulkiai papasakoti apie patirtį, apibūdinant jausmus ir reakcijas. • Kurti aiškų aprašymą ar pasakojimą, svarbiausias mintis išplečiant ir paremiant tinkamomis detalėmis ir pavyzdžiais.
4.3. Monologas: argumentavimas	<ul style="list-style-type: none"> • Trumpai pagrįsti ir paaiškinti nuomonę, planus ir veiksmus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Paaiškinti požiūrį į svarbų klausimą, pateikiant įvairių pranašumų ir trūkumų. • Logiškai sieti argumentus. • Aiškiai argumentuoti, savo nuomonę išplečiant ir paremiant papildomomis mintimis ir tinkamais pavyzdžiais.
4.4. Viešasis kalbėjimas	<ul style="list-style-type: none"> • Pateikti iš anksto parengtą tiesmuką pranešimą žinomomis temomis, kalbėti pakankamai aiškiai, paaiškinant pakankamai tiksliai pagrindines mintis. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pateikti aiškų iš anksto parengtą pranešimą, pabrėžiant reikšmingas mintis ir tinkamus argumentus, paremiant tam tikrą požiūrį argumentais, „už“ ar „prieš“.
5. Rašytinė sąveika ir raiška (rašymas)		
Esminis gebėjimas – Esminis gebėjimas – bendrauti ir kurti įvairaus pobūdžio tekstus raštu programos temomis siekiant užsibrėžto komunikacinio tikslo.		
Gebėjimai	B1	B2
5.1. Bendras apibūdinimas	<ul style="list-style-type: none"> • Aiškiai paklausti, kas yra svarbu, ir pakankamai tiksliai perteikti informaciją ir savo mintis tiek konkrečiomis, tiek abstrakčiomis temomis, patikrinti informaciją ir ją paaiškinti. • Kurti tiesmukus, rišlius tekstus su savo interesų sritimi susijusiomis temomis, aiškiai ir nuosekliai sėdįnt sakinius į vientisą tekstą. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tiksliai ir aiškiai perteikti tiek savo, tiek kitų naujienas ir požiūrius. • Kurti aiškius, detalius tekstus Programos temomis, apibendrinant, samprotaudjant ir įvertinant įvairių šaltinių informaciją ir argumentus.

	<ul style="list-style-type: none"> • Padedant mokytojui planuoti ir koreguoti teksto kūrimo procesą ir produktą (tekstą). • Pasirinkti tinkamas kalbos priemonės komunikaciniam tikslui pasiekti, pritaikyti kalbą adresatui pagal situaciją. 	<ul style="list-style-type: none"> • Savarankiškai planuoti ir koreguoti teksto kūrimo procesą ir produktą (tekstą). • Pasirinkti tinkamas kalbos priemonės komunikaciniam tikslui pasiekti, derinant įvairių formų ir stilių elementus pagal žanro reikalavimus.
5.2. Susirašinėjimas (rašteliai, žinutės, asmeniniai ir pusiau oficialūs laišakai)	<ul style="list-style-type: none"> • Suprantamai rašyti žinutes ir pranešimus, perteikiant paprastą svarbią informaciją, prašant informacijos ir taip pat prašant paaiškinti, kas nesuprasta, bet atrodo svarbu. • Rašyti asmeninius laiškus, perteikiant naujienas, išdėstant savo mintis ir su tam tikromis detalėmis aprašant savo patirtį, jausmus ar įvykius. • Rašyti pusiau oficialius laiškus, prašant informacijos ar pateikiant informaciją. 	<ul style="list-style-type: none"> • Suprantamai rašyti žinutes ir pranešimus, perteikiant paprastą svarbią informaciją, prašanti informacijos ir taip pat prašant paaiškinti, ko nesupranta, bet atrodo svarbu. • Rašyti asmeninius laiškus, perteikiant savo jausmus, pabrėžiant asmeninę įvykių ir patirties svarbą bei komentuojant asmens, su kuriuo susirašinėjama, naujienas ir požiūrius. • Rašyti pusiau oficialius laiškus įvairiais tikslais: atsiprašyti, nusiskusti, padėkoti, paaiškinti ir kt.
5.3. Kūrybinis rašymas (laisvos formos rašinys)	<ul style="list-style-type: none"> • Tiesmukai ar su tam tikromis detalėmis papasakoti istoriją, aprašyti dalykus, susijusius su asmens interesų sritimi. • Rišliai aprašyti patirtį, jausmus ir reakcijas. • Aprašyti tikrus ir įsivaizduojamus įvykius. 	<ul style="list-style-type: none"> • Detaliai pasakoti ir išsamiai aprašyti įvairius dalykus. • Detaliai aprašyti patirtį, jausmus, reakcijas. • Aiškiai, detaliai aprašyti tikrus ir įsivaizduojamus įvykius.
5.4. Akademinis/dalykinis rašymas (apibrėžtos formos rašinys/esė)	<ul style="list-style-type: none"> • Rašyti trumpą paprastą aprašomojo, pasakojamojo ir samprotaujamojo tipo esė, laikantis žanro reikalaujamos formos ir žodyno. • Rašyti pranešimus glaustai apibendrinami faktinę informaciją apie žinomus dalykus ir perteikdami savo nuomonę. 	<ul style="list-style-type: none"> • Rašyti ilgesnę aprašomojo, pasakojamojo ar samprotaujamojo tipo esė, tinkamai išryškinant svarbiausias mintis ir aktualias paremiamąsias detales bei efektyviai pasirenkant minčių dėstymo strategiją/būdą (pagrindžiant pateiktus požiūrius argumentais „už“ ir „prieš“ ar paaiškinant įvairių dalykų pranašumus ir trūkumus ar atskleidžiant aprašomų dalykų priežasties ir pasekmės ryšį arba kt.). • Rašyti pranešimus glaustai apibendrinant įvairių šaltinių informaciją ir argumentus ir perteikiant savo nuomonę. • Apžvelgti filmą, knygą, spektaklį.

6. Lingvistinė kompetencija

6.1. Bendroji kalbinė aprėptis	
B2	Turi pakankamai kalbinės aprėpties, kad galėtų aiškiai apibūdinti, išreikšti požiūrius ir pateikti argumentų per daug pastebimai neieškant žodžių, vartodjant sudėtingas gramatines konstrukcijas.
B1	Turi užtektinai kalbos žinių, kad galėtų su jomis išsiversti. Pakankamas žodynas leidžia šiek tiek dvejojant ir perfrazuojant išsakyti savo mintis tokiomis temomis kaip šeima, pomėgiai, darbas, kelionės, kultūriniai renginiai, tačiau žodyno ribotumas verčia kartotis arba kartais dėl to netgi sunku suformuluoti mintis.
6.2. Žodyno aprėptis	
B2	Žodynas yra pakankamai platus, kad mokinys galėtų reikšti mintis bendrosiomis temomis. Norint išvengti dažno kartojimosi, mintys formuluojamos įvairiai, bet dėl žodyno spragų vis dėlto gali būti sudvejojama ar perfrazuojama.
B1	Žodyno mokama užtektinai, kad šiek tiek perfrazuojant būtų galima perteikti savo mintis dauguma su asmeniniu gyvenimu susijusių temų: šeimos, pomėgių, kelionių ir kt.
6.3. Žodyno vartojimas	
B2	Žodžiai iš esmės vartojami taisyklingai; jei supainiojus pasirenkamas netinkamas žodis, komunikacijos tai netrikdo.
B1	Gerai vartojamas pagrindinis žodynas, bet reiškiant sudėtingesnes mintis ar susidūrus su nežinomomis temomis bei situacijomis vis dėlto pasitaiko didesnių klaidų.
6.4. Gramatinis taisyklingumas	
B2	Gramatinės formos ir konstrukcijos vartojamos iš esmės taisyklingai. Tokių klaidų, kurios sukeltų nesusipratimų, nedaroma.
B1	Gana taisyklingai vartojamos dažniau pasitaikančios sakinių konstrukcijos ir su labiau nuspėjamomis situacijomis susiję pasakymai.
6.5. Tartis ir intonacija	
B2	Tartis ir intonacija aiški ir natūrali.
B1	Tartis gerai suprantama, net jei kartais akivaizdus kitos kalbos kalbos akcentas ir tariant retkarčiais klystama.
6.6. Rašyba	
B2	Geba kurti aiškiai suprantamą ištisinį tekstą, kuriame paisoma įprastos struktūros reikalavimų ir skirstymo pastraipomis taisyklių. Rašyba ir skyryba gana taisyklingos, bet gali būti pastebima gimtosios kalbos įtaka.
B1	Geba kurti ištisinį tekstą, kuris iš esmės yra visas suprantamas. Rašyba, skyryba ir teksto išdėstymas yra pakankamai taisyklingi, kad būtų galima sekti mintį.

9.4.1.2. Turinio apimtis.

1. Tematika.

Abiejuose kursuose naujomis situacijomis ir nauja tematika turtinamas kalbos supratimas ir raiška, daugiausia dėmesio skiriant jos funkcionavimui kalbos šalies (šalių) realijose, plėtojant asmeninį požiūrį bei gretinant kalbos šalies (šalių) ir savosios kultūros vertybes.

Temos yra orientacinės. Įvairiose mokymo priemonėse (vadovėlių serijose) pateikiami įvairūs temų ir potemių deriniai. Pateiktos temos apima dvi kalbos vartojimo sritis: asmeninio gyvenimo ir visuomeninio gyvenimo (viešosios veiklos). Potemių išvardijimas nėra baigtinis: jos iliustruoja temos kontekstą. *Pasviruoju šriftu* pateikiamos temos ir potemės skiriamos tik į kalbos mokėjimo lygį B2 orientuotam kursui.

Apie save (charakteris, įsitikinimai, veikla, laisvalaikis, pramogos, pomėgiai ir kt.).

Jaunimo gyvenimas (jaunimo gyvenimo būdas, santykiai su bendraamžiais ir tėvais; laisvalaikis, pomėgiai, gyvenimo tikslai, vertybės ir kt.).

Mokymasis, ateities planai (mokykla, mokymasis, dalyvavimas mokyklos gyvenime; ateities planai; profesijos pasirinkimas; užsienio kalbų mokymasis ir kt.)

Kelionės ir susisiekimas (miestai ir šalys, transporto priemonės, viešbučiai, turistiniai maršrutai ir kt.).

Paslaugos ir aptarnavimas (kavinė, restoranas, parduotuvės ir pirkiniai, bankas, policija, medicininis aptarnavimas, buitines paslaugas ir kt.).

Gyvenamoji vieta ir aplinka (namas/butas, miestas/kaimas, gyvenimo sąlygos mieste ir kaime ir kt.)

Šiuolaikinės informavimo priemonės (televizija, radijas, spauda, reklama, internetas ir kt.)

Aplinkos apsauga (šalies flora ir fauna, klimatas, orai; dabarties ekologijos problemos ir kt.)

Sveika gyvensena (sveikas gyvenimo būdas; gyvenimo būdas mieste ir kaime; sportas, sveika mityba ir kt.)

Dabarties pasaulis (kasdieniai įvykiai, dabarties aktualijos, *dabarties pasaulio bruožai: globalizacija, daugiatautis ir daugiakultūris pasaulis ir kt.*)

Kultūra, menas (kinas, teatras, muzika, *vaizduojamasis menas, architektūra, grožinė literatūra*, šventės, kultūriniai renginiai, tradicijos, papročiai ir kt.)

Kalbos ir gimtoji šalis (*integruojama į kitas temas (potemes)*): visuomeninis gyvenimas, *mokslo laimėjimai, rašytojų, menininkų, kompozitorių, mokslo, valstybės, visuomenės veikėjų gyvenimo ir veiklos epizodai.*

2. Pragmatinės kompetencijos aprėptis

Komunikacinės intencijos

Komunikacinės intencijos į B2 lygį orientuotoje programoje daugiau diferencijuojamos; plečiamas spektras intencijų emocijoms reikšti; daugiau dėmesio skiriama pagrindinių teksto kūrimo intencijų realizavimui.

Pasviruoju šriftu pateikiamos intencijos akcentuotinos į kalbos mokėjimo lygį B2 orientuotam kursui.

Gauti ir teikti informaciją:

- pasakyti pavadinimą, apibrėžti, įvardyti;
- konstatuoti, pranešti, pasakyti, informuoti, paaiškinti, pagrįsti;
- užduoti klausimų ir atsakyti, konstatuojant laiką, vietą, būdą, kiekybę, priežastį;
- pataisyti pabrėžiant teigimą ar neigimą.

Išreikšti ir sužinoti nuostata, požiūrį, nuomonę, poziciją:

- pritarti, sutikti su teiginiu, paklausti, ar sutinka su teiginiu arba nuomone;
- nepritarti, nesutikti su teiginiu ar nuomone, paneigti;
- išreikšti arba sužinoti apie norą, ketinimą, džiaugsmą, patikimą, nepatikimą, privalėjimą, neprivalėjimą, leidimą, neleidimą, pasitenkinimą, nepasitenkinimą;
- padėkoti, atsakyti į padėkojimą;
- nusakyti arba paklausti, kas žinoma, pažįstama;

- pasakyti arba paklausti, ar prisimena, ar ką nors užmiršo;
- atsiprašyti, apgailestauti, atsakyti į atsiprašymą;
- išreikšti arba sužinoti apie galimybę, tikimybę, domėjimąsi, nesidomėjimą, nusiminimą, baimę, viltį;

nusivylimą;

- išreikšti arba sužinoti apie tikrumą, netikrumą, būtinumą, neišvengiamumą, nustebimą, nusivylimą;
- nuraminti;
- pasakyti arba paklausti, kam teikiama pirmenybė.

Raginti, įkalbinėti:

- pasiūlyti ką nors veikti, sutikti arba nesutikti su pasiūlymu;
- paprašyti ką nors veikti, paprašyti padėti, pasiūlyti pagalbą, paprašyti paduoti daiktą ir tinkamai atsakyti;

- įspėti, nurodyti, patarti ką nors daryti ar nedaryti;
- pakviesti, priimti pasiūlymą ar kvietimą, atsisakyti pasiūlymo, kvietimo;
- paklausti, ar kvietimas arba pasiūlymas priimamas;
- paskatinti ką nors daryti.

Dalyvauti pokalbyje:

- pradėti arba užbaigti, palaikyti pokalbį;
- suabejoti, pasitaisyti, pataisyti, patikslinti;
- pateikti temą, pavyzdžių, pabrėžti;
- išreikšti nuomonę, paklausti nuomonės;
- apibendrinti, išvardyti;
- pakeisti temą, įsiterpti į pokalbį, paprašyti pakeisti temą;
- išreikšti norą arba paskatinti tęsti pokalbį;
- paprašyti tylos (nutilti);
- kalbėti telefonu (atsiliepti, paprašyti pakviesti, paprašyti palaukti);
- paklausti, ar pašnekovas (telefonu) girdi, duoti ženklą, kad jis girdimas;
- pasakyti, kad bus skambinama vėliau, dar kartą;
- atsisveikinti telefonu, atsakyti į atsisveikinimą;
- pradėti arba užbaigti asmeninį laišką.

Papildomos bendravimo strategijos:

- pasakyti, kad nesupranta, nežino žodžio;
- paprašyti pakartoti, pakartoti tai, kas pasakyta;
- paprašyti paaiškinti, paprašyti užrašyti;
- paprašyti kalbėti lėčiau ar pasakyti kitais žodžiais;
- paklausti, ar suprato;
- paprašyti palaukti;
- paprašyti patvirtinti tekstą, pasiūlyti žodį, žodžių junginį.

Reikšti emocijas ir aiškintis pašnekovo emocinę būseną:

• abejojimą, *nepasitikėjimą*, netikėjimą, svarstymą, *įsižeidimą*, *nuobodulį*, *nusiminimą*, *pergyvenimą*, *susirūpinimą*, *baimę*, *kaltinimą*, *nemėgimą*, *pasipiktinimą*;

• viltį, laukimą, nusivylimą, pagarbą, įsitikinimą, pasitikėjimą, simpatiją, laimę, užuojautą, gailestį, kritiką, priekaištavimą, palaikymą, pagyrimą.

Kalbos etiketas:

- atkreipti dėmesį, kreiptis į draugą arba pažįstamą, kreiptis į nepažįstamą asmenį;
- paklausti, kaip sekasi, atsakyti;
- pasisveikinti arba atsisveikinti, atsakyti į pasisveikinimą;
- prisistatyti, pristatyti, supažindinti, atsakyti, kai supažindina ar pri(si)stato;
- pasveikinti, palinkėti;
- pradėti arba užbaigti asmeninį laišką.

3. Semantinės kompetencijos aprėptis

Abstrakčiosios sąvokos

Pasviruoju šriftu pateiktos abstrakčiosios sąvokos skiriamos tik į kalbos mokėjimo lygį B2 orientuotam kursui.

- Egzistencija: daikto, asmens, būvio, reiškinio buvimas, nebuvimas; *atsiradimas, išnykimas, atradimas; buvimas ar nebuvimas kiemo nors sudėtyje, turinyje.*

- Erdvė: vieta, kilmė pagal vietą, išsidėstymas, ilgis, plotis, atstumas, kelias, judėjimas, dydis, plotas; *poveikio į daiktą vieta, paplitimas, vita, kurioje vyksta įvairiapusių asmenų ir daiktų judėjimas.*

- Laikas: data, laiko skirstymas, dabartis, praeitis, ateitis, laiko momentas, periodas, dažnis, paskirties laikas, pasikartojimas, veiksmo pradžia, veiksmo pabaiga, ankstesnis laikas, vėlesnis laikas, vienalaikiškumas.

- Kiekybė: skaičius, kiekis, laipsnis; *kiekybės matas, skaičiavimo veiksmai, kiekybės sugretinimas.*

- Požymis: fizinis (spalva, amžius, būklė, forma, skonis), vertinimas (vertė, kaina, kokybė).

- Ryšiai, santykiai: priklausomumas, priežastis, tikslas, erdvės santykiai, laiko santykiai, sąlyga, jungimas, priešprieša, lyginimas, *tapatinimas*, nuolaida, būdas, *išskyrimas, išvardijimas.*

Konkrečiosios sąvokos

- Žodyno, reikalingo vartoti kalbą šioje pakopoje numatytais temomis, žodyno apimtis orientuojama į Europos Tarybos kalbos mokymosi B1 ir B2 lygių reikalavimus.

4. Sociokultūrinės kompetencijos aprėptis

Mokiniai supažindinami su kalbos šalies ar šalių realijomis, reikalingomis dalyvauti kalbinėje veikloje ieškant informacijos ar ją teikiant ir bendraujant su kitos kultūros ar kultūrų atstovais:

- Kasdienis gyvenimas (maitinimasis, šventės, darbas, laisvalaikis ir kt.).

- Gyvenimo sąlygos (gyvenamoji vieta, namų aplinka ir kt.).

- Tarpasmeniniai santykiai (šėimos sudėtis ir santykiai, kartų santykiai, bendruomenės santykiai ir kt.).

- Kūno judesių kalba (gestai, mimika, akių kontaktas ir kt.); pagalbinė informacija tekste (ilustracijos, lentelės, tipografinės ypatybės).

- Socialinės konvencijos (punktualumas, dovanos, apranga, valgymas, elgesio ir pokalbio tabu, viešnagės laikas, atsisveikinimas, išvykimas ir kt.).

- Vertybės, nuostatos, požiūriai (išreikšti menuose, regioninėse kultūrose ir kt.).

- Ritualinis elgesys (šėimos, tautinių švenčių elgesys, žiūrovų elgesys viešųjų renginių metu, paminėjimai, šventės, šokiai, diskotekos ir kt.).

5. Strateginės kompetencijos aprėptis

Pasviruoju šriftu pateikiamos strategijos akcentuotinos į kalbos mokėjimo lygį B2 orientuotam kurse.

Sakytinio teksto supratimo (klausymo) strategijos:

- remiantis kontekstu ir logine teksto sandara suprasti esminę informaciją, neperklausant teksto pakartotinai;

- kelti hipotezes apie galimą teksto turinį remiantis situacija;

- rasti reikiamą informaciją tekste, kuriame yra nežinomų žodžių, posakių ir (arba) gramatinių struktūrų, *atspėti tos informacijos prasmę remiantis panašių tekstų klausymosi gimtąja kalba patirtimi, teksto tema, taip pat naudojantis kompensavimo strategijomis;*

- nesupratus pašnekovo prašyti pagalbos: pasakyti, kad nesupranta; paprašyti kalbėti lėčiau ir (arba) pakartoti; perklausti nesupratus žodžio, posakio; paprašyti patikslinti;

- *nuspėti dialoginio teksto tolesnio fragmento turinį pagal kalbančiųjų nuotaikas, intonaciją;*

- *sekti kalbančiojo minčių eigą remiantis konkrečiau žanro teksto organizavimo žiniomis;*

- koreguoti teksto supratimą remiantis kalbančiojo mimika, gestais, situacija ir kontekstu.

Rašytinio teksto supratimo (skaitymo) strategijos:

- suprasti tarptautinius žodžius, kurie gimtojoje kalboje panašūs ar beveik tokie pat;
- *remiantis tema, situacija, kontekstu, žodžių darybos žiniomis ir skaitymo patirtimi atspėti nežinomo žodžio reikšmę;*
- pagal abėcėlę rasti nežinomą žodį dvikalbiame žodyne;
- *atskirti faktinę informaciją nuo komentarų;*
- *išskirti tezes ir argumentus, sekti argumentavimo eigą;*
- nustatyti pagrindinę autoriaus/teksto intenciją;
- *nuspėti nežinomos informacijos prasmę tekste, kuriame yra nežinomų žodžių ir (arba) gramatinių struktūrų, naudojantis turimomis žiniomis, kompensavimo strategijomis, panašių tekstų gimtąja kalba skaitymo patirtimi;*
- numatyti skaitomo teksto turinį remiantis pavadinimu, žanru, paskirtimi, situacija;
- numatyti skaitomo teksto turinį remiantis pavadinimu, žanru, paskirtimi, situacija, žemėlapiu, duomenų lentele, teksto išdėstymu;
- *atspėti posakio prasmę iš keleto žodžių, pastraipos prasmę – iš keleto frazių (posakių);*
- patikrinti teksto supratimą naudojantis žodynu ir (arba) žinynu.

Sakytinės sąveikos ir raiškos (kalbėjimo) strategijos**Monologinio teksto kūrimo strategijos:**

- planuoti pasisakymą: remiantis pavyzdžiu, pateikta schema, atraminiais žodžiais ir *atsižvelgiant į poveikį klausytojui sudaryti pasisakymo planą;*
- pagal klausytojo reakciją (gestai, mimika, kiti nežodiniai ženklai) nustatyti, ar komunikacinis tikslas pasiektas;
- *rasti klaidas, taisyti, koreguoti ir tikslinti savo kalbą.*

Dialogo strategijos:

- *pagal pokalbio partnerio reakciją nustatyti savo klaidas ir atitinkamai koreguoti pasakymą perfrazavimo arba aprašomuoju būdu;*
- valdyti pokalbį posakiais: „Leiskite pasakyti...“, „Prašom nepertraukti“, „O kas toliau?“ ir pan.;
- teirautis grįžtamosios informacijos: „Ar supratote?“, „Ar aišku?“, „Ar pamenate...?“ ir pan.;
- *paraginti pokalbio partnerį patikslinti pasakymą užduodant klausimus: „Ką jūs turėjote omenyje?“, „Ką norėjote tuo pasakyti?“, „Ar tai tiesa?“, „Jei teisingai supratau, jūs manote...“ ir pan.*

Rašytinės sąveikos ir raiškos (rašymo) strategijos:

- planuoti rašymą: remiantis pavyzdžiu, naudojantis žodynais, žinytais sudaryti planą, schemą, užsirašyti tezes, reikiamus posakius, jungiamuosius žodžius;
- savarankiškai koreguoti ir taisyti sukurta rašytinį tekstą remiantis konkrečios užsienio kalbos rašytinio teksto kūrimo tradicijomis ir kuriama teksto žanro reikalavimais, *taip pat siekiant minčių raiškos tikslumo ir dėstymo išsamumo.*

Kompensavimo strategijos:

- pasakyti, kad nesupranta: „Atleiskite, nesupratau, aš užsienietis“;
- paprašyti pakartoti: „Prašom pakartoti“, „Prašom pasakyti dar kartą“, „Gal būtų galima pasakyti lėčiau, aš nesupratau“, „Jeigu galima, ne taip greitai (lėčiau)“ ir pan.;
- patikslinti informaciją pakartojant reikiamą žodį: „Atleiskite, koks (kaip?, kiek?, kada?) ir pan.;
- tiesiogiai nurodyti daiktą: „Štai tą“, „Tokį pat“, „Ir man tokį“;
- Paprašyti parašyti skaičiais (pvz., kainą, datą, laiką): „Prašom parašyti skaičiais“;
- Paprašyti pasakyti paraidžiui: „Prašom pasakyti paraidžiui“.

9.4.1. 3. Vertinimas. Kursai, orientuoti į kalbos mokėjimo lygius B1 ir B2

Mokinių pasiekimų lygių požymiai

Šioje lentelėje pateikiami apibendrinti orientaciniai trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – mokinių dalyko žinių ir supratimo, dalyko veiklos sričių ir mokymosi mokytis gebėjimų ugdymosi kokybiniai aprašai. Jais vadovaujamosi priimant sprendimus apie mokinių pasiekimus .

Pasviruoju šriftu išskirti raktiniai žodžiai, apibrėžiantys konkretų pasiekimų lygį.

Lygiai	B1 (patenkinamas)	B1 (pagrindinis) B2 (patenkinamas)	B2 (pagrindinis) B1 (aukštesnysis)	B2 (aukštesnysis)
Pasiekimų sritys				
1. Sakytinio teksto supratimas (klausymas)	<p>Geba <i>bendrais bruožais</i> suprasti <i>tiesmuką kalbą apie save ir artimiausią aplinką</i>, jei kalbama aiškia bendrine tartimi.</p> <p>Geba sekti <i>svarbiausias platesnio pokalbio</i> mintis.</p> <p>Geba sekti <i>detalius nurodymus</i>.</p>	<p>Geba suprasti <i>tiesmuką faktinę informaciją</i> įprastomis kasdienio gyvenimo <i>ar su mokymusi susijusiomis temomis</i>, suprasti esmę ir konkrečias detales, jei kalbama aiškiai bendrine tartimi.</p> <p>Geba suprasti <i>trumpus pasakojimus</i>.</p> <p>Geba suprasti <i>svarbiausias radijo žinių laidų ir garso įrašų mintis</i>, jei kalbama lėtai ir aiškiai.</p>	<p>Geba suprasti <i>turinio ir kalbinės raiškos atžvilgiu sudėtingą kalbą</i> tiek <i>konkrečiomis, tiek abstrakčiomis temomis</i> bendrine tartimi.</p> <p>Geba sekti išplėtotą kalbą ir sudėtingą argumentavimą, jei tema yra žinoma.</p> <p>Geba suprasti radijo žinių laidų ir garso įrašų mintis programos temomis, jei kalbama normaliu tempu.</p>	<p>Geba suprasti <i>bendrinę sakytinę kalbą, girdimą gyvai ar per radiją, televiziją, temomis, su kuriomis paprastai susiduriama asmeniniame ir visuomeniniame gyvenime</i>, taip pat mokymosi aplinkoje. Trukdyti suprasti gali tik didelis triukšmas, netinkama teksto struktūra ir / ar idiomos.</p>
2. Rašytinio teksto supratimas (skaitymas)	<p>Geba suprasti tekstus, <i>kuriuose tiesmukai pateikiama faktinė informacija programos temomis</i>.</p> <p>Geba suprasti <i>pagrindinę</i> laiškų, bukletų, instrukcijų <i>informaciją</i>.</p>	<p>Geba suprasti tekstus, <i>kuriuose pateikiama faktinė informacija</i>.</p> <p>Geba suprasti <i>įvykių, jausmų, norų</i> aprašymus asmeniniuose laiškuose.</p> <p>Geba <i>peržvelgti ilgesnį tekstą</i>, ir <i>surinkti informaciją iš skirtingų tekstų ar teksto vietų</i>, kad atliktų tam tikrą</p>	<p>Geba skaityti <i>įvairiais būdais, įvairiu tempu pagal teksto tipą ir skaitymo tikslus</i>. Žodynas yra platus, bet gali kilti sunkumų dėl retesnių posakių.</p> <p>Geba skaityti korespondenciją ir lengvai suvokia jos esmę.</p> <p>Geba nustatyti žinių, straipsnių ar pranešimų turinį ir svarbą,</p>	<p>Geba <i>detaliai suprasti ilgus sudėtingus tekstus</i>.</p> <p>Geba suprasti <i>bet kokią korespondenciją</i>.</p> <p>Geba <i>greitai peržvelgti ilgą ir sudėtingą tekstą</i> ir nustatyti svarbias detales.</p> <p>Geba <i>detaliai suprasti ilgus, sudėtingus tekstus</i>, atpažindamas smulkmenas,</p>

Lygiai Pasiiekimų sritys	B1 (patenkinamas)	B1 (pagrindinis) B2 (patenkinamas)	B2 (pagrindinis) B1 (aukštesnysis)	B2 (aukštesnysis)
		užduotį. Geba suprasti <i>aiškias, paprastas</i> instrukcijas.	Geba suprasti <i>ilgesnius</i> nurodymus ir jų detales.	taip pat nuostatas ir nuomones. Geba detaliamai <i>suprasti ilgą, sudėtingą</i> instrukcijas, jei gali sunkesnes vietas perskaityti pakartotinai.
3. Sakytinė sąveika (kalbėjimas)	Geba naudotis <i>plačia paprastų kalbos priemonių aprėptimi daugumoje situacijų</i> . Geba <i>be pasirengimo įsitraukti į pokalbį</i> , reikšti savo nuomonę ir keistis informacija programos temomis.	Geba su pasitikėjimu sąveikauti programos temomis. Geba keistis informacija, ją patikrinti ir patvirtinti, <i>susidoroti su netikėtomis situacijomis</i> ir paaiškinti problemas. Geba <i>reikšti mintis abstraktesnėmis kultūrinėmis temomis</i> , pavyzdžiui, kalbėdamas apie filmus, knygas, muziką ir pan.	Geba <i>sąveikauti lengvai ir spontaniškai</i> , nesukeldamas sunkumų pašnekovui. Geba diskutuoti ar komentuoti, aiškiai išdėstyti ir pagrįsti savo požiūrį paaiškindamas ir pateikdamas argumentų, apibendrindamas.	Geba reikšti mintis <i>taisyklingai, laisvai ir spontaniškai, beveik be pastangų</i> . Turi sukaupęs platų žodyną, Geba lanksčiai ir veiksmingai vartoti kalbą, reikšti emocijas. Geba lengvai sekti sudėtingą diskusiją ir pats joje dalyvauti net abstrakčiomis ir sudėtingomis temomis.
4. Sakytinė raiška (kalbėjimas)	Geba <i>tiesmukai</i> apibūdinti kokį nors dalyką, susijusį su patirtimi, nuosekliai dėstydamas mintis. Geba <i>tiesmukai</i> pasakoti nuosekliai pateikdamas mintis.	Geba <i>gana laisvai</i> apibūdinti kokį nors dalyką, susijusį su patirtimi, nuosekliai dėstydamas mintis, pasakodamas apie patirtį, jausmus, įvykius ir reakcijas. Geba pateikti trumpą surepetuotą pranešimą, trumpai pagrįsti ir paaiškinti	Geba <i>aiškiai, smulkiai</i> apibūdinti ir pristatyti daugelį dalykų, išplėtodamas ir pagrįsdamas mintis papildomais teiginiais, tinkamais pavyzdžiais, argumentais už ir prieš.	Geba <i>aiškiai detaliamai ir taisyklingai apibūdinti</i> ir pristatyti sudėtingus dalykus, siedamas potemes, plėtodamas mintis ir baigdamas tinkama išvada. Geba <i>aiškiai, detaliamai apibūdinti sudėtingus dalykus</i> , pateikti aiškų

Lygiai Pasiiekimų sritys	B1 (patenkinamas)	B1 (pagrindinis) B2 (patenkinamas)	B2 (pagrindinis) B1 (aukštesnysis)	B2 (aukštesnysis)
		savo nuomonę, planus ir veiksmus.		struktūruotą pranešimą sudėtinga tema, gana plačiai išskleisdamas ir paremdamas savo požiūrį papildomomis mintimis, argumentais ir tinkamais pavyzdžiais.
5. Rašytinė sąveika ir raiška (rašymas)	<p>Geba kurti <i>tiesmukus rišlius</i> tekstus, siedamas trumpesnes atkarpas grandinine seka.</p> <p>Geba raštu <i>papasakoti</i> apie įvykius, patirtį, rišliai aprašydamas jausmus ir reakcijas, išdėstydamas tai, kas jam atrodo svarbu.</p>	<p>Geba kurti <i>rišlius tekstus</i>, siedamas trumpesnes atkarpas grandinine seka.</p> <p>Geba parašyti trumpus paprastus esė, glaustai apibendrinti faktinę informaciją ir pateikti savo nuomonę ir mintis tiek konkrečiomis, tiek abstrakčiomis temomis.</p>	<p>Geba kurti <i>aiškius detalius tekstus</i>, apibendrinamas ir vertindamas įvairių šaltinių informaciją ir argumentus.</p> <p>Geba <i>aiškiai, detaliam aprašyti</i> įvairius dalykus, susijusius su asmens interesų sritimi.</p> <p>Geba samprotauti pagrįsdamas tam tikrus požiūrius argumentais „už“ ir „prieš“ ir paaiškindamas pranašumus bei trūkumus, apibendrinamas šaltinius.</p>	<p>Geba kurti <i>aiškius, geros struktūros, taisyklingus tekstus</i>, pabrėžti svarbiausius dalykus, išplėtoti ir paremti požiūrį šalutinėmis mintimis, argumentais, tinkamais pavyzdžiais, užbaigti tinkama išvada.</p> <p>Geba <i>rašyti aiškiai ir tiksliai</i>, lanksčiai ir veiksmingai derindamasis prie adresato.</p>

	B1,B2 (patenkinamas)	B1,B2 (pagrindinis)	B1,B2 (aukstesnysis)
6. Mokėjimas mokytis	<p>Suvokia iškeltus mokymosi uždavinius.</p> <p>Atlieka mokytojo pateiktas užduotis.</p> <p>Naudojasi EKA, mokytojo padedamas.</p> <p>Žino, kur galima rasti papildomos informacijos, žinių (žodynuose, gramatikos žinyuose, kt.).</p> <p>Žino, kokiais būdais galima ugdytis skaitymo, klausymo, kalbėjimo ir rašymo gebėjimus.</p>	<p>Suvokia savo kalbos mokymosi poreikius. Pats išsikelia mokymosi uždavinius.</p> <p>Sieja iškeltus mokymosi tikslus su mokymosi poreikiais.</p> <p>Naudojasi EKA planuodamas savo mokymąsi, mokytojo padedamas.</p> <p>Pasirenka užduotis mokymosi spragoms likviduoti.</p> <p>Įsivertina kalbos mokymosi pasiekimus naudodamasis EKA.</p> <p>Naudojasi patirtimi, įgyta mokantis kitų kalbų.</p>	<p>Savarankiškai išsikelia mokymosi uždavinius priklausomai nuo kalbos mokymosi poreikių ir tikslų.</p> <p>Naudojasi EKA planuodamas savo mokymąsi.</p> <p>Planuoja ir organizuoja savo mokymąsi, panaudodamas tinkamus mokymosi būdus ir pasirinkdamas užduotis, atitinkančias individualų mokymosi stilių.</p> <p>Dalyvaudamas kalbinėje veikloje, savarankiškai išmoksta naujų raiškos būdų.</p> <p>Maksimaliai pasinaudoja galimybėmis plėsti ir gilinti savo kalbinę patirtį.</p> <p>Savarankiškai ir adekvačiai įsivertina kalbos mokymosi pasiekimus naudodamasis EKA.</p> <p>Žino, kur galima rasti papildomos informacijos, trūkstamų žinių (žodynuose, žinyuose, internete, kt.), savarankiškai jais naudojasi.</p> <p>Naudojasi patirtimi, įgyta mokantis kitų kalbų.</p>

9.4.2. Kursai, orientuoti į kalbos mokėjimo lygį A1 arba A2, skirti mokytis naujai pasirinktos (trečiosios) užsienio kalbos.

Į kalbos mokėjimo lygį A2 orientuoto kurso pasiekimai integruoja A1 kurso pasiekimus.

9.4.2.1. Mokinių pasiekimai

Lentelėje aprašomi mokinių pasiekimai, orientuoti į kalbinės komunikacinės kompetencijos ugdymą. Kompetencija suprantama kaip žinių, gebėjimų ir nuostatų visuma.

1. Sakytinio teksto supratimas (klausymas)		
Mokinių pasiekimai		
Esminis gebėjimas - suprasti sakinę betarpišką ir įvairiomis informacijos priemonėmis perduodamą autentišką bendrinę kalbą programos temomis , atitinkančią mokinio patirtį.		
Gebėjimai	A1	A2
1.1. Bendras apibūdinimas	<ul style="list-style-type: none"> Suprasti kalbą, kuri yra labai lėta ir aiški, su ilgomis pauzėmis. 	<ul style="list-style-type: none"> Suprasti frazes ir pasakymus, susijusius su artimiausia aplinka (pavyzdžiui, svarbiausią informaciją apie šeimą ir asmenį, apsipirkimą, aplinką), jei kalbama aiškiai ir lėtai.
1.2. Pokalbio supratimas		<ul style="list-style-type: none"> Nustatyti pokalbio temą, jei kalbama lėtai ir aiškiai.
1.3. Skelbimų ir nurodymų supratimas	<ul style="list-style-type: none"> Suprasti nurodymus, atidžiai ir lėtai sakomus tiesiogiai. 	<ul style="list-style-type: none"> Suprasti trumpų, aiškių, paprastų pranešimų ir skelbimų pagrindinę mintį. Suprasti paprastus nurodymus, pavyzdžiui, kaip nuvykti iš vienos vietos į kitą.
1.4. Garso įrašų supratimas		<ul style="list-style-type: none"> Suprasti ir atrinkti esminę informaciją iš trumpų įrašų apie kasdienes dalykus, jei kalbama lėtai ir aiškiai.
1.5. Televizijos laidų ir filmų supratimas		<ul style="list-style-type: none"> Nustatyti pagrindinę mintį televizijos žinių apie įvykius, jei komentarui yra vaizdinė paspirtis. Sekti faktinių televizijos žinių laidų temų kaitą ir susidaryti vaizdą, apie ką kalbama.
2. Rašytinio teksto supratimas (skaitymas)		
Esminis gebėjimas - suprasti įvairaus pobūdžio autentiškus tekstus programos temomis , atitinkančius mokinio patirtį.		
Gebėjimai	A1	A2
2.1. Bendras apibūdinimas	<ul style="list-style-type: none"> Suprasti labai trumpus paprastus tekstus, skaitant sakinį po sakinio, išskiriant žinomus vardus, pavardes, žodžius, pagrindines frazes, reikalui esant, perskaitant dar kartą. 	<ul style="list-style-type: none"> Suprasti trumpus, paprastus tekstus apie konkrečius žinomus dalykus, kurių žodynas susideda iš dažniausių žodžių, taip pat ir tarptautinių.
2.2. Susirašinėjimo (laiškų, žinučių) supratimas	<ul style="list-style-type: none"> Suprasti trumpus, paprastus užrašus ant atvirukų. 	<ul style="list-style-type: none"> Suprasti trumpus paprastus asmeninius laiškus.
2.3. Skaitymas pažintiniais tikslais	<ul style="list-style-type: none"> Atpažinti žinomus vardus, pavardes, žodžius, pagrindines frazes paprastuose užrašuose įprasčiausiose kasdienėse 	<ul style="list-style-type: none"> Rasti konkrečią informaciją kasdieniuose tekstuose (pavyzdžiui, skelbimai, reklaminiai bukletai, valgiaraščiai, informaciniai lapeliai ar tvarkaraščiai).

	situacijose.	<ul style="list-style-type: none"> • Suprasti ženklus ir užrašus viešosiose vietose (gatvėse, geležinkelio stotyse ir kt.).
2.4. Skaitymas ieškant informacijos	<ul style="list-style-type: none"> • Suprasti paprastos informacinės medžiagos ir paprasto aprašymo turinį, jei yra vaizdinė • paspirtis. 	<ul style="list-style-type: none"> • Rasti konkrečią informaciją paprastuose tekstuose, su kuriais susiduriama (aiškuose, skrajutėse, trumpuose laikraščių straipsniuose apie įvykius).
2.5. Nurodymų, skelbimų supratimas	<ul style="list-style-type: none"> • Vadovautis trumpomis paprastomis nuorodomis (pavyzdžiui, kaip nueiti iš A į B). 	<ul style="list-style-type: none"> • Suprasti užduočių formuluotes, jei jos parašytos paprasta kalba. • Suprasti paprastas instrukcijas, pavyzdžiui, kaip naudotis taksofonu.
3. Sakytinė sąveika (kalbėjimas)		
Esminis gebėjimas - bendrauti žodžiu programos temomis siekiant užsibrėžto komunikacijos tikslo.		
Gebėjimai	A1	A2
3.1. Bendras apibūdinimas	<ul style="list-style-type: none"> • Paklausti paprastų klausimų ir atsakyti į paprastus klausimus, produkuoti paprastus pasakymus bei į juos sureaguoti gerai žinomomis temomis. 	<ul style="list-style-type: none"> • Atlikti paprastas komunikacines užduotis, kai reikia keistis paprasta ir tiesiogine informacija žinomais ir kasdienio gyvenimo klausimais, susijusiais su mokymuisi ir laisvalaikiu. • Pasikeisti santykių užmezgimo ir palaikymo replikomis, bet retai gali suprasti tiek, kad galėtų savarankiškai palaikyti pokalbį.
3.2. Pašnekovo supratimas	<ul style="list-style-type: none"> • Suprasti frazes, reikalingas paprastiems ir konkretiems kasdieniams poreikiams patenkinti, jei pašnekovas kalba aiškiai, lėtai ir, reikalui esant, pakartoja. • Suprasti tiesiogiai užduodamus ir aiškiai formuluojamus klausimus ir vykdyti paprastus nurodymus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Supranta tiek, kad be didesnių pastangų galėtų keistis informacija paprastomis kasdienėmis frazėmis. • Supranta, kas aiškiai sakoma bendrine kalba žinomomis temomis, jei retkarčiais paprašius pakartojama ar tas pats pasakoma kitaip. • Supranta, kas jam sakoma aiškiai ir lėtai paprastuose kasdieniuose pokalbiuose.
3.3. Dalyvavimas pokalbyje	<ul style="list-style-type: none"> • Suprasti įprastinius posakius, kai kreipiamasi tiesiogiai ir jei pašnekovas kalba aiškiai, lėtai ir pakartoja. • Susipažinti ir supažindinti, vartoti paprasčiausias pasisveikinimo ir 	<ul style="list-style-type: none"> • Bendrais bruožais suprasti, kas aiškiai sakoma bendrine kalba žinomomis temomis, jei pašnekovas yra pasirengęs kartkartėmis būti paprašytas pakartoti ar perfrazuoti. • Pasikeisti keliomis trumpomis replikomis, bet retai

	<p>atsisveikinimo frazes.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Paklausti, kaip sekasi, ir reaguoti į atsakymą. 	<p>kada gali savarankiškai palaikyti pokalbį, nors gali suprasti, jei pašnekovas stengiasi padėti.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dalyvauti trumpuose įprastų situacijų pokalbiuose dominančiomis temomis. • Užmegzti socialinius kontaktus: pasisveikinti ir atsisveikinti, susipažinti ir supažindinti, padėkoti. • Paprastais žodžiais pasakyti, kaip jaučiasi, padėkoti. • Vartoti įprastas mandagumo frazes sveikinantis ir į ką nors kreipiantis. • Pakviesti ir atsakyti į kvietimus, pasiūlyti ir atsakyti į siūlymus, atsiprašyti ir atsakyti į atsiprašymą. • Pasakyti, ką mėgsta ir ko nemėgsta.
3.4. Neoficiali diskusija		<ul style="list-style-type: none"> • Bendrais bruožais suprasti, kas svarstoma, kai kalbama lėtai ir aiškiai. • Paprastais sakiniais diskutuoti kasdienio gyvenimo klausimais, kai kreipiamasi tiesiogiai ir kalbama aiškiai bei lėtai. • Sutinkti ir nesutinkti su kitais.
3.5. Tikslingas bendradarbiavimas ir naudojimas paslaugomis	<ul style="list-style-type: none"> • Suprasti klausimus ir nurodymus, kai pašnekovas kreipiasi lėtai ir aiškiai. • Ko nors paprašyti ar ką nors paduoti. • Paprašyti, ko nori, ir paduoti, ko prašoma. • Suprasti, kai kalbama apie skaičius, dydžius, kainas ir laiką. 	<ul style="list-style-type: none"> • Svarstyti, ką daryti toliau, pateikiant pasiūlymų ir reaguojant į juos, klausiant nurodymų ir juos pateikiant. • Bendrauti paprastomis frazėmis atliekant paprastas ir tipiškas užduotis: paprašyti ar paduoti kokius nors daiktus, gauti paprastą informaciją ir apsvarstyti, ką daryti toliau. • Pasiiekti komunikacinį tikslą įprastose kasdienio gyvenimo situacijose, pavyzdžiui, keliaujant, apsiperkant, užsisakant patiekalus matinimo įstaigose. • Paprašyti ir pasiūlyti kasdinių prekių bei paslaugų. • Gauti paprastos informacijos apie kelionę viešuoju transportu: autobusais, traukiniais, taksi; paklausti kelio ir jį parodyti, nusipirkti bilietus. • Paklausti ir susikalbėti parduotuvėse, pašte ar kt.

		<ul style="list-style-type: none"> • Gauti ir pateikti informaciją apie kiekį, skaičių, kainas. • Paprašyti prekės, paklausti kainos.
3.6. Keitimasis informacija	<ul style="list-style-type: none"> • Paklausti paprastų klausimų ir į juos atsakyti, pradėti kalbėti ir sureaguoti į paprastus pasakymus gerai žinomomis temomis. • Paklausti ir atsakyti į klausimus apie save bei kitus asmenis: kur gyvena, kokius žmones pažįsta, ką turi. • Nurodyti laiką tokiais junginiais: <i>kitą savaitę, praėjusį penktadienį, lapkričio mėnesį, trečią valandą.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Keistis nedidelės apimties informacija apie žinomus dalykus ir įprastus veiksmus. • Suprasti tiek, kad be didesnių pastangų galima būtų keistis paprastomis, kasdienėmis frazėmis. • Paklausti ir atsakyti į klausimus apie savo įpročius ir kasdienybę. • Paklausti ir atsakyti į klausimus apie laisvalaikį ir apie tai, ką veikė. • Nurodyti, pavyzdžiui, paaiškinti, kaip kur nors patekti. • Paklausti ir atsakyti į klausimus, ką veikia mokykloje ar laisvalaikiu. • Paprašyti parodyti ar pats paaiškinti maršrutą žemėlapyje ar plane. • Paklausti asmeninės informacijos ir ją pateikti.
3.7. Dalyvavimas i interviu	<ul style="list-style-type: none"> • Atsakyti į paprastus tiesioginius klausimus apie asmeninį gyvenimą, kai kalbama labai lėtai ir aiškiai bendrine kalba. 	<ul style="list-style-type: none"> • Atsakyti į klausimus, perteikti mintis ir informaciją žinomomis temomis, jei pašnekovas yra pasirengęs retkarčiais būti paprašytas paaiškinti ar padėti pasakyti tai, ką nori. • Atsakyti į paprastus klausimus ir reaguoti į teiginius.
4. Sakytinė raiška (kalbėjimas)		
Esminis gebėjimas - kurti tekstus žodžiu programos temomis pasiekiant užsibrėžtą komunikacijos tikslą.		
Gebėjimai	A1	A2
4.1. Bendras apibūdinimas	<ul style="list-style-type: none"> • Pasakyti paprastas, dažniausiai pavienes frazes apie žmones ir vietas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Apibūdinti ar pristatyti žmones, dienotvarkę, pasakyti, kas patinka ir kas nepatinka, ir pan. paprastų frazių rinkiniu ar nesusijusiais sakiniais.
4.2. Monologas: patirties apibūdinimas	<ul style="list-style-type: none"> • Apibūdinti save, pasakoti, ką daro ir kur gyvena. 	<ul style="list-style-type: none"> • Apibūdinti kasdienę savo aplinką, pvz., žmones, vietas, mokymosi patirtį. • Trumpai apibūdinti įvykius ar veiklą. • Apibūdinti planus ar pasirengimą ką daryti, įpročius ir

		<p>kasdienius dalykus, praeities veiklą ir asmeninę patirtį.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Paprasta kalba apibūdinti ir palyginti sau priklausančius daiktus. • Paaiškinti, ką mėgsta ir ko nemėgsta. • Apibūdinti savo šeimą, gyvenamąją vietą. • Paprastais žodžiais apibūdinti žmones, vietas, nurodyti priklausomybę.
4.3. Kalbėjimas auditorijai		<ul style="list-style-type: none"> • Pateikti trumpą surepetuotą elementarų pranešimą žinoma tema.
5. Rašytinė sąveika ir raiška (rašymas)		
Esminis gebėjimas - kurti tekstus raštu programos temomis pasiekiant užsibrėžtą komunikacijos tikslą.		
Gebėjimai	A1	A2
5.1. Bendras apibūdinimas	<p>Mokinys geba:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Parašyti paprastas pavienes frazes ir sakinius. • Raštu paklausti ir suteikti asmeninės informacijos. 	<ul style="list-style-type: none"> • Užrašyti trumpas žinutes būtiniausiai klausimais. • Parašyti keletą paprastų frazių ir sakinių, sujungiant dažniausiai vartojamais jungtukais.
5.2. Susirašinėjimas	<ul style="list-style-type: none"> • Parašyti trumpą paprastą atviruką. 	<ul style="list-style-type: none"> • Parašyti labai trumpą asmeninį laišką.
5.3. Žinučių rašymas, blankų pildymas	<ul style="list-style-type: none"> • Užrašyti skaičius ir datas, savo vardą, pavardę, pilietybę, adresą, amžių, gimimo ar atvykimo į šalį datą ir pan., pavyzdžiui, viešbučio registracijos blanke. 	<ul style="list-style-type: none"> • Užrašyti trumpas žinutes, jei gali paprašyti pakartoti ar perfrazuoti.
5.4. Kūrybinis rašymas	<ul style="list-style-type: none"> • Parašyti paprastas frazes ar sakinius apie save ir įsivaizduojamus žmones, kur jie gyvena, ką veikia. 	<ul style="list-style-type: none"> • Aprašyti savo kasdienę aplinką, pavyzdžiui, žmones, vietas, mokymosi patirtį tarpusavyje susietais sakiniais. • Trumpai paprastai aprašyti įvykius, praeities veiklą ar asmeninius įspūdžius. • Parašyti keletą paprastų frazių ir sakinių apie savo šeimą, gyvenimo sąlygas, mokymąsi. • Parašyti trumpas paprastas įsivaizduojamas biografijas.

6.Lingvistinė kompetencija

6.1. Bendroji kalbinė aprėptis	
A2	Geba produkuoti trumpus kasdienes pasakymus, susijusius su asmenine informacija, įprastiniais kasdieniais veiksmais, norais ir reikmėmis, informacijos teiravimusi. Geba paprastais sakiniais, išimtinomis frazėmis, žodžių junginiais pakalbėti apie vietas, priklausomybę, save ir kitus žmones, jų veiksmus. Moka ribotą kiekį trumpų, išimtinų frazių, kurios aprėpia nenuspėjamas svarbiausias gyvenimo situacijas.
A1	Moka tik pačius pagrindinius pasakymus, susijusius su asmenine informacija ir konkrečiais poreikiais.
6.2. Žodyno aprėptis	
A2	Žodyno pakanka paprasčiausiems bendravimo poreikiams patenkinti.
A1	Žodynas sudarytas iš pagrindinių pavienių žodžių bei frazių, susijusių su tam tikromis konkrečiomis situacijomis.
6.3. Žodyno vartojimas	
A2	Gebama vartoti labai ribotą žodyną, susijusį su konkrečiais kasdieniais poreikiais.
A1	(Žodynas nepakankamas aptarčiai apibrėžti)
6.4. Gramatinis taisyklingumas	
A2	Taisyklingai vartojamos paprastos gramatinės struktūros, bet nuolat daroma esminių klaidų: pavyzdžiui, painiojami laikai, nederinama; vis dėlto paprastai aišku, kas norima pasakyti.
A1	Ribotai vartojama nedaug paprastų išmuktų gramatinių struktūrų.
6.5. Tartis ir intonacija	
A2	Nepaisant pastebimo kitos kalbos akcento, tartis yra pakankamai gera, kad būtų aišku, kas norima pasakyti, bet pašnekovai kartais turi prašyti pakartoti.
A1	Tariamus žodžius bei frazes, kurių mokama dar nedaug, šiek tiek pasistengę gali suprasti gimtakalbiai, kurie yra įpratę bendrauti su tokiu lygiu kalbą mokančiais žmonėmis.
6.6. Rašyba	
A2	Geba nurašyti paprastus sakinius kasdienio gyvenimo temomis: pavyzdžiui, paaiškinimus, kaip kur nors nueiti. Geba pakankamai taisyklingai fonetiškai (tačiau nebūtinai visiškai taisyklingai bendrinės kalbos rašybos požiūriu) rašyti trumpus žodžius iš savo sakininės kalbos žodyno.
A1	Geba nurašyti žinomus žodžius ir trumpus pasakymus (pavyzdžiui, paprastus užrašus ar nurodymus, kasdienio gyvenimo daiktų, bei dažnai vartojamus pasakymus).

9.4.2.2. Turinio apimtis. Kursas, orientuotas į kalbos mokėjimo lygį A2 (A1)

1 Temos, potemės

Pasviruoju šriftu pateikiamos temos ir potemės skiriamos tik į kalbos mokėjimo lygį A2 orientuotam kursui.

1. **Apie save:** vardas, pavardė, adresas, *gimimo data* ir vieta, amžius, lytis, tautybė, šeima;
2. **Gyvenamoji vieta:** gyvenamieji namai, patalpos, baldai, *patogumai, buities prietaisai*;
3. **Kasdienis gyvenimas:** namai, mokymasis;
4. **Laisvalaikis, pomėgiai** (televizija, *kinas, teatras, koncertai, parodos, muziejai*), skaitymas, sportas, *spauda*, internetas;
5. **Kelionės, išvykos, transportas** (orientavimasis mieste, visuomeninis transportas, asmeninis transportas), eismas, *viešbutis*
6. **Flora, fauna, oras;**
7. **Sveikata:** kūno dalys, savijauta, asmens higiena, *ligos, lankymasis pas gydytoją*;
8. **Pirkiniai:** parduotuvės, produktai, apranga, *mada*; namų apyvokos daiktai; apsipirkimas;
9. **Maitinimasis:** *visuomeninis maitinimas (kavinės, restoranai, kt)*;
10. **Paslaugos:** elektroninis paštas, telefonas, *interneto paslaugos*
11. **Užsienio kalbų mokymasis ir mokėjimas;**
12. **Tarpasmeniniai santykiai:** bendravimas, *svečiavimasis*

2. Pragmatinės kompetencijos aprėptis

Komunikacinės intencijos

Pasviruoju šriftu pateiktos komunikacinės intencijos skiriamos tik į kalbos mokėjimo lygį A2 orientuotam kursui.

Gauti ir pateikti informaciją

- identifikuoti, įvardyti
- konstatuoti, pranešti, pasakyti asmeninio pobūdžio informaciją
- pateikti klausimus ir atsakyti, konstatuojant laiką, vietą, būdą, kiekybę, *priežastį*
- atsakyti į klausimą teigiamai/neigiamai.

Išreikšti ir sužinoti nuostata, požiūrį, nuomonę, poziciją

- nusakyti/paklausti, kas žinoma, pažįstama
- *pasakyti/paklausti, ar prisimena, ar užmiršo*
- pritarti, sutikti su teiginiu, *paklausti, ar sutinka su teiginiu ar nuomone*
- nepritarti, nesutikti su teiginiu ar nuomone, paneigti
- išreikšti/ sužinoti norą, *džiaugsmą, patikimą, nepatikimą, privalėjimą, neprivalėjimą, ketinimą, leidimą, neleidimą*
- padėkoti, atsakyti į padėkojimą
- atsiprašyti, *apgailestauti*, atsakyti į atsiprašymą
- *išreikšti/sužinoti galimybę, tikimybę, domėjimąsi, nesidomėjimą, nusiminimą, baimę, viltį*
- *išreikšti nustebimą, nusivylimą.*

Paraginti, įkalbinėti

- pasiūlyti ką nors veikti, sutikti arba nesutikti su pasiūlymu
- paprašyti ką nors veikti, *paprašyti padėti, pasiūlyti pagalbą*, paprašyti paduoti daiktą ir tinkamai reaguoti
- *įspėti, nurodyti, patarti ką nors daryti ar nedaryti*
- pakviesti, priimti pasiūlymą ar kvietimą, atsisakyti pasiūlymo, kvietimo

Dalyvauti pokalbyje

- pradėti arba užbaigti pokalbį, *palaikyti pokalbį*
- suabejoti, pasitaisyti, pataisyti, patikslinti
- *pateikti temą, pavyzdžius, pabrėžti, akcentuoti*
- *išreikšti nuomonę, paklausti nuomonės*
- *kalbėti telefonu (atsiliepti, paprašyti pakviesti, paprašyti palaukti)*

- atsisveikinti telefonu, reaguoti į atsisveikinimą

Papildomos bendravimo strategijos

- pasakyti, kad nesupranta, išreikšti žodžio nežinojimą
- paprašyti pakartoti, pakartoti tai, kas pasakyta
- *paprašyti paaiškinti, paprašyti užrašyti*
- *paprašyti kalbėti lėčiau, pasakyti kitais žodžiais*
- *paklausti, ar suprato*
- paprašyti palaukti

Kalbos etiketas

- atkreipti dėmesį, kreiptis į draugą arba pažįstamą, kreiptis į nepažįstamą
- paklausti, kaip sekasi, atsakyti
- pasisveikinti arba atsisveikinti, atsakyti į pasisveikinimą
- prisistatyti/ pristatyti, supažindinti, atsakyti, kai supažindina/ pri(si)stato
- pasveikinti, palinkėti
- pradėti arba užbaigti asmeninį laišką.

3. Semantinės kompetencijos aprėptis

Abstrakčiosios sąvokos

Pasviruoju šriftu pateiktos abstrakčiosios sąvokos skiriamos tik į kalbos mokėjimo lygį A2 orientuotam kursui.

- Egzistencija: buvimas, nebuvimas.
- Erdvė: vieta, kilmė pagal vietą, judėjimas, išsidėstymas, ilgis, plotis, *atstumas, kelias, dydis, plotas*.
- Laikas: laiko skirstymas, dabartis, praeitis, ateitis, data, *laiko momentas, periodas, laiko dažnis, paskirties laikas, pasikartojimas, veiksmo pradžia, veiksmo pabaiga, ankstesnis laikas, vėlesnis laikas, vienalaikiškumas*.
- Kiekybės: skaičius, kiekis, *laipsnis*.
- Požymis: fizinis (spalva, amžius, skonis, *fizinė būklė*), vertinimas (vertė, kaina, *kokybė*).
- Ryšiai, santykiai: priklausomumas, *priežastis, tikslas, laiko santykiai*, erdvės santykiai, *sujungimas, priešprieša, sąlyga*.

Konkrečiosios sąvokos

Žodyno, reikalingo vartoti kalbą numatytais temomis, apimtis orientuojama į Europos Tarybos kalbos mokymosi lygio A1 (1000 leksinių vienetų) ir A2 (1500 leksinių vienetų) reikalavimus.

4. Sociokultūrinė kompetencija

Pasviruoju šriftu pateikiama, kas, akcentuotina į kalbos mokėjimo lygį A2 orientuotam kursui.

- Kasdienis gyvenimas (maitinimasis, šventės, laisvalaikis ir kt.).
- Gyvenimo sąlygos (gyvenamieji namai, namų aplinka ir kt.).
- Tarpasmeniniai santykiai (šeimos struktūra ir santykiai ir kt.).
- Kūno judesių kalba (gestai, mimika, akių kontaktas ir kt.); pagalbinė informacija tekste (ilustracijos, lentelės, tipografinės ypatybės).
- Socialinės konvencijos (punctualumas, dovanos, apranga, valgymas, elgesio ir pokalbio tabu, viešnagės laikas, atsisveikinimas, išvykimas ir kt.).
- *Vertybės, nuostatos, požiūriai (tradicijos, regionės kultūros ir kt.)*.
- *Ritualinis elgesys (šeimos, tautinių švenčių elgesys, žiūrovų elgesys viešųjų renginių metu, paminėjimai, šventės, šokiai, diskotekos ir kt.)*.

5. Strateginė kompetencija

Pasviruoju šriftu pateikiamos strategijos, akcentuotinos į kalbos mokėjimo lygį A2 orientuotam kursui.

Sakytinio teksto supratimo (klausymo) strategijos

- Rasti reikiamą informaciją tekste, kuriame yra nežinomų žodžių, posakių ir/ar gramatinių

struktūrų, atspėti tos informacijos prasmę, remiantis panašių tekstų klausymosi gimtąja kalba patirtimi, teksto tema, taip pat pasinaudojant kompensavimo strategijomis;

- Nesupratus pašnekovo prašyti pagalbos: pasakyti, kad nesupranta; paprašyti kalbėti lėčiau ir/ar pakartoti; perklausti, nesupratus žodžio posakio; paprašyti patikslinti.

Rašytinio teksto supratimo (skaitymo) strategijos

- Suprasti tarptautinius žodžius, kurie gimtojoje kalboje panašūs arba analogiški;
- Remiantis tema, situacija, kontekstu, *žodžių darybos žiniomis ir skaitymo patirtimi* atspėti nežinomo žodžio reikšmę;
- Naudojantis abėcėle, rasti nežinomą žodį dvikalbiame žodyne;
- *Nuspėti nežinomos informacijos prasmę tekste, kuriame yra nežinomų žodžių ir/ar gramatinių struktūrų, panaudojant turimas žinias, kompensavimo strategijas, taip pat panašių tekstų skaitymo patirtį gimtąja kalba;*
- Prognozuoti skaitomo teksto turinį remiantis pavadinimu, žanru, paskirtimi, situacija.

Sakytinės sąveikos ir raiškos (kalbėjimo) strategijos

Monologinio teksto kūrimo strategijos

- *Planuoti pasisakymą: remiantis pavyzdžiu, pateikta schema, atraminiais žodžiais, sudaryti pasisakymo planą;*
- Pagal klausytojo reakciją nustatyti, ar komunikacinis tikslas pasiektas (gestai, mimika, kiti neverbalūs būdai)
- *Taisyti savo kalbą, ją koreguoti;*

Dialogo strategijos

- *Pagal pokalbio partnerio reakciją nustatyti savo klaidas ir atitinkamai koreguoti pasakymą, jį perfrazuojant arba aprašomuoju būdu;*
- Nustatyti grįžtamąjį ryšį su pokalbio partneriu: „Ar supratote?“, „Ar aišku?“, „Ar pamenate..?“ ir pan.

Rašytinės sąveikos ir raiškos (rašymo) strategijos

- *Planuoti rašymą: remiantis pavyzdžiu, naudojantis žodynais, sudaryti planą, užsirašyti reikiamus posakius, jungiamuosius žodžius;*
- *Koreguoti ir taisyti sukurtą rašytinį tekstą remiantis konkrečios užsienio kalbos rašytinio teksto kūrimo tradicijomis ir kuriamo teksto žanro reikalavimais.*

9.4.2.3. Vertinimas. Kursas, orientuotas į kalbos mokėjimo lygius A2 (A1)

Mokinių pasiekimų lygių požymiai

Šioje lentelėje pateikiami apibendrinti orientaciniai trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – mokinių dalyko žinių ir supratimo, dalyko veiklos sričių ir mokymosi mokytis gebėjimų ugdymosi kokybiniai aprašai. Jais vadovaujamosi priimant sprendimus apie mokinių pasiekimus .

Pasviruoju šriftu išskirti esminiai dalykai, apibrėžiantys konkretų pasiekimų lygį.

Lygiai Pasiiekimų sritys	A1 (pagrindinis)	A2 (pagrindinis) A1 (aukštesnysis)	A2 (aukštesnysis)
1. Sakytinio teksto supratimas (klausymas)	<p>Geba suprasti <i>frazes ir pasakymus</i>, jei kalbama aiškiai ir lėtai.</p> <p>Geba suprasti esminę informaciją iš trumpų įrašų, jei kalbama lėtai ir aiškiai.</p> <p>Geba suprasti paprastus nurodymus.</p>	<p>Geba suprasti ir atrinkti esminę informaciją iš trumpų įrašų, jei kalbama lėtai ir aiškiai.</p> <p>Geba nustatyti šalia vykstančio pokalbio temą, jei jis lėtas ir aiškus.</p> <p>Geba suprasti trumpų, aiškių, paprastų pranešimų ir skelbimų pagrindinę mintį.</p>	<p>Geba suprasti aiškios bendrinės kalbos svarbiausias mintis, kai kalbama programos temomis.</p> <p>Geba bendrais bruožais suprasti tiesmukas, kalbas, jei kalbama aiškia bendrine tartimi.</p> <p>Dažniausiai geba sekti <i>svarbiausias platesnio pokalbio mintis</i>, jei kalbama aiškiai bendrine tartimi.</p> <p>Geba sekti detalius nurodymus.</p>
2. Rašytinio teksto supratimas (skaitymas)	<p>Geba suprasti <i>trumpus, paprastus tekstus apie konkrečius žinomus dalykus</i>, kurių žodynas susideda iš dažnai vartojamų ir tarptautinių žodžių.</p>	<p>Geba suprasti <i>trumpus, paprastus tekstus apie konkrečius žinomus dalykus</i>, kurių žodynas susideda iš dažnai vartojamų žodžių.</p> <p>Geba suprasti trumpus paprastus asmeninius laiškus.</p> <p>Geba rasti konkrečią numatomą informaciją skelbimuose, reklamose, valgiaraščiuose, tvarkaraščiuose, informaciniuose lapeliuose.</p> <p>Geba suprasti užrašus viešose vietose.</p>	<p>Geba i suprasti tekstus, <i>kuriuose tiesmukai pateikiama faktinė informacija</i> programos temomis.</p> <p>Geba suprasti įvykių, jausmų, norų aprašymus asmeniniuose laiškuose.</p> <p>Geba suprasti svarbią laiškų, bukletų, trumpų oficialių tekstų, instrukcijų informaciją,</p> <p>Geba suprasti paprastų įrenginių naudojimosi taisykles, pvz., taksofono.</p>
3. Sakytinė sąveika (kalbėjimas)	<p>Geba atlikti <i>paprastas komunikacines užduotis</i>, kai reikia</p>	<p>Geba <i>pakankamai lengvai sąveikauti apibrėžtose situacijose ir trumpuose</i></p>	<p>Geba naudotis plačia paprastų kalbos priemonių aprėptimi daugumoje situacijų.</p>

Lygiai Pasiekimų sritys	A1 (pagrindinis)	A2 (pagrindinis) A1 (aukštesnysis)	A2 (aukštesnysis)
	keistis paprasta ir tiesiogine informacija programos temomis.	<i>pokalbiuose</i> , jei, reikalui esant, pašnekovas padeda. Be didelių pastangų geba keistis replikomis; geba paklausti ir atsakyti į klausimus, keistis mintimis ir informacija programos temomis įprastose kasdienėse situacijose.	Geba <i>be pasirengimo ištraukti į pokalbį</i> , reikšti savo nuomonę ir keistis informacija programos temomis, pavyzdžiui, šeima, pomėgiai, mokymasis, kelionės ir einamieji reikalai.
4. Sakytinė raiška (kalbėjimas)	Geba paprastai apibūdinti ar pristatyti žmones, , pasakyti, kas patinka ir kas nepatinka, ir pan. <i>paprastų frazių rinkiniu ar nesusijusiais sakiniais.</i> Geba atsakyti į klausimus.	Geba paprastai <i>apibūdinti ar pristatyti</i> žmones, <i>gyvenimo ar mokymosi sąlygas, dienotvarkę</i> , pasakyti, kas patinka ir kas nepatinka, ir pan. <i>paprastų frazių rinkiniu ar nesusijusiais sakiniais.</i> Geba <i>pasakoti ar apibūdinti paprastais sakiniais.</i>	Geba gana <i>laisvai tiesmukai apibūdinti</i> kokį nors dalyką, susijusį su patirtimi, nuosekliai dėstydamas mintis. Geba <i>gana laisvai tiesmukai pasakoti ar apibūdinti</i> , nuosekliai pateikdamas mintis. Geba pateikti trumpą surepetuotą pranešimą, trumpai pagrįsti ir paaiškinti savo nuomonę, planus ir veiksmus.
5. Rašytinė sąveika ir raiška (rašymas)	Geba parašyti <i>sekas paprastų frazių ir sakinių</i> , juos jungdamas dažniausiai vartojamais jungtukais, pvz., ir, bet, todėl, kad.	Geba parašyti <i>sekas paprastų frazių ir sakinių</i> , juos jungdamas dažniausiai vartojamais jungtukais, pvz., ir, bet, todėl, kad.	Geba kurti <i>tiesmukus iškilus tekstus programos temomis</i> , siedamas trumpesnes atkarpas grandinine seka.
6. Mokėjimas mokyti	Suvokia savo mokymosi uždavinius. Atlieka mokytojo pateiktas užduotis. Naudojasi EKA, mokytojo padedamas. Aptaria savo mokymosi pasiekimus kartu su mokytoju. Žino, kur galima rasti papildomos informacijos, žinių (žodynuose, gramatikos žinyuose, kt.).	Suvokia savo kalbos mokymosi poreikius. Išsikelia mokymosi uždavinius. Naudojasi EKA planuodamas savo mokymąsi, mokytojui padedant. mokytojo padedamas. Žino, kokiais būdais galima ugdytis skaitymo, klausymo, kalbėjimo ir rašymo gebėjimus. Sieja iškeltus mokymosi tikslus su mokymosi poreikiais. Adekvaciai įsivertina kalbos mokymosi	Savarankiškai išsikelia mokymosi uždavinius priklausomai nuo kalbos mokymosi poreikių ir tikslų. Naudojasi EKA planuodamas savo mokymąsi. Planuoja ir organizuoja savo mokymąsi, panaudodamas tinkamus mokymosi būdus ir pasirinkdamas užduotis, atitinkančias individualų mokymosi stilių. Dalyvaudami kalbinėje veikloje, savarankiškai išmoksta naujų raiškos būdų. Maksimaliai pasinaudoja galimybėmis

Lygiai Pasiiekimų sritys	A1 (pagrindinis)	A2 (pagrindinis) A1 (aukštesnysis)	A2 (aukštesnysis)
		<p>pasiiekimus naudodamasis EKA. Žino, kur galima rasti reikiama informacija, trūkstumų žinių (žodynuose, žinyuose, kt. Naudojasi patirtimi, įgyta mokantis kitų kalbų mokytojo padedamas.</p>	<p>plėsti ir gilinti kalbinę patirtį. Savarankiškai ir adekvačiai įsivertina kalbos mokymosi pasiiekimus naudodamasis EKA. Žino, kur galima rasti papildomos informacijos, trūkstumų žinių (žodynuose, žinyuose, internete, kt.), savarankiškai jais naudojasi. Naudojasi patirtimi, įgyta mokantis kitų kalbų.</p>

UŽSIENIO KALBA KURTIESIEMS IR NEPRIGIRDINTIESIEMS

10. Užsienio kalba kurtiesiems ir neprigirdintiesiems – programos nuostatos, įgyvendinimas, turinio apimtis

10.1. Paskirtis

Užsienio kalbų vidurinio ugdymo bendrosios programos kurtiesiems ir neprigirdintiesiems paskirtis – apibrėžti specifinius užsienio kalbos tikslus ir uždavinius kurtiesiems ir neprigirdintiesiems vidurinėje mokykloje, veiklos sritis, mokinių pasiekimus, ugdymo turinio apimtis, pasiekimų vertinimo rodiklius. Ši programa yra Vidurinio ugdymo bendrosios programos dalis.

10.1.1. Užsienio kalbos dalyko ugdomos kompetencijos

Programoje pateikiamos svarbiausios komunikacinės kalbinės mokinio kompetencijos, kurias mokinsys įgyja mokydamasis kalbų. Kompetencija yra visuma žinių, gebėjimų ir ypatybių, kurios leidžia asmeniui veikti. (Bendrieji Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenys, Vilnius, 2008, psl. 26), <http://www.smm.lt/ugdymas/bendrasis/index.htm>. Ugdantis komunikacines kalbines kompetencijas mokiniui svarbu ugdytis ir bendrąsias kompetencijas, kurios taip pat prisideda prie mokinio gebėjimo bendrauti.

Bendrosios mokinio kompetencijos

Bendrosios kompetencijos yra reikalingos ne tik kalbinei, bet ir kitokiai veiklai atlikti.

Deklaratyviosios žinios yra patirties įgijimo ir formaliojo mokymosi rezultatas. Mokantis kalbų, reikalingos ne tik kalbos šalies lingvistinės ir kultūros žinios, bet ir tarpkultūrinės žinios apie kitų šalių gyventojų bendrąsias vertybes ir įsitikinimus.

Gebėjimai ir praktinė patirtis tai gebėjimas elgtis pagal priimtas normas, gebėjimas atlikti įprastus kasdienes gyvenimo, mokymosi, laisvalaikio veiksmus. Tarpkultūriniai gebėjimai apima sąsajas tarp savo ir tikslinės kultūros, gebėjimą bendrauti su kitos kultūros atstovu, tarpininkauti tarp kultūrų ir įveikti stereotipus. Tai nulemia ir užsienio kalbų ugdymo turinio kryptį, kuomet ugdymo turinio atranka grindžiama taip vadinamu *kultūrų dialogu*. Mokymuisi atrenkamos kalbos šalies ir gimtosios šalies realijos, kurios yra suprantamos, aktualios ir priimtinos besimokančiam konkrečios užsienio kalbos. Dėmesys tarpkultūrinei kompetencijai įtakoja visą užsienio kalbos ugdymo turinį.

Egzistencinė kompetencija suvokiama kaip mokinio asmenybės savybių ir nuostatų visuma, nuo kurios priklauso ir kalbų mokymosi veikla.

Gebėjimas mokytis yra viena iš svarbiausių mokinio kompetencijų. Ši kompetencija pasitelkia kitas kompetencijas ir suvokiama kaip mokėjimas ir nusiteikimas atrasti tai, kas padėtų mokytis: savarankiškai įveikti mokymosi sunkumus, išvelgti galimybes ir jomis pasinaudoti. Mokiniui, mokytojo padedamam, ypač svarbu gebėti pasirinkti jam tinkamus mokymosi būdus: veiksmingai išnaudoti mokymo situacijas, išlaikant dėmesį teikiamai informacijai, suvokiant galutinį užduočių tikslą, veiksmingai bendradarbiaujant pamokoje poromis ar grupėmis, aktyviai ir dažnai vartojant išmoktą kalbą. Svarbu gebėti pagal savo poreikius naudotis mokomąja medžiaga, mokytis tiesiogiai dalyvaujant komunikaciniame veikloje, suvokti savo, kaip mokinio, silpnybes ir stiprybes, nusistatyti poreikius ir išsikelti tikslus; pasirinkti savas strategijas bei veikimo būdus šiems tikslams siekti pagal savo asmenines savybes ir išgales.

Komunikacinės kalbinės kompetencijos

Vartodami užsienio kalbą, mokiniai pasitelkia bendrąsias kompetencijas ir tiesiogiai su kalba susijusias komunikacines kalbines kompetencijas: lingvistinę, sociolingvistinę ir pragmatinę.

Lingvistinę kompetenciją sudaro:

leksinė kompetencija – žinios ir gebėjimai vartoti žodyną;

gramatinė kompetencija – kalbos gramatinių išteklių išmanymas ir gebėjimas jais naudotis;

semantinė kompetencija – mokinio gebėjimas suvokti ir kurti reikšmes;

fonologinė kompetencija – mokinio žinios ir gebėjimai suprasti ir produkuoti kalbos garsų vienetus, fonetinę žodžio sudėtį, sakinio kirtį, intonaciją;

ortografinė kompetencija – gebėjimas suvokti ir produkuoti simbolius iš kurių susideda rašytiniai tekstai (raidės, žodžių rašyba, skyryba, šriftai, trumpiniai);

ortoepinė kompetencija – gebėjimas tinkamai ištarti žodžius pagal jų rašytinę formą.

Mokant kurčiuosius ir neprigirdinčiuosius mokinius, *neugdoma fonologinė ir ortoepinė kompetencija*, nes programoje nenumatytas kalbėjimo gebėjimų ugdymas.

Sociolingvistinė kompetencija tai žinios ir gebėjimai, susiję su socialine kalbos vartojimo sritimi ir apima kalbinius socialinių santykių žymeklius, mandagumo normas, tautos išmintį perteikiančius posakius ir pan.

Kurtiesiems ir neprigirdintiesiems mokiniams prireiks skaitant suprasti vadovėlyje pateiktas mandagumo frazes, rašant vartoti kalbinių socialinių santykių žymeklius (pvz., kreipiniai Mr. Mrs. Ms laiškuose ir pan.)

Pragmatinę kompetenciją sudaro diskurso kompetencija (mokinio gebėjimas jungti sakinius į sekas) ir funkcinė kompetencija (sakytinio diskurso ir rašytinių tekstų taikymas bendraujant). Konkretus funkcinės kompetencijos turinys kurtiesiems ir neprigirdintiesiems pateiktas skyriuje „Pragmatinė kompetencija“.

Daugiakalbė kompetencija

Ugdantis komunikacines kalbines kompetencijas ir plečiantis mokinio kalbos ir kultūros patirčiai, visos kalbos, kurių mokinytis mokosi arba moka susilieja į vieną bendrą daugiakalbę komunikacinę kompetenciją, kurioje kalbos tarpusavyje susijusios ir vienos kitas veikia. Veiksminga daugiakalbystės skatinimo priemone laikomas *Europos kalbų aplankas*. Jo panaudojimas suteikia galimybę aiškiai ir suprantamai fiksuoti įvairią kalbų mokymosi ir tarpkultūrinę patirtį.

10.2. Dalyko tikslas, uždaviniai, struktūra

10.2.1. Tikslas – ugdytis užsienio kalbos kalbines komunikacines ir bendrąsias kompetencijas, būtinas asmens visaverčiam gyvenimui kintančioje visuomenėje, būsimai profesinei ir visuomeninei veiklai bei sėkmingam mokymuisi visą gyvenimą.

10.2.2. Uždaviniai

Siekama, kad mokiniai:

- raštu išmoktų bendrauti užsienio kalba: keistis informacija, idėjomis, nuomonėmis, požiūriais viešojo bei asmeninio gyvenimo situacijų bei kalbos vartojimo sferų kontekste;
- plėstų ir gilintų lingvistinę kompetenciją kaip svarbią komunikacinės kalbinės kompetencijos dalį, mokytųsi gretinti užsienio, lietuvių gestų ir lietuvių kalbų sistemas.
- įgytų sociokultūrinių ir tarpkultūrinių žinių bei gebėjimų, reikalingų bendraujant užsienio kalba.
 - plėtotų savarankiško kalbos mokymosi ir savikontrolės gebėjimus;
 - išmoktų keistis informacija bei mokytis kalbų naudodamiesi informacinėmis technologijomis;
 - ugdytųsi rašytinio teksto supratimo, rašytinio teksto kūrimo ir bendravimo raštu strategijas;
 - plačiau susipažintų su kalbos šalies (šalių) kultūros vertybėmis, bendraamžių gyvenimu.

Programoje ugdymo turinys pateiktas 11 -12 klasės koncentru. Jo turinį sudaro santykinai atskirtos, bet ugdymo procese integruojamos veiklos sritys. Nors kurtieji ir neprigirdintieji mokiniai gali daugiau dėmesio skirti skaitymo ir rašymo gebėjimams ugdytis, tačiau jų pasiekimai yra žemesni negu mokinių, kurie gali dalyvauti kalbinėje veikloje visose kalbinės veiklos srityse, nes kalbos mokomasi integruotai ir visos veiklos sritys viena kitą veikia bei papildo ir taip spartina mokinio pažangą. Mokinio pasiekimai yra orientuojami į B1 lygį, todėl mokiniams, planuojantiems laikyti brandos egzaminą B2 lygiu, būtina galimybė 11 ir 12 klasėje turėti 4 -5 pamokas per savaitę. Esminiai komunikacinės veiklos gebėjimai pateikiami pagal tokią struktūrą:

Sritis	Pasiekimų lygis (pagal ET kalbos mokėjimo lygių skalę)
Rašytinio teksto supratimas (Skaitymas)	B1
Rašytinė sąveika ir raiška (Rašymas)	B1

10.3. Programos įgyvendinimas: integravimo galimybės, ugdymo gairės, mokymosi aplinka

10.3.1. Didaktinės nuostatos ir mokymosi aplinka

Užsienio kalba kurtiesiems ir neprigirdintiesiems mokiniams yra trečioji kalba (pirmoji – lietuvių gestų, antroji – lietuvių kalba). Mokydamiesi užsienio kalbos, mokiniai turi naudotis savo pirmosios ir antrosios kalbos mokymosi patirtimi. Mokant sutrikusios klausos vaikus užsienio kalbos svarbu pritaikyti mokomąją medžiagą jų galimybės, jų patirčiai, labai daug dėmesio skirti regimajam elementui. Būtina leisti atsiskleisti kūrybinėms mokinių galioms, nediskriminuoti mokinių dėl jų negalės. Temos ir užduotys turi būti kruopščiai atrenkamos ir suprantamos mokiniams. Ugdymo procesas individualizuojamas ir diferencijuojamas, skatinama bendradarbiauti. Kai mokiniams nepakanka kalbos žinių minčiai reikšti, jie gali naudotis šioje programoje įvardytomis kompensavimo strategijomis.

10.3.2. Integravimo galimybės

Užsienio kalbų mokymosi ryšys su lietuvių gestų kalba ir lietuvių kalba labai glaudus. Lietuvių gestų kalba išsiugdyti kalbiniai komunikaciniai gebėjimai stiprinami mokantis užsienio kalbų ir turi teigiamą poveikį ne tik kalbų, bet ir kitų dalykų mokymosi reikmėms tenkinti bei būsimajai mokinio profesinei veiklai ir gyvenimo įgūdžiams. Užsienio kalbos pamokos padeda plėsti mokinio žodyną ir mokymosi patirties perkėlimą mokantis kitų kalbų bei įvairiapusiškai integracijai tarp visų dalykų. Tuo tikslu skatintinas kalbų ir kitų dalykų mokytojų bendradarbiavimas.

10.4. Mokinių pasiekimai, turinio apimtis vertinimas

10.4. 1. Į kalbos mokėjimo lygį B1 orientuotas kursas

10.4.1.1. Mokinių pasiekimai

Mokinių pasiekimai	
1. Rašytinio teksto supratimas (skaitymas)	
Esminis gebėjimas - suprasti įvairaus pobūdžio autentiškus tekstus programos temomis, atitinkančius mokinio patirtį.	
Gebėjimai	B1
1.1. Bendras skaitomų tekstų supratimas	Supranta tekstus, kuriuose <i>tiesmukai</i> pateikiama faktinė informacija.
1.2. Susirašinėjimo (laiškų, žinučių) supratimas	Supranta įvykių, jausmų, norų aprašymus asmeniniuose laiškuose.
1.3. Skaitymas pažintiniais tikslais	Peržvelgia ilgesnį tekstą, randa reikiamą informaciją; išrenka reikiamą informaciją iš keleto tekstų ar teksto vietų. <i>Randa ir supranta kasdienių tekstų informaciją, pvz., laiškų, bukletų.</i>
1.4. Skaitymas ieškant informacijos	Suvokia svarstomos problemos įrodymų eiliškumą, nors ir nedetaliai. <i>Suvokia aiškios struktūros teksto (pvz., laikraščio straipsnio) žinoma tema svarbiausias mintis.</i>
1.5. Nurodymų, skelbimų supratimas	Supranta aiškų, paprastą skelbimą arba nurodymą.
1.6. Informacijos ieškojimas įvairiuose šaltiniuose ir jos panaudojimas	Peržvelgia paprastus tekstus (pavyzdžiui, skelbimus), ieškodamas reikiamos informacijos. Naudojasi dviejų kalbų žodynais.
2. Rašytinė sąveika ir raiška (rašymas)	
Esminis gebėjimas – bendrauti ir kurti įvairaus pobūdžio tekstus raštu siekiant užsibrėžto komunikacinio tikslo	
Gebėjimai	B1
2.1. Bendras apibūdinimas	Pakankamai tiksliai perteikia informaciją ir mintis tiek konkrečiomis, tiek abstrakčiomis temomis; patikrina informaciją, paklausia apie problemas ir jas paaiškina. Rašo asmeninius laiškus ir raštelius klausdamas arba perteikdamas paprastą būtiną informaciją. Kuria tiesmukus rišlius tekstus, siedamas trumpesnes atkarpas grandinine seka.
2.2. Susirašinėjimas	Rašo asmeninius laiškus perteikdamas naujienas ir išdėstydamas savo mintis abstrakčiomis bei kultūrinėmis temomis, pavyzdžiui, apie sportą, filmus. <i>Rašo asmeninius laiškus su tam tikromis detalėmis aprašydamas patirtį, jausmus ar įvykius.</i>
2.3. Žinučių rašymas, blankų pildymas	Rašo žinutes, kuriose prašo informacijos, paaiškina problemą.
2.4. Kūrybinis rašymas	Tiesmukai, detalčiai aprašo daugelį žinomų dalykų, susijusių su asmens interesų sritimi.

	Raštu papasakoja apie patirtį, rišliai aprašydamas jausmus ir reakcijas. Aprašo tikrus ar įsivaizduojamus įvykius, neseniai įvykusias keliones.
2.5. Pranešimai ir esė	Rašo trumpus paprastus esė, glaustai apibendrina savo srities faktinę informaciją apie žinomus – dalykus, juos išdėsto ir pateikia savo nuomonę.
	<i>Rašo labai trumpą standartinės formos ataskaitą, kurioje pateikiama faktinę informaciją ir veiklos motyvai.</i>
2.6. Kalbos planavimas ir išdėstymas	Planuoja, išdėsto ir koreguoja kalbos kūrimo procesą ir produktą (tekstą).
2.7. Kalbos pritaikymas adresatui ir pagal situaciją.	Pasirenka tinkamas kalbos priemones komunikaciniam tikslui pasiekti, pritaiko kalbą adresatui ir pagal situaciją. Geba reikšti daug komunikacinių intencijų ir į jas reaguoti, vartodamas patį įprasčiausią neutralų registrą. Išmano pagrindines mandagumo normas ir elgiasi pagal jas. Suvokia esminius tikslinės ir gimtosios bendruomenės papročius, elgsenos, nuostatų, vertybių bei įsitikinimų skirtumus ir jų paisyti.
3. Lingvistinė kompetencija	
3.1. Bendroji kalbinė aprėptis	
B1	Kalbos moka tiek, kad apibūdintų nenuspėjamas situacijas, pakankamai tiksliai paaiškintų svarbiausius minties ar problemos aspektus ir reikštu mintis abstrakčiomis arba kultūros temomis, kaip antai sportas, kinas.
	<i>Turi užtektinai kalbos žinių, kad galėtų su jomis išsiversti. Pakankamas žodynas leidžia šiek tiek dvejojant ir perfrazuojant išsakyti savo mintis tokiomis temomis kaip šeima, pomėgiai, darbas, kelionės, kultūriniai reiškiniai, tačiau žodyno ribotumas verčia kartotis arba kartais dėl to netgi sunku suformuluoti mintis.</i>
3.2. Žodyno aprėptis	
B1	Žodyno mokama užtektinai, kad šiek tiek perfrazuojant būtų galima perteikti savo mintis dauguma su asmeniniu gyvenimu susijusių temų: šeimos, pomėgių, darbo, kelionių, pakalbėti apie dabarties įvykius.
3.3. Žodyno vartojimas	
B1	Gerai vartojamas pagrindinis žodynas, bet reiškiant sudėtingesnes mintis ar susidūrus su nežinomomis temomis bei situacijomis vis dėlto pasitaiko didesnių klaidų.
3.4. Gramatinis taisyklingumas	
B1	Žinomuose kontekstuose bendraujama pakankamai taisyklingai; Gramatinės formos ir konstrukcijos vartojamos iš esmės taisyklingai. Klaidų pasitaiko, bet yra aišku, kas norima pasakyti.
	<i>Gana taisyklingai vartojamos dažniau pasitaikančios sakinių konstrukcijos.</i>
3.5. Rašyba	
B1	Geba kurti ištisinį tekstą, kuris iš esmės yra visas suprantamas. Rašyba, skyryba ir teksto išdėstymas yra pakankamai taisyklingi, kad būtų galima sekti mintį.

10.4. 1. 2. Turinio apimtis.

1. Į kalbos mokėjimo lygį B1 orientuotas kursas teikia galimybes ugdytis užsienio kalbos kalbines komunikacines kompetencijas viešajame ir asmeniniame gyvenime, įgyti tam būtinų lingvistinių bei sociokultūrinių žinių ir gebėjimų, formuoti savarankiško kalbos mokymosi gebėjimus, poreikį mokytis kalbų.

Šis kursas teikia galimybes siaurai, bet gana savarankiškai komunikacijai užsienio kalba. Abiejose (skaitymo ir rašymo) kalbinės komunikacinės veiklos srityse mokinių pasiekimai orientuojami į Europos Tarybos kalbos mokėjimo „Slenksčio“ lygį (B1). Kiekvieno mokinio individualūs B1 lygio pasiekimai gali būti skirtingi. Tai priklauso nuo mokinio pastangų, mokymosi aplinkos, mokymo priemonių ir pan. Todėl programoje pateikiamos skirtingos gebėjimų (skaitymas pažintiniais tikslais ir ieškant informacijos, susirašinėjimas, pranešimai ir esė) ir lingvistinės kompetencijos aptartys (bendroji kalbinė aprėptis ir gramatinis taisyklingumas) leidžia mokiniams diferencijuotai siekti komunikacinės ir lingvistinės kompetencijų. Viršutinioji aptarties eilutė rodo aukštesnį gebėjimą, apatinioji – žemesnįjį.

2. Veiklos sritys

Rašytinio teksto supratimo ugdymas. Tvirtinama pagrindinėje mokykloje įgyta patirtis suprasti įvairių funkcinių stilių tekstus. Skaitomi informaciniai, instruktuojamieji (laiškas, skelbimas, anketa, instrukcija, dokumento blankas), publicistiniai (kronika, interviu, straipsniai, reportažai, pranešimai), mokslo populiarieji tekstai.

Įvairių tipų tekstai: pasakojimas, aprašymas, samprotavimas, informavimas, taip pat mišraus tipo tekstai.

Ugdomi rašytinio teksto supratimo gebėjimai: suprasti esminę informaciją, pagrindinę mintį, reikšmingesnes detales, suprasti teksto loginę struktūrą, loginius bei prasminius ryšius (laiko, erdvės, kiekio, krypties), minties plėtojimo eigą (įžanga, minties kaita, išvados);

Taikomos tinkamos teksto supratimo bei kompensavimo strategijos.

Sąveika ir produkavimas raštu. Plėtojami pagrindinėje mokykloje nagrinėtomis temomis įgyti gebėjimai rašyti:

raštelius, žinutes, skelbimus, sveikinimus, gyvenimo aprašą (CV – curriculum vitae);

pildyti įvairius blankus, anketas;

rašyti neoficialius ir pusiau oficialius laiškus įvairiais tikslais: a) asmeninio bendravimo (rašyti apie faktus, tikrus ar įsivaizduojamus įvykius, reikšti jausmus, nuomonę), b) teikiant/prašant išsamesnės informacijos apie ką nors pagal perskaitytą reklamą, skelbimą;

parašyti trumpą rašinį/esė, aprašyti savo veiklą ar patirtį,

papasakoti istoriją, pateikiant faktus ir įvykius.

3. Tematika

Pateiktos temos yra orientacinės. Potemių išvardijimas taip pat nėra baigtinis: jos iliustruoja temos kontekstą. Pateiktos temos apima asmeninio ir visuomeninio gyvenimo sritis. Įvairiose mokymo priemonėse (vadovėlių serijose) pateikiami įvairūs temų ir potemių deriniai.

Apie save (charakteris, įsitikinimai, veikla, laisvalaikis, pramogos, pomėgiai ir kt.).

Jaunimo gyvenimas. (dabartinio jaunimo gyvenimo būdas, vertybės; santykiai su bendraamžiais ir tėvais; vertybės ir kt.).

Mokymasis. Ateities planai (mokykla, mokymasis, dalyvavimas mokyklos gyvenime; ateities planai; profesijos pasirinkimas; nusiteikimas mokytis visą gyvenimą, kalbų mokymasis, kalbų mokėjimo svarba ir kt.)

Kelionės (miestai ir šalys, transporto priemonės, viešbučiai, turistiniai maršrutai ir kt.).

Paslaugos ir aptarnavimas (kavinė, restoranas, parduotuvės, buitios paslaugos ir kt.).

Šiuolaikinės informavimo priemonės (televizija, radijas, spauda, reklama, internetas ir kt.)

Žmogus ir aplinka., aplinkos apsauga (šalies flora ir fauna, orai; dabarties ekologijos problemos ir kt.)

Sveika gyvensena. (sveikas gyvenimo būdas; gyvenimo būdas mieste ir kaime; sportas, sveika mityba ir kt.)

Dabarties pasaulis (dabarties aktualijos ir kt..)

Kultūra, menas (kinas, teatras, vaizduojamasis menas, literatūra, žymiausi kultūros atstovai; šventės, kultūriniai renginiai, tradicijos, papročiai ir kt.)

Kalbos ir gimtoji šalis (tema integruojama į kitas temas (potemes): visuomeninis gyvenimas, kurčiųjų gyvenimas, žymių visuomenės veikėjų gyvenimo ir veiklos epizodai.

4. Pragmatinė kompetencija

Reikšti raštu ir suprasti šias komunikacines intencijas:

Gauti ir teikti informaciją:

- pavadinti, apibrėžti, įvardyti;
- pranešti, pasakyti, informuoti, paaiškinti;
- klausti ir atsakyti apie laiką, vietą, būdą, kiekybę, priežastį;

Išreikšti ir sužinoti nuostatą, požiūrį, nuomonę, poziciją:

- pritarti, teigti, išreikšti nuomonę, paneigti;
- reikšti norus, ketinimą, džiaugsmą, patikimą, nepatikimą, privalėjimą, neprivalėjimą, leidimą, neleidimą, pasitenkinimą, nepasitenkinimą, būtinumą, nustebimą, nusivylimą;
- atsiprašyti, apgailestauti;

Raginti, įkalbinėti:

- pasiūlyti ką nors veikti;
- paprašyti ką nors veikti, paprašyti padėti, pasiūlyti pagalbą;
- įspėti, nurodyti, patarti;
- pakviesti;
- paskatinti ką nors daryti.

Papildomos bendravimo strategijos:

- paprašyti pakartoti tai, kas parašyta;
- paprašyti paaiškinti, paprašyti užrašyti;
- paprašyti parašyti kitais žodžiais;
- paklausti, ar suprato;
- paprašyti palaukti;
- paprašyti patvirtinti tekstą, pasiūlyti žodį, žodžių junginį.

Bendravimo konvencijos:

- atkreipti dėmesį, kreiptis į draugą arba pažįstamą, kreiptis į nepažįstamą asmenį;
- paklausti, kaip sekasi, atsakyti;
- pasisveikinti arba atsisveikinti, atsakyti į pasisveikinimą;
- prisistatyti, pristatyti, supažindinti, atsakyti, kai supažindina ar pri(si)stato;
- pasveikinti, palinkėti;
- pradėti arba užbaigti laišką.

5. Semantinė kompetencija

Abstrakčiosios sąvokos

- Egzistencija: buvimas, nebuvimas.
- Erdvė: vieta, kilmė pagal vietą, išsidėstymas, ilgis, plotis, atstumas, kelias, judėjimas, dydis, plotas.
- Laikas: data, laiko skirstymas, dabartis, praeitis, ateitis, laiko momentas, periodas, dažnis, paskirties laikas, pasikartojimas, veiksmo pradžia, veiksmo pabaiga, ankstesnis laikas, vėlesnis laikas, vienalaikiškumas.
- Kiekybė: skaičius, kiekis, laipsnis.
- Požymis: fizinis (spalva, amžius, būklė, forma, skonis), vertinimo (vertė, kaina, kokybė).
- Ryšiai, santykiai: priklausomumas, priežastis, tikslas, erdvės santykiai, laiko santykiai, sąlyga, jungimas, priešprieša, lyginimas, nuolaida, būdas.

6. Sociokultūrinė kompetencija

Mokiniai supažindinami su kalbos šalies ar šalių realijomis, reikalingomis dalyvauti kalbinėje veikloje ieškant informacijos ar ją teikiant ir bendraujant su kitos kultūros ar kultūrų

atstovais:

- Kasdienis gyvenimas (maitinimasis, šventės, darbas, laisvalaikis ir kt.).
- Gyvenimo sąlygos (gyvenamieji namai, namų aplinka ir kt.).
- Tarpasmeniniai santykiai (šeimoms sudėtis ir santykiai, kartų santykiai, bendruomenės santykiai ir kt.).
- Kūno judesių kalba (gestai, mimika, akių kontaktas ir kt.); pagalbinė informacija tekste (ilustracijos, lentelės, tipografinės ypatybės).
- Socialinės konvencijos (punctualumas, dovanos, apranga, valgymas, elgesio ir pokalbio tabu, viešnagės laikas, atsisveikinimas, išvykimas ir kt.).
- Vertybės, nuostatos, požiūriai (išreikšti menuose, regioninėse kultūrose ir kt.).
- Ritualinis elgesys (šeimos, tautinių švenčių elgesys, žiūrovų elgesys viešųjų renginių metu, paminėjimai, šventės, šokiai, diskotekos ir kt.).

7.Strateginė kompetencija

Rašytinio teksto supratimo (skaitymo) strategijos:

- suprasti tarptautinius žodžius, kurie lietuvių kalboje panašūs ar beveik tokie pat;
- remiantis tema, situacija, kontekstu, žodžių darybos žiniomis ir skaitymo patirtimi atspėti nežinomo žodžio reikšmę;
- pagal abėcėlę rasti nežinomą žodį dvikalbiame žodyne;
- nuspėti nežinomos informacijos prasmę tekste, kuriame yra nežinomų žodžių ir (arba) gramatinių struktūrų, naudojantis turimomis žiniomis, kompensavimo strategijomis, panašių tekstų lietuvių kalba skaitymo patirtimi;
- numatyti skaitomo teksto turinį remiantis pavadinimu, žanru, paskirtimi, situacija, žemėlapiu, duomenų lentele, teksto išdėstymu;
- atspėti sakinio prasmę iš keleto žodžių, pastraipos prasmę – iš keleto frazių;
- pasitikrinti teksto supratimą naudojantis žodynu ir (arba) žinynu.

Rašytinio teksto kūrimo (rašymo) strategijos:

- planuoti rašymą: remiantis pavyzdžiu, naudojantis žodynais, žinytais sudaryti planą, schemą, užsirašyti tezes, reikiamus posakius, jungiamuosius žodžius;
- savarankiškai koreguoti ir taisyti sukurtą rašytinį tekstą remiantis konkrečios užsienio kalbos rašytinio teksto kūrimo tradicijomis ir kuriama teksto žanro reikalavimais, taip pat siekiant minčių raiškos tikslumo ir dėstymo išsamumo.

10.4.1.3. Vertinimas

Mokinių pasiekimų lygių požymiai.

Šioje lentelėje pateikiami apibendrinti orientaciniai trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – mokinių dalyko žinių ir supratimo, dalyko veiklos sričių ir mokymosi mokyti gebėjimų ir nuostatų ugdymosi kokybiniai aprašai. Priimant sprendimus apie mokinių pasiekimus, orientuojamasi į **pagrindinį lygį**, neatmetant prielaidos, kad gali būti mokinių, kurie nepasiekia pagrindinio lygio. Aukštesnysis lygis numatytas mokiniams, kurie iš vienos arba abiejų veiklos sričių (skaitymo, rašymo) geba daugiau negu aprašyta pagrindiniame lygyje.

Lygiai Veiklos sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
1. Rašytinio teksto supratimas (skaitymas)	<p>Geba patenkinamai suprasti tekstus, kuriuose tiesmukai pateikiama faktinė informacija programos temomis.</p> <p>Geba suprasti įvykių, norų aprašymus asmeniniuose laiškuose.</p> <p>Geba suprasti svarbią laiškų, bukletų, trumpų oficialių tekstų, instrukcijų informaciją.</p> <p>Geba suprasti paprastų įrenginių naudojimosi taisykles, pvz., telefono.</p>	<p>Geba suprasti tekstus, kuriuose pateikiama faktinė informacija programos temomis.</p> <p>Geba suprasti įvykių, jausmų, norų aprašymus asmeniniuose laiškuose.</p> <p>Geba peržvelgti ilgesnį tekstą, kad nustatytų, kur yra jam reikalinga informacija ir surinkti informaciją iš skirtingų tekstų ar teksto vietų, kad atliktų tam tikrą užduotį.</p> <p>Geba nustatyti aiškaus diskursinio teksto svarbiausias išvadas bei svarstomos problemos įrodymų eiliškumą.</p> <p>Geba suprasti aiškias, paprastas instrukcijas.</p>	<p>Geba skaityti įvairiais būdais, įvairiu tempu pagal teksto tipą ir skaitymo tikslus. Skaitymo žodynas yra platus ir aktyvus, bet gali kilti sunkumų dėl retesnių posakių.</p> <p>Geba skaityti korespondenciją programos temomis ir lengvai suvokia esmę.</p> <p>Geba nustatyti žinių, straipsnių ar pranešimų programos temomis turinį, svarbą, kad nuspręstų, ar verta skaityti nuodugniau.</p> <p>Geba suprasti ilgesnius nurodymus ir jų detales.</p>
2. Rašytinė sąveika ir raiška (rašymas)	<p>Geba kurti tiesmukus rišlius tekstus programos temomis, siedamas trumpesnes atkarpas grandinine seka.</p> <p>Geba raštu papasakoti apie įvykius, patirtį, rišliai aprašydamas jausmus ir reakcijas, pateikdamas, trumpas ataskaitas, išdėstydamas tai, kas jam atrodo svarbu.</p>	<p>Geba kurti rišlius tekstus programos temomis, siedamas trumpesnes atkarpas grandinine seka.</p> <p>Geba rašyti asmeninius laiškus ir žinutes, perteikdamas paprastą informaciją.</p> <p>Geba parašyti trumpus paprastus esė, glaustai apibendrinti faktinę informaciją ir pateikti savo nuomonę ir mintis tiek konkrečiomis, tiek abstrakčiomis</p>	<p>Geba kurti aiškius detalius tekstus programos temomis, apibendrinamas ir vertindamas įvairių šaltinių informaciją ir argumentus.</p> <p>Geba aiškiai, detalai aprašyti įvairius dalykus, susijusius su asmens interesų sritimi.</p> <p>Geba rašyti asmeninius laiškus ir žinutes, perteikdamas ir patikrindamas</p>

Lygiai Veiklos sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
		temomis.	informaciją, klausdamas apie problemas ar jas aiškindamas. Geba rašyti esė ar pranešimą, kuriame samprotaujama pagrindžiant tam tikrus požiūrius argumentais „už“ ir „prieš“ ir paaiškinant įvairių siūlymų pranašumus bei trūkumus, apibendrinant šaltinius.
3. Mokėjimas mokytis	<p>Suvokia mokymosi uždavinius. Atlieka mokytojo pateiktas užduotis.</p> <p>Naudojasi Europos kalbų aplanku (EKA), mokytojo padedamas. Aptaria savo mokymosi pasiekimus kartu su mokytoju.</p> <p>Žino, kur galima rasti papildomos informacijos, žinių (žodynuose, gramatikos žinyuose, kt.).</p>	<p>Suvokia savo kalbos mokymosi poreikius. Išsikelia mokymosi uždavinius mokytojo padedamas.</p> <p>Žino, kokiais būdais galima ugdytis skaitymo ir rašymo gebėjimus.</p> <p>Pasirenka užduotis mokymosi spragoms likviduoti.</p> <p>Sieja iškeltus mokymosi tikslus su mokymosi poreikiais.</p> <p>Adekvaciai įsivertina kalbos mokymosi pasiekimus naudodamasis EKA.</p> <p>Naudojasi EKA planuodamas savo mokymąsi, mokytojui padedant.</p> <p>Žino, kur galima rasti reikiamą informaciją, trūkstamų žinių (žodynuose, žinyuose, kt).</p> <p>Naudojasi patirtimi, įgyta mokantis kitų kalbų</p>	<p>Savarankiškai išsikelia mokymosi uždavinius priklausomai nuo kalbos mokymosi poreikių ir tikslų.</p> <p>Planuoja ir organizuoja savo mokymąsi, panaudodamas tinkamus mokymosi būdus ir pasirinkdamas užduotis, atitinkančias individualų mokymosi stilių.</p> <p>Dalyvaudami kalbinėje veikloje, savarankiškai išmoksta naujų raiškos būdų.</p> <p>Maksimaliai pasinaudoja galimybėmis plėsti ir gilinti kalbinę patirtį.</p> <p>Savarankiškai ir adekvaciai įsivertina kalbos mokymosi pasiekimus naudodamasis EKA.</p> <p>Naudojasi EKA planuodamas savo mokymąsi.</p> <p>Žino, kur galima rasti papildomos informacijos, trūkstamų žinių (žodynuose, žinyuose, internete, kt.), savarankiškai jais naudojasi.</p> <p>Naudojasi patirtimi, įgyta mokantis kitų kalbų.</p>